

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

Ex. A.

S. D. U.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1934: 29

FINANSDEPARTEMENTET

1930 ÅRS PENSIONSSAKKUNNIGA

B E T Ä N K A N D E

RÖRANDE

FAMILJEPENSIONERING

FÖR TJÄNSTEMÄN VID DEN CIVILA STATSFÖR-

VALTNINGEN OCH FÖR ARBETARE

I STATENS TJÄNST

S T O C K H O L M

1 9 3 4

Statens offentliga utredningar 1934

Kronologisk förteckning

1. Arbetslöshetsutredningens betänkande. 2. Bilagor, band 2. Finanspolitikens ekonomiska verkningar. Av G. Myrdal. Norstedt. xij, 279 s. S.
2. Arbetslöshetsutredningens betänkande. 2. Bilagor, band 3. Lönutvecklingen och arbetslösheten. Av A. Johansson. Norstedt. vj, 162 s. 1 bil. S.
3. 1933 års teaterutrednings betänkande. Del 1. De fasta statsunderstödda teatrarna. Norstedt. 164 s. E.
4. Betänkande med utredning och förslag rörande organisationen av försöksverksamheten på växt- och trädgårdsodlingens område. Kihlström. 198 s. Jo.
5. Betänkande med förslag angående frågan om lämpliga åtgärder till skydd för sjömän vid besök i utländska hamnar. Idun. 208 s. H.
6. Utredning med förslag om åtgärder för åstadkommande av billiga egnahemsbyggnader. Lindström. 56 s. Jo.
7. Betänkande i fråga om inrättande av ett institut för medellång och långfristig kreditgivning åt företag inom näringslivet. Marcus. 54 s. Fi.
8. Betänkande med förslag till sjöarbetstidslag. Norstedt. 130 s. H.
9. Medicinalstyrelsens förslag till nya författningsbestämmelser angående statsbidrag till avlöning åt distriktsköterskor m. m. Marcus. 66 s. S.
10. Utlåtanden över utredningen angående tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. Norstedt. 214 s. S.
11. Utredning angående åtgärder för bekämpande av ungdomsarbetslösheten. Beckman. (2), 176 s. S.
12. Arbetslöshetsutredningens betänkande. 2. Bilagor, band 4. Penningpolitik, offentliga arbeten, subventioner och tullar som medel mot arbetslöshet. Av B. Ohlin. Norstedt. viij, 176 s. S.
13. Stadshypotekssakkunnigas betänkande med förslag till förordningar angående konungariket Sveriges stadshypotekskassa samt angående grunderna för stadshypoteksföreningars bildande och verksamhet m. m. Marcus. 102 s. Fi.
14. Undersökningar angående det sociala hjälpklientelet. Av T. Jacobsson. Norstedt. 228 s. S.
15. Betänkande med förslag till bestämmelser angående upphandling av lanbruksprodukter m. m. för statens och kommunala inrättnings behov. Marcus. 88 s. Fi.
16. Betänkande med förslag till lag angående vissa ekonomiska stridsåtgärder m. m. Norstedt. 106 s. S.
17. Statliga cement- och betongbestämmelser av år 1934. Norstedt. 56 s. K.
18. 1928 års pensionsförsäkringskommitté. Betänkande med förslag rörande revision av den allmänna pensionsförsäkringen. Beckman. vij, 362 s. S.
19. Pensionsförsäkringsreformen. Kortfattad framställning av 1928 års pensionsförsäkringskommittés förslag rörande revision av den allmänna pensionsförsäkringen. Beckman. 26 s. S.
20. Betänkande med förslag till bestämmelser angående upphandling av inhemskt bränsle för statens stationära anläggningar m. m. Marcus. 54 s. Fi.
21. 1933 års teaterutrednings betänkande. Del 2. Utredning rörande teaterförhållandena i riket. Norstedt. 139 s. 8 pl. E.
22. Betänkande angående den slutna kroppssjukvården i riket jämte vissa därmed sammanhängande spörsmål. Norstedt. (2), 753 s. S.
23. Betänkande med förslag angående bemanning av svenska fartyg jämte statistisk utredning angående svenska handelsflottans bemanning år 1931. Norstedt. 174 s. H.
24. Förslag till psalmbok för svenska kyrkan. Uppsala, Almqvist & Wiksell. 711 s. E.
25. Förslag till alternativa koraler. Centraltryckeriet. (4), 32 s. E.
26. Utredning i fråga om användandet av postsparbankens medel. Marcus. 48 s. K.
27. Teknisk-ekonomiska utredningar rörande vägvisandet. Del 1. Vägar. Hægström. 434 s. K.
28. Teknisk-ekonomiska utredningar rörande vägvisandet. Del 3. Avgivna utlåtanden. Hægström. 47 s. K.
29. 1930 års pensionssakkunniga. Betänkande rörande familjepensionering för tjänstemän vid den civila statsförvaltningen och för arbetare i statens tjänst. Norstedt. 167 s. Fi.

Anm. Om särskild tryckort ej angives, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = ecklesiastikdepartementet, Jo. = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgavs utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1934: 29
FINANSDEPARTEMENTET

1930 ÅRS PENSIONSSAKKUNNIGA

BETÄNKANDE

RÖRANDE

FAMILJEPENSIONERING

FÖR TJÄNSTEMÅN VID DEN CIVILA STATSFÖRVALTNINGEN

OCH FÖR ARBETARE I STATENS TJÄNST

STOCKHOLM 1934

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

341678

STATEN PUBLISKA BOKHÅNDBOKS-
FÖRLAGET

1930 ÅRS BOKSÄLLNING

BETÄNKANDE

FÖR

FAMILJEPENSIONERING

FÖR HÄNDELSEN VID DEN 17:DE SEPTEMBER

1929 ÅR

STOCKHOLM 1930

FRÖDE BOKFÖRLAGET, K. A. ROSENBLAD & SÖNER

1930

Till KONUNGEN.

Den 17 mars 1933 uppdrog Kungl. Maj:t åt 1930 års pensionssakkunniga att verkställa utredning och avgiva förslag i fråga om ordnande av familjepensioneringen för tjänstemän, tillhörande den civila statsförvaltningen. Tidi-

gare hade Kungl. Maj:t genom beslut den 8 januari 1932 meddelat de sakkunniga liknande uppdrag med avseende å arbetare i statens tjänst.

Till fullgörande av dessa båda uppdrag få de sakkunniga härmed överlämna betänkande rörande familjepensionering för tjänstemän vid den civila statsförvaltningen och för arbetare i statens tjänst, innefattande förslag till särskilda familjepensionsreglementen för tjänstemän och arbetare.

De sakkunniga hava utgjorts av generaldirektören greve H. A. Hamilton, ordförande, ledamoten av riksdagens andra kammare, förste kontoristen vid statens järnvägar E. G. E. Eriksson samt verkställande direktören i civilstatens änke- och pupillkassa, kommandörkaptenen av andra graden S. Lindstedt, som den 1 juni 1933 av chefen för finansdepartementet förordnats såsom sakkunnig i stället för byråchefen E. Th. Sidenbladh, vilken erhållit begärt entledigande från det honom meddelade uppdraget att vara ledamot av 1930 års pensionssakkunniga. Såsom sekreterare åt de sakkunniga har varit förordnad revisorn i riksräkenskapsverket E. Norberg, varjämte förste aktuarien i försäkringsinspektionen filosofie doktorn E. T. Jansson biträtt de sakkunniga med verkställande av erforderliga försäkringstekniska utredningar. På framställning av de sakkunniga har chefen för finansdepartementet dessutom den 12 april 1934 förordnat t. f. aktuarien i pensionsstyrelsen fru Hedvig E. Dernby, född Köersner, att vid behandlingen av frågan om kvinnliga befattningshavares familjepensionering biträda de sakkunniga, med rätt för henne att deltaga i de sakkunnigas överläggningar men icke i besluten samt att, om hon därtill funne anledning, till de sakkunnigas protokoll foga särskilt uttalande i frågan.

Under utredningsarbetets gång hava överläggningar hållits mellan de sakkunniga och vissa representanter för arbetarpersonalen. I nämnda överläggningar hava sålunda deltagit manliga ombud för försvarsverkens civila personals förbund, telegraf- och telefonmannaförbundet, svenska järnvägsmannaförbundet, svenska elektriska arbetarförbundet, svenska väg- och vattenbyggnadsarbetarförbundet och mynt- och justeringsverkets verkstadsklubb samt ett kvinnligt ombud för förstnämnda förbund.

Det betänkande, som nu framlägges, avser att utgöra den principiella grundvalen för en nyordning av familjepensioneringen för civil tjänstemannapersonal och innehåller dessutom, såsom förut nämnts, förslag till bestämmelser rörande familjepensionering för arbetare i statens tjänst. De sakkunniga hava för avsikt att senare inkomma med förslag i fråga om statens övertagande av nu existerande änke- och pupillkassors verksamhet ävensom med utredning rörande statens kostnader för ifrågasatt utfyllnad av familjepensioner åt efterlevande till viss »överårig» personal.

Särskilda yttranden av undertecknad Eriksson samt av fru Dernby finnas fogade vid betänkandet.

Stockholm den 20 juli 1934.

Underdånigst

A. HAMILTON.

ERNST ERIKSSON.

SAM LINDSTEDT.

/ E. Norberg.

Inledning.

Såsom ett viktigt led i utredningen rörande den statliga pensionslagstiftningen för åstadkommande av tids- och ändamålsenliga bestämmelser på detta område ingår spörsmålet om familjepensioneringens ordnande. Vid anmälan av denna fråga, så vitt angår tjänstemän tillhörande den civila statsförvaltningen, anförde chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, till protokollet över finansärenden den 17 mars 1933 bland annat följande:

»I fråga om familjepensionering för statens befattningshavare har — i motsats till vad fallet varit med avseende å tjänstepensioneringen — sedan gammalt gällt såsom allmän grundsats, att pensioneringskostnaderna böra bestriidas väsentligen genom befattningshavarnas egna avgifter och att staten bör inskränka sig till att medverka vid bildande och upprätthållande av anstalter för pensioneringens handhavande.

I överensstämmelse med denna grundsats har familjepensioneringen för manliga ordinarie befattningshavare — jag bortser härvid liksom vid den följande redogörelsen från de få personalgrupper i statstjänst, vilka hava familjepensionsrätt i statens pensionsanstalt — anordnats genom särskilda icke statliga änke- och pupillkassor; staten har visserligen ålagt vederbörande tjänst innehavare att vara delägare i dessa kassor, men de förmåner, som kassorna berett sina delägares efterlevande, hava till alldeles övervägande del varit grundade på delägarnas egna avgifter, och pensionsvillkoren hava bestämts av delägarna själva. I vissa fall har emellertid staten lämnat kassorna bidrag i sådan omfattning, att staten numera kan sägas i icke obetydlig grad medverka till själva pensioneringen.

Vad de kvinnliga ordinarie befattningshavarna angår, har i samband med ordnandet av dessa befattningshavares avlönings- och pensionsförhållanden år 1925 genomförts rätt till pension för efterlevande minderåriga barn. Denna pensionering har ordnats av staten på sådant sätt, att de kvinnliga befattningshavarna få till statsverket erlægga samma familjepensionsavgifter, som manliga innehavare av samma befattning hava att gälda till vederbörande familjepensionskassa, varemot från statsverket utbetalas pupillpensioner enligt de grunder, som tillämpas av kassan. De kvinnliga tjänstemännens familjepensionsavgifter tillgodoföras för närvarande vederbörande tjänstepensionsfonder men bliva där särskilt redovisade såsom familjepensionsmedel. Det har förutsatts, att dessa pensionsavgifter, i den mån de icke svara mot befattningshavarnas familjepensionsrätt, skola tillgodoräknas statsverket för minskande av dess kostnader för kvinnliga befattningshavares tjänstepensionering.

Medan sålunda familjepensionsrätt förefinnes för ordinarie befattningshavare i statens tjänst, har — med undantag för ett par smärre personalgrupper — icke-ordinarie personal hittills icke erhållit någon ordnad familjepensio-

nering. Frågan härom har emellertid under senare tid varit föremål för uppmärksamhet. Redan 1920 års riksdag anhöll (skrivelse nr 244) om utredning, huruvida och på vilket sätt änkor och barn efter sådana statstjänare, som ej vore delägare i statsunderstödd kassa för familjepensionering, kunde genom statens medverkan beredas tillfälle till dylik pensionering, och även 1926 års riksdag framhöll (skrivelse nr 149) angelägenheten av att åtgärder snarast möjligt vidtoges i sådant syfte. 1920 års riksdags skrivelse överlämnades för utlåtande till kommunikationsverkens lönekommitté, men kommittén hann icke före sin upplösning yttra sig i ämnet, och uppdraget överflyttades å 1921 års pensionskommitté. Sistnämnda kommitté gjorde i olika sammanhang vissa uttalanden om önskvärdheten av att pensionsrätt bereddades icke-ordinarie tjänstemän och förklarade sig anse, att detta skulle kunna ske genom att tjänstemännen erhöles delaktighet i vederbörande änke- och pupillkassor för ordinarie tjänstemän. Kommittén framlade emellertid icke något utformat förslag i ämnet.

Enligt Kungl. Maj:ts den 9 juni 1927 lämnade uppdrag verkställde sedermera 1926 års pensionsutredning en förberedande undersökning rörande sättet för ordnande av familjepensionering för icke-ordinarie personal vid kommunikationsverken och den allmänna civilförvaltningen samt vid försvarsväsendet. Resultatet av denna undersökning framlades av pensionsutredningen i ett den 6 december 1927 avgivet betänkande. I fråga om ordnandet av familjepensionering för personal i tjänstemannaställning utmynnade pensionsutredningens undersökning i ett utkast av följande innebörd. Manliga tjänstemän med rätt till tjänstepension skulle vinna delaktighet i vederbörande för ordinarie befattningshavare avsedda änke- och pupillkassor. Kvinnliga befattningshavare skulle för efterlevande barn erhålla pensionsrätt efter samma grunder, som fastställts för ordinarie kvinnlig personal. Därest det skulle visa sig omöjligt att på nu angivet sätt lösa familjepensionsfrågan för icke-ordinarie tjänstemän, borde närmast undersökas, huruvida och i vad mån en av staten omhändertävd gemensam familjepensionering för såväl ordinarie som icke-ordinarie befattningshavare inom skilda förvaltningsområden skulle kunna genomföras.

Enligt min mening är det att anse såsom otillfredsställande, att stora grupper av stadigvarande och tämligen fast anställd personal i statens tjänst icke äga möjlighet att under statens medverkan kollektivt genom avgifter sörja för sina efterlevande. Visserligen bör sådan möjlighet efter mitt förmenande näppeligen beredas ifrågavarande personalgrupper förrän de erhållit tjänstepensionsrätt, men då förslag härom föreligga utarbetade, finner jag önskvärt, att erforderliga förberedande åtgärder nu vidtagas för införande av ordnad familjepensionering för sådan icke-ordinarie personal, som äger eller enligt föreliggande förslag skulle erhålla rätt till egen pension. I fråga om familjepension för arbetarpersonal har uppdrag att verkställa utredning redan meddelats. Undersökning torde nu böra igångsättas beträffande ordnandet av familjepensionering för icke-ordinarie personal i tjänstemannaställning.

Även i övrigt föreligga beträffande familjepensioneringen för statens tjänstemannapersonal åtskilliga spörsmål, vilka äro av beskaffenhet att böra snarast möjligt tagas under omprövning.

Jag vill i detta avseende erinra, att gällande bestämmelser för de olika familjepensionsanstalter, i vilka de manliga ordinarie tjänstemännen för närvarande äro delägare, till sitt innehåll förete åtskilliga olikheter såväl med avseende å pensionsavgifter och pensionsförmåner som beträffande villkoren i övrigt. Detta förhållande sammanhänger med att reglerna för anstalternas verksamhet ankomma på delägarnas eget bestämmande. Men även beträffande statens bidrag till de olika kassorna förekomma mycket betydande skiljaktig-

heter, föranledda av att beslut om understöd åt kassorna fattats vid olika tider och utan aktgivande på understödsgrundernas likformighet.

Nu antydda missförhållanden, vilka medfört, att befattningshavare i samma tjänste- och löneställning vid olika förvaltningsområden kunna vara underkastade mycket skiljaktiga villkor i familjepensionshänseende, hava redan tidigare i olika sammanhang uppmärksamrats. Jag erinrar sålunda, att statskontoret vid skilda tillfällen, bland annat i utlåtanden den 13 december 1923 i fråga om visst förslag i civilstatens fullmäktiges berättelse för tiden 1920—1922 och den 13 december 1930 angående framlagt förslag till nytt reglemente för statens järnvägars änke- och pupillkassa, berört dessa förhållanden. Vidare må erinras, att 1928 års lönekommitté, i vars uppdrag ingick att avgiva förslag angående avveckling av systemet med dyrtidstillägg å familjepensioner, i utlåtande den 27 maj 1931 med förslag i detta ämne fäste uppmärksamheten på olikheterna beträffande statens bidrag till de särskilda familjepensionskassorna och framhöll angelägenheten av att frågan om statens bidrag till kassorna och en eventuell utjämning av dessa bidrag, där de funnes fortfarande böra förekomma, underkastades utredning. Ytterligare hava riksdagens år 1932 församlade revisorer i sin berättelse angående statsverket under § 50 påtalat den brist på enhetlighet, som förefinnes såväl i fråga om avgifterna till och pensionerna från de olika familjepensionskassorna som ock beträffande statens bidrag till dessa kassor.

För egen del finner jag önskvärt, att i nu angivna hänseenden enhetliga grunder i möjligaste mån åvägabringas för olika tjänstemannagrupper.

Vad pensionsvillkoren angår, vinner detta önskemål särskild aktualitet i samband med anordnande av familjepensionsrätt för nya kategorier av tjänstemän. Om sådan rätt på en gång beredes icke-ordinarie personal inom statsförvaltningens olika grenar, skulle det nämligen enligt min mening vara otillfredsställande att för skilda personalgrupper tillämpa väsentligen olikartade grunder. Sättet för ordnandet av de icke-ordinarie tjänstemännens familjepensionering synes mig därför böra göras beroende av möjligheterna att ernå en någorlunda enhetlig lösning av frågan för hela statsförvaltningens vidkommande. Sannolikt skulle en centralisering av familjepensioneringen till en gemensam anstalt för såväl ordinarie som icke-ordinarie personal giva de största garantierna för sådan enhetlighet. Måhända kunde en dylik centralisering erbjuda fördelar jämväl i övrigt. Givetvis kan det också tänkas, att de nuvarande pensionsanstalterna bibehållas och upptaga de icke-ordinarie tjänstemännen vid vederbörande förvaltningsområden såsom delägare, men en förutsättning för en dylik lösning bör enligt min mening vara, att åtminstone i huvudsak överensstämmande grunder för pensioneringen kunna anordnas för samtliga anstalter.

Även beträffande statens bidrag till de olika familjepensionskassorna är ökad enhetlighet påkallad. Vid undersökningen i denna del torde icke blott storleken utan även formen för ett understöd från statens sida böra granskas. Det bör sålunda prövas, huruvida statsbidrag lämpligen bör, såsom för närvarande är förhållandet i fråga om några änke- och pupillkassor, utgå i form av rätt för kassan att uppbära avkastningen av viss eller vissa inkomstkällor vid vederbörande verk eller om icke, i den mån statsbidrag finnes böra förekomma, det i stället bör avvägas i förhållande till delägarantalet i kassan.

I samband med frågan om grunderna för statsbidrag till familjepensionskassorna torde även böra undersökas, i vad mån tilläggsförmåner av statsmedel i fortsättningen böra beviljas å därifrån utgående pensioner. Ursprungligen hava dessa tilläggsförmåner haft till syfte att förbättra små pensioner, som grundlagts vid ett väsentligt högre penningvärde, men sedermera har dyrtidstillägg fått utgå jämväl å pensioner, vilka äro grundade på nyreglerade

lönestater. På grund av utformningen av gällande bestämmelser har detta förhållande medfört en skärpning av olikheterna mellan pensionsförmåner från olika familjepensionskassor. Jag hänvisar vidare i nu berörda avseenden till vad 1932 års statsrevisorer i nyssnämnda sammanhang anfört samt till statskontorets i anledning därav avgivna utlåtande.

Bland de frågor i övrigt, som böra uppmärksammas vid en undersökning rörande familjepensioneringen för statstjänstemän, må nämnas frågan om de kvinnliga befattningshavarnas pupillpensionering. Även i detta avseende synes en revision av nu gällande regler vara påkallad med hänsyn bland annat till önskvärdheten av största möjliga enhetlighet i villkoren för olika befattningshavargrupper.»

Departementschefen förordade därpå, att uppdrag att verkställa utredning i här antydda hänseenden meddelades åt 1930 års pensionskommittén. Det nya utredningsuppdraget borde, liksom de sakkunnigas tidigare uppdrag beträffande tjänstepensioneringen, begränsas till att avse den civila statsförvaltningen. Kungl. Maj:ts beslut i enlighet med departementschefens hemställan.

Erinras må, att de sakkunniga tidigare — genom Kungl. Maj:ts beslut den 8 januari 1932 — erhållit i uppdrag att verkställa utredning jämväl rörande familjepensionering för arbetarpersonal i statens tjänst. Till protokollet över finansärenden nyssnämnda dag framhöll departementschefen i denna angelägenhet, hursom även frågan om genomförande av en ordnad pensionering av efterlevande till arbetarpersonal i statens tjänst hade varit föremål för uppmärksamhet. Genom 1926 års pensionsutredning hade sålunda skett en förberedande undersökning rörande det sätt, varpå familjepensionering för fast anställda arbetare i statens tjänst skulle kunna ordnas, därest dylik pensionering funnes böra komma till stånd. Förslag härom, avseende såväl kommunikationsverken och övriga grenar av den civila statsförvaltningen som försvarsväsendet, hade av pensionsutredningen framlagts i betänkande den 6 december 1927. Departementschefen uttalade också såsom ett önskemål åvägbringandet av »enhetliga pensionsbestämmelser för all hithörande arbetarpersonal, i den mån icke för viss eller vissa grupper avvikelser med hänsyn till skiljaktiga anställnings- eller avlöningsförhållanden eller eljest finnas påkallade.»

De sakkunnigas förenämnda utredningsuppdrag innefatta sålunda att för tjänstemannapersonal vid den civila statsförvaltningen och för arbetare vid såväl den civila som militära statsförvaltningen utarbета förslag till en såvitt möjligt enhetligt ordnad familjepensionering.

Familjepensionsfrågans tidigare behandling och nuvarande läge.

Den under statens medverkan anordnade pensioneringen av efterlevande till befattningshavare i statens tjänst har gamla anor. Intill början av 1800-talet, då ännu inga pensionsinrättningar för civila tjänstemäns änkor och barn bildats, hade emellertid de efterlevande ej att påräkna annat understöd än den begravningshjälp eller s. k. nådårsbesparing, som av den avlidne tjänstemannen under livstiden intjänats; befunno de sig i synnerligen behövande omständigheter, kunde de stundom efter särskild framställning hos Kungl. Maj:t eller riksdagen erhålla något mindre belopp å de s. k. beneficii- och benädningsstaterna eller från särskilda smärre anslag.

Enligt en mängd förordningar på 1600- och 1700-talen voro tjänstemännen förpliktade att, då de vunnit befordran till en syssla, under viss tid (högst ett år) tjäna antingen utan lön, om de förut icke innehaft ordinarie tjänst, eller, om de tidigare ägt sådan tjänst, med den lön, som åtföljt den frånträdade befattningen. Genom en kungl. förordning den 10 februari 1819 bestämdes nämnda väntetid till högst sex månader. Den intjänta lönebesparingen — den s. k. begravningshjälps- eller nådårsbesparingen — utbetalades till de efterlevande, därest tjänstemannen avlidit i tjänst eller sedan han avgått med pension från allmänna indragningsstaten. Hade däremot tjänstemannen erhållit avsked från tjänsten utan att överflyttas å allmänna indragningsstaten, förlorade hans efterlevande all rätt till den av honom förut intjänta begravningshjälpen.

En med begravningshjälpen likartad förmån utgjorde för efterlevande till vissa tjänstemän de s. k. tjänst- och nådåren, varmed förstods rätt att tillgodogjuta de med den avlidnes tjänst förenade avlöningsförmånerna under den återstående delen av tjänståret och det därpå följande året (nådåret), men med skyldighet att under tiden utan kostnad för statsverket ombesörja tjänstens uppehållande. Någon särskild utgift för staten medförde således icke denna förmån, vilken i de flesta fall kunde betraktas så, att innehavare av tjänst, med vilken dylik förmån var förenad, mot det att han under tjänst- och nådåret efter sin företrädare icke uppbar de med tjänsten förenade löneförmånerna, i stället förvärvade rätt för sina efterlevande till löneförmånerna under tjänst- och nådår efter honom själv. Fall kunde naturligtvis inträffa, då företrädaren icke hade några nådårsberättigade anhöriga eller ock avgått på grund av befordran eller avsked, medan däremot efterträdaren hade anhöriga berättigade till här avsedd förmån. I dylika fall behövde efterträdaren icke vänta på något nådårs utlöpande för erhållande av den med tjänsten förenade

*Manliga
ordinarie
tjänstemän.*

avlöningen, ehuru hans efterlevande det oaktat erhöillo nådårsförmån efter honom.

Rätten till tjänst- och nådår kan räknas till prästerskapets privilegier, alltsedan Örebro artiklar av år 1586 stadgade, att prästernas änkor »skulle vara fritt sittande vid prästgåld efter sina mäns död ett år omkring, dock med förord att de det året över så beställt, att kyrkotjänsten bliver redeligen uppehållen, så ock svara till all tunga» m. m. Till följd av sambandet mellan kyrka och skola tillförsäkrades sedermera motsvarande förmån skolornas och universitetens befattningshavare. Såsom en kvarleva från äldre och mera primitiva förhållanden har tjänst- och nådårsrätten bibehållit sig ända till senaste tid, ehuru alltmer kringskuren och till omfattningen begränsad. Nämnas må sålunda, att i kungörelse den 17 december 1926 angående ändrade bestämmelser i fråga om den stärbhus efter präst tillkommande förmånen av tjänst- och nådår (nr 524) förordnades, dels att tjänstårsrätten skulle omfatta en tid av sex månader, räknat från och med månaden näst efter den, under vilken tjänst innehavare avlidit, dels ock att nådårsrätten skulle upphöra från den 1 maj 1927. För undervisningsväsendets befattningshavare upphävdes nådårsrätten år 1878 i samband med genomförandet av ordnad familjepensionering, och även rätten till tjänstår är numera helt avskaffad för denna personalkategori.

Sedan försäkringstanken börjat tränga igenom, framstod tydligare än förut behovet att på ett effektivare och mera tillfredsställande sätt sörja för tjänstemännens efterlevande, än som kunnat ske genom ovan omförmälda anordningar. Sålunda började man, på initiativ i vissa fall av staten, i andra fall av tjänstemännen själva, bilda föreningar eller kassor för pensionering av efterlevande änkor och barn, och till dessa pensionsinrättningar lämnades i viss utsträckning bidrag av statsmedel för att det med dem avsedda syftet skulle kunna förverkligas. Då pensionskassorna uppstått på olika tider och under olika förhållanden samt statsbidraget utgått efter skiftande grunder, är det helt naturligt, att kassornas reglementen sinsemellan förete stora olikheter.

Den äldsta av de alltjämt existerande pensionskassorna för pensionering av efterlevande till civila tjänstemän är *tullstatens enskilda pensionsinrättning*, som stiftades år 1805 och ursprungligen byggde på frivillig anslutning. Enligt ett kungl. reglemente den 16 februari 1833 utgå dessutom särskilda pensioner direkt av tullmedel till tulltjänstemäns i fattigdom efterlämnade änkor och barn. Dessa pensioner, som hava ren understödskaraktär, utgå endast om den avlidne tjänstemännens kvarlåtenskap icke utvisar så stor kapitalbehållning, att räntan därav, beräknad efter 3 procent, uppgår till beloppet av den pension, som enligt de i reglementet närmare angivna grunderna kan ifrågakomma.

Under namn av civilstatens enskilda änke- och pupillfond bildades år 1826 en familjepensionskassa, som förenades med den samtidigt grundade, för tjänstepensionering avsedda civilstatens pensionsinrättning. Fondens uppgift var att genom avgifter och erforderliga tillskott från pensionsinrättning-

gen bestrida familjepensioneringen. År 1908 avvecklades pensionsinrättningen och ombildades änke- och pupillfonden till den nuvarande *civilstatens änke- och pupillkassa*.

Universitetets i Uppsala pensionsinrättning för tjänstemäns änkor och barn erhöll sitt första reglemente år 1849, varefter stadgar för en *vaktbetjäningens vid Uppsala universitet pensionsinrättning för änkor och barn* erhöll universitetskanslerns stadfästelse år 1873. Närmaste föregångare till den nuvarande *pensionsinrättningen för änkor och barn efter befattningshavare vid universitetet i Lund* fick sitt reglemente av Kungl. Maj:t fastställt år 1863.

Av kommunikationsverkens befattningshavare äro de ordinarie manliga tjänstemännen vid postverket och statens vattenfallsverk delägare i civilstatens änke- och pupillkassa, medan däremot tjänstemännen vid statens järnvägar och telegrafverket hava sin familjepensionering ordnad genom egna kassor, *statens järnvägars änke- och pupillkassa*,¹ bildad år 1872, samt *telegrafverkets änke- och pupillkassa*, bildad år 1875.

För de allmänna läroverkens lärare fanns tidigare en särskild pensionskassa, lärarnas vid elementarläroverken nya änke- och pupillkassa (bildad år 1878), men år 1926 övertogos kassans tillgångar och förbindelser av *statens pensionsanstalt*, som sedan dess ombesörjer familjepensioneringen för ifrågavarande befattningshavare.

Vid sidan av här nämnda änke- och pupillkassor och pensionsinrättningar, för vilka samtliga gäller, att delaktigheten enligt Kungl. Maj:ts förordnande är obligatorisk, finnas åtskilliga för särskilda grupper av civila tjänstemän inrättade kassor och understödsföreningar med huvudsaklig uppgift att bereda pension eller understöd åt efterlevande, men där delaktigheten i allmänhet är frivillig. Bland dessa må nämnas *lotsverkets enskilda pensionskassa*, i vilken rätt till inträde är medgiven varje vid lotsstyrelsen eller lotsverket anställd befattningshavare intill 55 års ålder, medan skyldighet att medelst erläggande av avgifter till kassan bereda änka och barn pension från densamma åligger en var, som före 1914 års utgång tillträtt ordinarie befattning vid lotsverket. Tjänstemän, som efter sistnämnda tidpunkt blivit ordinarie, äro pliktiga att såsom delägare inträda i civilstatens änke- och pupillkassa.

En särställning intager *föreningen till understöd för änkor och oförsörjda barn efter häradshövdingar, landssekreterare och landskamrerare*, vilken förening erhöi av Kungl. Maj:t fastställt reglemente redan år 1844. Pliktiga att ingå i denna förening äro samtliga häradshövdingar, landssekreterare samt landskamrerare, och medlemsavgifterna äro exekutiva. Medlemskap i föreningen fritager dem emellertid icke från skyldighet att tillika tillhöra civilstatens änke- och pupillkassa.

Enligt vad de sakkunniga inhämtat äro därjämte hos socialstyrelsen inregistrerade ett antal understödsföreningar, med huvudsakligt syfte att bereda

¹ Genom statens övertagande av vissa enskilda järnvägar och bandelar har, på grund av därom i samband med övertagandet träffad överenskommelse, ordinarie personal, som vunnit delaktighet i *enskilda järnvägarnas pensionskassa*, medgivits rätt att kvarstå i nämnda kassa även efter övergången till statens tjänst. Staten har därvid för nämnda personal ingått i kassan enligt de för enskild järnvägsförvaltning i kassans reglemente stadgade villkor.

Sammanställning av vissa familjepensionsskassors huvudsakliga pensionsbestämmelser m. m.

Kassa	Pension för änka ensam	Årsavgift	Andra avgifter	Åldersgräns för		Rättsförhållanden vid förtidsavgång	Pension om barn finnas (Å = pension för änka ensam)
				inträde	äktenskap		
<i>Civilstatens änke- och pupillkassa.</i>	Delaktighetsbelopp: 27.5 % av tjänstepensionsunderlaget. Dessutom 10 % provisorisk förhöjning.	16.8 % av delaktighetsbeloppet. Utgår till 67 års ålder.	<i>Befordringsavgift</i> vid inträde och befordran efter 29 års ålder med viss av åldern beroende procent av delaktighetsbeloppet resp. förhöjning därav. Förderas på 5 år.	60 år	65 år	21 år	Änka + 1 barn = 1.5 Å Ett barn = Å Två barn = 1.5 Å Om barnen äro flera, ökas pensionen med 0.2 Å per barn.
<i>Statens järnvägars änke- och pupillkassa.</i>	Grundbelopp: viss procent av slutlönen A-ort, högst 25 % (lgr. 1-7) och lägst 17 % (generaldirektör).	Viss, av inträdesåldern beroende procent av slutlönen A-ort, lägst 3.5 % (före 30 år) och högst 7 % (58-59 år). Avgiften utgår under tjänstetiden. Befrielse från delägar-skap i kassan inträder för den, som vid fyllda 50 år icke har pensionsberättigade anhöriga.	<i>Inträdesavgift</i> : $\frac{1}{24}$ av slutlönen A-ort. <i>Retroatitavgift</i> vid inträde efter 30 års ålder, motsvarande hela värdet av förmånen att icke behöva er-lägga högre årsavgif-ter än de förut an-givna.	—	50 år villkorl.	18 år (före-slagen att höjas till 21 år)	Under förutsätt-ning av 45 lev-nadsår och 20 or-dinarie tjänstår rätt att kvarstå i kassan. Eljest utträde. Vid över-gång till annan kassa kan under vissa villkor ske överföring av er-lagda avgifter.
<i>Telegrafverkets änke- och pupillkassa.</i>	Pensionsbelopp: från 530 kr. (1:a lgr.) till 1 950 kr. (30:e lgr.) och 2 450 kr. (generaldirektör).	Fixt belopp för varje lönegrad: från 72 kr. (1:a lgr.) till 378 kr. (30:e lgr.) och 486 kr. (generaldirektör). Avgiften utgår under 30 år. (Övergångsvis i vissa fall under 25 år.) Befrielse från delägar-skap i kassan inträder för den, som vid fyllda 60 år icke har pensionsberättigade anhöriga.	— — —	—	60 år samt vid av-gång ur tjänst till 21 år)	18 år (pro-viso-risk höjd till 21 år)	För barn utgår pupill-tillägg från 106 kr. (1:a lgr.) till 390 kr. (30:e lgr.) och 490 kr. (generaldirektör). Barn utan pensions-berättigad moder = Å + pupilltillägg.
<i>Tullstatens enskilda pensionsanstalt.</i>	Familjepensionsun-derlag: 20 % av tjänstepensionsun-derlaget.	Viss, av inträdesåldern beroende procent av tjänstepensionsunderlaget, 3 % för ålder under 30 år	<i>Botpenning</i> vid in-träde och befordran med 6 % av tjänstepensionsunderlaget resp. förhöjning där-av.	—	—	18 år	Änka + 1 barn = 1.4 Å Ett barn = 0.5 Å Två barn = Å Tre barn = 1.4 Å Om barnen äro flera, ökas pensionen med 0.1 Å per barn.

Universitetets Uppsala pensionsrättning för tjänstemäns änkor och barn.	Delaktighetsbelopp: 12 % av i staten uppgagna avlösningsförmåner.	17.7 % av delaktighetsbeloppet. Avgiften utgår under tjänstetiden.	överskjutande år. <i>Retroaktivavgift</i> vid inträde och befordran efter 28 års ålder med 10 % av delaktighetsbeloppet resp. förhöjning för varje överskjutande år.	—	65 år	Utråde utan vederlag.	Änka + 1 barn = 1.6 Å Ett barn = 0.6 Å Två barn = 1.2 Å Tre barn = 1.6 Å Om barnen äro flera, ökas pensionen med 0.15 Å per barn.
Vaktbetjäningens vid Uppsala universitet pensionsrättning för änkor och barn.	600 kronor (vi mån av tillgängliga medel).	105: 50 kronor för år till 67 års ålder.	—	—	21 år	Utråde utan vederlag.	Änka + 1 barn = 840 kr. Änka + 2 eller 3 barn = 1 008 kronor. Änka + 4 eller flera barn = 1 200 kronor. Ett barn = 480 kronor. Två eller tre barn = 720 kronor. Fyra eller flera barn = 912 kronor.
Pensionsrättningen för änkor och barn efter befattningsskavare vid universitetet i Lund.	Delaktighetsbelopp: 20 % av avlöningen i högsta lönegraden, lägst 500, högst 2 000 kronor.	22 % av delaktighetsbeloppet. Utgår under livstiden, dock ej efter avgång med pension, där ej pensionsberättigade anhöriga finnas.	—	—	18 år	Utråde utan vederlag.	Änka + 1 barn = 1.4 Å Om barnen äro flera, ökas pensionen med 0.1 Å per barn. Ett barn = 0.5 Å Två barn = 0.9 Å Tre barn = 1.2 Å Om barnen äro flera, ökas pensionen med 0.2 Å per barn.
Lotsverhets enskilda pensionskassa.	Valfritt delaktighetsbelopp från 50 till 800 kronor.	Årsavgift beräknad efter 15, 20 eller 25 års avgiftstid eller ock till 60 års ålder.	55 år	57 år	21 år	Frivilligt kvarstående.	Änka + barn = Å Ett eller flera barn = Å.
Föreningen för beredande av understöd åt änkor och efterförsörjda barn efter häradsövdingar, landsektreterare och landskamrerare.	Understödsbelopp: 250 kronor. (För fullt understöd kräves, att mannen förenigen i 23 år, 75 minst 15 år varit medlem av föreningen.)	150 kr.; för pensionerad befattningsskavare, som varit medlem av föreningen i 23 år, 75 kronor. Avgift utgår under livstiden.	—	—	21 år	Frivilligt kvarstående.	Änka + 1 barn = 350 kr. Änka + 2 eller flera barn = 450 kronor. Understöd till barn = 150 kronor per barn, dock högst 450 kronor.
Statens pensionsanstalt.	Familjepensionsunderlag: 20 % av tjänstepensionsunderlaget + 300 kr., högst 2 000 kronor. Försäkringsteknisk reduktion vid kortare anställningstid.	För man 4 % av tjänstepensionsunderlaget. För kvinna (avser endast barnpen- sion) 1/2 % av tjänstepensionsunderlaget.	—	65 år	21 år	Reducerad familjepension.	Änka + 1 barn = 1.4 Å Om barnen äro flera, ökas pensionen med 0.1 Å per barn. Ett barn = 0.5 Å Två barn = Å Om barnen äro flera, ökas pensionen med 0.1 Å per barn.

pension eller understöd åt efterlevande till befattningshavare i statens tjänst, och bland dessa må nämnas *understödsföreningen Stockholms brevbärares änke- och pupillkassa*, *understödsföreningen Malmö tullstats enskilda pensionsinrättning*, *dalalantmätarnas understödsförening*, *landsfiskalernas i Kopparbergs län enskilda pensions- och understödsförening*, *understödsföreningen Västernorrlands läns landsstats pensionskassa*, *lantmätarnas i Västerbottens län understödsförening*, *lantmätarnas i Norrbottens län understödsförening* samt *understödsföreningen Sandhamns lotsars änke- och pupillkassa*. Med något enstaka undantag äro dessa föreningar emellertid baserade på frivilligt delägarskap.

*Kvinnliga
ordinarie
tjänstemän.*

Behovet av en genom statens medverkan ordnad familjepensionering för kvinnliga befattningshavare var tidigare icke särskilt framträdande, så länge rätt väsentliga hinder stodo i vägen för gifta kvinnors anställande eller kvarblivande i statstjänst. De kvinnliga tjänstemännen voro sålunda i allmänhet ufeslutna — och äro alltjämt uteslutna — från delaktighet i de familjepensionskassor, som upprättats för ombesörjande av pensionering av efterlevande till statstjänstemän. Den allmänna regeln följdes emellertid icke vid ordnandet av familjepensioneringen för folkskollärarkåren. När år 1875 reglemente första gången utfärdades för folkskollärarnas änke- och pupillkassa, föreskrevs sålunda skyldighet för såväl manliga som kvinnliga lärare att vara delägare i kassan. År 1880 vidtogs härutinnan den förändringen, att folkskollärarinnornas delägarskap blev frivilligt, men alltjämt kvarstod dock möjligheten för kvinnliga lärare att på detta sätt sörja för sina efterlevande barns pensionering. Enligt reglementet för statens pensionsanstalt, vilken övertagit den familjepensionering, som förut åvilade folkskollärarnas änke- och pupillkassa, har familjepensionsdelaktigheten åter blivit obligatorisk även för kvinnliga innehavare av i reglementet avsedda tjänster. Familjepensionsförmånen är dock för kvinnor begränsad till att avse pension åt efterlevande barn, och familjepensionsavgiften har utmätts i förhållande härtill. Medan sålunda familjepensionsavgiften för manlig folkskollärare utgör »40 kronor mer än $2\frac{2}{3}$ % av tjänstepensionsunderlaget», är den för kvinnlig lärare »3 kronor mer än $\frac{1}{6}$ % av detsamma».

Även ordinarie kvinnliga lärare vid det statliga undervisningsväsendet hava fått sin familjepensionering ordnad genom anslutning till statens pensionsanstalt. Familjepensionsavgiften för den statliga lärarpersonalen är emellertid en annan än den ovan för folkskollärare angivna, nämligen för man 4 % och för kvinna $\frac{1}{6}$ % av befattningens högsta tjänstepensionsunderlag.

De s. k. behörighetssakkunniga uttalade i sitt den 27 december 1920 avgivna betänkande i fråga om kvinnors tillträde till statstjänster (del II), att de med avseende å familjepensioneringen ansett riktigt och lämpligt, att kvinnliga befattningshavare i statstjänst under samma förutsättningar som manlig befattningshavare ålades skyldighet att sörja för pensionering av efterlevande barn. Däremot hade behörighetssakkunniga icke funnit skäl föreslå pensionering av efterlevande make till kvinnlig befattningshavare, då något behov av

sådan pensionering sällan menades föreligga och för övrigt den allmänna uppfattningen antoges ställa sig tämligen främmande för införande av en dylik änklingspensionering. Familjepensionsavgiften hade de sakkunniga på grundval av verkställd utredning beräknat till 1 % av det för befattningen gällande familjepensionsunderlaget eller delaktighetsbeloppet. Den ifrågasatta pupillpensioneringen borde enligt de sakkunnigas mening äga rum genom befintliga änke- och pupillkassor, vilkas reglementen av sådan anledning borde ändras så, att delägarskap bleve medgivet även för kvinnliga befattningshavare.

Förslaget, att de kvinnliga befattningshavarna skulle inträda i de för manliga tjänstemän avsedda änke- och pupillkassorna, fann 1921 års lönekommitté för sin del icke lämpligt. Kommittén föreslog i stället i sitt betänkande angående ordnandet av kvinnliga befattningshavares avlönings- och pensionsförhållanden m. m. (statens offentliga utredningar 1923: 62) en anordning, enligt vilken staten skulle övertaga pensioneringen av de kvinnliga befattningshavarnas pupiller efter enahanda grunder, som tillämpas för vederbörande änke- och pupillkassa. För detta ändamål skulle den kvinnliga tjänstemannens lön minskas med ett belopp, motsvarande de avgifter manlig innehavare av befattningen skolat erlægga till änke- och pupillkassan. Då pensionering av kvinnliga befattningshavares efterlevande barn endast relativt sällan beräknades komma i fråga, kunde det mot männens avgifter till änke- och pupillkassan svarande belopp, som skulle avdragas å avlöningen, försäkringstekniskt sett förväntas lämna ett överskott tillräckligt för att täcka jämväl den merkostnad för den kvinnliga befattningshavarens egen pensionering, som antogs komma att tillskyndas statsverket på grund av kvinnans i jämförelse med mannen större livslängd och lägre pensionsålder.

Då frågan om ordnandet av kvinnliga befattningshavares avlönings- och pensionsförhållanden framlades för 1925 års riksdag, uttalade föredragande departementschefen, statsrådet Thorsson, i statsverkspropositionen (»Utgifterna: För flera huvudtitlar gemensamma frågor» s. 183—184), att han, vad familjepensioneringen anginge, funnit sig böra förorda, att densamma ombesörjdes av statsverket, på sätt 1921 års lönekommitté föreslagit. Departementschefen tillade:

»För ifrågavarande pensionering böra befattningshavarna till statsverket erlægga samma avgifter, som manlig innehavare av motsvarande befattning har att erlægga till vederbörande änke- och pupillkassa. Då jag alltså förordar, att lika pensionsavgifter fastställas för man och kvinna beträffande såväl tjänstepensioneringen som familjepensioneringen, följer jag ock härutinnan grundsatsen, att i en och samma befattning den behållna lönen skall vara lika, vare sig befattningen innehaves av en man eller av en kvinna.

Till statsverket komma alltså att inlevereras kvinnliga befattningshavares avgifter för familjepensionering. Av dessa avgifter skola givetvis i första hand bestridas uppkommande kostnader för denna pensionering. Till den del, avgifterna överskjuta ifrågavarande pensioneringskostnad, torde desamma böra tillgodoföras de tjänstepensionsfonder, som för närvarande finnas vid de särskilda grenarna av statsförvaltningen. I den mån, överskottet ej erfordras för att täcka merkostnaden för kvinnornas tjänstepensionering, kommer det alltså att nedbringa statens kostnader för tjänstepensioneringen överhuvud ta-

get. Ifrågavarande kostnadsminskning har approximativt beräknats till i runt tal 330 000 kronor årligen.»

I sedermera avlåten proposition till 1925 års riksdag med förslag till civil tjänstepensionslag m. m. (nr 153) erinrade t. f. departementschefen, statsrådet Wigforss, hurusom de av chefen för finansdepartementet i statsverkspropositionen angivna riktlinjerna för ordnande av de kvinnliga tjänstemännens pensionering innebure, att någon differentiering med avseende å avgifterna för vare sig tjänste- eller familjepensioneringen icke skulle förekomma mellan manlig och kvinnlig befattningshavare. Emellertid hade 1925 års riksdag beslutat, att kvinna icke skulle äga uppbära lön enligt sista löneklassen inom vederbörande lönegrad. Av denna anledning hade tjänstepensionsunderlaget satts lägre för kvinna än för man. Då kvinnlig befattningshavare det oaktat enligt det i propositionen framlagda förslaget skulle erlägga samma pensionsavgift för tjänstepensioneringen, syntes man, under förutsättning av lika pensionsålder för man och kvinna, kunna räkna med en viss utjämning av den statsverkets merkostnad för kvinnornas tjänstepensionering, som uppstode till följd av kvinnornas genomsnittligt högre livslängd. De av kvinnor erlagda avgifterna för pupillpensioneringen skulle alltså enligt t. f. departementschefens mening icke behöva tagas i anspråk för täckande av någon merkostnad för tjänstepensioneringen utan syntes, i den mån de icke svarade mot befattningshavarnas pensionsrätt, få räknas statsverket till godo.

Det på lika pensionsålder för man och kvinna baserade förslaget till ny civil pensionslag förföll emellertid på grund av kamrarnas skiljaktiga beslut, medan däremot de kvinnliga tjänstemännens familjepensionering ordnades i överensstämmelse med den kungl. propositionens förslag. Bestämmelser i ämnet utfärdades genom kungörelse den 18 juni 1925 *angående pensionering av efterlevande barn till kvinnliga befattningshavare i statens tjänst* (nr 279).

Enligt dessa bestämmelser är envar kvinnlig innehavare av ordinarie befattning i statens tjänst med avlöning enligt grunder, som fastställts år 1925 eller senare, skyldig att genom erläggande av avgifter bereda rätt till pension åt efterlevande barn. Avgifterna utgå med enahanda belopp, som i vederbörande pensionsinrättnings reglemente äro stadgade för manlig innehavare av samma befattning eller befattning i samma lönegrad, ehuru pensionsförmånen är inskränkt till att avse allenast barn efter den kvinnliga tjänstemannen. För kvinnliga befattningshavare med s. k. oreglerad avlöning har däremot, fränsett de befattningshavare vid undervisningsväsendet, som erhållit familjepensionering genom statens pensionsanstalt, någon ordnad barnpensionering icke kommit till stånd.

Icke-ordinarie tjänstemän.

Frågan om genomförande av ordnad familjepensionering även för icke-ordinarie personal i statens tjänst har tidigare varit föremål för överväganden i olika sammanhang.

De sakkunniga för utredning rörande det statsunderstödda pensionsväsendets centralisering föreslogo i sitt den 15 januari 1916 angivna betänkande (del I), att även icke-ordinarie tjänstemän skulle bliva berättigade och skyl-

diga att inträda i den för tjänstemännens änke- och pupillpensionering avsedda anstalten. Detta skulle enligt centraliseringssakkunnigas mening vara synnerligen lämpligt, i det att därigenom dels de icke-ordinaries familjer bleve tillförsäkrade pension, dels avgifterna för alla delägare kunde väsentligt nedsättas på grund av att de började erläggas tidigare. Om en icke-ordinarie tjänsteman upphörde att innehava befattning, som medförde delaktighet i anstalten, voro de föreslagna pensioneringsreglerna så valda, att de tillförsäkrade hans familj eller blivande familj den pensionsrätt, som svarade mot de av honom erlagda avgifterna. Att de icke-ordinarie ofta komme att tillhöra kassan endast en kortare tid, belastade dem därför icke med avgifter, av vilka de icke finge någon fördel.

Centraliseringssakkunniga avgåvo sedermera den 3 november 1917 ett andra betänkande angående det statsunderstödda pensionsväsendets centralisering. Även i detta betänkande, som i fråga om familjepensioneringen innehöll åtskilliga avvikelser från det ursprungliga förslaget, föreslogo de sakkunniga, att familjepensionsrätt borde beredas de icke-ordinarie tjänstemännen.

Under erinran om förenämnda förslag av centraliseringssakkunniga uttalade bankoutskottet vid 1919 års riksdag i anledning av vissa vid samma riksdag väckta motioner angående utredning om beredande av familjepension åt efterlevande till icke-ordinarie personal, att det syntes utskottet lämpligast att först sedan statsmakterna fattat beslut rörande pensionsväsendets centralisering upptaga föreliggande frågor till behandling. Vidare framhöll utskottet, att innan någon åtgärd i avseende å familjepensionering vidtoges, en ordnad pensionering av befattningshavarna själva först borde genomföras.

Familjepensionsfrågan bragtes emellertid även inför 1920 års riksdag genom en ny motion om utredning i ämnet. Riksdagen, som ansåg att den i motionen berörda frågan kommit uti ett i viss mån förändrat läge, sedan den senast varit föremål för behandling, bland annat genom riksdagens godkännande samma år av förslag till lag angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk, fann sig böra biträda motionärens yrkande om utredning. I skrivelse till Kungl. Maj:t (nr 244) anhöll fördenskull riksdagen, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, huruvida och på vilket sätt änkor och barn efter sådana statstjänare, som ej vore delägare i någon av staten understödd kassa för familjepensionering, genom statens medverkan skulle kunna beredas tillfälle till sådan pensionering, samt därefter för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

I anledning av berörda skrivelse uppdrogs åt kommunikationsverkens lönekommitté att avgiva utlåtande i ämnet. Då emellertid lönekommittén före sin upplösning icke medhunnit att fullgöra detta uppdrag, överflyttades det samma å 1921 års pensionskommitté.

Enligt pensionskommitténs mening borde familjepensionsrätt vara möjlig att åvägabringa för den icke-ordinarie tjänstemannapersonalen genom beredande för densamma av delaktighet i vederbörande inom allmänna civilförvaltningen befintliga änke- och pupillkassor. Då emellertid förslag härom icke kunde

framläggas utan en mera ingående utredning rörande de närmare villkoren för familjepensionsrätten, storleken av årliga avgifter, retroaktivavgifter o. s. v., fann kommittén en lösning av detta spörsmål — vilken lösning för övrigt förutsatte medverkan av vederbörande änke- och pupillkassors fullmäktige — icke kunna för det dåvarande åstadkommas.

I fråga om grunderna för beredande av familjepension åt statstjänare efterlevande gjorde 1926 års riksdag vissa principiella uttalanden. Sålunda betenade riksdagen bland annat, hurusom, i motsats till vad fallet vore med avseende å tjänstepensionering, i fråga om familjepensionering för statstjänare hittills såsom allmän princip hade gällt, att kostnaderna för denna pensionering borde bestridas väsentligen genom befattningshavarnas egna avgifter och att staten härvidlag borde i huvudsak inskränka sig till att medverka vid bildandet av kassor eller pensionsanstalter för pensioneringens handhavande. Riksdagen ansåge det vara av vikt, att denna grundsats alltjämt upprätthölles, och riksdagen hade därför velat framhålla angelägenheten av att genom statsmakternas försorg åtgärder, så snart ske kunde, vidtoges för att bereda möjlighet även för icke-ordinarie personal att grundlägga rätt till familjepension.

Slutligen må nämnas, att 1926 års pensionsutredning i sitt den 6 december 1927 avgivna betänkande angående familjepensionering för viss icke-ordinarie personal (statens offentliga utredningar 1928: 3) framlagt ett förslag av följande innebörd.

För manlig icke-ordinarie befattningshavare med rätt till tjänstepension skulle beredas familjepensionering av efterlevande änka och barn genom befattningshavarens inträde i vederbörande, för ordinarie tjänstemän nu avsedda änke- och pupillkassa. Kvinnlig icke-ordinarie befattningshavare med rätt till tjänstepension skulle för efterlevande barn erhålla pensionsrätt på enahanda villkor och efter samma grunder, som stadgas i kungörelsen den 18 juni 1925, nr 279.

Skulle det emellertid visa sig omöjligt att på nu angivet sätt lösa familjepensionsfrågan för icke-ordinarie befattningshavare, ansåg pensionsutredningen det närmast böra undersökas, huruvida och i vad mån en av staten omhändertävd, gemensam familjepensionering för såväl ordinarie som icke-ordinarie befattningshavare inom statens skilda förvaltningsområden skulle kunna genomföras.

*Arbetare i
statens
tjänst.*

De utredningar, som tidigare verkställts för åvägabringande av en ordnad familjepensionering för arbetare i statens tjänst, hava hittills icke lett till något positivt resultat. Om man bortser från månadslönare vid marinen, vilka äga att efter eget val bereda sina efterlevande gratial från flottans pensionskassa, har den statsanställda arbetarpersonalen fortfarande varken möjlighet eller skyldighet att under statens medverkan sörja för sina efterlevandes pensionering.

Olika förslag i avsikt att råda bot härför hava emellertid under senare år framkommit. Erinras må sålunda, hurusom 1921 års pensionskommitté beträffande arbetarpersonal vid försvarsväsendet och vid den civila statsförvalt-

ningen med undantag av kommunikationsverken föreslagit, att arbetarna i familjepensionshänseende, liksom ock i fråga om tjänstepension, skulle inordnas under reglementet för statens pensionsanstalt. Vad åter anginge arbetarpersonalen vid kommunikationsverken, ansåg pensionskommittén, att det borde undersökas, om ej familjepensionsrätt skulle kunna ordnas genom anslutning till de ordinarie tjänstemännens änke- och pupillkassor. Såsom en annan utväg antydde kommittén, att de av densamma föreslagna, i första hand för tjänstepensionering avsedda arbetarpensionskassorna vid kommunikationsverken skulle kunna anordnas jämväl för pensionering av arbetarpersonalens efterlevande. Ännu en möjlighet ansåg pensionskommittén vara, att för all arbetarpersonal vid kommunikationsverken inrättades en gemensam änke- och pupillkassa.

1926 års pensionsutredning, som funnit sig böra frångå pensionskommitténs förslag till lösning av arbetarpersonalens tjänstepensionsfråga och i stället förordade inrättandet av en särskild för denna personal avsedd arbetarpensionskassa för ombesörjande av tjänstepensioneringen, ansåg det önskvärt, att även arbetarnas familjepensionering ordnades efter ett för statsförvaltningens olika områden enhetligt system. Efter att ha diskuterat de olika utvägar, som av 1921 års pensionskommitté anvisats för ordnandet av ifrågasatt familjepensionering, stannade 1926 års pensionsutredning vid att såsom den lämpligaste lösningen av frågan föreslå inrättandet av en för hela statsförvaltningen gemensam familjepensionskassa för arbetarpersonal. Då en dylik gemensam kassa icke ansågs kunna komma till stånd utan statens medverkan, syntes det pensionsutredningen naturligt, att kassans förvaltning uppdroges åt någon statsmyndighet. Härvid erbjöde sig osökt den anordningen, att kassan ställdes under statens pensionsanstalt, vilken ju redan hade till uppgift, bland annat, att ombesörja familjepensionering för stora personalgrupper, vartill komme, att enligt pensionsutredningens förslag anstalten skulle handhava tjänstepensionering för ett mycket betydande antal av just de statstjänare, för vilka familjepensionering vore avsedd att ordnas genom den ifrågasatta kassan.

Statens bidrag till familjepensioneringen.

Ehuru statsmakterna i princip alltid intagit den ståndpunkten, att kostnaderna för familjepensioneringen borde bestridas av tjänstemännen själva, ha dock bidrag av statsmedel till betydande belopp kommit de olika familjepensionskassorna och dessas delägare till godo. Såsom i den förut lämnade redogörelsen antytts, fann sig nämligen staten till en början böra träda hjälpare emellan, där delägarnas avgifter icke kunde förslå till att förverkliga det med kassorna avsedda syftet: att vid tjänstemans fränfalle bereda hans änka och barn erforderlig bärning och hjälp. Bidragen hava utgått och utgå alltjämt i skiftande former och efter växlande grunder.

Enligt 1884 års reglemente för *tullstatens enskilda pensionsinrättning* ägde Statsbidrag till familjepensionskassorna utöver stadgade avgifter från delägarna, åtnjuta »1:0 andel av böter, enligt gällande tullstadga;

2:o behållna auktionssumman för försålda, för tullverket icke behövliga eller gagneliga handlingar;

3:o tre procent av den inkomst, tjänsteman vid tullverket i egenskap av målsägande tillkommer av förbrutna dömda varor, ävensom av böter, vilka för en del överträdelse mot tullförfattningarna åläggas, samt två procent av dylik inkomst, som tillfaller målsägande, vilken ej är anställd i tullverkets tjänst;

4:o två procent av den andel, som tullverkets tjänstemän, efter allmänna författningar och särskilda föreskrifter, åtnjuta i aktoratsprovision, kustchefsprocent, anmärkningsprocent och auktionsprovision; samt

5:o då tjänst vid tullverket är ledig och kommer att i vanlig ordning återbesättas, den del av den till tjänsten hörande avlöningen efter stat, som efter generaltullstyrelsens beprövande finnes icke erfordras för tjänstens uppehållande under dylik ledighet.»

Genom kungörelse den 15 juni 1922 (nr 377) har visserligen Kungl. Maj:t förordnat, att samtliga slag av tulltjänstemän tillkommande extra inkomster med undantag av s. k. beslagarandelar skola från och med den 1 januari 1923 upphöra att till dem utgå, varigenom åtskilliga av ovan uppräknade inkomster för pensionsinrättningen bortfallit, men ännu för budgetåret 1932/1933 uppgingo de inkomster, från vilka staten avstått till förmån för pensionsinrättningen (det indirekta statsbidraget), till 45 528 kronor 33 öre. Såsom gottgörelse till pensionsinrättningen för mistade andelar av avlöning vid vakanta tjänster (jfr punkt 5 ovan) var därjämte å tullverkets pensionsstat uppfört ett anslag å 13 000 kronor. Till sådana i det föregående omförmälda familjepensioner, vilka utgå direkt av tullmedel, var anvisat ett förslagsanslag å 25 000 kronor.

Även *civilstatens änke- och pupillkassa* (civilstatens enskilda änke- och pupillfond) tillerkändes bidrag av statsmedel, nämligen i form av årliga understöd från den i väsentlig mån genom statsanslag uppehållna civilstatens pensionsinrättning. Då änke- och pupillfonden från och med år 1908 ombildades, utgick man från att pensionskostnaderna skulle helt och hållet bestridas av delägaravgifterna, för dåvarande delägare dock med anlitande av pensionsinrättningens vid ombildningen förefintliga fonder, samt att statsanslag endast skulle utgå såsom bidrag till de förvaltningskostnader, som icke föranleddes av fullmäktigsammanträden. För närvarande uppgår detta förvaltningsbidrag till 50 000 kronor årligen.

Vad angår pensionsinrättningarna vid rikets universitet, finnas såsom statsbidrag för *universitetets i Uppsala pensionsinrättning för tjänstemäns änkor och barn* upptagna

1) gratialanslag å 7 140 kronor, varur utgå till professorernas, överbibliotekariens och räntmästarens änkor högst 240 kronor för var och en samt till övriga tjänstemäns änkor högst 180 kronor för var och en, medan återstoden tillfaller universitetets pensionsinrättning;

2) statsanslag till pensionsinrättningen å 9 000 kronor, av vilket belopp tre fjärdedelar fördelas mellan pensionärerna i pensionsinrättningen efter de reg-

ler, som äro eller kunna bliva fastställda för avkastningen av pensionsinrättningens pensionstilläggsfond, medan den återstående fjärdedelen överföres till pensionsinrättningens pensionsfond.

För budgetåret 1932/1933 uppgick statsbidraget sålunda till sammanlagt 16 140 kronor.

Vaktbetjäningens vid Uppsala universitet pensionsinrättning för änkor och barn åtnjuter icke något direkt anslag av statsmedel. Däremot finnes i universitetets stat uppfört ett anslag å 600 kronor till »gratial för lägre betjäningens änkor och barn eller betjänte själva, då de blivit oförmögna till tjänstgöring».

Pensionsinrättningen för änkor och barn efter befattningshavare vid universitetet i Lund kan bland sina inkomster räkna

1) jämlikt kungl. brev den 6 juni 1925 från universitetets reservfond till inrättningen inflytande medel; samt

2) ordinarie statsanslag å 7 200 kronor.

Av anmärkningarna till universitetets utgiftsstat inhämtas rörande den förstnämnda inkomstposten följande. Såväl besparingar å avlöningsstaten för professorer och lärare m. fl. med undantag i vissa fall av besparingar å docentstipendier, varom bestämmelser i annan ordning meddelas, som ock tillfälliga och i inkomststaten icke beräknade inkomster ingå till reservfonden, vilken står under kanslerns disposition för universitetets vetenskapliga och ekonomiska behov i den ordning universitetsstatuterna stadga. Tills vidare och intill dess Kungl. Maj:t annorlunda förordnar, skall till pensionsinrättningen för Lunds universitets tjänstemäns änkor och barn ingå en tredjedel av alla på nämnda stater möjligen uppkommande, till reservfonden för varje år ingående besparingar. Det belopp, som på grund av dessa bestämmelser tillfördes pensionsinrättningen för budgetåret 1932/1933, uppgick till 7 069 kronor 73 öre. Båda inkomstposterna tillhoppa utgjorde sålunda 14 269 kronor 73 öre.

Vad därefter angår *statens järnvägars änke- och pupillkassa*, hade Kungl. Maj:t redan i den för järnvägsstyrelsen den 17 september 1869 utfärdade instruktionen föreskrivit, att de medel, som inflöte för böter, ådömda järnvägspersonalen för tjänstefel, skulle avsättas till förmån för en änke- och pupillkassa. Senare anslogos ytterligare medel för en dylik kassa och i det år 1872 utfärdade reglementet för »statens järnvägstrafiks änke- och pupillkassa» upptogs bland kassans tillgångar följande indirekta statsbidrag:

»1) böter, ådömda järnvägspersonalen för tjänstefel;

2) avkastningen av sådana, statens järnvägstrafik tillhöriga jordstycken, vilka icke äro till boställsjord upplåtna eller för trafikens skötande eller annat allmänt behov erforderliga;

3) inkomster vid försäljning av sådana inom järnvägens område tillvaratagna, men icke inom behörig tid återfordrade effekter, och av sådant kvarliggande outlöst gods, som på grund av gällande trafikreglemente på offentlig auktion avyttras;

4) inkomster för registrering och förvaring av sådana tillvaratagna eller till förvaring inlämnade effekter, som av ägaren återtagas emot avgift, enligt av trafikstyrelsen fastställd taxa;

5) inkomster av medgivna rättigheter till försäljning och annonsering inom järnvägens område;

6) inkomster av försålda gångbiljetter och inträdesbiljetter till stationernas väntsalor; samt

7) inkomster av den från statens järnvägstrafiks expeditioner samlade och försålda makulatur.»

Ifrågavarande förmåner tillkomma alltjämt änke- och pupillkassan, numera dessutom utökade med inkomst av försålda plattformsbiljetter. De härigenom kassan tillförda inkomsterna uppgingo under år 1933 till sammanlagt 307 672 kronor 99 öre.

Såsom grundplåt till bildandet av en pensionsinrättning för telegrafverket medgav Kungl. Maj:t genom beslut den 11 juni 1868, att av de medel, som inflöte genom försäljning av makulatur och annat pappersavfall, jämte räntorna därå finge bildas en särskild, under telegrafstyrelsens inseende och förvaltning stående fond, av vars årliga avkastning skulle utdelas »tillfälliga understöd åt avskedade behövande tjänstemän och betjante vid telegrafverket samt deras änkor och barn». Denna förmån har sedermera *telegrafverkets änke- och pupillkassa* fått behålla. I direkta och indirekta statsbidrag åtnjuter kassan:

1) inkomster av försåld makulatur;

2) böter och viten, som ådömas telegrafverkets tjänstemän för fel eller försummelser i tjänsten;

3) årligt bidrag från telegrafverket med belopp, som Kungl. Maj:t för varje år bestämmer (sedan år 1908 utgående med kronor 27: 50 per år och delägare bland i tjänst varande befattningshavare).

Värdet av oförmälda statsbidrag belöpte sig för år 1933 till 64 264 kronor 55 öre.

I fråga om uppkomsten av det ovan under 3) angivna statsbidraget må nämnas följande.

Från bildandet av telegrafverkets änke- och pupillkassa till och med år 1902 utgick till kassan ett fast årligt bidrag av 5 000 kronor. Antalet delägare i kassan varierade under denna tid mellan 189 och 256. Under åren 1903—1907 utgick det fasta bidraget med ett till 8 000 kronor förhöjt belopp. Enär telegrafverkets linjepersonal från och med år 1908 skulle uppföras å ordinarie stat, verkställdes en beräkning rörande den ökning i bidraget till änke- och pupillkassan, som betingades av den nya personalstaten. Beräkningen gav vid handen, att den behöfliga ökningen av statsbidraget för den nytillkommande ordinarie linjepersonalen kunde uppskattas till 9 200 kronor årligen samt att för övriga 26 nytillkomna tjänst innehavare enligt 1908 års stat det sökta tillskottet av statsmedel syntes kunna bestämmas genom en enkel proportionering. Med utgångspunkt från att den gamla staten upptog 291 delägare med ett statsbidrag av 8 000 kronor årligen sattes beloppet lika med $\frac{26}{291} \times 8\,000 = 715$ kronor årligen. För var och en av de 26 tjänst innehavarna skulle då statsbidraget bliva 27 kronor 50 öre för år ($715:26 = 27:50$).

Vad angår *lotsverkets enskilda pensionskassa* äger denna enligt det av Kungl. Maj:t fastställda reglementet såsom tillfälliga inkomster räkna böter, ådömda enligt gällande lotsförfattningar, samt inkomst av försäljning av tomkärl från fyrarna och av makulatur vid lotsstyrelsen och lotsdistriktsexpeditionerna.

Härav inflytande medel uppgingo emellertid för år 1933 till allenast 687 kronor 50 öre.

Vidkommande slutligen *statens pensionsanstalt*, som, enligt vad i det föregående berörts, bland annat ombesörjer familjepensioneringen för befattningshavare vid det statliga undervisningsväsendet, utgår till nämnda anstalt såsom statens bidrag till pensionering av änkor och barn efter lärare vid allmänna läroverken, pedagogier, seminarier m. m. ett ordinarie anslag å 157 276 kronor.

Rörande detta anslags förhistoria inhämtas av proposition nr 221 till 1923 års riksdag angående tillfällig pensionsreglering för efterlevande till delägare i lärarnas vid elementarläroverken gamla och nya änke- och pupillkassor bland annat följande.

Såsom vederlag för den rätt till nådår, som enligt prästerskapets privilegier tillkom änkor och barn efter lärare vid elementarläroverk och pedagogier, beviljade 1877 års riksdag ett årligt anslag av 60 000 kronor till pensionering av änkor och barn efter lärare vid elementarläroverken, pedagogierna och seminarierna, varjämte ett årligt belopp av 5 000 kronor anvisades till bestridande av förvaltningskostnaderna för den kassa, som under namn av lärarnas vid elementarläroverken änke- och pupillkassa bildades för pensioneringens handhavande. Reglemente för kassan fastställdes av Kungl. Maj:t den 11 oktober 1878. Tid efter annan hava i kassan upptagits nya delägargrupper eller ökat antal delägare inom de kassan redan tillhörande grupperna, varjämte statsanslaget på grund härav vid olika tillfällen ökats.

Genom beslut av 1911 års riksdag avlöstes, efter det kyrkomötet därtill lämnat sitt medgivande, den rätt till tjänstår, som jämlikt prästerskapets privilegier ännu tillkom stärbhus efter ämneslärare vid de allmänna läroverken. Det av Kungl. Maj:t i nu angivna hänseende för riksdagen framlagda förslaget avsåg tillika en ombildning av förenämnda änke- och pupillkassa i enlighet med ett därtill uppgjort förslag. Efter det Kungl. Maj:t förklarat, att nyssnämnda rätt till tjänstår skulle från och med början av år 1912 upphöra, fastställdes genom beslut den 8 december 1911 reglemente för den ombildade kassan, som benämndes lärarnas vid elementarläroverken nya änke- och pupillkassa (svensk författningssamling nr 155 för år 1911).

Sedan genom 1918 års riksdags beslut ny löne- och pensionsreglering genomförts för största delen av den nya kassans delägare samt jämväl i övrigt vissa förändringar skett inom de till kassans verksamhetsområde hörande delägargrupperna, väcktes fråga om viss höjning av delaktighetsbelopp i kassan samt om andra ändringar beträffande kassans verksamhet. Utredning i ämnet verkställdes, och förslag till behövliga ändringar i kassans reglemente utarbetades.

Över förslaget inforrades yttrande från, bland andra, statskontoret, som i sitt den 29 januari 1920 avgivna utlåtande erinrade, bland annat, att förslag väckts om ändring i statens ställning till familjepensioneringen för befattningshavare i statens tjänst. Enligt statskontorets mening borde, sedan en plan utarbetats för statens övertagande av denna pensionering, överläggningar med representanter för de olika änke- och pupillkassorna inledas rö-

rande möjligheterna av ett förstatligande av ifrågavarande pensionering. Då den sålunda ifrågasatta uppgörelsen angående ett likformigt ordnande av statens ställning till änke- och pupillkassorna måste bli försvårad genom en omläggning av grunderna för beräkning av statsbidraget till lärarnas vid elementarläroverken nya änke- och pupillkassa, syntes det statskontoret, som om åtgärd i detta syfte icke för närvarande borde vidtagas.

Med hänsyn till vad statskontoret sålunda anförde, kom en av Kungl. Maj:t förebådad proposition till 1920 års riksdag i ämnet ej till stånd i ursprungligen tillärd form.

Föredragande departementschefen, statsrådet Olsson, betonade, att de utgående familjepensionernas storlek ej stode i något rimligt förhållande till de löner delägarna i kassan uppbure och framhöll, att en provisorisk reglering av sistberörda förhållande syntes vara synnerligen behövlig och önskvärd. Departementschefen tillade:

»Riksdagen har visserligen ej i detalj fastställt de regler, som bestämma pensionernas storlek m. m., men de grunder, enligt vilka den nuvarande änke- och pupillkassan verkar, hava varit riksdagen förelagda i samband med framställning om statsunderstöd åt kassan. Det synes mig därför erforderligt, att riksdagen sättes i tillfälle att uttala sig jämväl om den nu föreslagna provisoriska regleringen av pensionsbeloppen, ehuru väl genomförandet av regleringen ej erfordrar någon höjning av det hittills utgående statsunderstödet till elementarlärarnas m. fl. familjepensionering utan kan ske med anlitande allenast av kassans egna tillgångar.»

Propositionen utmynnade i en hemställan, att riksdagen måtte ej mindre förklara, att från riksdagens sida hinder ej mötte för att till pensionsberättigade efterlevande efter delägare i lärarnas vid elementarläroverken änke- och pupillkassa eller lärarnas vid elementarläroverken nya änke- och pupillkassa finge under år 1924 utgå, utöver pensionsförmåner enligt då gällande bestämmelser, ett belopp, beräknat för änka ensam till 200 kronor och för övriga efterlevande i proportion därtill,

än även i riksstaten för budgetåret 1923/1924 under elfte huvudtiteln uppföra det ordinarie anslaget till bidrag till pensionering av änkor och barn efter lärare vid allmänna läroverk, pedagogier, seminarier m. m. med 157 276 kronor.

Till denna hemställan lämnade riksdagen sitt bifall.

Anslaget i fråga har sedermera utgått med oförändrat belopp även efter inordnandet av lärarnas vid elementarläroverken nya änke- och pupillkassa i statens pensionsanstalt.

*Pensions-
tillägg.*

Utöver förut angivna former av bidrag till den civila tjänstemannapersonalens familjepensionering och familjepensionsinrättningar har staten under senare år tillskjutit högst betydande belopp såsom pensionstillägg och dyrtidstillägg å de familjepensioner, som enligt de olika kassornas reglementen utgå.

Enligt kungörelsen den 15 juni 1922 (nr 361) med däri den 18 juni 1926 (nr 275) vidtagen ändring äga änkor och minderåriga barn efter befattningshavare i statens tjänst, som uppbära pension eller därmed jämförligt

understöd av statsmedel eller från någon av staten understödd anstalt för familjepensionering av dylika befattningshavares änkor och barn, åtnjuta *pensionstillägg* efter i kungörelsen närmare angivna grunder. Pensionstillägg utgår, om den änka ensam tillkommande pensionen understiger 600 kronor för år, med

90 kronor, där sådan pension understiger 330 kronor;

60 kronor, där pensionen utgör 330 kronor eller därutöver intill 450 kronor, samt

30 kronor, där pensionen utgör 450 kronor eller därutöver.

För änka med ett eller flera minderåriga barn skall, under förutsättning att i pensionen icke ingår förhöjning i förhållande till barnantalet och att särskilda pupilltillägg icke heller utgå, ovanstående pensionstillägg ökas med 20 % för varje barn.

Till minderåriga barn utan pensionsberättigad moder utgår likaledes pensionstillägg, nämligen till ett barn, om pensionen understiger 300 kronor, med belopp, varierande mellan 45 och 15 kronor för år alltefter pensionens storlek. För två barn gäller i fråga om pensionstillägg vad för änka ensam finnes stadgat; beträffande tre barn vad om änka med ett barn är stadgat o. s. v.

Från åtnjutande av pensionstillägg äro emellertid undantagna de änkor och barn, vilkas pensioner avpassats efter de förhöjda pensionsunderlag, som för vissa befattningshavare blivit gällande enligt 1920 års pensionslag för kommunikationsverken eller enligt kungörelsen den 29 juni 1921 (nr 456) med bestämmelser för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra till den civila statsförvaltningen hörande verk i fråga om rätt till pension. Undantagna från pensionstillägg äro sålunda i stort sett efterlevande till befattningshavare med nyreglerad avlöning.

Allmänna grunder för *dyrtidstillägg* åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst finnas meddelade i kungörelse den 15 juni 1923 (nr 267) med däri senare vidtagna ändringar. Enligt ifrågavarande bestämmelser utgår dyrtidstillägget i förhållande till ett för månad beräknat tilläggsunderlag, bestämt sålunda, att om den å månad belöpande pensionen uppgår till 125 kronor eller därutöver, tilläggsunderlaget utgöres av pensionens belopp; understiger däremot pensionen 125 kronor för månad, motsvarar tilläggsunderlaget summan av pensionen och ett belopp av 30 kronor, dock må tilläggsunderlaget i sådant fall ej överstiga 125 kronor och ej heller 160 procent av pensionsbeloppet. Den allmänna regeln är för övrigt den, att dyrtidstillägget å oreglerade familjepensioner utgår efter ett procenttal, motsvarande hälften av talet för levnadskostnadsökningen, medan det sålunda erhållna procenttalet skall beträffande reglerade familjepensioner minskas med 13 enheter.

*Dyrtids-
tillägg.*

Å sid. 26—28 finnas intagna tabellariska sammanställningar, utvisande *dels* de olika pensionskassornas inkomster och utgifter m. m., *dels* statens to-

Samman-
av olika pensionskassors inkomster och utgifter m. m. enligt

Kassa eller pensionsinrättning	Antal delägare vid räkenskapsårets utgång	Inkomster, kronor			
		familjepensionsavgifter	räntemedel	statsbidrag	i övrigt
Civilstatens änke- och pupillkassa ¹ .	13 472	1 903 262: 45	2 882 321: 07	50 000: —	261 297: 25
Telegrafverkets änke- och pupillkassa ¹	1 937	206 618: 38	454 899: 37	64 264: 55	1 300: —
Statens järnvägars änke- och pupillkassa ¹	21 644 ³	2 136 466: 37	3 523 069: 91	307 672: 99	6 348: 40
Tullstatens enskilda pensionsinrättning ²	3 309	298 461: 47	385 960: 20	58 528: 33	170: 55
Universitetets i Uppsala pensionsinrättning för tjänstemäns änkor och barn ²	133	35 627: 70	62 724: 67	2 250: —	7 565: 92
Vaktbetjäningens vid Uppsala universitet pensionsinrättning för änkor och barn ³	60	2 496: —	5 162: 30	—	415: 50
Pensionsinrättningen för änkor och barn efter befattningshavare vid universitetet i Lund ²	141	16 790: 20	53 657: 84	14 269: 73	—
Summa	40 696	4 599 722: 57	7 367 795: 36	496 985: 60	277 097: 62
Lotsverkets enskilda pensionskassa ⁴ .	909	24 652: 18	103 154: 36	687: 50	231: 50

¹ Uppgifterna avse kalenderåret 1933.

² „ „ budgetåret 1932/1933.

³ Uppskattad siffra; antalet betalande delägare utgjorde 18 563.

⁴ Denna kassa intager i så måtto en särställning som den vid sidan av sin huvuduppgift att ombesörja ränta. De meddelade uppgifterna, som avse kalenderåret 1933, omfatta såväl familje- som egen-

tala bidrag till ifrågavarande familjepensionering. Den undersökta tidsperioden avser för tullstatens enskilda pensionsinrättning och pensionsinrättningar vid universiteten budgetåret 1932/1933 samt för övriga pensionskassor kalenderåret 1933. Såsom framgår av sammanställningarna uppgingo statens ut-

ställning

räkenskaperna för kalenderåret 1933 resp. budgetåret 1932/1933.

summa	U t g i f t e r, k r o n o r				Statsbidrag per delägare kr.	Kapitalökning under räkenskapsåret kr.	Kapitalbehållning (med avdrag för skulder) vid räkenskapsårets slut kr.
	familjepensioner	förvaltningskostnad	i övrigt	summa			
5 096 880: 77	2 267 378: 15	102 703: 90	53 291: 56	2 423 373: 61	3: 71	2 648 507: 16	63 156 689: 57
727 082: 30	202 456: 72	7 851: 40	9 109: 15	219 417: 27	33: 18	507 665: 03	9 690 255: 06
5 973 557: 67	2 665 851: 63	45 717: 32	5 281: 38	2 716 850: 33	14: 22	3 256 707: 34	78 007 553: 81
743 120: 55	245 559: 81	13 183: 21	138: 35	258 881: 37	17: 69	484 239: 18	8 028 723: 70
108 168: 29	47 170: 96	590: 25	1 205: 99	48 967: 20	16: 92	52 201: 09	1 379 720: 37
8 073: 80	2 382: 60	467: 75	—	2 850: 35	—	5 223: 45	113 903: 48
84 717: 77	40 319: 58	—	1 012: 20	41 331: 78	101: 20	84 717: 77	1 230 143: 49
12 741 601: 15	5 471 119: 45	170 513: 83	70 038: 63	5 711 671: 91	—	7 039 261: 02	161 606 989: 48
128 725: 54	93 697: 08	15 949: 99	70: 10	109 717: 17	—: 76	19 008: 39	2 257 505: 56

familjepensionering lämnar möjlighet för delägare att även bereda viss pension åt sig själv, s. k. livpensionering.

gifter för den civila familjepensioneringen, oberäknat utgifterna för den familjepensionering, som ombesörjes av statens pensionsanstalt och beträffande vilken specificerade kostnadsuppgifter icke stått att utan ingående undersökningar erhålla, till icke mindre än 2 149 520 kronor 55 öre.

Tablå

utvisande statens bidrag till de civila tjänstemännens familjepensionering under kalenderåret 1933 resp. budgetåret 1932/1933.

(Kronor.)

Kassa eller pensionsinrättning	Direkta och indirekta statsbidrag till kassan	Pensions-tillägg	Dyrtids-tillägg	Familjepensioner och gratial av statsmedel
Civilstatens änke- och pupillkassa ¹	50 000:—	68 444: 07	673 711: 99	—
Telegrafverkets änke- och pupillkassa ¹ . . .	64 264: 55	1 233: 50	47 698:—	—
Statens järnvägars änke- och pupillkassa ¹ .	307 672: 99	20 492: 92	591 033: 10	—
Tullstatens enskilda pensionsinrättning ² . .	58 528: 33	24 123: 73	100 309: 33	26 345: 29 ³
Universitetets i Uppsala pensionsinrättning för tjänstemäns änkor och barn ²	2 250:—	180:—	17 388:—	13 890:— ⁴
Vaktbetjäningens vid Uppsala universitet pensionsinrättning för änkor och barn ² .	—	950:—	1 680:—	600:— ⁵
Pensionsinrättningen för änkor och barn efter befattningshavare vid universitetet i Lund ²	14 269: 73	—	14 054:— ⁶	—
Lotsverkets enskilda pensionskassa ¹ . . .	687: 50	20 699: 52	29 014:—	—
Säger	497 673: 10	136 123: 74	1 474 888: 42	40 835: 29
Summa statsbidrag			2 149 520: 55	

De sammanlagda utgifterna för familjepensioneringen inom undersökta förvaltningsområden, fränsett förvaltningskostnader m. m., uppgingo till 7 714 337 kronor 8 öre. Statens andel belöpte sig till 27·9 % av nämnda totalsumma. Det måste under sådana förhållanden även ur ekonomisk synpunkt vara ett viktigt intresse för staten att få familjepensioneringen rationellt och rättvist ordnad.

Ifrågasatt centralisering av familjepensionsväsendet.

Vid ett studium av gällande reglementen för de olika familjepensionskassorna kan man icke undgå att fästa uppmärksamheten vid den brist på enhetliga principer, som är utmärkande för dem, och den olikställighet i fråga om såväl förmåner som förpliktelser, vilken den ena kassans delägare intaga i förhållande till jämförliga delägare i en annan kassa. I det föregående har berörts efter vilka växlande grunder statsbidragen till kassorna utmätts, varigenom utan synbar anledning den ena kassan gynnats och den andra miss-

¹ Kalenderåret 1933.

² Budgetåret 1932/1933.

³ Pensioner till avlidna tulltjänstemäns änkor och barn från ett å tullverkets utgiftsstat uppfört förslagsanslag å 25 000 kronor.

⁴ Därav 7 140 kronor till gratial åt vissa tjänstemäns änkor (riksstatsanslag VIII E 2 III) samt 6 750 kronor till pensionsförhöjningar (riksstatsanslag XI A 13).

⁵ Riksstatsanslag VIII E 2 III till gratial åt »lägre betjäningens änkor och barn eller betjänte själva».

⁶ Häri inberäknat dyrtidstillägg å pensioner från universitetets gamla änke- och pupillkassa.

gynnats. Sättet för kassornas uppkomst förklarar delvis detta, och uppfattningen av familjepensioneringen såsom en tjänstemännens privata angelägenhet torde ha minskat statsmakternas uppmärksamhet och intresse rörande de olika reglementenas detaljutformning.

En nyordning på familjepensionsområdet måste tydligen, såsom i de av chefen för finansdepartementet meddelade riktlinjerna för de sakkunnigas utredningsarbete framhålles, taga sikte på att åstadkomma en enhetlig lösning av familjepensionsfrågan för hela statsförvaltningens vidkommande. Och finansministern uttalar en gammal tanke, då han tillägger, att en centralisering av familjepensioneringen till en gemensam anstalt sannolikt skulle giva de största garantierna för sådan enhetlighet.

Sålunda föreslog en för uppgörande av förslag till ett ändamålsenligt ordnande av det civila pensionsväsendet år 1858 tillsatt kommitté i sitt den 5 maj 1865 avgivna betänkande rörande familjepensioneringen, att dåvarande anstalter för pensionering av civila befattningshavares änkor och barn skulle upphöra och ersättas med en för samtliga, även kvinnliga civila tjänstnehavares efterlevande gemensam pensionsinrättning, varigenom skulle vinnas bland annat, att förvaltningskostnaderna nedbringades samt att efterlevande efter likställda befattningshavare komme i åtnjutande av enahanda pensionsförmåner. Erforderligt grundkapital skulle beredas den nya pensionsinrättningen genom överlämnande till densamma av vissa av de äldre anstaltarnas dåvarande fonder, vilka enligt kommitténs beräkningar hopbragts huvudsakligen av allmänna medel. Förutvarande delägare i de äldre kassorna skulle äga att efter ansökan vinna befrielse från skyldighet att underkasta sig de nya bestämmelserna, varvid de skulle bibehållas vid tidigare för dem gällande förpliktelser och rättigheter. Efter befordran till ny tjänst skulle de emellertid bliva ovillkorligt delaktiga i den nya kassan.

Vidare framlade 1889 års pensionskommitté i sitt den 28 maj 1894 avgivna betänkande angående ordnande av pensionsväsendet för statens civila tjänstnehavare samt för deras änkor och barn förslag till inrättande av en civilstatens pensionskassa för änkor och barn, vilken med avseende å familjepensioneringen skulle övertaga de uppgifter, som dittills ankommit på civilstatens enskilda änke- och pupillfond (nu: civilstatens änke- och pupillkassa), tullstatens enskilda pensionsinrättning, telegrafverkets änke- och pupillkassa samt lärarnas vid elementarläroverken änke- och pupillkassa. Från delaktighet i den centrala pensionskassan skulle emellertid vara undantagna tjänstemän, vilka voro skyldiga att för beredande av pension åt änkor och barn erlägga avgifter till prästerskapets, universitetens, statens järnvägstrafiks eller arméns änke- och pupillkassor eller flottans pensionskassa eller ock voro berättigade till delaktighet i lotsverkets enskilda pensionskassa. Kommittén utgick härvid från att samma grunder, som antagits vid bestämmande av vilka statens tjänstnehavare skulle vara underkastade den av kommittén föreslagna pensionslagen för civilstaten också skulle tillämpas i fråga om skyldighet att deltaga i den föreslagna nya pensionskassan för änkor och barn. Vad angår universitetens tjänstnehavare ansåg kommittén, att särskilda omstän-

digheter och förhållanden för det dåvarande lade hinder i vägen för deras medtagande i kassan. Förutvarande delägare i och pensionstagare från de äldre kassorna skulle enligt kommitténs förslag bibehållas vid oförändrade pensionsvillkor, men tjänstemännen skulle vid befördran underkastas de nya bestämmelserna för den därav betingade ökningen av familjepensionsbeloppet. Den nya kassan förutsattes skola övertaga alla de äldre pensionsförbindelserna och i samband därmed även förutvarande kassors samtliga egna fonder och donationsfonder, vilka dock skulle särskilt bokföras. Tidigare utgående statsbidrag skulle fortfarande utgå till utfyllnad av kostnaderna för äldre pensionsförbindelser men successivt minskas, i den mån dessa förbindelser utvecklades.

Även de s. k. *centraliseringssakkunniga* hade i betänkande den 15 januari 1916 angående det statsunderstödda pensionsväsendets centralisering (del I) uppgjort förslag till inrättande av en tjänstemännens anstalt för änke- och pupillpensioneringen. De sakkunniga erinrade om att de särskilda änke- och pupillkassorna trots stora olikheter i övrigt dock sinsemellan visade huvudsaklig överensstämmelse i följande avseenden:

- 1) inträdet i varje kassa vore obligatoriskt för alla innehavare av till densamma hörande tjänster,
- 2) delägarnas avgifter vore oberoende av, om delägarna voro gifta eller ej,
- 3) staten lämnade bidrag icke för var särskild delägare utan till varje kassa i dess helhet.

De sakkunniga drogo härav följande slutsats:

»Att inträde i kassan är obligatoriskt för innehavarna av en viss grupp tjänster, är en nödvändig förutsättning för att man skall kunna göra avgifterna oberoende av delägarnas familjeförhållanden, en utjämning av avgifterna, som är synnerligen lämplig. Vid avgifternas beräkning utgår man från det antagandet, att äktenskapsfrekvens, barnantal och åldersskillnad mellan makarna skola i framtiden inom delägarnas olika åldersklasser förbliva desamma som de äro, när beräkningen verkställles. Det är tydligt, att detta antagande är ganska osäkert. Denna osäkerhet i genomsnittsberäkningen är desto farligare, ju mindre delägareantalet är och ju mindre stabila förhållandena äro inom tjänstemannagruppen. Om flera kassor sammanslås till en enda, minskas osäkerheten. Och en centralisering av alla kassorna till en enda anstalt skulle giva denna så stort försäkringsbestånd, att genomsnittsberäkningen kan anses erbjuda fullt betryggande säkerhet i fråga om delägarnas framtida *familjeförhållanden* (äktenskapsfrekvens, barnantal, makars åldersskillnad). Centralisering är den enda väg, på vilken sådan säkerhet kan vinnas utan uppoffring av genomsnittsberäkningens stora fördelar och utan anlitan av statens garanti.»

Centraliseringssakkunniga tänkte sig, att de olika kassorna skulle förenas i en enda anstalt med riskgemenskap i avseende å de av familjeförhållandena beroende riskmomenten vid genomsnittsberäkningen av avgifterna. I övrigt skulle de olika kassorna inom anstalten bibehålla sin självständighet och utan statsgaranti bära sina egna risker.

I sitt den 3 november 1917 avgivna betänkande (del II) hade emellertid centraliseringssakkunniga ändrat sin inställning därefter, att de förordade, att

staten skulle på egen risk helt övertaga familjepensioneringen på samma sätt som tjänstepensioneringen och att de dittillsvarande kassorna skulle indragas till den statsanstalt, som skulle omhänderhava familjepensioneringen. Före indragningen borde dock genom försäkringsteknisk undersökning av varje kassa utredas, huruvida kassans ställning utan höjning av dittills utgående statsbidrag medgäve en förhöjning av dåvarande delägare och pensionstagare tillerkända förmåner. För att underlätta övergången till den nya ordningen förutsattes dock de gamla pensionsvillkoren skola bli fortfarande gällande till dess en lönereglering komme till stånd.

1926 års pensionsutredning, som bland annat erhållit i uppdrag att verkställa förberedande undersökning rörande det sätt, varpå familjepensionering för icke-ordinarie personal vid kommunikationsverken och allmänna civilförvaltningen samt vid försvarsväsendet skulle kunna ordnas, uttalar sig i centraliseringsfrågan på följande sätt (se statens offentliga utredningar 1928: 3 sid. 21):

»Slutligen vilja de sakkunniga framföra tanken på att anordna en för hela statsförvaltningen gemensam pensionering av efterlevande efter såväl ordinarie som icke-ordinarie befattningshavare. Då upptagandet av nuvarande delägare i de särskilda kassorna i en sådan pensionering skulle — även om staten i samband därmed komme att övertaga kassornas delägarfonder — vid genomförandet av enhetliga pensioneringsgrunder föranleda dryga statsutgifter och även måhända i vissa fall omöjliggöras på grund av delägarnas vägran att underkasta sig en sådan åtgärd, lär man icke kunna gå längre än att låta en dylik pensionering omfatta de icke-ordinarie befattningshavarna samt sådana ordinarie befattningshavare, som, efter ifrågavarande pensionerings genomförande, tillträda sina befattningar. Detta innebär sålunda, att de nuvarande kassorna för ordinarie befattningshavare från viss tidpunkt avstängas för dem, som därefter erhålla ordinarie tjänst. Anordnandet av en dylik gemensam pensionering komme visserligen att medföra högst betydande fördelar, i det att densamma skulle för hela statsförvaltningen kunna ske efter fullt enhetliga och rationella grunder. Men då en sådan omläggning av hela familjepensionsväsendet ju icke direkt betingas av behovet att ordna en familjepensionering för icke-ordinarie befattningshavares efterlevande, kan det sättas i fråga, huruvida en så genomgripande åtgärd redan i detta sammanhang må böra vidtagas.

Av de nu nämnda olika sätten för beredande av familjepension åt efterlevande efter icke-ordinarie befattningshavare, synes det de sakkunniga som om den för frågans lösning under nuvarande förhållanden lämpligaste utvägen vore att bereda de icke-ordinarie befattningshavarna inträde i nuvarande änke- och pupillkassor. Med hänsyn emellertid till den stora brist på enhetlighet, som råder mellan de särskilda kassornas pensioneringsgrunder, och de inom vissa kassor synnerligen otillfredsställande pensioneringsbestämmelserna, torde det dock bli nödvändigt, att statsmakterna i sinom tid medverka till en fullständig lösning av frågan om familjepensioneringens rationella ordnande.»

I ett den 28 april 1931 avgivet utlåtande över förslag till nytt reglemente för tullstatens enskilda pensionsinrättning erinrade *statskontoret*, att ämbetsverket tidigare — i yttrande över 1926 års pensionsutrednings förenämnda betänkande — förklarar sig hysa den meningen, att den nuvarande bristen på enhetliga grunder för statens befattningshavares familjepensionering och den

olikhet, som vore rådande i fråga om statens bidrag till denna pensionering, icke i längden borde få fortbestå, samt att enda möjligheten att komma från dessa missförhållanden låge i att avstänga de nuvarande familjepensionskassorna från upptagande av nya delägare och att upprätta en enda statens kassa eller fond för statsanställdas familjepensionering. Statskontoret tillade:

»Därest en centralisering av familjepensionsväsendet kommer till stånd, föreställer sig statskontoret, att det med hänsyn till de nuvarande familjepensionskassornas olikformighet med avseende å grunderna för pensionering samt den skiftande storleken av deras fonder skulle stöta på vissa svårigheter att sammanföra de olika kassorna i en gemensam kassa, vartill för övrigt erfordras kassornas medgivande. En centralisering av familjepensionsväsendet torde därför knappast kunna ordnas på annat sätt än som skett i fråga om pensionering av lärarinnor vid högre flickskolor, d. v. s. att de nuvarande kassorna bibehållas men avstängas från upptagande av nya delägare.»

Riksdagens år 1932 församlade revisorer hava likaledes uppmärksammat och i sin berättelse (§ 50) särskilt anmärkt på den bristande enhetligheten i fråga om statens bidrag till familjepensioneringen, icke minst vad anginge dyrtidstilläggen å änke- och pupillpensioner. Detta hade bland annat medfört, att pensionärer, tillhörande kassor, som vore i stånd att utbetala högre pensioner än andra kassor, erhöle en ytterligare förmån därigenom, att dyrtidstillägget i motsvarande grad ökades. Revisorerna, som funno ett dylikt förhållande mindre lämpligt, ansågo att för vinnande av rättvisa och reda på hithörande område dyrtidstillägg till efterlevande efter befattningshavare i statens tjänst borde fastställas att utgå på ett för varje lönegrad bestämt belopp. Även statens bidrag i övrigt syntes revisorerna böra på ett mera rättvist sätt fördelas mellan de olika kassorna.

Allmän innebörd av de sakkunnigas förslag.

Den nuvarande splittringen av de ordinarie tjänstemännens familjepensionering på en rad olika, formellt enskilda men i realiteten såväl ekonomiskt som på annat sätt av staten beroende pensionskassor har medfört betydande olägenheter för både staten och tjänstemännen. Sålunda äro, på sätt framgår av den förut lämnade redogörelsen och av sammanställningen å sid. 12—13, pensionsbestämmelserna för de olika kassornas delägare synnerligen skiftande, bland annat i avseende å pensions- och avgiftsbelopp, avgiftstid, förekomsten av andra avgifter än årsavgifter, grunder för barntillägg samt rättsförhållanden vid förtidsavgång och övergång från en till annan kassa. Behovet av en genomgripande omläggning av familjepensioneringen för dessa olägenheter undanröjande torde ligga i öppen dag. Men därutöver gäller det att nu tillgodose de allt mera accentuerade kraven på ordnandet genom statens medverkan av familjepensionering för nya personalgrupper, som hittills saknat dylika förmån, nämligen för icke-ordinarie tjänstemän och arbetare.

Sedan till följd av beslut vid 1934 års riksdag tjänstepensionslagstiftningen reviderats och utvidgats, synes konsekvensen bjuda, att man söker tillrättalägga även familjepensioneringen efter enhetliga och med tjänstepensioneringen sam-

manfallande grunder. Det torde nämligen ligga i sakens natur, att staten, som länge eftersträvat och i stort sett lyckats genomföra ett enhetligt lönesystem för sina tjänstemän och med avseende å *tjänstepensioneringen* träffat anstalter och fattat beslut i samma riktning, nu också griper sig an med ett rationellt ordnande av sina anställdas *familjepensionering*.

I det följande lämnas en redogörelse för den allmänna innebörden av de sakkunnigas förslag till lösning av sistnämnda spörsmål. Vissa principfrågor med avseende å familjepensioneringens ordnande för särskilda personalgrupper — kvinnliga befattningshavare, icke-ordinarie tjänstemannapersonal och arbetare — behandlas i nästa kapitel (sid. 42).

Vid övervägande av möjligheterna att skapa önskvärd likformighet inom familjepensionsväsendet, har det syntts de sakkunniga uppenbart, att sådan icke kan vinnas, om pensioneringen alltjämt skall ombesörjas av nuvarande familjepensionskassor. Kassorna synas hittills ej endast hava ådagalagt bristande intresse för undanröjandet av de med pensionsbestämmelsernas olikformighet förbundna, påtagliga olägenheterna utan även i flera fall ställt sig direkt avvisande gentemot tidigare från statens sida framförda planer och förslag till åstadkommande av önskvärd enhetlighet. Vid sådant förhållande lär man icke hava att räkna med, att en likformig familjepensionering skall kunna åstadkommas inom överskådlig tid genom kassornas medverkan. Då därtill kommer, att statsmakterna, åtminstone i fråga om vissa kassor, möjligen kunna anses sakna formell befogenhet att påtvinga kassorna nya pensionsbestämmelser, hava de sakkunniga funnit sig böra bortse från möjligheten att låta nuvarande kassor omhänderhava den enhetliga familjepensionering, som det nu gäller att söka åvägabringa.

Sättet för pensioneringens anordnande.

För åstadkommande av en likformig familjepensionering synes man då närmast vara hänvisad till att antingen överlåta pensioneringen på en nybildad, för befattningshavare inom olika grenar av statsförvaltningen gemensam kassa av enahanda, halvt enskilda natur som nuvarande kassor eller ock låta staten ombesörja denna pensionering på liknande sätt som tjänstepensioneringen. Den första utvägen innebär, att befattningshavarna tillerkännas en viss medbestämmanderätt i fråga om pensionsvillkor och medelsförvaltning samt själva få svara för pensionsförbindelserna, den senare, att staten å ena sidan blir oförhindrad att ordna pensioneringen på sätt den finner mest ändamålsenligt och å andra sidan garanterar pensionsutfästelserna. Vid valet mellan dessa bägge utvägar hava de sakkunniga obetingat ansett sig böra giva företrädet åt den senare, vilken ur statens synpunkt torde erbjuda den mest rationella lösningen av pensionsfrågan, samtidigt som den måste anses fullt tillfredsställande för befattningshavarna.

Eventuella farhågor för att staten genom att garantera även familjepensionerna skulle behöva ikläda sig ekonomiska förpliktelser, vilkas räckvidd man icke kunde överblicka, torde knappast böra tillmätas någon betydelse, all den stund staten redan nu står åtminstone som moralisk garant för ett fullgörande av de pensionsförbindelser, som de olika kassorna åtagit sig. Erfarenheten har

också visat, att staten vid mera väsentliga rubbningar i penningvärdet funnit sig böra bevilja pensionstillägg och dyrtidstillägg till betydande belopp, liksom man torde vara berättigad antaga, att staten, för den händelse någon kassa råkade på obestånd, icke skulle lämna åt kassans delägare att utan bistånd upplara en dylik situation. I betraktande härav och med hänsyn jämväl till de betydande direkta besparingar, som ett anordnande av familjepensioneringen på det av de sakkunniga förordade sättet skulle medföra för statsverket, synes det vara såväl rimligt som försvarligt, att staten svarar för infriandet av de familjepensionsutfästelser, som blivit i vederbörlig ordning prövade och fastställda.

De sakkunnigas utredning rörande möjligheterna att skapa önskvärd likformighet på familjepensionsområdet har, i anslutning till förfarandet med avseende å tjänstepensioneringen, resulterat i framläggande av två reglements-förslag, det ena, *civila familjepensionsreglementet*, avsett att tillämpas å tjänstemän, och det andra, *familjepensionsreglementet för arbetare*, avsett att gälla för arbetare i statens tjänst.

De i nämnda reglements-förslag intagna familjepensionsreglerna kunna göras så enkla, att det icke torde vara erforderligt att upprätta en särskild, statlig familjepensionsanstalt för familjepensioneringens ombesörjande. Det har syntts de sakkunniga naturligtast och enklast, att samma myndigheter, som hava att pröva frågor angående tjänstepension, även övertaga bestyren med familjepensioneringen.

*Pensione-
ringens
omfattning.*

De sakkunniga hålla före, att tjänste- och familjepensionsreglementenas tillämpningsområden böra bringas att så nära som möjligt sammanfalla. Förut-sättningarna för ett dylikt önskemåls förverkligande ställa sig emellertid väsentligt olika i fråga om, å ena sidan, manliga ordinarie tjänstemän samt, å andra sidan, kvinnliga ordinarie tjänstemän, icke-ordinarie tjänstemän och arbetare i statens tjänst.

Vad de manliga ordinarie tjänstemännen beträffar har man att taga hänsyn till hittills gällande föreskrifter angående deras skyldighet att tillhöra nuvarande familjepensionskassor. I samband med civila familjepensionsreglemen-tets ikraftträdande måste uppenbarligen den verksamhet, som utövats av nämnda kassor, avvecklas, såvitt angår de tjänstemän, som bliva underkasta-de föreskrifterna i reglementet.

Hur önskligt det än ur olika synpunkter skulle vara, om kassorna kunde omedelbart helt avvecklas, låter sig dock detta av nära till hands liggande or-saker icke göra. Kassorna äro såsom förut antytts enskilda, varför ett över-flyttande på staten av deras tillgångar och förbindelser icke torde kunna äga rum utan medverkan från kassornas sida. Vidare är att märka, att den före-slagna nyordningen på familjepensionsområdet endast är avsedd att beröra de grenar av civilförvaltningen, för vilka civila tjänstepensionsreglementet skulle bliva gällande. Detta innebär, att samtliga oreglerade verk och kårer tills-vidare bliva undantagna från den nya familjepensioneringen samt att för deras vidkommande behov av att bibehålla vissa av kassorna sålunda föreligger.

Slutligen skulle alla före civila familjepensionsreglementets ikraftträdande beviljade familjepensioner fortfarande utgå i enlighet med de villkor och bestämmelser, som gälla för den kassa, som beviljat pensionen, varför det må hända även av den anledningen lär bliva nödvändigt att låta ifrågakvarande pensionsutbetalning ombesörjas av resp. kassor, tills överenskommelse om annat mellan staten och vederbörande kassa hunnit träffas.

För att underlätta en friktionsfri övergång till ett nytt familjepensionerings-system hava de sakkunniga därför funnit sig böra föreslå, att av de manliga ordinarie tjänstemän, för vilka föreskrifterna i civila tjänstepensionsreglementet äro gällande, tills vidare endast de skola bliva underkastade de nya familjepensionsbestämmelserna, vilka icke vunnit inträde i någon av förutvarande kassor. För dessa senare skulle samtidigt upphävas skyldigheten att tillhöra viss änke- och pupillkassa.

Förutom sistnämnda kategori befattningshavare, skulle det nya civila familjepensionsreglementet komma att omedelbart gälla de kvinnliga befattningshavare, vilkas familjepensionering blivit av staten ordnad enligt de provisoriska grunder, som innefattas i kungörelsen den 18 juni 1925 angående pensionering av efterlevande barn till kvinnliga befattningshavare i statens tjänst (nr 279).

Hänförliga under civila familjepensionsreglementet bliva vidare icke-ordinarie befattningshavare, vilka med få undantag äro i avsaknad av familjepensionsrätt och för vilka en tillämpning av reglementet därför icke kommer i konflikt med någon dem åvilande skyldighet att tillhöra annan familjepensionsinrättning. Det torde i detta sammanhang böra särskilt framhållas, att de bestämmelser, som med Kungl. Maj:ts den 26 maj 1933 lämnade tillstånd utfärdats angående familjepensionering för extra och extra ordinarie tjänstemän vid statens vattenfallsverk genom anslutning till svenska personalpensionskassan, äro av provisorisk natur samt att Kungl. Maj:t förknippat sitt medgivande med det villkoret, att bestämmelserna skola »gälla tills vidare intill dess familjepensionsrätt må bliva genom statens försorg anordnad för icke-ordinarie personal i allmänhet, tillhörande den civila statsförvaltningen». Icke heller för denna personalgrupp möter alltså något hinder mot att låta civila familjepensionsreglementet bliva omedelbart tillämpligt.

Vad slutligen angår arbetarpersonalen, kan en på förslaget sätt anordnad familjepensionering utan olägenhet eller tidsutdräkt bliva för densamma gällande från tidpunkten för ikraftträdandet av det nya familjepensionsreglementet för arbetare.

Såsom förut antytts skulle civila familjepensionsreglementet tillsvidare icke äga tillämpning å manliga ordinarie tjänstemän, som då civila tjänstepensionsreglementet blir å dem gällande redan innehava tjänst, med vilken enligt hitillsvarande bestämmelser är förenad skyldighet att tillhöra någon familjepensionsinrättning. Närmast åsyftas här följande pensionsinrättningar, nämligen

civilstatens änke- och pupillkassa,
statens järnvägars änke- och pupillkassa,

telegrafverkets änke- och pupillkassa,
tullstatens enskilda pensionsinrättning,
universitetets i Uppsala pensionsinrättning för tjänstemäns änkor och barn,
vaktbetjäningens vid Uppsala universitet pensionsinrättning för änkor och barn,

pensionsinrättningen för änkor och barn efter befattningshavare vid universitetet i Lund, samt

lotsverkets enskilda pensionskassa.

Likaledes skulle från civila familjepensionsreglementet tillsvidare undantagas manliga ordinarie tjänstemän, som, då civila *tjänstepensionsreglementet* blir för dem gällande, innehava befattning med familjepensionsrätt i statens pensionsanstalt, ävensom sådana i det föregående omnämnda ordinarie tjänstemän vid statens järnvägar, vilka tillhöra enskilda järnvägarnas pensionskassa.

Det måste emellertid ligga i statens och även i det övervägande flertalet tjänstemäns eget intresse, att icke skilda familjepensioneringssystem under en alltför lång övergångstid skola behöva tillämpas vid sidan av varandra. De sakkunniga hava också ansett sitt utredningsuppdrag innefatta, att undersöka betingelserna för ett överflyttande på staten av de särskilda pensionskassornas förbindelser, i vad de angå sådan under civila tjänstepensionsreglementet hörande tjänstemannapersonal, som enligt huvudregeln skulle vara underkastad bestämmelserna i civila familjepensionsreglementet. Givetvis bör i detta sammanhang tagas under omprövning, på vilket sätt utbetalningen av redan beviljade familjepensioner samt ombesörjandet av familjepensioneringen för befattningshavare, vilka icke äro hänförliga under civila tjänstepensionsreglementet, fortsättningsvis böra ordnas. Då en dylik undersökning förutsätter tidsödande försäkringstekniska utredningar rörande kassornas ekonomiska ställning m. m. ävensom närmare förhandlingar med de olika kassorna och det framstått såsom ett viktigt önskemål att kunna framlägga förslag rörande familjepensioneringens huvudgrunder i så god tid, att frågan må kunna underställas 1935 års riksdag, hava de sakkunniga måst avstå från att i detta betänkande avgiva något detaljerat förslag angående kassornas avveckling. De sakkunniga ämna emellertid senare återkomma till denna fråga.

Härav följer ock, att de sakkunniga icke ha kunnat i förevarande betänkande upptaga till behandling den dem av chefen för finansdepartementet förelagda frågan om prövning av storleken och formen för statens nuvarande bidrag till de olika familjepensionskassorna. Uppenbart är nämligen, att detta spörsmål måste komma i ett helt nytt läge, därest uppgörelse kan träffas med kassorna om statens övertagande av deras förpliktelser och däremot svarande andel av deras tillgångar. Skulle åter statens förhandlingar med kassorna stranda på dessas motstånd mot en uppgörelse på av staten såsom skäliga ansedda villkor, måste tydligen tagas i övervägande, om och i vad mån fortsatt bidrag till kassorna och familjepensioneringen överhuvud taget bör lämnas av staten. De sakkunniga finna oundgängligt att uppskjuta detta övervägande, till dess förhandlingar med kassorna kunnat försiggå.

I överensstämmelse med den uppfattning, åt vilken riksdagen vid upprepade tillfällen givit uttryck, hava de sakkunniga utgått från att kostnaderna för familjepensioneringen i allmänhet skola helt bestridas av befattningshaverna. Endast beräffande viss, vid övergången till den nya ordningen överårig personal utan tidigare familjepensionsrätt hava de sakkunniga ifrågasatt mindre bidrag av statsmedel, på sätt i det följande angives (sid. 63 och 76).

För att vinna anslutning till bestämmelserna i de nya tjänstepensionsreglementena hava de sakkunniga föreslagit, att kostnaderna för familjepensioneringen skola gäldas genom avdrag å befattningshavarnas avlöning (*familjepensionsavdrag*) under en period av trettio år. Fullt genomfört skulle systemet innebära, att tjänste- och familjepensionsavdrag verkställas vid samma tillfällen och under lika lång tid, varigenom befattningshavarnas nettolön kommer att under avdragsperioden utgöra en med såväl tjänste- som familjepensionsavdrag minskad avlöning. Någon kontant uppbörd av familjepensionsavgifter skulle icke vidare förekomma och icke heller någon omföring av individuella avdragsbelopp till särskilda familjepensionsfonder. Även i detta hänseende är sålunda likheten med tjänstepensioneringen fullständig. Därest emellertid fondering av familjepensionsmedel anses fortfarande böra äga rum, kan detta ske genom att för ändamålet upprättade fonder tillgodoföras mot pensionsavdragen svarande, mera summariskt beräknade belopp från särskilda i riksstaten och de affärsdrivande verkens stater för ändamålet uppförda utgiftsanslag. Den minskade belastningen å lönekontot skulle därigenom komma att motsvaras av en lika stor ökning av utgifterna för familjepensionsväsendet.

Familjepensionsavdragets storlek har, liksom fallet är med tjänstepensionsavdraget, bestämts uteslutande i förhållande till lönegraden eller motsvarande placering i löneskalan. Några med nuvarande retroaktivavgifter jämförliga avdrag, beroende på ålder vid nyanställning eller befordran, ifrågasättas sålunda icke. På sätt närmare angives i den såsom bilaga till betänkandet lämnade redogörelsen för den försäkringstekniska delen av utredningsarbetet, äro familjepensionsavdragen genomsnittligt beräknade med hänsyn till vissa antaganden rörande familjeförhållanden, dödlighet, räntefot, inträdesålder, befordringsgång m. m.

Beträffande *fonderingsspörsmålet* vilja de sakkunniga erinra om den utredning i detta ämne, som de tidigare förordat i sitt den 5 september 1932 avgivna betänkande med förslag till reglemente angående tjänstepension för tjänstemän, tillhörande den civila statsförvaltningen, m. m. (statens offentliga utredningar 1932: 19 sid. 40). I proposition nr 222 till 1934 års riksdag angående rätt till tjänstepension för tjänstemän, tillhörande den civila statsförvaltningen, och för arbetare i statens tjänst har föredragande departementschefen, statsrådet Wigforss, rörande fonderingen uttalat bland annat följande:

»Vad först angår frågan om en fortsatt fondering av de medel, som i form av pensionsavdrag skulle innehållas å befattningshavarnas löner, synes denna fråga vara förtjänt att närmare övervägas. En prövning av denna fråga torde dock

lämpligen kunna anstå intill dess på dagordningen stående ytterligare spörsmål rörande pensioneringsförhållanden för statstjänstemän — i främsta rummet den militära tjänstepensioneringen samt familjepensioneringen — i sina huvudgrunder vunnit en lösning. Så länge en dylik prövning icke verkställts, bör enligt mitt förmenande det nuvarande fonderingssystemet bibehållas i princip oförändrat. Då jag förut biträtt de sakkunnigas förslag angående tillämpning i viss omfattning av systemet med nettolöner, tillstyrker jag, att de nuvarande pensionsfonderna vid kommunikationsverken av vederbörande verks medel årligen tillföras ett överslagsvis beräknat belopp, svarande mot summan av de pensionsavdrag, som vederbörande verks befattningshavare med pensionsrätt enligt civila tjänstepensionsreglementet få vidkännas. För detta ändamål böra särskilda utgiftsposter upptagas å verkens driftkostnadsstater. I anslutning härtill bör för allmänna civilförvaltningens del å elfte huvudtiteln uppföras ett särskilt anslag, motsvarande den överslagsvis beräknade summan av de under civila tjänstepensionsreglementet lydande befattningshavarnas pensionsavdrag under budgetåret, från vilket anslag de mot tjänstemännens bidrag till pensioneringen svarande medlen böra tillgodoföras civila pensionsfonden. Med hänsyn bland annat till att befattningshavarna skulle vidkännas pensionsavdrag allenast under 30 år, synes det för beräkningen av detta anslag bliva nödvändigt, att vederbörande verk i samband med avgivande av förslag till anslagsäskanden för nästföljande budgetår meddela uppgift rörande det sammanlagda belopp, som beräknas under sagda budgetår bliva genom pensionsavdrag innehållet vid verket.

Med den ståndpunkt, jag i det föregående intagit i fonderingsfrågan, har jag ansett det riktigaste vara, att i civila tjänstepensionsreglementet upptages en allmän bestämmelse rörande fondering av tjänstemännens bidrag till pensioneringen.»

Någon motsvarande föreskrift om fondering jämväl av arbetarnas bidrag till pensioneringen har däremot icke influtit i tjänstepensionsreglementet för arbetare. De sakkunniga hava icke heller ansett erforderligt att i fonderingsfrågans nuvarande, outredda läge intaga särskilt stadgande om fondering av medel för familjepensionsändamål i de föreslagna familjepensionsreglementena för tjänstemän och arbetare. Därmed hava emellertid de sakkunniga icke tagit någon ställning till själva fonderingsspörsmålet såsom sådant. Måhända kan det sålunda i avvaktan på resultatet av den utav chefen för finansdepartementet i utsikt ställda utredningen befinnas lämpligt att till särskilda fonder avsätta medel, motsvarande den överslagsvis beräknade summan av innehållna familjepensionsavdrag. I sådant fall torde fonderingen av familjepensionsmedel lämpligen böra anordnas efter i stort sett samma grunder som motsvarande fondering på tjänstepensionsområdet med särskilda familjepensionsfonder för kommunikationsverken och för civilförvaltningen i övrigt.

En särställning intaga de medel, som uppsamlats genom de utav de kvinnliga tjänstemännen hittills inbetalda avgifterna. Alldenstund det utryckligen förutsatts, att dessa medel, i den mån de icke tagas i anspråk för sitt ändamål, skulle komma staten till godo, torde staten hava fria händer att förfoga över dem till bestridande av utgifter för familjepensionering i allmänhet eller, i händelse fonderingsprincipen anses böra upprätthållas, att införliva de re-

dan hopsamlade medlen med de ovannämnda nya familjepensionsfonder, som genom statens försorg skulle upprättas.

Ett viktigt spörsmål, till vilket de sakkunniga under sitt utredningsarbete haft att taga ställning, är, huruvida man vid familjepensionernas bestämmande bör utgå från att staten fortfarande skall av egna medel bevilja särskilda dyrtidstillägg å pensionsbeloppen. De sakkunniga hava för sin del ansett, att så icke bör vara fallet. Den omständigheten, att staten på grund av ändringar i penningvärdet funnit sig böra göra ett tillfälligt avsteg från principen, att familjepensioneringen helt skall bekostas av tjänstemännen själva, kan tydligen icke tagas till intäkt för att vid en nyreglering av familjepensionerna räkna med att staten alltjämt skall bära kostnaderna för pensionernas förhöjning genom särskilda dyrtidstillägg eller andra tillägg. Tiden synes även var inne, att i samband med omläggningen av familjepensioneringen inarbeta dyrtidstilläggen i pensionerna för att befria staten från de med dessa tillägg förbundna kostnaderna.

Gentemot en eventuell invändning, att dyrtidstillägg å löner och tjänstepensioner alltjämt utgå och att en avveckling av dylika tillägg å familjepensionsområdet fördenskull borde anstå i avvaktan på en liknande åtgärd vid en kommande allmän löne- och tjänstepensionsreglering, torde få framhållas, huru som en dylik sammankoppling av i viss mån skilda frågor icke är sakligt motiverad. Därest staten föredrager att tillsvidare låta en del av befattningshavarnas lön utgå i form av ett rörligt dyrtidstillägg eller finner sig böra förfara på liknande sätt beträffande den till två tredjedelar av statsmedel bekostade tjänstepensionen, är detta *en sak*. En *annan sak* är att fortsätta med utbetalning av dyrtidstillägg å familjepensioner, vilka staten uttryckligen förklarar böra bekostas av befattningshavarna själva, och detta även sedan tillfälle förelegat att vid en allmän familjepensionsreglering anpassa pensionerna efter nuvarande, jämförelsevis stabila prisnivå och tjänstemännens bidrag efter de nya pensionerna. Icke heller kan det sägas, att man rubbar någon hävdvunnen relation mellan familjepensioner och löner eller tjänstepensioner genom att fastlåsa de förra men låta de senare alltjämt i viss mån följa levnadskostnadernas växlingar. Någon dylik hävdvunnen relation existerar icke. De olika kassornas reglementen följa nämligen i detta avseende vitt skilda principer, vilket med all önskvärd tydlighet framgår av den å sid. 12—13 intagna sammanställningen av familjepensionskassornas huvudsakliga pensionsbestämmelser.

Enligt de sakkunnigas mening bör därför den nya familjepensionsnivån avpassas så, att pensionerna kunna fylla det med dem avsedda syftet utan särskilda tillskott av statsmedel.

De högsta familjepensionsunderlagen enligt de sakkunnigas förslag (= 120 × pensionstalet) hava valts så, att de icke understiga de familjepensionsunderlag eller delaktighetsbelopp, vilka enligt de för respektive tjänstemannagrupper förmånligaste familjepensionsvillkoren blivit i nuvarande kassors reglementen av Kungl. Maj:t fastställda, däri inbegripet dyrtidstillägg enligt de

Jämförelse mellan föreslagna familjepensioner och familjepensionsavdrag samt familje-
järnvägars änke-

Löne- grad	De sakkunnigas förslag			Nuvarande familje-						
	Pen- sions- tal kr.	120 × pen- sions- talet kr.	Famil- jepen- sions- avdrag kr.	Civilstatens änke- och pupillkassa					Telegrafverkets	
				Änke- pen- sion ¹ kr.	Dyr- tids- tillägg ² kr.	Summa kr.	Ars- avgift ³ kr.	Ökning i pensions- summan ⁴ kr.	Änke- pen- sion kr.	Dyr- tids- tillägg ² kr.
1	5: 25	630	75	407	72	479	62: 16	151	530	108
2	5: 50	660	78	429	84	513	65: 52	147	555	108
3	5: 75	690	81	451	84	535	68: 88	155	570	108
4	6: —	720	87	473	96	569	72: 24	151	590	120
5	6: 25	750	93	506	96	602	77: 28	148	615	120
6	6: 50	780	99	528	108	636	80: 64	144	630	120
7	6: 75	810	108	561	108	669	85: 68	141	660	132
8	7: —	840	117	583	108	691	89: 04	149	680	132
9	7: 50	900	126	627	120	747	95: 76	153	710	132
10	8: —	960	135	660	132	792	100: 80	168	740	132
11	8: 50	1 020	147	704	132	836	107: 52	184	780	144
12	9: —	1 080	159	737	132	869	112: 56	211	810	144
13	9: 50	1 140	171	803	144	947	122: 64	193	860	156
14	10: —	1 200	183	869	156	1 025	132: 72	175	915	156
15	10: 50	1 260	195	924	156	1 080	141: 12	180	960	168
16	11: —	1 320	207	990	168	1 158	151: 20	162	1 010	168
17	11: 50	1 380	219	1 045	180	1 225	159: 60	155	1 065	180
18	12: —	1 440	231	1 122	180	1 302	171: 36	138	1 125	180
19	12: 75	1 530	249	1 188	192	1 380	181: 44	150	1 185	192
20	12: 75	1 530	249	1 188	192	1 380	181: 44	150	1 185	192
21	13: 50	1 620	270	1 276	192	1 468	194: 88	152	1 250	192
22	14: 25	1 710	291	1 364	192	1 556	208: 32	154	1 320	192
23	15: —	1 800	312	1 452	192	1 644	221: 76	156	1 395	192
24	15: 75	1 890	336	1 540	192	1 732	235: 20	158	1 470	192
25	16: 50	1 980	360	1 639	204	1 843	250: 32	137	1 550	192
26	17: 25	2 070	384	1 738	216	1 954	265: 44	116	1 635	204
27	18: —	2 160	408	1 826	228	2 054	278: 88	106	1 710	216
28	18: 75	2 250	435	1 925	240	2 165	294: —	85	1 790	228
29	19: 50	2 340	462	2 024	252	2 276	309: 12	64	1 875	240
30	20: 25	2 430	489	2 123	264	2 387	324: 24	43	1 950	252
A1	21: —	2 520	516	2 211	276	2 487	337: 68	33	—	—
A2	22: 75	2 730	591	2 398	300	2 698	366: 24	32	—	—
A3	24: 50	2 940	666	2 574	324	2 898	393: 12	42	—	—

¹ Inklusive 10 % provisorisk pensionsförhöjning. — ² Index 153; dyrtidstillägg 13 % å tilläggsunder-
dessutom uttages befordringsavgift för envar, vilken, efter det han fyllt 29 år, inträder i kassan eller
reglementet fastställda beloppet under en tid av 30 år (360 månadsbetalningar). Befordrings- eller
fyllda 60 år icke har pensionsberättigade anhöriga. — ³ Årsavgift = 3.5 % av högsta A-ortslön för
58 år). Dessutom uttages dels inträdesavgift, motsvarande $\frac{1}{24}$ av tjänstemannens årsavlönning (be-
ställning vid statens järnvägar, fyllt 30 år. Årsavgift erlägges under hela tjänstetiden. Befrielse från

pensioner och avgifter enligt reglementena för civilstatens, telegrafverkets och statens och pupillkassor.

pensioner (pension för änka ensam)								
änke- och pupillkassa			Statens järnvägars änke- och pupillkassa					Löne- grad
Summa	Års- avgift ⁴	Ökning resp. minskning (—) i pensionssumman,	Änke- pen- sion	Dyr- tids- tillägg ²	Summa	Års- avgift ⁵	Ökning resp. minskning (—) i pensionssumman,	
kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	
638	72: —	— 8	496	96	592	69: —	38	1
663	78: —	— 3	528	108	636	75: —	24	2
678	81: —	12	556	108	664	78: —	26	3
710	87: —	10	588	120	708	81: —	12	4
735	90: —	15	616	120	736	87: —	14	5
750	93: —	30	648	120	768	90: —	12	6
792	99: —	18	684	132	816	96: —	— 6	7
812	105: —	28	708	132	840	102: —	± 0	8
842	111: —	58	752	132	884	108: —	16	9
872	117: —	88	796	144	940	114: —	20	10
924	126: —	96	828	144	972	120: —	48	11
954	132: —	126	880	156	1 036	129: —	44	12
1 016	144: —	124	932	156	1 088	138: —	52	13
1 071	156: —	129	1 004	168	1 172	150: —	28	14
1 128	165: —	132	1 072	180	1 252	159: —	8	15
1 178	177: —	142	1 120	180	1 300	171: —	20	16
1 245	186: —	135	1 188	192	1 380	180: —	± 0	17
1 305	201: —	135	1 244	192	1 436	192: —	4	18
1 377	213: —	153	1 324	192	1 516	207: —	14	19
1 377	213: —	153	1 324	192	1 516	207: —	14	20
1 442	228: —	178	1 420	192	1 612	222: —	8	21
1 512	243: —	198	1 480	192	1 672	234: —	38	22
1 587	258: —	213	1 572	204	1 776	249: —	24	23
1 662	276: —	228	1 676	216	1 892	267: —	— 2	24
1 742	294: —	238	1 704	216	1 920	285: —	60	25
1 839	312: —	231	1 804	228	2 032	300: —	38	26
1 926	327: —	234	1 860	240	2 100	318: —	60	27
2 018	345: —	232	1 956	252	2 208	333: —	42	28
2 115	363: —	225	2 004	252	2 256	351: —	84	29
2 202	378: —	228	2 100	264	2 364	369: —	66	30
—	—	—	—	—	—	—	—	A1
—	—	—	—	—	—	—	—	A2
—	—	—	—	—	—	—	—	A3

laget. — ³ Årsavgift = 16.8 % av det reglementsenliga delaktighetsbeloppet i kassan intill 67 års ålder; erhåller förhöjning i delaktighetsbeloppet. — ⁴ Årsavgift utgår med det för vederbörande lönegrad i retroaktivavgifter förekomma ej. Befrielse från delägarskap i kassan inträder för den, som vid delägare, som inträtt innan han fyllt 30 år; eljest högre procenttal (max. 7 % för inträde vid fyllda räknad efter högsta A-ortslön), dels retroaktivavgift av den, som, då han vunnit ordinarie andelägarskap i kassan inträder för den, som vid fyllda 50 år icke har pensionsberättigade anhöriga.

för första halvåret 1934 gällande grunderna (index 153; dyrtidstilläggsprocent 13). Den i tablån å sid. 40—41 gjorda jämförelsen mellan föreslagna familjepensioner och de enligt reglementena för civilstatens, statens järnvägars och telegrafverkets änke- och pupillkassor gällande pensionerna visar, hur valet utfallit.

Familjepensionsavdragen hava av de sakkunniga beräknats att täcka kostnaderna för familjepensioner, motsvarande förenämnda högsta familjepensionsunderlag, endast under förutsättning, att första anställning vinnes så tidigt, att avdrag kunna uttagas under en period av trettio år, därest ej dödsfall eller avgång av annan anledning skulle mellankomma. Enär retroaktiva avdrag enligt de sakkunnigas mening helt böra undvikas, måste därför, om avdragen skola täcka hela pensionskostnaden, familjepensionsunderlaget reduceras i de fall, då första anställning vinnes vid så framskriden ålder, att mindre än trettio år återstå till pensionsåldern. Denna reduktion har föreslagits skola utgöra $\frac{1}{120}$ av det högsta familjepensionsunderlaget för varje fjärdedels år, varmed det för avdragstidens bestämmande uträknade antalet tjänstår understiger trettio. Såsom tjänstår medräknas emellertid ej endast tid, under vilken familjepensionsavdrag faktiskt ägt rum, utan även, för den som avlider under det han kvarstår i tjänst eller åtnjuter pension, den s. a. s. potentiella avdragstid, som från dödsfallet respektive pensioneringstillfället skulle ha kunnat förvärvas före pensionsåldern, därest befattningshavaren fått leva och kvarstå i tjänst. Med hänsyn bland annat till att icke-ordinarie personal inbegripits i pensioneringen, torde reduktion av familjepensionsunderlaget endast undantagsvis ifrågakomma för efterlevande till befattningshavare, som avlida i tjänst eller såsom pensionärer.

Vad angår befattningshavare, som lämnar statstjänsten i förtid, d. v. s. innan han uppfyllt villkoren för att komma i åtnjutande av tjänstepension, hava de sakkunniga föreslagit, att han, i motsats till vad nu i allmänhet är fallet, skall beredas valuta för sina familjepensionsavdrag genom att bibehållas vid familjepensionsrätt för sina efterlevande. Givetvis kan därvid endast den faktiskt förvärvade avdragstiden komma i betraktande, då det gäller att bestämma familjepensionsunderlaget.

För att underlätta beräkningen av de reducerade familjepensionsunderlagen hava de sakkunniga infört begreppet *pensionstal*, motsvarande $\frac{1}{120}$ av det högsta familjepensionsunderlaget.

Familjepensioneringens ordnande för vissa särskilda personalgrupper.

Då de sakkunniga gått att taga ställning till frågan om ordnandet av de kvinnliga befattningshavarnas familjepensionering, ha de till en början måst beakta, att statsmakterna vid genomförandet år 1925 av den gemensamma löneplanen för manliga och kvinnliga tjänstemän även godkänt grundsatsen,

*Kvinnliga
befattnings-
havare.*

att i en och samma befattning den behållna lönen skall vara lika, vare sig befattningen innehaves av en man eller av en kvinna. Visserligen beslöt 1925 års riksdag härutinnan den inskränkningen, att kvinnlig befattningshavare icke skulle äga åtnjuta lön enligt högsta löneklassen inom resp. lönegrad, en inskränkning, som emellertid i det av 1928 års lönekommitté framlagda förslaget till allmänt avlöningsreglemente (jfr statens offentliga utredningar 1930: 17; sid. 134—136) föreslagits skola borttagas. Oavsett om lönekommitténs ändringsförslag i denna punkt kommer att vinna statsmakternas godkännande, måste dock enligt de sakkunnigas mening principen lika behållen lön i samma löneklass för såväl män som kvinnor upprätthållas. En förutsättning härför är tydligen, att manliga och kvinnliga tjänstemän i samma lönegrad åläggas att för både tjänste- och familjepensionering erlägga lika stora avgifter eller — enligt det nya systemet — vidkännas samma avdrag å sin avlöning.

Fastslår man denna princip, uppställer sig emellertid frågan, om anledning förefinnes att begränsa familjepensionsförmånen för kvinnor till att avse allenast barnpensionering. Sker detta, komma fortfarande liksom hittills de i förhållande till männens familjepensionsförmåner utmäta bidragen att för kvinnornas vidkommande lämna ett högst betydande överskott, som kan utnyttjas för andra ändamål.

De avgifter, som de kvinnliga befattningshavarna jämlikt kungörelsen 279/1925 hava att erlägga för pensionering av efterlevande barn, ingå för närvarande till de för respektive förvaltningsområden inrättade tjänstepensionsfonderna, nämligen civila pensionsfonden samt postverkets, telegrafverkets, statens järnvägars och statens vattenfallsverks pensionsfonder. Rörande familjepensionsavgifternas bokföring framhöll t. f. departementschefen, statsrådet Wigforss, i den till 1925 års riksdag avlätna propositionen med förslag till civil tjänstepensionslag m. m. (nr 153) följande:

»I enlighet med det av chefen för finansdepartementet gjorda principuttalandet skulle de kvinnliga befattningshavarnas avgifter tillföras vederbörande tjänstepensionsfonder. Emellertid är att märka, att de till fonderna inflytande avgifterna för tjänstepensioneringen äro beräknade att täcka omkring en tredjedel av pensioneringskostnaderna och att fonderna skola i en framtid vara i stånd att bidra till pensioneringen med denna tredjedel. Därest det vid försäkringsteknisk undersökning skulle visa sig, att en fonds beräknade tillgångar icke vore härför tillräckliga, uppstode givetvis den frågan, huruvida en jämkning av de stadgade avgifternas belopp vore av förhållandena påkallad. En inbetalning till pensionsfonderna av överskottsmedel från familjepensioneringen utan deras särskiljande i bokföringsväg, skulle givetvis försvåra en dylik undersökning. Riktigast synes mig därför vara, att från kvinnliga befattningshavare influtna avgifter för pupillpensioneringen redovisas särskilt inom respektive fonder.»

Den nedan intagna sammanställningen av de olika pensionsfondernas familjepensionsmedel visar, hurusom de hopsamlade familjepensionsavgifterna växt till betydande och i förhållande till utgående barnpensioner oproporionerligt höga belopp.

Familjepensionsmedel för ordinarie kvinnliga befattningshavare enligt pen-

	Civila pensionsfonden ¹	Postverkets pensionsfond
Ingående behållning vid räkenskapsårets början	1 264 475: 81	543 327: 2 9
Inkomster:		
pensionsavgifter	204 370: 23	89 752: 41
räntemedel	63 559: 78	26 603: 79
	267 930: 01	116 356: 20
Utgifter:		
pensioner	672: —	—
i övrigt	2 062: 04	1 258: 75
	2 734: 04	1 258: 75
Kapitalökning under året	265 195: 97	115 097: 45
Utgående behållning vid räkenskapsårets slut .	1 529 671: 78	658 424: 74
<i>Behållningens placering:</i>		
deposition i riksgäldskontoret	—	658 424: 74
fastigheter, obligationer, lån	1 127 677: 50	—
innestående i riksbanken	204 964: 05	—
innestående i annan bank	180 729: 02	—
räntefordringar	16 301: 21	—
disponerat av verket såsom förlagsmedel . . .	—	—

1930 års pensionsakkunniga hava i sitt tidigare avgivna betänkande med förslag till reglemente angående tjänstepension för tjänstemän, tillhörande den civila statsförvaltningen m. m. (statens offentliga utredningar 1932: 19) något berört frågan om de kvinnliga befattningshavarnas familjepensionsavgifter. Efter att hava påvisat, att familjepensionsmedlen lämnade och alltjämt komme att lämna betydande överskott, så länge de kvinnliga tjänstemännen skulle inbetala samma avgifter, som männen hade att erlægga till sina änke- och pupillkassor, framförde de sakkunniga tanken på att använda överskottet för ett så närliggande och behjärtansvärt ändamål som att underlätta för gifta kvinnor att helt ägna sig åt familjens och hemmets vård.

De sakkunniga skisserade därefter en anordning, enligt vilken en kvinnlig tjänsteman, som i samband med ingående av äktenskap eller senare önskade avgå från sin tjänst, skulle kunna, på därom gjord framställning, få kapitalvärdet av sin »intjänta pension» överfört till familjepensionsmedlen för att där sammanföras med kapitalvärdet av de familjepensionsavgifter, som hon till pensionsfonden inbetalat. Avkastningen av dessa medel skulle sedan ställas till den avgångna kvinnans disposition antingen omedelbart eller från senare tidpunkt, då de genom årligen tillagd ränta förmerats. Den avkastning av familjepensionsmedel, som på detta sätt skulle komma kvinnan till godo, borde vid hennes frånfälle utbytas mot pupillpension till hennes minder-

¹ Budgetåret 1932/1933.

slonsfondernas räkenskaper för budgetåret 1932/1933 resp. kalenderåret 1933.

Telegrafverkets pensionsfond	Statens järnvägars pensionsfond	Statens vattenfallsverks pensionsfond	Summa
2 522 844: 86	255 180: 36	27 393: 79	4 613 222: 11
298 662: 38	25 390: 90	6 347: 58	624 523: 50
106 730: 38	405 392: 76	10 712: 31	36 103: 21
		1 222: 70	7 570: 28
			208 828: 96
			833 352: 46
7 833: 24	135: 93	—	8 641: 17
—	—	—	3 320: 79
7 833: 24	135: 93	—	11 961: 96
397 559: 52	35 967: 28	7 570: 28	821 390: 50
2 920 404: 38	291 147: 64	34 964: 07	5 434 612: 61
—	—	—	658 424: 74
—	—	—	1 127 677: 50
—	—	—	204 964: 05
—	—	—	180 729: 02
—	—	—	16 301: 21
2 920 404: 38	291 147: 64	34 964: 07	3 246 516: 09

åriga barn. Av familjepensionsmedlens försäkringstekniskt påvisbara överskott skulle slutligen en viss del kunna tagas i anspråk till att, där så prövades skäligt, öka ut de belopp, som den avgångna kvinnan eller hennes barn eljest skulle äga utbekomma, därvid tilläggsbeloppets storlek syntes böra göras i viss mån beroende av antalet tjänstår vid avgången.

Alldenstund spörsmålet om vilka åtgärder, som eventuellt borde vidtagas i syfte att underlätta gift kvinnas avgång ur statstjänst, icke kunde erhålla sin lösning i ett blivande tjänstepensionsreglemente utan syntes närmare sammanhänga med familjepensioneringens ordnande, ansågo de sakkunniga, att frågan i samband med en revision av grunderna för denna pensionering borde bli föremål för uppmärksamhet. De tankar, åt vilka de sakkunniga givit uttryck, voro fördenskull icke att uppfatta såsom ett i sina detaljer utformat förslag utan snarare som ett uppslag till fortsatt diskussion i ämnet.

Då de sakkunniga nu gått att närmare pröva detta diskussionsuppslag, hava de dock funnit, att åtskilliga betänkligheter uppställa sig mot den skisserade anordningen för befrämjande av kvinnliga gifta tjänstemäns avgång ur statstjänst. Först och främst har en så gott som enhällig kvinnoopinion avvisat varje åtgärd, som kan tänkas direkt eller indirekt inkräkta på kvinnans rätt att fritt välja sitt yrke eller leda till inskränkning i 1923 års lag angående kvinnas behörighet att innehava statstjänst eller annat allmänt uppdrag. Visserligen hade de sakkunniga särskilt betonat, att varje anordning i här avsett

syfte måste bygga på frivillighetens princip och sålunda icke heller borde er-hålla karaktären av ett förtäckt återtagande av det medgivande, som genom 1923 års lag lämnats gift kvinna att kvarstå i tjänst. Men kvinnornas farhågor för längre gående åtgärder kunna dock icke anses helt obefogade, i betraktande av de talrika attacker mot den gifta kvinnans anställning i allmän tjänst, som under senare år förekommit såväl inom som utom riksdagen, ehuru hit-tills utan positivt resultat.

Problemets ömtåliga natur framgår till fullo av en undersökning, som de sakkunniga föranstaltat rörande gifta kvinnliga befattningshavare, som finnas anställda inom de förvaltningsgrenar, vilka skulle beröras av de nya familjepensionsbestämmelserna. (Jfr den såsom bilaga till betänkandet intagna tabellariska sammanställningen.) Antalet dylika befattningshavare uppgår till c:a 3 000. Åtskilliga av de äkta männen hava emellertid redovisats såsom arbetslösa eller sjukliga, och, ehuru särskild uppgift om makarnas förmögenhets-ställning icke ansetts lämpligen böra infordras, framgår dock av lämnade upp-gifter rörande mannens yrke eller sysselsättning, att i ett stort antal fall familjen för sitt uppehälle torde vara väsentligen beroende av hustruns arbets-förtjänst. Det skall emellertid icke förnekas att i talrika andra fall ett mot-satt förhållande synes råda, men, fränsett det mindre sannolika i att den kvinnliga tjänstemannen genom någon särskild ekonomisk förmån skulle kunna förmås att i dessa fall frivilligt lämna sin befattning, måste det betonas, att nå-got större antal tjänster icke därigenom skulle öppnas för nytillträdande ar-betskraft. Detta förtjänar att hållas i minnet, eftersom kritiken mot de s. k. dubbeltjänsterna, d. v. s. där både man och hustru innehava anställning utom hemmet, främst måste betraktas såsom en av senare års arbetslöshet — spe-ciellt ungdomsarbetslöshet — föranledd strävan att skapa nya arbetstillfällen.

De sakkunniga hava därför funnit sig böra avstå från sitt tidigare framför-da uppslag att söka utnyttja överskottet å de kvinnliga befattningshavarnas familjepensionsavgifter till befrämjande av de gifta kvinnornas avgång ur statstjänst. De hava vid detta sitt ställningstagande även beaktat, att 1934 års riksdag beslutat hos Kungl. Maj:t begära en allmän utredning rörande möjligheterna att genom en ändamålsenligare fördelning av arbetstillfällena eller genom andra åtgärder motverka den rådande arbetslösheten (jfr riksdagens skrivelse nr 358/1934).

Utgående från att den i det föregående uppställda principen om lika behål-len lön i samma löneklass för såväl män som kvinnor bör upprätthållas och att familjepensionsavdragen fördenskull icke kunna differentieras efter befatt-ningshavarens kön, hava de sakkunniga ansett mest rationellt och rättvist att helt likställa män och kvinnor i familjepensionshänseende; det vill med andra ord säga: samma förpliktelser och samma förmåner. Kvinnornas familjepen-sionering skulle sålunda utsträckas att avse icke allenast efterlevande barn utan även änkring. Även med denna utvidgning blir emellertid kvinnornas fa-miljepensionering avsevärt billigare än männens, beroende därpå, att antalet gifta kvinnor utgör en betydligt mindre procent av hela antalet kvinnliga be-fattningshavare än motsvarande relationstal för manliga tjänstemän samt att

de äkta männen i allmänhet äro äldre än sina hustrur. Ytterligare en faktor, som verkar i enahanda riktning, må nämnas, nämligen att omgiftesfrekvensen är betydligt större bland änklingarna än bland änkorna. Om därför familjepensionsavdragen beräknas kollektivt för män och kvinnor som en enhet betraktade, medför kvinnornas billigare familjepensionering lägre avdrag för samtliga tjänstemän, och någon orättvisa gentemot kvinnorna begår man icke, när full likställighet i familjepensionshänseende genomföres.

Man kunde naturligtvis även tänka sig att liksom hittills begränsa familjepensioneringen för kvinnliga tjänstemän till att avse allenast barnpensionering men det oaktat låta kvinnornas lägre familjepensionskostnad komma samtliga tjänstemän till godo i form av lägre familjepensionsavdrag. Såsom ett visst stöd för en dylik anordning kunde måhända framhållas, att en manlig tjänsteman utan pensionsberättigade anhöriga nu som regel får erlægga samma familjepensionsavgift som de gifta tjänstemännen. Det kan emellertid svårigen bestridas, att en sådan motivering ger en i viss mån skev bild av problemet. Ungkarlen kan, om han så vill, gifta sig och kommer därmed i åtnjutande av samma familjepensionsförmåner som övriga gifta tjänstemän. En kvinnlig tjänsteman skulle däremot aldrig kunna erhålla full valuta för sina bidrag till familjepensioneringen, såvida man icke vill bestämma barnpensionerna efter dylika befattningshavare till väsentligt högre belopp än motsvarande pensioner efter manliga tjänstemän i samma löneställning, något som måste anses helt uteslutet.

Vidkommande de invändningar, som eventuellt må göras mot införande av pensionering jämväl av efterlevande make till kvinnlig befattningshavare, få de sakkunniga framhålla, att, även om behovet av en dylik pensionering icke kan anses tillfullo ådagalagt, utvidgningen av pensionsförmånen icke är så stor, som man i första ögonblicket kan vara benägen att antaga. Barn efter kvinnlig befattningshavare äro nämligen i familjepensionshänseende nu jämställda med barn efter manlig tjänsteman, då pensionsberättigad änka ej finnes. För änklung jämte barn skulle enligt de nya grunderna införandet av änklingspension medföra en förhöjning av familjepensionen med ett belopp, motsvarande högst hälften av familjepensionsunderlaget. Man torde också vara berättigad att antaga, att i de hem, där hustruns arbetsförtjänst varit av väsentlig betydelse för familjens försörjning, behov även torde föreligga av en icke alltför knäppt tillmätt familjepension i händelse av hennes frånfälle. Då därtill kommer, att kostnaden för denna pensionering enligt de sakkunnigas förslag skulle helt och hållet bestridas av tjänstemännens egna bidrag och de kvinnliga tjänstemännen genom sina organisationer själva påyrkat familjepensioneringens utvidgning, på sätt här föreslagits, torde vägande skäl emot de sakkunnigas lösning av frågan om de kvinnliga befattningshavarnas familjepensionering knappast kunna framställas. Det torde nämligen icke kunna med fog göras gällande, att någon verklig olägenhet skulle uppkomma av den sålunda föreslagna pensioneringens utsträckning att avse även kvinnlig tjänstemans efterlevande make, för så vitt man icke dit vill hänföra en möjligen inträdande ökning av äktenskapsfrekvensen bland de kvinnliga tjänstemännen.

Såsom i det föregående erinrats, framhöll bankoutskottet vid 1919 års riksdag, att innan någon åtgärd i avseende å familjepensionering för icke-ordinarie personal vidtoges, en ordnad pensionering av befattningshavarna själva först borde genomföras. Detta önskemål är numera tillgodosett genom antagande av civila tjänstepensionsreglementet, vilket skulle bliva tillämpligt jämväl å icke-ordinarie personal med fastare anställning, i främsta rummet extra ordinarie tjänstemän och tjänstemän å extra stat. Betänkligheter torde förden skull ej behöva möta mot att göra samma personal delaktig i en genom statens försorg anordnad familjepensionering. Tvärtom synes den föreslagna familjepensioneringen erhålla sin naturliga avgränsning genom att göras tillämplig å samma kategorier befattningshavare, vilkas tjänstepensionering skulle ordnas i enlighet med civila tjänstepensionsreglementet. Tjänste- och familjepensioneringen äro nämligen enligt de sakkunnigas mening att betrakta som två sidor av en gemensam fråga, pensionsförsäkringsfrågan.

Behovet av familjepensionering måste för de icke-ordinarie tjänstemännen sägas vara i viss mån mera trängande än behovet av tjänstepensionering, all den stund en stor del av dem uppnått sådan levnadsålder, att de bildat eller stå i begrepp att bilda familj. För den enskilde tjänstemannen lär förden skull omsorgen om de efterlevandes trygghet i händelse av hans död komma familjepensionsfrågan att träda i förgrunden, medan tanken på den egna pensioneringen såsom för tillfället mindre aktuell gärna skjutes åt sidan.

Därest staten vill upprätthålla principen, att befattningshavarna själva skola bekosta familjepensionering av sina efterlevande, måste det även ur statens synpunkt vara ett önskemål, att en på bidragsplikt från de icke-ordinarie tjänstemännens sida baserad familjepensionering snarast möjligt kommer till stånd. Härigenom kan nämligen den understödsverksamhet, som statsmakterna genom beviljande av s. k. riksdagspensioner eller på annat sätt funnit sig föranlåtna att bedriva, då avlidna statstjänares efterlevande varit i avsaknad av medel för en nödortftig bärgning, i väsentlig mån begränsas. Såsom förutsättning för dylikt understöds tilldelande har gällt — förutom att befattningshavaren under viss ej alltför kort tid varit anställd i statens tjänst — att ömmande omständigheter i de särskilda fallen kunnat anses föreligga. I fråga om änka har så ansetts vara förhållandet, då hon på grund av hög ålder eller sjuklighet varit oförmögen till arbete och därjämte befunnits vara medellös eller i avsaknad av tillräckliga medel för sitt uppehälle och ej heller ägt anhöriga, som funnits kunna och bära sörja för eller bidra till hennes uppehälle. Där särskilt ömmande omständigheter varit för handen, har riksdagen i vissa fall medgivit tillägg till änkepensionen genom beviljande av särskilda understöd åt minderåriga barn, vilka understöd med få undantag bestämts att utgå till och med utgången av det kalenderår, under vilket vederbörande uppnått 18 års ålder. I regel har dock understödet inskränkts till änkepension. Om änkan icke uppnått högre ålder och funnits vara arbetsförmögen haft minderåriga barn att försörja, har riksdagen i vissa fall, där behov av understöd syntes föreligga, berett sådant understöd icke genom änkepension utan endast i form av uppfostringsbidrag åt barnen under deras uppväxttid.

Även där avliden statstjänare vid fränfallet efterlämnat moderlösa barn, som funnits vara i behov av understöd, har sådant stundom beretts genom årliga underhållsbidrag åt barnen under deras minderårighetstid. Såsom normalt belopp för änkepension har 1926 års riksdag i sina direktiv för ifrågavarande understödsverksamhet angivit ett belopp av 384 kronor årligen, vartill kommer dyrtidstillägg enligt för nyreglerade pensioner gällande grunder. Med dyrtidstillägg efter ett indextal av 153 (13 procent) uppgår här avsedd änkepension till ett belopp av 456 kronor för år räknat.

Det bör emellertid uttryckligen framhållas, att den understödsverksamhet, som sålunda i ömmande fall och i begränsad omfattning förekommit, icke kan sägas hava konstituerat någon *rätt* för befattningshavare, vilka nu äro i avsaknad av ordnad familjepensionering, till viss kostnadsfri familjepension för sina efterlevande. De sakkunniga ha emellertid ansett nu gällande praxis giva ett visst stöd för den i annat sammanhang (sid. 63) föreslagna övergångsanordningen vid de nya familjepensionsbestämmelsernas ikraftträdande, att en viss minimipension skulle garanteras åt efterlevande till befattningshavare, vilka avlida, innan de genom egna bidrag hunnit grunda en för ändamålet tillräcklig familjepension.

Ett spörsmål, som i detta sammanhang uppställer sig, är, huruvida de icke-ordinarie tjänstemännens löner kunna anses så avvägda, att de utan förhöjning förslå till bestridande i form av familjepensionsavdrag av de med familjepensioneringen förenade kostnaderna. De sakkunniga anse dock detta vara en fråga av löneregleringsnatur, med vilken de icke hava att taga befattning. Åt särskilda sakkunniga har emellertid den 7 juni 1934 uppdragits att verkställa utredning och avgiva förslag rörande revision av gällande avlöningsbestämmelser för icke-ordinarie befattningshavare vid den civila statsförvaltningen, och pensions-sakkunniga föreställa sig, att man vid denna utredning kommer att beakta även pensionsavdragsfaktorns eventuella inverkan på lönesättningen. Att tjänstemännen själva icke hesitera att ådraga sig ökade kostnader för erhållande av den så ivrigt eftertraktade förmånen av ordnad familjepensionering, synes framgå av den omständigheten, att de extra ordinarie och extra tjänstemännen vid statens vattenfallsverk på initiativ av personalföreningen vid detta verk fått sin familjepensionsfråga provisoriskt löst genom av Kungl. Maj:t den 26 maj 1933 medgiven obligatorisk anslutning till svenska personal-pensionskassan av sådana här avsedda icke-ordinarie tjänstemän, vilka äro tillförsäkrade egen pension.

De sakkunniga anse sålunda, att familjepensionering för icke-ordinarie tjänstemän, som äro underkastade civila tjänstepensionsreglementet, kan och bör ordnas efter i stort sett samma grunder och på enahanda villkor, som av de sakkunniga tänkts skola för framtiden i allmänhet gälla för ordinarie tjänstemannapersonal. Rörande de närmare detaljerna i förslaget hänvisas till specialmotiveringen.

Liksom de sakkunniga på tjänstepensionsområdet utgingo från den av statsmakterna sedermera godkända principen, att tjänstepensioneringen för arbe-

*Arbetare i
statens
tjänst.*

tare borde anordnas i så nära anslutning som möjligt till de för tjänstemannapersonal antagna grunderna, synas alla skäl tala för att man vid utformandet av familjepensionsbestämmelser för arbetare fortsätter på den sålunda inslagna vägen. Det av de sakkunniga föreslagna *familjepensionsreglementet för arbetare* skulle sålunda bliva ett komplement till det av 1934 års riksdag antagna tjänstepensionsreglementet för arbetare och erhålla tillämpning å samma arbetare som sistnämnda reglemente. Någon tveksamhet har visserligen bland de sakkunniga rått om lämpligheten av att utsträcka familjepensionsreglementet till att avse jämväl s. k. säsongarbetare, vilkas anställning ju regelmässigt omfattar allenast viss del av varje år, men då ett avsteg från den grundläggande uppfattningen, att familjepensionsrätt bör beredas alla anställningshavare i statens tjänst, vilka ansetts böra komma i åtnjutande av tjänstepension, icke utan synnerligen vägande skäl bör ifrågakomma, hava de sakkunniga sökt och även trots sig finna en lösning av säsongarbetarnas familjepensionsfråga, som möjliggör reglementets tillämpning även å denna kategori statsanställda. (Jfr specialmotiveringen sid. 77.)

Arbetarnas bidrag till familjepensioneringen skulle i överensstämmelse med vad som föreslagits för tjänstemannapersonal uttagas i form av familjepensionsavdrag å avlöningen, beräknade att täcka hela kostnaden för utgående pensioner. Staten torde emellertid under övergångstiden böra ikläda sig vissa kostnader för en skälig utfyllnad av sådana pensioner, som eljest icke kunna antagas bliva tillräckliga för sitt ändamål. Rörande dessa och andra detaljer i det föreslagna familjepensionsreglementet för arbetare hänvisas till specialmotiveringen.

Om än den föreslagna familjepensioneringen för arbetare kommer att medföra viss ökning av det administrativa arbetet, torde dock dess anordnande i nära anslutning till tjänstepensioneringen förebygga en arbetsökning av någon mera väsentlig betydelse.

En utvidgning av arbetarnas pensionsförmåner till att omfatta även familjepensionsrätt behöver icke innebära, att man därmed skulle fastare än hittills binda arbetaren vid hans statsanställning. Den omständigheten, att arbetaren enligt förslaget, i händelse av entledigande eller avgång från statstjänsten, äger ograverad bibehålla den rätt till familjepension för sina efterlevande, som svarar mot de familjepensionsavdrag han å sin avlöning fått vidkännas, synes möjliggöra ett tillgodoseende även av de från myndigheternas sida ofta uttalade önskemålen om en viss rörlighet hos arbetaranställningen.

I bilaga till proposition nr 222 till 1934 års riksdag angående rätt till tjänstepension för, bland andra, arbetare i statens tjänst har framlagts ett utkast till kungörelse med vissa summariska föreskrifter angående pensionering av sådana arbetare i statens tjänst, vilka icke enligt annan författning äro berättigade till tjänstepension eller därmed jämförligt understöd av statsmedel. Med bifall till därom i propositionen framställt förslag har riksdagen även bemyndigat Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med de av departementschefen förordade grunderna, utfärda dylika summariska pensionsbestämmelser.

Enligt de sakkunnigas mening kan det ifrågasättas, huruvida icke, i anslutning till de åtgärder, vilka på tjänstepensionsområdet funnits påkallade för åstadkommande av enhetlighet även beträffande pensioner åt eljest icke pensionsberättigad arbetarpersonal i statens tjänst, liknande summariska bestämmelser lämpligen borde meddelas rörande betingelserna för beviljande av familjeunderstöd åt här avsedda anställningshavares efterlevande. Otvivelaktigt skulle härigenom åtskilliga av de pensionsärenden, som nu årligen avgöras av Kungl. Maj:t eller riksdagen, kunna med mindre omgång uppdragas åt myndighet, som av Kungl. Maj:t förordnas. Genom att riksdagen godkänt de allmänna principer, efter vilka här avsedd understödsverksamhet skulle bedrivas, lära betänkligheter knappast behöva uppstå mot den ifrågasatta omläggningen av dessa ärendens handläggning.

De sakkunniga hava emellertid icke funnit anledning utarbета detaljerat förslag till dylika summariska familjepensionsföreskrifter utan vilja i detta sammanhang inskränka sig till att fästa uppmärksamheten vid frågan för den åtgärd, vartill densamma må anses föranleda.

Specialmotivering.

1. Civila familjepensionsreglementet.

I avsikt att framhäva det nära sambandet mellan de båda huvudförfattningarna på det civila pensionsområdet har civila familjepensionsreglementet givits en uppställning, som i möjligaste mån ansluter sig till det av 1934 års riksdag antagna civila tjänstepensionsreglementet. Redan rubrikens avfattning bär vittne härom, ehuru beteckningen »tjänstemän vid den civila statsförvaltningen» ansetts i detta sammanhang vara att föredraga framför den i rubriken till civila tjänstepensionsreglementet använda beteckningen »tjänstemän, tillhörande den civila statsförvaltningen».

Rubrik och uppställning.

Reglementet är uppdelat i fyra kapitel, av vilka det första behandlar »Allmänna bestämmelser», det andra »Ordinarie tjänstemän», det tredje »Icke-ordinarie tjänstemän» och det fjärde slutligen föreskrifter rörande »Reglementets tillämplighet m. m.»

Någon särskild avdelning, innehållande övergångsbestämmelser, har icke ansetts erforderlig, enär det generella undantagandet från reglementets tillämplighet av manliga ordinarie tjänstemän, som redan tillhöra de nuvarande familjepensionskassorna för dylik tjänstemannapersonal, väsentligt inskränkt behovet av övergångsstadganden. Bestämmelser av *enbart* övergångsnatur förekomma sålunda icke i civila familjepensionsreglementet.

Såsom i den allmänna motiveringen redan framhållits, är civila familjepensionsreglementet avsett att vinna tillämpning å de tjänstemän, för vilka bestämmelserna i civila tjänstepensionsreglementet äro gällande. För att uttryckligen angiva, att rätten till familjepension enligt civila familjepensions-

1 kap.
Allmänna bestämmelser.
1 § 1 mom.

reglementet icke upphör vid tjänstemannens avgång ur tjänst, har till 1 mom. fogats ett stadgande av innebörd, att reglementet förblir gällande även för den, som avgått ur statens tjänst och äger rätt till pension eller uppskjuten livränta enligt civila tjänstepensionsreglementet. Skulle den avgångne tjänstemannen sedermera vinna antingen statsanställning, som är förenad med pensionsrätt enligt tjänstepensionsreglementet för arbetare eller ock övergå till icke-statstjänst med pensionsrätt i statens pensionsanstalt, skall på grund av gällande tjänstepensionsbestämmelser rätten till uppskjuten livränta för honom upphöra, varmed följer, att icke heller civila familjepensionsreglementet längre blir å honom tillämpligt. Vid övergång till arbetaranställning får han emellertid tillgodoräkna den tidigare statsanställningen såsom tjänstår enligt familjepensionsreglementet för arbetare. Även i den under statens pensionsanstalt hänförliga befattningen torde valuta böra beredas tjänstemannen för de familjepensionsavdrag han haft att vidkännas enligt civila familjepensionsreglementet genom motsvarande höjning av familjepensionen från ifrågavarande pensionsanstalt. Härför kräves emellertid viss ändring i pensionsanstaltens reglemente, en ändring, vartill de sakkunniga förutsätta, att anstalten själv skall taga initiativet.

Huru i familjepensionshänseende skall förfaras, därest tjänsteman övergår från befattning, som avses i civila tjänstepensionsreglementet, till annan tjänstemannabefattning, stadgas i kapitlet rörande reglementets tillämplighet m. m. (jfr 16 § sid. 72).

1 § 2 mom. På sätt i det föregående sägs (sid. 35) hava de sakkunniga förutsatt, att de nya familjepensionsbestämmelserna tills vidare icke skola vinna tillämpning på manlig ordinarie tjänsteman, vilken omedelbart innan civila tjänstepensionsreglementet blivit å honom tillämpligt innehar tjänst, med vilken enligt hittillsvarande bestämmelser är förenad familjepensionsrätt i någon av nuvarande familjepensionskassor, i statens pensionsanstalt eller, vad vissa järnvägstjänstemän beträffar, i enskilda järnvägarnas pensionskassa. Stadgandet härom har utformats så, att från reglementets tillämpning undantages envar manlig tjänsteman, som omedelbart innan civila tjänstepensionsreglementet blivit å honom tillämpligt innehade ordinarie tjänst. Bortsett från ordinarie tjänster tillsatta genom förordnande tillsvidare, vilkas innehavare äro undantagna från tillämpningen av civila tjänstepensionsreglementet och sålunda enligt den i 1 mom. angivna huvudregeln ej heller skulle vara underkastade familjepensionsreglementet, torde nämligen samtliga ordinarie civila nyreglerade tjänster nu vara förenade med familjepensionsrätt i någon av förenämnda institutioner med undantag blott för befattningarna såsom generaldirektör och kustbevakningsinspektör vid tullverket, vilka emellertid synts de sakkunniga böra i detta sammanhang likställas med övriga ordinarie tjänster.

Ifrågavarande undantagsbestämmelse avser att gälla ej endast de tjänstemän, som vid reglementets ikraftträdande innehava ordinarie tjänst, å vilken civila tjänstepensionsreglementet då blir tillämpligt, utan även ordinarie tjänstemän, som sedermera bliva underkastade sistnämnda reglemente på grund

av övergång från oreglerad till nyreglerad tjänst eller därför att deras tjänster bliva föremål för lönerreglering. Vidare är att märka, att bestämmelsen är tillämplig, så länge vederbörande överhuvud taget kvarstår i ordinarie stats-tjänst, sålunda även efter befordran eller övergång till ny tjänst, vare sig tjänsten tillhör samma familjepensionskassa som den tjänst, varifrån befordran eller övergång skett, eller annan familjepensionskassa. Avgår däremot tjänstemannen ur ordinarie statstjänst och tillträder han sedermera tjänst, som i civila tjänstepensionsreglementet avses, blir han givetvis underkastad de nya familjepensionsbestämmelserna.

De från familjepensionsreglementets tillämpning undantagna manliga ordinarie tjänstemännen skulle enligt de sakkunnigas förslag i allmänhet hava att för beredande av pension åt efterlevande tillsvidare alltjämt erlagga avgifter till den änke- och pupillkassa eller pensionsinrättning, som de tillhöra, då civila tjänstepensionsreglementet blir å dem tillämpligt, eller till vilken de sedermera må hava övergått. Ett mindre antal skulle dock enligt förslaget vara befriade från sådana avgifter, nämligen de, vilka på grund av föreskrift i vederbörande kassas reglemente vunnit befrielse från avgiftsplikt eller ock befriats från delägarskap i kassan.

Å andra sidan hava de sakkunniga utgått från att man, på sätt i den allmänna motiveringen (sid. 36) framhållits, snarast möjligt bör söka få till stånd en överenskommelse mellan staten samt vederbörande änke- och pupillkassor om statens övertagande av kassornas förbindelser och däremot svarande tillgångar beträffande sådana delägare, som enligt huvudregeln skulle falla under civila familjepensionsreglementets tillämpning. Undantagsbestämmelsen är därför inskränkt att gälla, »där ej Kungl. Maj:t annorlunda förordnar».

De speciella undantagen beträffande vissa kvinnliga befattningshavare vid telegrafverket och statens järnvägar äro betingade därav, att kvinnlig befattningshavare, som enligt kungörelsen 279/1925 har att för pensionering av efterlevande barn erlagga samma avgifter, som i vederbörande pensionsinrättnings reglemente äro stadgade för manlig innehavare av samma befattning eller befattning i samma lönegrad, på grund av detta stadgade likställts med männen även i fråga om den rätt till avgiftsbefrielse, vilken reglements-enligt kommer vissa manliga tjänstemän vid telegrafverket och statens järnvägar till del. Det kan då icke heller vara lämpligt att i samband med civila familjepensionsreglementets ikraftträdande på nytt ålägga sådan kvinnlig befattningshavare, som redan erhållit avgiftsbefrielse, bidragsplikt till en familjepensionering, vilken för henne endast skulle medföra förmånen av pension åt efterlevande make, i händelse hon är gift eller ingår giftermål samt avlider före mannen. De sakkunniga hava därför funnit det vara riktigast att undantaga dylika kvinnliga befattningshavare från reglementets tillämpning.

De kvinnliga tjänstemän, som vid fortsatt tillämpning av nuvarande bestämmelser skulle vid viss levnadsålder ha blivit befriade från avgiftsplikt, om de då icke hade pensionsberättigade efterlevande, böra däremot enligt de sakkunnigas mening icke beredas någon särställning genom att undantagas från den i det nya reglementet stadgade avdragsplikten.

2 §. Berättigade till familjepension efter tjänstemans död skulle enligt de sakkunnigas förslag vara efterlevande make samt arvsberättigade barn, som icke uppnått 21 års ålder. De sakkunniga hava tidigare (sid. 42 o. f.) redogjort för de skäl, som föranlett dem att i familjepensionshänseende likställa manliga och kvinnliga tjänstemän och därmed utvidga familjepensioneringen till att för de kvinnliga tjänstemännens vidkommande avse även änking. Uttrycket »efterlevande make» betyder sålunda änka eller änking. Påpekas bör måhända, att ordet make även i giftermålsbalken nyttjas såsom beteckning för såväl man som hustru.

Det torde icke vara behöfligt, att i familjepensionsreglementet närmare definiera den förbindelse, som grundlägger rätt till familjepension för den efterlevande maken. Givetvis åsyftas här äktenskap i familjerättslig bemärkelse.

Även barnpensioneringen har enligt förslaget utvidgats i jämförelse med vad nu gäller i sådant avseende. Den skulle sålunda komma att omfatta alla efter den avlidne *arvsberättigade* barn, således, förutom barn i äktenskap, även trolovningsbarn, kvinnlig befattningshavares utomäktenskapliga barn samt slutligen barn, som blivit av tjänstemannen i laga ordning adopterat. Att adoptivbarn göras delaktiga i familjepensioneringen synes vara ett i hög grad behjärtansvärt önskemål, varvid dock ansetts, att, åtminstone till en början, bör stadgas viss restriktion till förekommande av eventuellt missbruk av adoptionsrätten i syfte allenast att tillförsäkra mer eller mindre ovidkommande personer pension. De sakkunniga vilja av nu nämnd anledning föreslå den begränsningen, att adoptionen för att medföra familjepensionsrätt skall hava ägt rum, innan den adopterande tjänstemannen fyllt 50 år. Bemärkas bör, att om makar, vilka båda äro statstjänstemän, adoptera ett barn vid en tidpunkt, då väl den ene av makarna men icke den andre fyllt 50 år, barnet blir pensionsberättigat endast efter den senare.

I reglementet för civilstatens änke- och pupillkassa stadgas, att äktenskap, som delägare ingår under det han lider av sjukdom, som inom sex månader medför hans död, icke grundlägger rätt till pension för änkan, såvida icke genom äktenskapet barn legaliserats; dock att på kassans styrelse ankommer att pröva, huruvida pension må tilläggas änkan, där anledning finnes till antagande att sjukdomens livsfarliga beskaffenhet vid äktenskapets ingående icke varit för delägaren bekant. Liknande stadganden finnas intagna i flertalet övriga pensionsinrättningsreglementen.

De sakkunniga hava emellertid funnit sig sakna anledning föreslå någon motsvarande bestämmelse i civila familjepensionsreglementet. Erfarenheten har nämligen visat, att i de mera sällan inträffande fall, då äktenskap ingås, medan mannen lider av någon livsfarlig sjukdom, som kort tid därefter förorsakar hans död, det ofta — kanske oftast — är fråga om legalisering av en förbindelse, som endast genom avsaknaden av vigsel skilt sig från ett vanligt äktenskap. Det kan då knappast vara ur statens eller någon annan synpunkt riktigt att i dylika fall straffa den sent reparerade försumligheten med förlust av pensionsrätt för den efterlevande maken, där icke genom äktenskapet även barn legaliserats.

Saken har emellertid dessutom en praktisk sida. Berörda undantagsstadgande förorsakar vederbörande pensionsbeviljande kassor ett avsevärt besvär. Det räcker nämligen icke med uppgift om dödsfallet och de efterlevande för att prövningen av pensionsfrågan skall kunna äga rum. Även tidpunkten för äktenskapets ingående måste i varje pensionsärende utrönas. Befinnes det då, att dödsfallet ägt rum inom sex månader från sistnämnda tidpunkt, måste det konstateras: 1) om mannen då var sjuk, 2) om sjukdomen var av livsfarlig beskaffenhet, samt 3) om det kan anses sannolikt, att denna sjukdomens livsfarliga beskaffenhet varit för mannen bekant vid vigseln.

En dylik undersökning blir uppenbarligen både tidskrävande och ömtålig, och då man knappast torde hava anledning befara obehörigt eller olämpligt utnyttjande i någon nämnvärd utsträckning av familjepensioneringens förmåner genom giftermål »på dödsbädden», hava de sakkunniga för sin del funnit den oförmälda inskränkningen obehövlig. Ett stöd härför hava de sakkunniga trots sig kunna hämta av den omständigheten, att någon liknande inskränkning i rätten att genom äktenskap grundlägga rätt till familjepension för efterlevande änka icke finnes i gällande reglemente för statens järnvägars änke- och pupillkassa utan att därigenom, såvitt de sakkunniga hava sig bekant, någon olägenhet för kassan uppstått.

Ehuru tidpunkten för äktenskapets ingående i allmänhet icke syntes de sakkunniga böra vara utslagsgivande för pensionsrätten, torde dock såsom lämplig tidsgräns för ingående av äktenskap, som skall medföra rätt till pension för efterlevande *make*, kunna bestämmas den för vederbörande befattningshavare gällande pensionsåldern. Har tjänstemannen avgått ur tjänst före pensionsålderns uppnående, skulle han sålunda enligt förslaget vara oförhindrad att ingå till familjepension berättigande äktenskap även efter utträdet ur stats-tjänst, blott det sker före uppnåendet av den levnadsålder, som gällde såsom pensionsålder i den av honom tidigare innehavda befattningen. I sistnämnda hänseende ansluter sig förslaget principiellt till vad som gäller enligt reglementet för statens pensionsanstalt, nämligen att rätten till familjepension för de efterlevande icke upphör vid avgång ur tjänst, innan villkoren för genast börjande tjänstepension blivit uppfyllda.

De sakkunniga vilja i detta sammanhang något beröra spörsmålet om frånskild *make*s ställning i familjepensionshänseende. För att tagas i övervägande vid fullgörande av det åt de sakkunniga meddelade uppdraget har sålunda Kungl. Maj:t överlämnat dels en framställning från *Fredrika-Bremer-förbundet* den 15 maj 1933 angående utredning av frågan om frånskild hustrus pensionsrätt, dels en framställning i samma syfte från *Svenska kvinnors medborgarförbund* den 2 juni 1933.

Efter att ha framhållit, att de frånskilda hustrurnas försörjning är en fråga, som för närvarande ingalunda vore ordnad på tillfredsställande sätt, anför *Fredrika-Bremer-förbundet* bland annat följande:

»I flertalet fall, åtminstone för de äktenskap som ägt bestånd sedan längre tid, gäller, att hustrun icke sedan sitt giftermål ägnat sig åt förvärvsarbete.

**Ifrågasatt
pensions-
rätt för
frånskild
hustru.**

Hon har kanske aldrig ens erhållit någon yrkesutbildning eller också lämnat sitt förutvarande arbete för att ägna sig åt hemmet. Vid upplösning av äktenskapet har en hustru, som icke bibehållit sitt förvärvsarbete, knappast några möjligheter att försörja sig själv; tiden för yrkesutbildning är förutten och ett återvinnande av den en gång lämnade anställningen är i regel otänkbart. Det underhållsbidrag, en statstjänstemans fränskilda hustru eventuellt tillerkännes, tryggar henne emellertid endast under mannens livstid. Dör mannen före henne, står hon i allmänhet utan försörjningsmedel, enär hon icke har någon rätt till pension efter honom.

Reglementena för de olika änke- och pupillkassor, i vilka statens manliga ordinarie befattningshavare äro delägare, innehålla i många avseenden divergerande stadganden, men gemensam för dem alla är bestämmelsen, att, förutom delägares barn, endast hans *änka* är pensionsberättigad. En fränskild hustru äger ingen som helst möjlighet att komma i åtnjutande av pension, även om mannen icke efterlämnar pensionsberättigad änka.

De förmåner, änke- och pupillkassorna bereda sina delägares efterlevande, äro väsentligen gundade på delägarnas egna, obligatoriska avgifter, vilka alltså äro att betrakta som ett slags försäkringspremier. Även hustrun får under äktenskapet vidkännas den minskning i familjens inkomster, som mannens inbetalningar till pensionskassan innebära. Under ett långt äktenskap ha dessa inbetalningar hunnit stiga till betydande belopp. Är mannen vid sin död omgift, kan det hända, att den andra hustrun, som vanligtvis är yngre och torde ha större möjligheter till självförsörjning, efter ett mycket kort äktenskap erhåller pension, medan den första hustrun, hur långt hennes äktenskap med den avlidne än varit, står utan bidrag till sin försörjning. Är mannen icke omgift eller har hans andra äktenskap ingåtts vid så hög ålder, att det, enligt de särskilda kassornas reglementen, icke grundar någon rätt till familjepension, giva de många årens inbetalningar ingen valuta.

Man kan urskilja en kategori av skilsmässor, där den fränskilda hustruns avsaknad av pensionsrätt vid mannens död framstår såsom särskilt obillig. Det är de icke så ovanliga fall, då mannen efter 20 à 30 års äktenskap önskar skilsmässa för att ingå nytt äktenskap.

Vill en man skilsmässa och kan styrka, att lagstadgade skäl härför föreligga, har hustrun ingen laglig möjlighet att förhindra äktenskapets upplösning endast genom invändningen, att hon därigenom förlorar sin rätt till änkepension, och någon ersättning för denna mistade förmån i form av högre underhållsbidrag kan hon icke påräkna. Men väl tages vid uppskattandet av mannens förmåga att betala underhållsbidrag hänsyn till den minskning i hans inkomster, som erläggandet av de obligatoriska pensionsavgifterna innebär.

Vissa enskilda företags familjepensionskassor ha icke helt förbisetat det berättigade i att en fränskild hustru beredes pension vid sin förutvarande mans frånfälle. Sålunda föreskrives i reglementet för de enskilda järnvägarnas pensionskassa, att rätt till pension kan på särskild, av vederbörande järnvägsförvaltning tillstyrkt ansökan och med belopp, som av kassans styrelse bestämmas, beviljas avliden delägares fränskilda hustru, som ej ingått nytt äktenskap, då vid dödsfallet annan pensionsberättigad ej finnes. Man bortser sålunda icke helt och hållet från den fränskilda hustruns pensionsrätt men gör denna beroende av prövning i varje särskilt fall.

Enligt den norska »Lov om Statens pensionskasse», antagen år 1921, avgöres frågan om fränskild hustrus rätt till pension redan vid äktenskapets upplösning. Där stadgas nämligen, att om en avgiftspliktig tjänstemans äktenskap upplöses, skall i domen eller beslutet bestämmas, om hustruns rätt till änkepension skall fortbestå eller icke. Vid avgörandet härav tillämpas regeln, att om det finnes skäligt, skall hustrun bibehålla sin pensionsrätt.

Denna hennes rätt bortfaller emellertid, om mannen gifter om sig, och likaledes om hustrun själv ingår nytt äktenskap. Dock kan det i domen eller beslutet, om särskilda skäl därtill föreligga, bestämmas, att hustruns pensionsrätt skall fortbestå, även om mannen gifter om sig. I sistnämnda fall har hustrun i det nya äktenskapet icke rätt till änkepension, såframt icke den fränskilda hustruns pensionsrätt bortfaller före mannens död. Stadgandena i den norska »Lov om Statens pensionskasse» utgå alltså ifrån, att pensionen icke kan uppdelas.

I Norge har således fränskild hustrus rätt till änkepension vunnit visst erkännande. Dock kan ifrågasättas, huruvida hithörande norska bestämmelser lösa problemet på det mest tillfredsställande sätt. En riktigare princip vore kanske, om pensionen efter viss proportion delades mellan den fränskilda hustrun och den avlidnes änka, åtminstone i sådana fall där den senares äktenskap icke varit av alltför kort varaktighet. Däremot hålla vi före, att det blott kan råda en mening om det obilliga uti, att en hustru vid skilsmässan efter ett kanske mycket långvarigt äktenskap helt skall gå miste om sin rätt till pension och detta t. o. m. oavsett, huruvida hennes förre man vid sin död efterlämnar änka eller ej, eller, om han gift om sig, oavsett hur kort tid hans nya äktenskap varat. Att denna fråga kräver en snar lösning torde därför vara uppenbart. Då nu pensionssakkunniga gå att utreda frågan om enhetlig familjepensionering inom den civila statsförvaltningen, synes oss rätta tidpunkten vara inne för en samtidig undersökning av möjligheterna för här berörda problems lösande.»

Någon rätt att vid förutvarande makes fränfalle komma i åtnjutande av pension efter honom tillkommer för närvarande icke statstjänstemans fränskilda hustru. I reglementet för statens järnvägars änke- och pupillkassa stadgas emellertid, att »avlidnen deläggares fränskilda hustru, som ej ingått nytt äktenskap, må, då den avlidne ej efterlämnat pensionsberättigad änka från senare gifte och så framt direktionen prövar sådant skäligt samt finner ömmande omständigheter föreligga, tillerkännas samma pensionsrätt som änka». En liknande bestämmelse meddelas i reglementet för telegrafverkets änke- och pupillkassa. I båda fallen är dock pensionsrätten beroende på skälighetsprövning och även i övrigt villkorlig. Det skulle således innebära införandet av en helt ny princip, om man beslöt göra fränskild hustru regelmässigt delaktig i familjepensioneringen. Att märka är, att ett sådant beslut, med hänsyn till den av de sakkunniga föreslagna likställigheten i familjepensionshänseende mellan manliga och kvinnliga tjänstemän, uppenbarligen måste kompletteras med ett beslut om att tillerkänna även kvinnlig tjänstemans fränskilda make familjepensionsrätt.

De sakkunniga vilja icke bestrida, att vissa skäl kunna andragas för att bättre än hittills tillgodose fränskild hustrus ekonomiska intressen i händelse av den förutvarande mannens död. Men detta är en samhällsfråga av allt för stor räckvidd för att kunna lösas i samband med ett ordnande av den *statliga* familjepensioneringen. Så länge vår allmänna lagstiftning intager den ståndpunkten, att underhållsplikt gentemot fränskild make upphör vid andra makens död, kan det knappast vara riktigt att i ett familjepensionsreglemente ålägga speciellt statstjänstemännen längre gående förpliktelser i detta hänseende. Av praktiska skäl synes man nödsakad avvisa tanken på en uppdel-

De sakkunniga.

ning av familjepensionen mellan frånskild make och eljest pensionsberättigade efterlevande, då härigenom sannolikt resultatet skulle bliva, att familjepensionen bleve otillräcklig för båda parter. Man kan heller icke gärna ifrågasätta en anordning, enligt vilken samtliga manliga och kvinnliga statstjänstemän skulle påläggas den generella höjning av familjepensionsavdragen, som skulle påfordras, därest frånskild maka eller make skulle, oberoende av pensionen till den avlidnes änka eller änkling och barn, komma i åtnjutande av full pension.

En lösning av den föreliggande frågan, som skulle ställa dylika anspråk på ökat ekonomiskt bidrag till familjepensioneringen från de anställdas sida, lär knappast överensstämma med någon personalgrupps önskingar. Alldenstund familjepensioneringen skall bekostas av befattningshavarna själva, måste uppenbarligen största hänsyn tagas till personalens synpunkter och förslag rörande samma pensionering. Såvitt de sakkunniga hava sig bekant har emellertid varken från de statsanställda kvinnornas sida framförts någon önskan om att bereda pension för frånskild make eller från de manliga tjänstemännens krets gjorts något uttalande, syftande till införande av stadgad rätt för frånskild maka till erhållande av pension.

Vid sådant förhållande och i betraktande särskilt av de betänkligheter av allmänt principiell natur, som i det föregående framhållits, hava de sakkunniga icke ansett sig kunna vid uppgörande av förslag till nya familjepensionsreglementen införa särskilda bestämmelser rörande pensionsrätt för frånskild make.

3 §. Kostnaderna för familjepensioneringen skulle, såsom på annat ställe redan framhållits (sid. 37), bestridas av tjänstemännen genom *familjepensionsavdrag* å lönen. De sakkunniga hava ansett det av såväl praktiska som andra skäl lämpligast att vid bestämmandet av den tidsperiod, under vilken tjänstemannen skall hava att vidkännas dylikt avdrag å sin lön, följa tjänstepensionsreglementets föreskrifter angående pensionsavdrag för tjänstepension. Från och med den dag, då familjepensionsreglementet blir å tjänstemannen tillämpligt, och intill utgången av den månad, under vilken han uppnår trettio tjänstår enligt civila tjänstepensionsreglementet eller dessförinnan inträder i pensionsåldern, skulle sålunda hans *lön* vara minskad med familjepensionsavdrag.

Eftersom tjänstemännen i princip skola bekosta hela sin familjepensionering själva, synes man emellertid böra i fråga om anställningstid, som förflutit, innan reglementet blivit å vederbörande tjänsteman tillämpligt, uppställa det kravet, att såsom tjänstår för bestämmande av familjepension endast får räknas tid, för vilken tjänstemannen haft att i den ena eller andra formen lämna bidrag till beredande av pension åt efterlevande, och att dessa bidrag omedelbart eller vid någon senare tidpunkt kommit statsverket till godo.

I många fall kommer att inträffa, att en befattningshavare före tillträdande av tjänstemannabefattning, som avses i civila familjepensionsreglementet, haft anställning som arbetare i statens tjänst och i sådan egenskap varit underkastad familjepensionsreglementet för arbetare. Tid, för vilken han haft att vidkännas familjepensionsavdrag enligt detta reglemente, bör då uppenbarligen

räknas honom till godo såsom tjänstår för bestämmande av familjepension i den senare tillträdda tjänstemannabefattningen.

Vidare torde en kvinnlig tjänsteman bära såsom tjänstår tillgodoräknas den tid, under vilken hon innehaft ordinarie befattning. Praktiskt taget samtliga ordinarie kvinnliga tjänstemän, å vilka civila familjepensionsreglementet blir tillämpligt, äro f. n. tillförsäkrade pensionsrätt för efterlevande barn enligt kungörelsen 279/1925. Vid bestämmande av pensionsavgift för den, som redan innehade ordinarie befattning vid sagda kungörelses ikraftträdande, har övergångsvis gällt, att så skulle anses, som hade hon inträtt i vederbörande pensionsinrättning vid den tidpunkt, då hon tillträtt ordinarie befattning, samt därefter erlagt stadgade avgifter. Den av de sakkunniga föreslagna tillgodoräkningsregeln synes stå i god överensstämmelse med nyssnämnda övergångsstadgande och är samtidigt lätt att tillämpa.

Vad angår de tjänstemän, som under längre eller kortare tid erlagt familjepensionsavgift till särskild kassa eller pensionsinrättning, skulle de på grund av stadgandet i 1 § 2 mom. i allmänhet vara undantagna från reglementets tillämpning, intill dess Kungl. Maj:t efter förhandlingar med vederbörande kassa eller inrättning kan komma att förordna annorlunda. Frågan om deras rätt att tillgodoräkna hela eller någon del av avgiftstiden såsom tjänstår i nu avsedda bemärkelse blir därför icke aktuell förrän i samband med upptagande av sådana förhandlingar och bör då göras beroende av Kungl. Maj:ts prövning. Det torde för detta ändamål bliva erforderligt, att riksdagen lämnar Kungl. Maj:t tämligen vidsträckt befogenhet att träffa de praktiska avgöranden, som beträffande de skilda kassorna kunna komma att påfordras.

Därest icke-statstjänsteman, som åtnjuter rätt till familjepension för efterlevande i prästerskapets änke- och pupillkassa, statens pensionsanstalt eller någon annan pensionsinrättning, övergår till statsanställning, å vilken civila familjepensionsreglementet är tillämpligt, skulle det likaledes ankomma på Kungl. Maj:t att pröva, om och i vad mån tid, för vilken avgifter till nyssnämnda pensionsinrättningar erlagts, må räknas såsom tjänstår enligt civila familjepensionsreglementet. En förutsättning för dylik tillgodoräkning bör givetvis vara, att den på tidigare erlagda avgifter grundade pensionsrätten samtidigt bringas att upphöra, så att icke vederbörande blir familjepensionsberättigad såväl i pensionsinrättningen som enligt civila familjepensionsreglementet. För detta ändamål erforderliga ändringar uti av Kungl. Maj:t fastställda reglementen för här avsedda pensionsinrättningar hava de sakkunniga icke ansett ankomma på dem att föreslå.

Familjepension till avliden tjänstemans efterlevande skulle enligt förslaget utgå från och med dagen näst efter den, då dödsfallet ägt rum, till och med utgången av månaden näst efter den, under vilken pensionstagaren avlider. Genom att låta pension utgå även för viss kortare tid efter pensionstagarens död lämnas åt dödsbodelägarna ett önskvärt och ofta synnerligen behöfligt bidrag till begravningskostnadernas gäldande. För att icke öka den pensions-

utbetalande myndighetens arbete med mera invecklade räkneoperationer för bestämmande av »begravningshjälpens» storlek och familjepensionens ändrade fördelning mellan övriga efterlevande, vilka jämte den avlidne må vara berättigade till pension, hava de sakkunniga ansett ofrånkomligt, att pensionen alltid skall utgå till och med kalendermånad, och därvid stannat för månaden näst efter den, under vilken pensionstagarens fränfalle inträffat. En viss ojämnhet med avseende å begravningshjälpen, beroende på om dödsfallet ägt rum i början eller slutet av en månad, kan visserligen härigenom icke undvikas, men regeln tillgodoser dock kravet på att såsom begravningshjälp bör utbetalas minst en månads pension. Någon förskottsutbetalning av resterande pensionsbelopp, på sätt enligt civila tjänstepensionsreglementet kan äga rum efter där avsedd pensionstagares död, hava de sakkunniga icke ansett sig kunna föreslå med hänsyn till det administrativa besvär, som en dylik anordning i detta sammanhang skulle förorsaka, bland annat på den grund att utbetalning av familjepension förutsatts skola ske kvartalsvis och icke såsom fallet är beträffande tjänstepension månadsvis.

Förutom vid pensionstagarens död skulle pensionsrätten upphöra för efterlevande make, som ingår nytt äktenskap, och för barn vid fyllda 21 år. I dessa fall föreslås pensionen utgå till och med den månad, under vilken det nya äktenskapet ingås eller barnet uppnår 21 års ålder. Vid behandlingen av frågan om pensionsrättens upphörande för efterlevande make, som ingår nytt äktenskap, hava de sakkunniga haft under överbäggande, huruvida icke, på sätt finnes föreskrivet i vissa pensionskassors reglementen, pensionsrätten skulle kunna återupplivas, för den händelse den efterlevande maken efter att hava ingått nytt äktenskap ånyo blir änka resp. änking. De sakkunniga hava emellertid icke ansett skäl föreligga att bereda pension åt omgift make i nu avsedda fall. Det må erinras, att de till grund för pensionsavdragsskalan lagda beräkningarna i motsats till tidigare inom änke- och pupillkassorna verkställda beräkningar taga hänsyn till att pensionsrätten förloras vid omgifte. Det finnes alltså icke såsom hos kassorna inlagd någon säkerhetsmarginal, som direkt kan utnyttjas för den ifrågasatta utvidgningen av pensionsrätten. Den förhöjning i avdragen, som en dylik utvidgning skulle medföra, kan dock antagas bliva obetydlig.

Vad därefter angår 21 års ålder såsom tidsgräns för barns rätt att åtnjuta pension, kan måhända viss tvekan råda, om icke gränsen lämpligen kunde sättas något lägre, exempelvis vid 18 år. En blick på den å sid. 12—13 intagna sammanställningen av de olika familjepensionskassornas huvudsakliga pensionsbestämmelser m. m. ger emellertid vid handen, att flertalet kassor redan tillämpar 21 år såsom åldersgräns för barnpension, däribland civilstatens änke- och pupillkassa och statens pensionsanstalt. Av de kassor, som enligt gällande reglementen hava en åldersgräns av 18 år, har vidare telegrafverkets änke- och pupillkassa fått denna gräns provisoriskt höjd till 21 år, och statens järnvägars änke- och pupillkassas fullmäktige hava i nyligen framlagt förslag till vissa ändringar i kassans reglemente föreslagit motsvarande höjning även för nämnda kassas vidkommande. Överbäggande skäl måste under sådana för-

hållanden anses tala för att i civila familjepensionsreglementet föreskriva 21 år såsom lämplig åldersgräns för barnpension. Påpekas bör, att åldersgränsens sänkning till 18 år skulle minska familjepensionsavdraget med allenast 4 à 4¹/₂ procent.

Andra stycket av förevarande paragrafs första moment innehåller en förtydligande föreskrift angående den tidpunkt, från vilken pension skall utgå till postumt barn.

Vid övervägande av frågan, huruvida familjepensionen bör utbetalas kvartals- eller månadsvis, hava de sakkunniga ansett sig av praktiska skäl böra stanna vid det förra alternativet. Kvartalsutbetalning tillämpas för övrigt redan av flertalet pensionskassor, och där man övergått till månadsutbetalning — t. ex. i civilstatens änke- och pupillkassa — lär erfarenheten knappast hava ådagalagt, att denna betalningsform är förenad med några egentliga fördelar. Då familjepensionerna därjämte äro av relativt blygsam storleksordning, torde vederbörande pensionstagare sannolikt vara bättre betjänad av ett större belopp fyra gånger om året än av en mindre pensionssumma varje månad. Att det för de utbetalande myndigheterna medför mindre besvär och kostnader med kvartals- än med månadsutbetalning, ligger i öppen dag.

De närmare bestämmelser, som erfordras angående pensionsutbetalningen, skulle enligt förslaget meddelas av Kungl. Maj:t, varom stadgande intagits i 4 § 2 mom. De sakkunniga hava för avsikt att senare avgiva förslag till härav påkallad följdförfattning.

Riksdagens revisorer hava i sin år 1933 avgivna berättelse (§ 61) funnit sådan ändring böra vidtagas i gällande bestämmelser rörande dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl., att dyrtidstillägg av statsmedel ej må utgå till barn över 18 år. Med anledning av motion i samma syfte till 1934 års riksdag har riksdagen sedermera beslutat avlåta skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning i ämnet. Det vill emellertid synas de sakkunniga, som om frågan vid ett godkännande av det föreslagna civila familjepensionsreglementet skulle komma uti ett i viss mån ändrat läge. Av skäl, som de sakkunniga i det föregående anfört, skulle åldersgränsen för barnpension enligt förslaget bliva 21 år. Anledning synes då knappast föreligga, att för pensionstagare, vilkas pensioner tillsvidare skulle utgå från de särskilda pensionskassorna, generellt föreskriva, att dyrtidstillägg å barnpensioner skall upphöra, då barnet uppnått en levnadsålder av 18 år. Det torde i detta sammanhang jämväl böra framhållas, att en ändring av dyrtidstilläggsgrunderna i nu nämnd riktning skulle kräva en mera genomgripande revision av kungörelsen nr 267/1923, än man i förstone kan vara böjd antaga, beroende bland annat därpå, att dyrtidstilläggen icke beräknas direkt på familjepensionerna utan utgå i förhållande till ett enligt särskilda beräkningsgrunder bestämt tilläggsunderlag. Av praktiska skäl måste det fördensskull vara lämpligare att tillsvidare och i avvaktan på resultatet av den fortsatta utredningen rörande familjepensionskassorna bort-

se från den mindre inadvartens, som kan anses ligga i det förhållandet, att till följd av oenhetlighet i kassornas reglementen rörande den åldersgräns, då barnpension skall upphöra, statsbidrag i form av dyrtidstillägg åt barn också utgår under olika lång tid för skilda personalgruppers barn. Nämnda inadvartens innebär i allt fall en långt mindre framträdande orättvisa än den skiljaktighet, som råder i fråga om gällande grunder för statsbidrag i övrigt till familjepensioneringen.

5 § 1 mom.

I den allmänna motiveringen (sid. 39) har förut lämnats en redogörelse för de principer, som varit för de sakkunniga grundläggande för bestämmande av familjepensionens storlek i olika fall. Under hänvisning till vad sålunda anförts vilja de sakkunniga i detta sammanhang inskränka sig till att något dröja vid de föreslagna reglernas detaljutformning.

Enligt 5 § 1 mom. bestämmas familjepensionen på grundval av ett särskilt *familjepensionsunderlag*. Detta i sin tur erhålles genom att multiplicera det för den avlidne tjänstemannen senast — d. v. s. vid dödstillfället, om han avled i tjänst, men eljest vid avskedet — gällande *pensionstalet* med antalet fjärdedels tjänstår, på närmare angivet sätt utökade beträffande tjänsteman, vilken vid sin död kvarstod i tjänst eller åtnjöt pension. Sitt maximum når familjepensionsunderlaget, då tjänståren uppgå till trettio.

Av det ovan sagda framgår, att de sakkunniga vid utformandet av reglerna för familjepensionens bestämmande gått en motsatt väg mot i civila tjänstepensionsreglementet. Det hade naturligtvis icke varit uteslutet, att man i stället kunnat använda sig av det förfarande, som ligger till grund för uträkningen av tjänstepension. Man skulle således ha kunnat för varje lönegrad fastställa ett visst familjepensionsunderlag samt, där antalet tjänstår icke uppgår till trettio, reducera detta underlag för erhållande av det nya underlag, efter vilket efterlevande makes och barns pension skulle beräknas. Det är visserligen sant, att i det vida övervägande antalet fall uppnås 30 tjänstår samt att för sådana fall båda tillvägagångssätten kunna anses lika lätta att tillämpa, men för de dock ofta inträffande fall, då så icke är händelsen, innebär de sakkunnigas förslag en förenkling, som sätter även de i pensionsfrågor mindre bevandrade i tillfälle att räkna ut beloppen av de pensioner, som komma deras efterlevande till godo. Härtill kommer, att de sakkunnigas system på ett åskådligt sätt klarlägger för tjänstemännen, hur familjepensionsavdragen förvandlas till en pensionsförmån för de efterlevande, motsvarande värdet av de avdrag han under sin tjänstetid fått vidkännas. Genom den föreslagna utökningen av antalet tjänstår beträffande den, som vid sin död kvarstod i tjänst eller åtnjöt pension, har man samtidigt tillgodosett kravet på att den tjänsteman, som ägnar sitt liv åt statens tjänst, även skall vara tillförsäkrad så stor familjepension för de efterlevande, som belöper på det antal tjänstår han före uppnåendet av pensionsåldern normalt skulle ha kunnat förvärva.

5 § 2 mom.

Medan 3 § innehåller bestämmelser i fråga om tillgodoräkning av anställningstid, som förflutit innan familjepensionsreglementet blivit å tjänstemannen tillämpligt, i och för bestämmande av den tidsperiod, under vilken tjänste-

man skall hava att å sin lön vidkännas familjepensionsavdrag, har i andra momentet av förevarande paragraf meddelats vissa speciella tillgodoräkningsregler, avseende tjänstemän, vilka vid den tidpunkt, då reglementet blir för dem gällande, innehava icke-ordinarie tjänst. Det har nämligen synts de sakkunniga vara skäligt, att staten vid införandet av ett nytt familjepensionsreglemente, som är avsett att gälla även för sådana kategorier av tjänstemän, vilka tidigare icke varit satta i tillfälle att under statens medverkan erhålla eller bidraga till en ordnad familjepensionering för sina efterlevande, genom vissa eftergifter i fråga om kravet på pensionskostnadernas bestridande av tjänstemännen själva skapar bättre pensioneringsvillkor för ifrågavarande tjänstemän. De sakkunniga vilja i sådant syfte föreslå, att beträffande tjänstemän, som omedelbart före det reglementet blivit å honom gällande, innehade icke-ordinarie tjänst, skall för bestämmande av familjepension åt hans efterlevande såsom tjänstår räknas, förutom den tid, som enligt huvudregeln eljest skall tillgodoräknas, jämväl hälften av den tidigare förflutna anställningstid, som enligt civila tjänstepensionsreglementet må tillgodoräknas såsom tjänstår för bestämmande av pension. Detta medgivande skulle dock endast gälla i fråga om den, som vid sin död kvarstod i tjänst eller åtnjöt pension, då skäl knappast torde för staten föreligga att låta även den, som efter reglementets ikraftträdande frivilligt lämnat sin statstjänst eller eljest erhållit avsked utan rätt till tjänstepension, komma i åtnjutande av en dylik förmån. Ytterligare skulle den begränsningen gälla, att endast sådan tid må tillgodoräknas, som infallit före det tjänstemannen uppnått en levnadsålder, vilken med trettio år understiger den pensionsålder, som var för tjänstemannen gällande, då reglementet blev å honom tillämpligt.

Bestämmelsen innebär, att staten under en övergångsperiod skulle i vissa fall bekosta en utfyllnad av den på familjepensionsavdragen normalt belöpande pensionen till belopp, motsvarande högst *hälften* av den familjepension, som skulle ha utgått vid tillämpning av det för befattningen gällande familjepensionsunderlagets maximibelopp. Enligt de sakkunnigas mening torde det få anses skäligt, att staten på detta sätt medverkar till att göra den nya familjepensioneringen fullt effektiv även såvitt angår sådana »överåriga» icke-ordinarie tjänstemän, vilka ej genom egna bidrag skulle kunna före pensionsåldern åt sina efterlevande grundlägga rätt till en pension, som förslår till dessas nödortftiga bärgning. Att staten vid utmätandet av denna pensionsfyllnad tar viss hänsyn till befattningshavarens löneställning torde likaledes vara rimligt och överensstämmande med de principer, som hittills plägat följas vid beviljande av familjeunderstöd av statsmedel.

Det har slutligen synts de sakkunniga, som om nuvarande praxis med avseende å beviljande av s. k. riksdagspensioner åt änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst, vilka äro i avsaknad av familjepensionsrätt (jfr sid. 49), lämnade visst stöd för en bestämmelse om att familjepensionsunderlaget skall utgöra lägst 460 kronor, därest tjänstemannen vid sin död under sammanlagt minst femton år innehaft anställning, som enligt civila tjänstepensionsreglementet må tagas i betraktande vid bestämmande av pension. Emel-

lertid skulle denna övergångsbestämmelse endast erhålla tillämpning med avseende å sådan i momentets första stycke omförmäld tjänsteman, som omedelbart före det familjepensionsreglementet blev å honom gällande innehade icke-ordinarie tjänst och som vid sin död kvarstod i tjänst eller åtnjöt pension.

5 §
3 och 4 mom. Dessa moment innehålla avrundningsregler, vilkas innebörd torde framgå utan särskilda kommentarer.

5 § 5 mom. Såsom förut påpekats, skulle familjepensionsunderlaget nå sitt maximum, då antalet tjänstår och utfyllnadsår uppgår till minst trettio, d. v. s. motsvarar 120 kvartal. I ett särskilt moment har detta erhållit sitt uttryck så, att familjepensionsunderlaget icke i något fall må överstiga 120 gånger pensions-talet.

5 § 6 mom. Enligt kungörelsen 279/1925 angående pensionering av efterlevande barn till kvinnliga befattningshavare i statens tjänst, äro där avsedda befattningshavares barn tillförsäkrade pension enligt de bestämmelser, som i vederbörande pensionsinrättnings reglemente finnas stadgade för barn efter manlig innehavare av samma befattning eller befattning i samma lönegrad vid det verk eller den stat, den kvinnliga befattningshavaren tillhört. De särskilda pensionsinrättningarnas reglementen taga emellertid, i motsats till de sakkunnigas förslag, icke någon hänsyn till tjänstårens antal vid bestämmande av pension åt en befattningshavares efterlevande utan kunna, företrädesvis genom anlitande av systemet med retroaktivavgifter, alltid tillförsäkra sina delägares efterlevande full pension. På grund av det nära sambandet mellan pensionsinrättningarnas bestämmelser och reglerna för de kvinnliga barnpensionerna skulle alltså en övergång till ett nytt pensioneringssystem sådant som det här föreslagna kunna i vissa fall medföra en försämring av de familjepensionsförmåner, som kvinnorna genom ovannämnda kungörelse 279/1925 blivit tillförsäkrade. Enär denna kungörelse, såsom förut framhållits, gäller för praktiskt taget samtliga ordinarie kvinnliga tjänstemän, å vilka civila familjepensionsreglementet nu skulle bli tillämpligt, hava de sakkunniga ansett sig böra genom ett särskilt stadgande i reglementet (5 § 6 mom.) förhindra uppkomsten av någon försämring i familjepensionshänseende för här nämnda kvinnliga befattningshavare. Helt generellt har därför föreskrivits, att familjepensionsunderlaget för kvinnlig tjänsteman, som omedelbart innan reglementet blivit å henne tillämpligt innehade ordinarie befattning och som vid sin död kvarstod i tjänst eller åtnjöt pension, skall utgöra lägst 120 gånger pensionstalet för den befattning hon innehade, då reglementet blev å henne tillämpligt.

Måhända kan det, i betraktande av familjepensioneringens utsträckande till att omfatta även änkring efter kvinnlig befattningshavare, förefalla opåkallat att övergångsvis bereda de ifrågakvarande kvinnliga befattningshavarna en särskild förmån, som skulle komma även efterlevande änkring till godo. De sakkunniga hava dock, icke minst med hänsyn till de i förhållande till pensionsförmånerna opropotionerligt höga avgifter, som hittills avkrävts de kvinnliga tjänstemännen, funnit övervägande skäl tala för att icke begränsa den före-

slagna övergångsordningen till att avse allenast barnpensioner. Ur ekonomisk synpunkt är för övrigt hela stadgandet av synnerligen ringa betydelse, men det skipar dock en viss rättvisa, som kan vara ägnad att mildra det ogynnsamma intrycket av den tidigare, knappast fullt tillfredsställande behandlingen av de kvinnliga tjänstemännens familjepensionsfråga. Framhållas må, att de sakkunniga genom ifrågavarande särskilda förman ansett sig även hava berett tillräcklig kompensation för de retroaktivavgifter, som i vissa fall fått erläggas av kvinnliga befattningshavare, vilka erhållit ordinarie tjänst efter den 1 juli 1925.

Vid utformandet av reglerna rörande den familjepension, som skall tillkomma olika pensionsberättigade efterlevande, hava de sakkunniga i huvudsak följt bestämmelserna för civilstatens änke- och pupillkassa enligt den lydelse dessa erhållit genom kungörelse den 20 januari 1933 (nr 21) angående ändring i vissa delar av reglementet för civilstatens änke- och pupillkassa den 15 december 1916 (nr 582). Införandet av pension för kvinnlig tjänstemans efterlevande make har emellertid föranlett att i de sakkunnigas förslag använts ordet »make» i stället för det i civilstatens änke- och pupillkassas reglemente förekommande »änka».

Familjepensions belopp, för år räknat, skulle sålunda enligt förslaget komma att, uttryckt i procent av familjepensionsunderlaget, utgöra:

för make ensam eller för ett barn, då pensionsberättigad make ej finnes, 100 procent av familjepensionsunderlaget,

för make med ett barn eller för två barn, då pensionsberättigad make ej finnes, 150 procent av familjepensionsunderlaget,

för make med två barn eller för tre barn, då pensionsberättigad make ej finnes, 170 procent av familjepensionsunderlaget,

samt tillägg därutöver med 20 procent av familjepensionsunderlaget för varje ytterligare barn.

I jämförelse med övriga pensionskassors bestämmelser innebär förslaget en tämligen genomgående förbättring av barnens ställning i pensionshänseende, med visst undantag dock för telegrafverkets änke- och pupillkassa, enligt vars reglemente pensionsförhöjningarna för barn utgå i form av särskilda, för varje lönegrad fastställda pupilltillägg. Enligt sagda reglemente äger sålunda även ensamt barn utan pensionsberättigad moder uppbära pupilltillägg utöver själva familjepensionen, vilken är lika med det för änka ensam bestämda beloppet. Ehuru de sakkunniga väl förstå de bevekelsegrunder, som varit bestämmande för strävandena att, på sätt som skett i telegrafverkets änke- och pupillkassa, i möjligaste mån förbättra barnpensionerna, anse de dock knappast av behovet påkallat att tillerkänna ensamstående barn högre pension än änka ensam. I varje fall har hänsyn till pensioneringskostnadernas och därmed även familjepensionsavdragens skäliga begränsning fått bliva utslagsgivande, då det för de sakkunniga gällt att avväga barnpensionerna i förhållande till familjepensioner i övrigt. De föreslagna förbättringarna i andra hänseenden torde emellertid även för tjänstemännen vid telegrafverket uppväga den åsyftade inskränkningen i barns pensionsrätt.

6 § 2 mom.

Andra momentet innehåller föreskrifter om familjepensionens fördelning mellan olika pensionsberättigade. Härutinnan gäller för närvarande enligt reglementet för civilstatens änke- och pupillkassa, att av pension för änka med barn änkan skall åtnjuta så stor del, som motsvarar åttio procent av den änka ensam tillkommande pensionen, samt barnet eller barnen återstoden. Därjämte är stadgat, att, för den händelse barn av skilda äktenskap finnas, änkan endast äger uppbära så stor del av pensionen, som utgör femtio procent av den änka ensam tillkommande pensionen, medan återstoden skall tillfalla barnen. Pension för barn delas emellan dem efter huvudtalet. Reglementet för statens järnvägars änke- och pupillkassa innehåller om familjepensionens fördelning den bestämmelsen, att av pension till både änka och barn, den ena hälften tillfaller änkan och den andra hälften barnen, vilken sistnämnda hälft delas lika dem emellan. I reglementet för telegrafverkets änke- och pupillkassa föreskrives, att om både pensionsberättigad änka och pensionsberättigade barn finnas, änkan åtnjuter ena hälften av den änka ensam tillkommande pensionen samt barnet eller barnen samfällt den andra hälften därav förutom pupilltillägg. Mellan barn delas alltid det samfällt tillkommande beloppet lika.

Förestående exemplifiering rörande nuvarande fördelningsgrunder torde få anses tillräcklig. Enligt de sakkunnigas mening synes huvudregeln i reglementet för civilstatens änke- och pupillkassa, att änka erhåller åttio procent av delaktighetsbeloppet (= änka ensam tillkommande pension) och barnen återstoden, vara lämplig att följa. Däremot har den särskilda fördelningsregeln, i händelse jämte änka finnas barn i olika äktenskap, icke erhållit någon motsvarighet i de sakkunnigas förslag. De sakkunniga hava nämligen i frårvaren av liknande bestämmelser i övriga här avsedda pensionskassors reglementen funnit stöd för den åsikten, att tillräckliga skäl för en dylik extra reduktion av den efterlevande make tillkommande pensionen icke föreligga. Det torde också få anses önskligt att icke genom en undantagsbestämmelse av här åsyftat slag öka vederbörande pensionsutbetalande myndigheters besvär med de uppgifter, som enligt 33 § taxeringsförordningen skola avgivas beträffande tjänsteman eller annan tillkommande förmåner i avlöning eller pension.

7 §.

I fråga om sammanläggning av pensioner för olika befattningar innehåller civila tjänstepensionsreglementet (7 §) utförliga bestämmelser, som i olika hänseenden begränsa rätten till dylik sammanläggning. På familjepensionsområdet ställer sig problemet annorlunda, enär pensioneringskostnaderna här bestridas av tjänstemännen själva, och det följaktligen icke föreligger anledning att stadga någon inskränkning i rätten för de efterlevande att tillgodogöra den pension, för vilken vederbörande tjänsteman genom fastställda familjepensionsavdrag i livstiden fått betala.

Därest tjänsteman vid sin död eller eljest vid sin avgång ur statstjänst innehade två med pensionsrätt enligt civila familjepensionsreglementet förenade befattningar, bör fördenskull enligt de sakkunnigas mening familjepension beräknas särskilt för vardera befattningen, varom stadgande införts i 7 §. Emellertid må härvidlag observeras, att en förutsättning för paragrafens tillämplighet är, att de båda befattningarna innehades just vid dödsfallet eller av-

gången ur tjänst. Har däremot tjänstemannen endast under en del av sin tjänstemannabana beklätt två skilda, med pensionsrätt förenade befattningar men sedermera varit innehavare av ellena *en* tjänst, blir sistnämnda tjänst avgörande för de efterlevandes ställning i familjepensionshänseende. Vederbörlig hänsyn till den förutvarande anställningstiden i skilda befattningar får sålunda i detta liksom i övriga fall tagas vid tjänstårsberäkningen.

De sakkunniga vilja därjämte i detta sammanhang särskilt understryka, att de vid denna paragrafs utformande förutsatt, att extra ordinarie tjänstemän med s. k. halvtidstjänstgöring icke tillåtas samtidigt innehava extra ordinarie befattningar i skilda verk med en sammanlagd tjänstgöringstid, överstigande den för ordinarie tjänstemän normalt fastställda. I detta hänseende bör uppmärksammas vad föredragande departementschefen i proposition nr 222 till 1934 års riksdag angående rätt till tjänstepension för tjänstemän, tillhörande den civila statsförvaltningen, och för arbetare i statens tjänst, anfört rörande vad som bör iakttagas vid anställande av amanuenser (propositionen sid. 66). Detta departementschefens uttalande har av riksdagen lämnats utan erinran.

De sakkunniga hava här liksom på tjänstepensionsområdet ingalunda förbiset, att anställningskombinationer kunna förekomma, som medföra vissa svårigheter vid beräkandet av tjänstår för såväl tjänste- som familjepension. Dylika ofrånkomliga svårigheter torde emellertid icke böra föranleda att detta reglemente, lika litet som tjänstepensionsreglementet, tynges med en rad mer eller mindre invecklade detaljbestämmelser, var och en åsyftande endast något enstaka undantagsfall. I stället torde den för reglementets tillämpning sig snart nog utbildande praxis böra i dessa fall kunna erbjuda fullt tillräcklig vägledning.

Prövningen av familjepensionsfrågor skulle, såsom redan i det föregående antytts (sid. 34), omhänderhavas av samma myndigheter, som hava att taga befattning med ärenden rörande tjänstepension för i civila familjepensionsreglementet avsedda tjänstemän. Föreskrifterna härom hava fördenskull givits en avfattning, som nära ansluter sig till motsvarande bestämmelser i civila tjänstepensionsreglementet. Ehuru i nämnda reglemente stadgas, att fråga om rätt till pension beträffande vissa angivna tjänstemän skall prövas av Kungl. Maj:t, torde dock varje anledning saknas att betunga Kungl. Maj:t även med frågor om familjepension till sådana tjänstemäns efterlevande. De sakkunniga hava därför inskränkt sig till att föreslå, att fråga om rätt till familjepension efter avliden tjänsteman prövas beträffande efterlevande till tjänsteman vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk eller domänverket av vederbörande verks styrelse samt beträffande efterlevande till annan tjänsteman av den myndighet Kungl. Maj:t bestämmer.

I olikhet mot vad i tjänstepensionsreglementet förutsättes, måste för upptagande av fråga om beviljande av familjepension städse föreligga ansökan, enär myndigheterna icke kunna hava kännedom om huruvida den avlidne har pensionsberättigade efterlevande. Av liknande skäl och såsom en allmän ordningsföreskrift har därjämte stadgats skyldighet för pensionssökande att styr-

ka sådana för myndigheten icke kända omständigheter, som böra tagas i betraktande vid prövningen av pensionsfrågan.

Liksom på tjänstepensionsområdet synes slutligen lämpligt föreskriva, att de pensionsberättigade skola erhålla skriftligt bevis om dem beviljad familjepension. Till detta och andra detaljspörsmål rörande reglementets tillämpning hava de sakkunniga för avsikt att återkomma i annat sammanhang.

Påpekas må, att särskilt stadgande i lösen- och stämpelförordningarna torde bliva erforderligt därom, att bevis, varom här är fråga, icke skall vara belagt med lösen eller stämpel.

9 §. För att någon oklarhet icke skall behöva råda rörande den rätt till familjepension för de efterlevande, som en tjänsteman må hava grundlagt genom viss tids anställning i statens tjänst, bör tjänstemannen i samband med avskedet erhålla skriftligt bevis om denna rätt.

Rörande viss ändring i lösen- och stämpelförordningarna gäller, vad under föregående paragraf framhållits.

2 kap.
Ordinarie
tjänste-
män.
10 §.

Såsom mönster för uppställningen av förevarande paragraf har tjänat 18 § i civila tjänstepensionsreglementet, som innehåller bestämmelser angående pensionsunderlag och pensionsavdrag för olika i reglementet avsedda ordinarie befattningar. Enär de ordinarie tjänstemän, vilka tillsättas genom förordnande på viss tid, icke i familjepensionshänseende skulle intaga någon sådan särställning, som kunde motivera ett sammanförande av de pensionsföreskrifter, som skulle gälla för dem, i ett särskilt kapitel, omfattar 10 § civila familjepensionsreglementet, i motsats till sin förebild i tjänstepensionsreglementet, även dessa tjänstemän.

Vad angår de *pensionstal*, som för olika lönegrader och befattningar skola vara grundläggande för familjepensionsunderlagets och därmed även familjepensionens bestämmande har i den allmänna motiveringen redan framhållits (sid. 39), att dessa pensionstal äro valda så, att de härför grundade högsta familjepensionsunderlagen icke skola understiga de familjepensionsunderlag eller delaktighetsbelopp, som enligt de för resp. tjänstemannagrupper förmanligaste familjepensionsvillkoren blivit i nuvarande kassors reglementen fastställda, däri inbegripet dyrtidstillägg enligt de för första halvåret 1934 gällande grunderna (index 153; dyrtidstilläggsprocent 13). Med detta förfaringssätt har erhållits en pensionsskala, som kan betecknas som fullt fristående i förhållande till nuvarande löner och tjänstepensioner. Bestämmandet av familjepensionernas storlek blir givetvis ytterst beroende på vilka avgifter eller löneavdrag för pensionskostnadernas bestridande, som tjänstemännen med nuvarande löneinkomster rimligen kunna och böra vara underkastade. I detta avseende har den nuvarande avgiftsnivån i de största pensionskassorna inneburit en vägledning. En direkt jämförelse mellan förslaget och vad som nu gäller blir emellertid lätt missvisande på grund därav, att enligt flertalet kassors reglementen uttagas icke blott *årsavgifter* utan därjämte olika slag av andra avgifter, främst *retroaktivavgifter*, vilka under viss del av

tjänstetiden föranleda en tyngre belastning å befattningshavarens budget än eljest. De sakkunniga hava emellertid i förekomsten av retroaktivavgifter sett en av de mest framträdande olägenheterna med nuvarande familjepensioneringssystem, sådant det i allmänhet blivit utformat — undantag förefinnas, av vilka må nämnas telegrafverkets änke- och pupillkassa, i vilken retroaktivavgifter icke förekomma. Enligt de sakkunnigas förslag skulle familjepensionsavdragen jämnt fördelas på en 30-årig betalningsperiod, efter vars utgång befrielse från avdrag inträder; även detta bör beaktas vid en jämförelse mellan de föreslagna pensionsavdragen och de nu i allmänhet under hela tjänstetiden samt i vissa fall även sedermera utgående pensionsavgifterna. Befrielsen från retroaktivavgifter får visserligen till konsekvens minskning i en del fall av den utgående familjepensionen, men de sakkunniga förutsätta, att den, som inträder så sent i statens tjänst, att han före uppnåendet av pensionsåldern icke skulle hinna förvärva det för hel familjepension stadgade antalet av trettio tjänstår, genom lämpliga försäkringar eller på annat sätt både kan och väl också i allmänhet kommer att sörja för att hans efterlevande erhålla det tillskott till familjepensionen, som må finnas erforderligt.

I detta sammanhang uppställer sig spørsmålet, huruvida icke de tjänstemän, för vilka det för hel tjänstepension stadgade antalet tjänstår blivit i civila tjänstepensionsreglementet nedsatt till 25, borde beredas tillfälle att genom höjda familjepensionsavdrag förvärva rätt jämväl till hel familjepension för sina efterlevande under motsvarande kortare tidsperiod. Av praktiska skäl måste de sakkunniga ställa sig avvisande gentemot en dylik tanke. Införandet av dubbla avdragstariffer komme att icke oväsentligt öka det administrativa arbetet med familjepensioneringen och dessutom på ett ingalunda önskvärt sätt bryta den enhetlighet i det nya nettolönesystemet, som man eftersträvar att åstadkomma. De tjänstemän, om vilka det här är fråga, intaga dessutom i allmänhet en sådan löne- och tjänsteställning, att man synes kunna icke minst av dem kräva det mått av förtänksamhet, som ett utbyggande av familjepensioneringen, på sätt ovan antytts, kan anses innebära. Bland här åsyftade tjänstemän i lägre löneställning, märkas visserligen några omfattande grupper kvinnliga befattningshavare, nämligen sköterskor vid statens sinnessjukhus och rikstelefonister vid telegrafverket, men icke heller för deras vidkommande synes något undantag från huvudregeln vara av behovet påkallat; detta i någon mån även beroende på familjepensioneringens i allmänhet mindre framträdande betydelse för kvinnliga befattningshavare. Sammanlagda beloppet av familjepensioner till kvinnliga tjänstemäns barn uppgingo sålunda under budgetåret 1932/1933 resp. kalenderåret 1933 för nyreglerade delar av civilförvaltningen till allenast 8 641 kronor.

För en jämförelse mellan föreslagna familjepensionsunderlag samt familjepensionsavdrag och nu gällande delaktighetsbelopp samt årsavgifter enligt reglementena för civilstatens, telegrafverkets och statens järnvägars änke- och pupillkassor hänvisas till den å sid. 40—41 intagna sammanställningen. De sakkunniga vilja emellertid än en gång betona, att vid jämförelsen böra beaktas de retroaktiv- m. fl. avgifter, som enligt reglementena för civilstatens och statens

järnvägars änke- och pupillkassor uttagas *utöver* årsavgifterna, varjämte bör ihågkommas, att de nuvarande familjepensionsavgifterna — vid nyssnämnda båda kassor fördelade på en längre betalningstid än 30 år — icke äro beräknade att till någon del täcka de utgifter, som föranledas av dyrtidstillägg, och även förutsätta andra former av statsbidrag till familjepensioneringen. Slutligen må bemärkas, att vissa av de sakkunniga föreslagna förbättringar i de allmänna pensioneringsvillkoren icke direkt framgå av siffrorna i tablån.

Rörande beräkningen av familjepensionsavdragens storlek hänvisas till den i särskild bilaga meddelade försäkringstekniska redogörelsen av förste aktuarien fil. dr Tim Jansson.

11 §. Paragrafen, som har avseende allenast å ordinarie tjänstemän, vilka tillsättas genom förordnande på viss tid, innehåller en för tillämpningen av vissa stadganden i reglementet erforderlig föreskrift angående den levnadsålder, som skall anses såsom pensionsålder för ifrågavarande tjänstemän. Särskild pensionsålder är nämligen icke för dem bestämd i civila tjänstepensionsreglementet.

12 §. Sin direkta motsvarighet har 12 § i 20 § civila tjänstepensionsreglementet, som stadgar, huru i pensionshänseende skall förfaras vid ordinarie tjänstemans förflyttning till annan tjänst eller vid sänkning av det för befattningen gällande pensionsunderlaget. Emellertid är att märka den principiella olikheten mot vad som gäller på tjänstepensionsområdet, att de sakkunniga med avseende å familjepension icke funnit anledning föreslå skilda föreskrifter alltefter som förflyttningen skett utan tjänstemannens förvällande eller varit beroende på egen ansökning eller ock föranletts av något tjänstemannens förfarande i tjänsten. Enär kostnaderna för familjepensioneringen skola bestridas av tjänstemännens egna bidrag, torde en förflyttning till ordinarie tjänst med lägre pensionstal, oavsett orsaken härtill, icke böra föranleda någon förändring i familjepensionshänseende för den förflyttade. Man torde nämligen knappast behöva räkna med det mindre sannolika fallet, att en ordinarie tjänsteman skulle genom nedflyttningen erhålla så väsentligt reducerade löneförmåner, att ett bibehållande av det förut för honom gällande familjepensionsavdraget skulle kunna anses oskäligt betungande och den avsedda förmånen därigenom för tjänstemannen i stället te sig som en nackdel.

13 §. Även 13 § har sin motsvarighet i civila tjänstepensionsreglementet (21 §). En ordinarie tjänsteman, som förordnas att *innehava* högre icke-ordinarie befattning, torde även i familjepensionshänseende böra följa, vad som gäller för den högre tjänsten. Skulle sedermera förordnandet upphöra och han av den anledningen nödgas återgå till sin lägre ordinarie tjänst, föreligger icke samma skäl som vid förflyttning från högre till lägre ordinarie tjänst att bibehålla honom vid de förmåner och förpliktelser, som med avseende å familjepension varit för honom gällande under förordnandetiden. De högre familjepensionsavdrag han under nämnda tid haft att vidkännas synas icke heller böra grund-

lägga någon rätt till särskild förhöjning av den familjepension, som normalt följer med den ordinarie tjänst, till vilken han återgått. Det torde, såsom av föredragande departementschefen framhållits i förut omnämnda proposition nr 222 till 1934 års riksdag angående tjänstepension, få anses ligga i sakens natur, att ett förordnande för en ordinarie tjänsteman att innehava en högre icke-ordinarie befattning icke bör tillförsäkra vederbörande någon ovillkorlig rätt till en mot den högre befattningen svarande, förhöjd pension, även om förordnandet sedermera skulle upphöra. Att tjänstemannen må hava vidkännts högre pensionsavdrag under förordnandet, syntes härvid icke böra få bliva av avgörande betydelse. Då retroaktivavgifter i reglementsförslaget icke vore påbjudna vid befordran, syntes anspråk icke heller kunna resas på återbetalning av skillnaden i pensionsavdragen under förordnandetiden. I departementschefens förenämnda uttalande, som torde äga tillämplighet även å här ifrågavarande spörsmål, vilja de sakkunniga för sin del instämma.

Bestämmelserna angående pensionstal, familjepensionsavdrag m. m. för de i reglementet avsedda icke-ordinarie befattningarna korrespondera med 10 § i kapitlet rörande ordinarie tjänstemannapersonal. Den på löneområdet hävdvunna principen, att de förmåner, som tillkomma en extra ordinarie tjänsteman eller tjänsteman å extra stat med slutlön, i regel böra sammanfalla med vad som tillkommer en ordinarie tjänsteman i närmast lägre lönegrad än den för ifrågavarande icke-ordinarie befattningshavare fastställda, hava de sakkunniga även med avseende å familjepensionsförmånernas utmätande ansett sig böra följa. Härvidlag ansluter sig förslaget likaledes till den i civila tjänstepensionsreglementet tillämpade grundregeln. Vid utformandet av förevarande paragraf hava de sakkunniga ock i allt väsentligt följt 28 § civila tjänstepensionsreglementet.

Rörande de föreslagna familjepensionsavdragens eventuella inverkan på lönesättningen för icke-ordinarie personal, som blir underkastad familjepensionsreglementets bestämmelser, hänvisas till vad därom anförts i den allmänna motiveringen (sid. 49).

Det kan uppenbarligen icke sättas i fråga, att en icke-ordinarie tjänsteman med avkortad tjänstgöringstid och därav betingad lägre avlöning skulle vara i familjepensionshänseende med avseende å förpliktelser och förmåner likställd med fulltidstjänstgörande befattningshavare.

I 15 § ha fördenskull meddelats vissa föreskrifter rörande vad som vid civila familjepensionsreglementets tillämpning å s. k. halvtidsamanuenser och andra här avsedda tjänstemän är att särskilt iakttaga. Sålunda har, liksom på tjänstepensionsområdet, förutsatts, att familjepensionsavdraget bör minskas i en mot avkortningen av tjänstgöringstiden svarande omfattning. Beträffande tjänstårsberäkningen stadgas visserligen i civila tjänstepensionsreglementet, att tid, under vilken extra ordinarie tjänsteman haft avkortad tjänstgöring, skall minskas med så stor del, som svarar mot avkortningen i tjänstgöringstiden. Men tydligt är, att en liknande reduktion bör äga rum även beträffande sådan tid, som enligt 5 § civila familjepensionsreglementet skulle,

3 kap.

Icke-ordinarie tjänstemän.

14 §.

15 §.

utöver verkligen intjänta tjänstår, få räknas såsom tjänstår för bestämmande av familjepension åt efterlevande till befattningshavare, som vid sin död kvarstod i tjänst eller åtnjöt pension. De sakkunniga hava funnit skäligt föreslå, att dylika »utökningsår» skola beträffande här omförmälda tjänstemän reduceras i en omfattning, som svarar mot den avkortning av tjänstgöringstiden, vilken varit i medeltal för tjänstemannen gällande under de fem senast förflutna åren före dödsfallet eller pensioneringstillfället eller under den kortare tid han innehafvt med familjepensionsrätt enligt reglementet förenad icke-ordinarie anställning. Den föreslagna medeltalsberäkningen åsyftar att förhindra ojämnheter och orättvisor vid reduktionsförfarandet i fråga om icke-ordinarie tjänstemän, vilka kanske under en lång följd av år haft full tjänstgöring men som avlida just under en tidsperiod, då tjänstgöringen — måhända tillfälligt — varit avkortad.

4 kap. I detta kapitel hava, efter mönster från civila tjänstepensionsreglementet, sammanförts vissa bestämmelser, som innehålla tillämplighetsföreskrifter av mera speciell natur.

Reglementets tillämplighet m. m.

16 §. Om en tjänsteman, som är underkastad bestämmelserna i civila familjepensionsreglementet, direkt eller efter viss mellantid övergår till någon befattning — t. ex. en s. k. oreglerad tjänst — för vilken civila tjänstepensionsreglementet icke är gällande, skulle han, därest annat ej stadgades, på grund av föreskriften i 1 § familjepensionsreglementet angående de tjänstemän, å vilka reglementets bestämmelser äro gällande, undantagas från fortsatt tillämpning av reglementet i den nya tjänsten. Han skulle då i stället vara hänvisad till att ingå såsom delägare i sådan änke- och pupillkassa eller pensionsinrättning, som har till uppgift att ombesörja familjepensioneringen för, bland andra, befattningshavare vid det förvaltningsområde, till vilket tjänstemannen övergått. En dylik lösning av familjepensionsfrågan skulle emellertid för den enskilde tjänstemannen kunna medföra skyldighet att till kassan inbetala betungande retroaktivavgifter, för den händelse icke staten ville till kassan överföra kapitalvärdet av de familjepensionsavdrag vederbörande haft att enligt civila familjepensionsreglementet vidkännas. Detta kan tydligen icke ligga i statens intresse, lika litet som det kan vara något önskemål för staten att fördröja avvecklingen av nuvarande familjepensionskassor genom att låta tjänstemän, som redan blivit hänfödda under den statliga familjepensioneringen, övergå till någon dylik kassa.

Enligt de sakkunnigas mening är det fördenskull lämpligare att föreskriva, att tjänsteman, som övergår till annan befattning, än som avses i civila tjänstepensionsreglementet, utan att annat statligt familjepensionsreglemente därigenom blir å honom tillämpligt, d. v. s. familjepensionsreglementet för arbetare eller ett blivande militärt familjepensionsreglemente, fortfarande skall vara underkastad bestämmelserna i civila familjepensionsreglementet. Därvid torde för honom böra i den nya befattningen tillämpas samma pensionstal och familjepensionsavdrag, som gällde för den tjänst han före övergången innehade.

Har övergången inneburit befordran till högre avlönad tjänst, kan visserligen tjänstemannen på grund av en dylik bestämmelse sägas bliva i någon mån missgynnad, men denna olägenhet hoppas de sakkunniga skall genom avlönings- och pensionsbestämelseernas snara ordnande efter enhetliga principer bliva av övergående natur, och i vart fall torde den bliva mindre framträdande, än de olägenheter, som skulle vara förenade med övergång till enskild pensionskassa och ett annat pensioneringssystem.

Dessa paragrafer hava sin nära motsvarighet i 32 och 33 §§ civila tjänste- 17 och 18 §§ pensionsreglementet. De skäl, som föranlett intagandet i nämnda reglemente av speciella föreskrifter rörande huru i tjänstepensionshänseende skall förfaras i fråga om justitieråd och regeringsråd, vilka avgått från sin tjänst för tillträdande av annan statstjänst eller för fullgörande av vissa allmänna uppdrag, ävensom beträffande i disponibilitet försatta diplomatiska och konsulära tjänstemän, äga lika tillämplighet på familjepensionsområdet. De föreslagna stadgandena torde därför icke kräva närmare motivering.

Reglementets sista paragraf innehåller ett stadgande, som för Kungl. Maj:t 19 §. inrymmer befogenhet att meddela de närmare föreskrifter, vilka kunna finnas erforderliga för tillämpningen av reglementet. Bestämmelsen härom korresponderar med 34 § civila tjänstepensionsreglementet.

Det måste enligt de sakkunnigas mening anses, om icke oundgängligen nödvändigt, dock synnerligen önskligt, att civila familjepensionsreglementet träder i kraft samtidigt med det nya civila tjänstepensionsreglementet eller den 1 juli 1935. Icke minst är dylik samtidighet önskvärd med hänsyn till de båda reglementenas i huvudsak sammanfallande regler för beräkning av tjänstår för såväl tjänste- som familjepensionens bestämmande.

*Reglemen-
tets ikraft-
trädande.*

Såsom i den allmänna motiveringen framhållits (sid. 35), skulle i sammanhang med reglementets ikraftträdande upphävas nuvarande skyldighet för ordinarie manliga tjänstemän att för beredande av pension åt efterlevande erlägga avgifter till någon för sådant ändamål upprättad pensionsinrättning eller pensionsanstalt; detta dock endast såvitt angår tjänstemän, å vilka det nya familjepensionsreglementet erhåller tillämpning, d. v. s. tjänstemän, som tillträda sin första ordinarie tjänst efter reglementets ikraftträdande och som vid utnämningen äro eller i samband därmed bliva underkastade civila tjänstepensionsreglementets bestämmelser.

Enär det föreslagna familjepensionsreglementet är avsett att för kvinnliga ordinarie befattningshavare ersätta kungörelsen den 18 juni 1925 angående pensionering av efterlevande barn till kvinnliga befattningshavare i statens tjänst (nr 279), hava de sakkunniga utgått från att omförmälda kungörelse skall upphöra att gälla med utgången av juni 1935. För att icke härigenom skall vållas någon inskränkning i den pensionsrätt, som genom kungörelsen blivit tillförsäkrad barn till dessförinnan avliden eller med pension avgången befattningshavare, har emellertid gjorts ett förbehåll om att vad i 2 § 1 mom.

uti 1925 års kungörelse stadgats angående rätt till pension för barn fortfarande skall tillämpas i fråga om barn till sådana kvinnliga befattningshavare, som avlidit eller avgått med pension före den 1 juli 1935. Ett dylikt förbehåll kommer tydligen att få synnerligen begränsad räckvidd, alldenstund antalet pensionsberättigade barn till nu avsedda kvinnliga befattningshavare torde vara mycket ringa. Kungörelsen nr 279/1925 kan därför sägas bliva praktiskt taget helt satt ur kraft genom civila familjepensionsreglementet.

2. Familjepensionsreglementet för arbetare.

1 §. Även för arbetare i statens tjänst skulle enligt de sakkunnigas förslag familjepensioneringen ordnas i anslutning till bestämmelserna på tjänstepensionsområdet. Genom att utforma familjepensionsreglementet för arbetare såsom ett komplement till det av 1934 års riksdag antagna *tjänstepensionsreglementet för arbetare* ernås åtskilliga fördelar. En av de viktigaste bland dessa är, att så snart en arbetares anställning prövats vara av beskaffenhet att göra honom hänförlig under tjänstepensionsreglementet, blir därigenom även familjepensionsreglementet automatiskt tillämpligt å honom. Sistnämnda reglemente skulle nämligen äga tillämpning å de arbetare, för vilka bestämmelserna i tjänstepensionsreglementet för arbetare äro gällande. En dylik föreskrift synes giva familjepensionsreglementets tillämpningsområde en logisk och fullt klar avgränsning.

Stadgandet i 1 § andra stycket är till sin innebörd överensstämmande med motsvarande föreskrift i civila familjepensionsreglementet.

I tjänstepensionsreglementet för arbetare finnes intagen en bestämmelse om att arbetare skall erhålla skriftligt bevis om den tidpunkt, från vilken han är underkastad sagda reglementes föreskrifter, och i motiveringen till detta stadgande har påpekats, att det skriftliga beviset synes böra, där s. k. arbetsbok förekommer, meddelas genom anteckning i denna. De sakkunniga förutsätta, att dylikt bevis gives en avfattning, varav tydligt framgår, att familjepensionsreglementet för arbetare samtidigt blivit för vederbörande gällande. Någon bestämmelse härom i familjepensionsreglementet synes dock knappast erforderlig. För arbetare, vilka före familjepensionsreglementets ikraftträdande — av de sakkunniga, såsom på annat ställe beröres, beräknat att äga rum den 1 juli 1935 — blivit underkastade det från och med den 1 januari 1935 gällande tjänstepensionsreglementet för arbetare, torde likaledes utan särskild föreskrift utfärdade pensionsbevis böra kompletteras med anteckning om sedermera tillkommen förmån av familjepensionsrätt enligt familjepensionsreglementet för arbetare.

2 §. Rörande pensionsrättens omfattning hava de sakkunniga funnit sig böra göra sådant avsteg från vad som föreslagits i civila familjepensionsreglementet, att endast efterlevande änka samt arvsberättigade barn skulle komma i åtnjutande av familjepension enligt förevarande reglemente och sålunda ej

änkling efter kvinnlig arbetare. De sakkunniga hava nämligen icke ansett samma skäl, som tala för full likställighet i familjepensionshänseende mellan manliga och kvinnliga tjänstemän, vara för handen, så vitt angår den statsanställda arbetarpersonalen. Att märka är sålunda, hurusom kvinnlig arbetares avlöning regelmässigt är lägre än närmast jämförlig manlig arbetares, vilket bland annat föranlett, att de kvinnliga arbetarnas tjänstepensioner ligga c:a 25 % under pensionerna till manliga arbetare inom samma pensionsgrupp. Under sådana förhållanden torde det knappast kunna ifrågasättas, att vid familjepensionsavdragens bestämmande sammanslå manliga och kvinnliga arbetare till enhetliga pensionsgrupper under antagande av samma förmåner och förpliktelser. Kvinnorna skulle härigenom komma att i förhållande till sina löner belastas väsentligt tyngre än männen, oaktat värdet av familjepensionsförmånen skulle ställa sig lägre för kvinnliga arbetare än för manliga. En dylik anordning skulle uppenbarligen innebära en direkt orättvisa mot de kvinnliga arbetarna.

De sakkunniga hava i stället utgått från att särskilda familjepensionsavdrag böra fastställas för manliga och kvinnliga arbetare, beräknade att täcka de faktiska kostnaderna för vardera partens familjepensionering. På grund härav hava de sakkunniga varit oförhindrade att ingå på en friare prövning av familjepensioneringsbehovet för kvinnliga arbetare, än det varit dem möjligt beträffande kvinnliga tjänstemän, när det för dessa senares vidkommande gällde att anpassa familjepensioneringen efter ett för manliga och kvinnliga tjänstemän gemensamt lönesystem med i huvudsak lika löner för män och kvinnor i samma lönegrad. Vid denna prövning hava de sakkunniga trott sig finna, att något större behov av införande av pensionsrätt för kvinnlig arbetares efterlevande make icke föreligger, en uppfattning, i vilken de sakkunniga blivit styrkta vid de överläggningar, som ägt rum med vissa representanter för arbetarpersonalen. Personalombuden hava nämligen för sin del förklarat sig icke vilja framställa något yrkande om pension för änkling efter kvinnlig arbetare. Av hela antalet kvinnliga arbetare, som skulle beröras av det nya familjepensionsreglementet, äro endast omkring 200 gifta. För kvinnornas del synes därför familjepensioneringen lämpligen kunna begränsas till att avse pensionsrätt för efterlevande barn.

I övrigt äro föreskrifterna i 2 § överensstämmande med motsvarande bestämmelser i civila familjepensionsreglementet (2 §).

Med avseende å principerna för familjepensioneringens bekostande genom särskilda familjepensionsavdrag å lönen samt avdragens uttagande under en period av trettio år överensstämmer familjepensionsreglementet för arbetare med vad som föreslagits för den civila tjänstemannapersonalen.

3 §.

Av anställningstid, som förflutit innan reglementet blivit å arbetaren tillämpligt, har förutsatts, att som regel icke någon del skulle få tillgodoräknas för bestämmande av avdragstidens längd, då ju arbetare hittills med några undantag saknat familjepensionsrätt och följaktligen icke heller erlagt några avgifter för dylik pension.

Föreskriften i 3 § andra stycket avser det visserligen sällsynta men dock stundom inträffande fall, då en person övergått från tjänstemanna- till arbetaranställning. Har han i sin förutvarande egenskap av tjänsteman varit underkastad civila familjepensionsreglementet och jämlikt bestämmelserna i detta reglemente haft att vidkännas familjepensionsavdrag å sin lön, synes det riktigt, att han såsom arbetare får tillgodoräkna sig dylik avdragstid vid bestämmande av den tid, under vilken han skall vara skyldig att vidkännas familjepensionsavdrag enligt familjepensionsreglementet för arbetare.

Skulle arbetare eljest, innan reglementet blev å honom tillämpligt, ha till någon av nu existerande pensionskassor erlagt avgift för beredande av pension åt efterlevande, torde, på sätt föreslagits för tjänstemän, möjlighet böra stå öppen för Kungl. Maj:t att räkna arbetaren till godo — helt eller delvis — jämväl sådan tid. Stadgande härom återfinnes i 3 § tredje stycket.

4 § 1 mom. Denna paragrafs första moment korresponderar med 5 § 1 mom. civila familjepensionsreglementet. Rörande innebörden av de föreslagna huvudgrunderna för familjepensionens bestämmande vilja de sakkunniga därför hänvisa till vad härom anföres i specialmotiveringen till sistnämnda stadgande (sid. 62).

4 § 2 mom. För att den nya familjepensioneringen skall bli effektiv även med avseende å arbetare, vilka vid reglementets ikraftträdande redan uppnått sådan levnadsålder, att de icke skulle hinna före pensionsåldern förvärva det antal tjänstår, som enligt huvudregeln kräves för beredande av en familjepension, vilken icke blott står i skälig relation till den sammanlagda anställningstidens längd utan även utgör ett icke allt för knappt bidrag till de efterlevandes bärgning, torde det här liksom i fråga om den icke-ordinarie tjänstemannapersonalen vara nödvändigt, att staten under en övergångstid gör vissa eftergifter beträffande det eljest uppställda villkoret, att familjepensioneringen helt skall bekostas av de anställda. Såsom en enligt de sakkunnigas mening skälig övergångsbestämmelse har därför i 4 § 2 mom. föreslagits, att arbetare, vilken vid sin död kvarstod i tjänst eller åtnjöt pension, skall äga att såsom tjänstår för bestämmande av familjepension — sålunda icke för bestämmande av avdragstidens längd — tillgodoräkna hälften av den före reglementets ikraftträdande förflutna tid, under vilken han må hava innehaft sådan statsanställning, som uppfyller villkoren för pensionsrätt enligt tjänstepensionsreglementet för arbetare. Förslaget, som i princip nära överensstämmer med de i 5 § 2 mom. civila familjepensionsreglementet meddelade reglerna, skiljer sig emellertid i så måtto från dessa regler, att tillgodoräkning av tjänstår för bestämmande av familjepension i fråga om arbetarpersonalen icke ställts i direkt relation till den tidsperiod, som enligt tjänstepensionsreglementet må tillgodoräknas för bestämmande av tjänstepension. I sistnämnda hänseende innehåller tjänstepensionsreglementet för arbetare bland annat den föreskriften, att såsom tjänstår för pension skall tillgodoräknas *hela* den tid, under vilken arbetare, innan reglementet blivit å honom tillämpligt, erlagt avgift för tjänstepensionering till av staten upprättad eller understödd pensionsanstalt, pen-

sionsfond eller pensionskassa, samt *två tredjedelar* av den tid, under vilken arbetare eljest, med eller utan pensionsrätt, innehaft statsanställning av beskaffenhet och under förutsättningar, som i 1 § tjänstepensionsreglementet sägs. Det kan emellertid enligt de sakkunnigas mening icke vara riktigt att för bestämmande av familjepension efter arbetare göra någon åtskillnad mellan anställningstid, under vilken han erlagt avgift för *tjänstepensionering*, och annan i övrigt likvärdig anställningstid. De sakkunniga hava därför knutit tillgodoräkningsrätten till tid, under vilken arbetaren haft arbete av fortlöpande natur och en arbetstid av normal omfattning samt i övrigt uppfyllt de i 1 § tjänstepensionsreglementet för arbetare angivna förutsättningarna för detta reglementes tillämplighet. Emellertid torde här liksom i fråga om icke-ordinarie tjänstemän undantag böra göras för tid, som infallit före det arbetaren uppnått en levnadsålder, som med trettio år understiger pensionsåldern. Slutligen hava de sakkunniga, i analogi med vad som föreslagits för viss tjänstemannapersonal, ansett sig böra för arbetare, som i detta moment avses, fixera en minimigräns av 460 kronor för familjepensionsunderlaget, därest anställningstiden uppgår till minst femton år. (Jfr specialmotiveringen till 5 § 2 mom. civila familjepensionsreglementet sid. 63).

Ovan omförmälda bestämmelser, som utgöra de enda stadganden av övergångsnatur, vilka befunnits påkallade, hava av denna anledning syntts lämpligen kunna intagas i själva reglementet.

I den allmänna motiveringen (sid. 50) har något berörts, hurusom viss 4 § 3 mom. tveksamhet bland de sakkunniga rått om lämpligheten av att utsträcka familjepensionsreglementet till att avse jämväl s. k. säsongarbetare, vilkas anställning ju regelmässigt omfattar allenast viss del av varje år. De sakkunniga hade då närmast i tankarna frågan, huru i familjepensionshänseende skulle med dessa arbetare förfaras under den tid av året, under vilken de icke innehade någon anställning. Det kunde tydligen icke anses rimligt, att de efterlevande till en arbetare, som avlede *mellan* arbetssäsongerna, skulle komma i en annan och sämre ställning, än om dödsfallet inträffat *under* själva arbets-säsongen. Med bestämmelsen i 4 § 3 mom. hava de sakkunniga avsett att förhindra en dylik ojämnhet i reglementets tillämpning. Stadgandet innebär, att om arbetare, som utan eget förvållande entledigats från sin anställning utan rätt till pension, avlider inom nio månader från anställningens upphörande, så skall vid bestämmande av familjepension till hans efterlevande anses, som om han vid dödsfallet alltjämt kvarstod i statens tjänst. Denna »karensförsäkring», som är av betydelse i främsta rummet för säsongarbetare, torde emellertid böra komma även andra arbetare till godo. Det ligger nämligen i arbetaransällningens mindre fasta natur, att även arbetare med årsanställning tillfälligtvis kunna entledigas från sin anställning på grund av arbetsbrist men kanske redan efter några månader återanställas på sin gamla plats. En på dylikt sätt formellt entledigad men i realiteten endast tillfälligtvis permitterad arbetare bör givetvis komma i åtnjutande av samma förmån i familjepensionshänseende, som föreslagits för säsongarbetare.

4 § 4 mom. Paragrafens fjärde moment berör däremot uteslutande säsongarbetarna. Den i 4 § 1 mom. föreslagna rätten till utökning av antalet tjänstår för bestämmande av familjepension efter arbetare, som vid sin död kvarstod i tjänst eller åtnjöt pension, torde för säsongarbetarnas vidkommande böra ställas i relation till den anställningstid, som normalt varit för arbetaren gällande under dennes livstid. De sakkunniga vilja för sin del föreslå, att vid här avsedd utökning av antalet tjänstår må medräknas allenast så stor del av varje år, som motsvarar den anställningstid, vilken varit i medeltal för arbetaren gällande under de tre senast *förflutna* kalenderåren före dödsfallet eller pensioneringstillfället. Att märka är, att medeltalsberäkningen bör avse kalenderår, då härigenom erhålles en riktig uppskattning av arbetssäsongernas normala omfattning utan att tidpunkten för dödsfallet kan tänkas förrycka beräkningsresultatet. Genom ordet »förflutna» är antytt, att dödsåret icke medräknas.

4 § 5—7 mom. Ifrågavarande moment äro till innehåll och avfattning nära sammanfallande med 5 § 3—5 mom. civila familjepensionsreglementet. (Jfr specialmotiveringen sid. 64).

5 §. Vid bestämmande av pensionstal och familjepensionsunderlag för arbetare hava de sakkunniga följt den i tjänstepensionsreglementet för arbetare fastställda uppdelningen av personalen i skilda pensionsgrupper, allt eftersom i anställningen kräves särskild yrkesutbildning eller ej.

I tjänstepensionsväg gäller, att pensionsunderlaget för en icke-yrkesarbetare satts lika med pensionsunderlaget för en extra ordinarie tjänsteman i 4 lönegraden, medan yrkesarbetaren i fråga om pensionsunderlag jämställts med en dylik tjänsteman i 6 lönegraden. Det torde under sådana förhållanden ligga nära till hands att bibehålla samma likställighet mellan arbetare och ifrågavarande tjänstemän även med avseende å familjepensionsunderlag. Emellertid måste här tagas i betraktande, att medan tjänstepensionsavdragen kunnat för tjänstemän och med dem i pensionshänseende likställda arbetare bestämmas till samma belopp, så icke låter sig göra på familjepensionsområdet. I motiveringen till 2 § hava de sakkunniga utvecklat skälen, varför det icke syntes kunna ifrågasättas att vid familjepensionsavdragens bestämmande sammanslå manliga och kvinnliga arbetare till enhetliga pensionsgrupper under antagande av samma förmåner och förpliktelser. De sakkunniga hava i stället utgått från att särskilda familjepensionsavdrag böra fastställas för manliga och kvinnliga arbetare, beräknade att täcka de faktiska kostnaderna för vardera partens familjepensionering. Såsom en följd härav bliva likväl familjepensionsavdragen för manliga arbetare högre än för tjänstemän med motsvarande familjepensionsunderlag, enär kvinnornas billigare familjepensionering icke kunnat utnyttjas till en utjämning och sänkning av pensionsavdragen.

Vill man i trots härav upprätthålla viss likställighet mellan arbetare och extra ordinarie tjänstemän, tillhörande 4 respektive 6 lönegraden, synas två utvägar erbjuda sig. Antingen åvägabringas likställighet med avseende å familjepensionsunderlagen och bestämmas familjepensionsavdragen för manliga

arbetare till de högre belopp, som betingas av männens särskiljande i familjepensionshänseende från de kvinnliga arbetarna; eller också tagas familjepensionsavdragen för ovan angivna extra ordinarie tjänstemän till utgångspunkt vid jämförelsen och familjepensionsunderlagen för arbetare bestämmas till här- emot svarande lägre belopp.

Vid överläggningarna med representanter för arbetarpersonalen hava personalombuden enhälligt uttalat sig för det förra alternativet, ehuru man samtidigt underströk önskvärldheten av att familjepensionsavdragen bleve bestämda till så låga belopp, som förhållandena medgäve, alldenstund tjänste- och familjepensionsavdragen tillsammansantagna givetvis komme att för arbetarna innebära en kännbar inkomstminskning.

Även de sakkunniga vilja för sin del tillstyrka, att arbetarna med avseende å familjepensionsunderlag likställas med tjänstemän sålunda, att för icke-yrkesarbetare kommer att gälla samma underlag som för extra ordinarie tjänstemän i 4 lönegraden och för yrkesarbetare samma underlag som för extra ordinarie tjänstemän i 6 lönegraden. Familjepensionsavdragen hava i förhållande härtill beräknats till de lägsta belopp det varit möjligt utan uppgivande av kravet, att kostnaderna för familjepensioneringen skola bekostas av de anställda utan särskilt tillskott av statsmedel. Skulle de under angivna förutsättningar uträknade avdragsbeloppen anses vara alltför betungande, återstår intet annat än att sätta familjepensionsunderlagen lägre, för så vitt icke staten skulle åtaga sig någon del av pensionskostnaderna, en möjlighet som de sakkunniga i vart fall icke ansett sig böra räkna med.

Avdragsbeloppen hava liksom i tjänstepensionsreglementet för arbetare angivits för månad och för vecka. Veckobeloppen äro så uträknade, att de motsvara $\frac{84}{365}$ av det för månad fastställda beloppet $\left(= 7 \times \frac{12 \times \text{månadsbeloppet}}{365}\right)$ med avrundning till närmaste 5-tal ören.

I tjänstepensionsreglementet för arbetare stadgas (5 §), att för arbetare, som utan något sitt förvållande förflyttats till anställning med lägre pensionsunderlag, i pensionshänseende fortfarande skall gälla vad som finnes stadgat i fråga om den anställning, han vid förflyttningen innehade. Har däremot förflyttningen skett på arbetarens egen begäran eller till följd av något hans förvållande, får han även i pensionshänseende följa bestämmelserna för den nya anställningen.

6 §.

De sakkunniga hava i motiveringen till 12 § civila familjepensionsreglementet (sid. 70) framhållit, att anledning icke syntes föreligga att med avseende å verkningarna av förflyttning i fråga om familjepension göra någon åtskillnad mellan oförvållad och självförvållad förflyttning. Detsamma gäller beträffande arbetare, som övergår från anställning i den för yrkesarbetare avsedda högre pensionsgruppen till den för icke-yrkesarbetare avsedda lägre pensionsgruppen. Har arbetaren under längre eller kortare tid fått vidkännas det högre familjepensionsavdraget, synas alla skäl tala för att han vid ändrade anställningsförhållanden, som hänföra honom till kategorien icke-

yrkesarbetare, får behålla den ställning i familjepensionshänseende han en gång förvärvat. Med hänsyn till den obetydliga skiljaktigheten mellan familjepensionsavdragen i den högre och i den lägre pensionsgruppen behöver en dylik regel icke heller befaras bliva för arbetaren ekonomiskt betungande, även om hans avlöning i den nya eller förändrade anställningen utgår med lägre belopp än tidigare.

7 §. Reglerna för familjepensionens avvägning i förhållande till familjepensionsunderlaget samt angående familjepensionens fördelning mellan de pensionsberättigade överensstämma i princip med motsvarande stadganden i civila familjepensionsreglementet (6 §; jfr specialmotiveringen sid. 65). Den förut berörda frånvaron av pensionsrätt för änkring efter kvinnlig arbetare har emellertid påkallat den jämkningen i författningstextens avfattning, att det i 6 § civila familjepensionsreglementet förekommande ordet »make» här blivit ersatt med »änka».

8 och 9 §§. Dessa paragrafer sammanfalla till innehåll och avfattning så gott som helt med 4 respektive 8 § civila familjepensionsreglementet. Rörande bestämmelsernas innebörd hänvisas fördenskull till specialmotiveringen vid sistnämnda paragrafer (sid. 59 och 67).

10 §. Vid anställnings upphörande synes arbetaren böra erhålla ett skriftligt bevis, som styrker de efterlevandes rätt till familjepension efter honom. Sådant bevis skulle lämnas antingen anställningen upphör till följd av arbetarens pensionering eller på grund av entledigande utan pension. Dock har föreskriften om familjepensionsbevis ansetts böra för säsongarbetarnas vidkommande kompletteras med ett stadgande av innebörd, att utfärdandet av dylikt bevis beträffande arbetare, vilken icke haft årsanställning utan varit anställd allenast för viss del av varje år, skall ske endast på därom gjord framställning. I detta hänseende överensstämmer förslaget med vad som i tjänstepensionsreglementet för arbetare föreskrivits (16 § 3 mom.) angående utfärdandet av bevis om uppskjuten livränta.

11 §. Paragrafen korresponderar med 19 § civila familjepensionsreglementet och torde icke tarva närmare motivering.

*Reglemen-
tets ikraft-
trädande.*

Det framträdande behovet av ordnad familjepensionering för statens arbetarpersonal gör det angeläget att låta det nya familjepensionsreglementet träda i kraft snarast möjligt efter det statsmakterna fastställt detsamma. Om, på sätt de sakkunniga för sin del förutsatt, avgörande beslut i frågan fattas av 1935 års riksdag, torde hinder icke möta att bestämma tidpunkten för reglementets ikraftträdande till den 1 juli 1935. Med hänsyn till familjepensionsreglementets nära anslutning till tjänstepensionsreglementet för arbetare — speciellt i fråga om beräkning av tjänstår, avdragstid och dylikt — hade det

visserligen varit önskligt, att tjänste- och familjepensionsreglementena för arbetare kunnat träda i kraft samtidigt, men alldenstund beslut av 1934 års riksdag redan fattats om att tjänstepensionsreglementet för arbetare skall vinna tillämpning från och med den 1 januari 1935, torde ett dylikt önskemål icke kunna förverkligas. Emellertid behöver man i förevarande sammanhang knappast befara annan olägenhet av tjänste- och familjepensionsreglementenas ikraftträdande vid skilda tidpunkter än en viss, sannolikt icke alltför betydande ökning av det administrativa besväret under övergången till den nya ordningen.

Författningsförslag.

Fö r s l a g

till

Reglemente angående familjepension för efterlevande till tjänstemän vid den civila statsförvaltningen.

(Civila familjepensionsreglementet.)

1 KAP.

Allmänna bestämmelser.

1 §.

1. Detta reglemente äger tillämpning å tjänstemän, för vilka bestämmelserna i civila tjänstepensionsreglementet äro gällande, samt avser beredande av familjepension åt dylika tjänstemäns efterlevande.

Vad i reglementet sägs om tjänsteman gäller även beträffande den, som, efter det reglementet blivit å honom tillämpligt, avgått ur statens tjänst och äger rätt till pension eller uppskjuten livränta enligt civila tjänstepensionsreglementet.

2. Där ej Kungl. Maj:t annorlunda förordnar, är från reglementets tillämpning undantagen envar manlig tjänsteman, som omedelbart innan civila tjänstepensionsreglementet blivit för honom gällande innehade ordinarie tjänst.

Därjämte undantages från reglementets tillämpning kvinnlig tjänsteman vid telegrafverket eller statens järnvägar, vilken omedelbart innan civila tjänstepensionsreglementet blivit för henne gällande innehade ordinarie befattning men erhållit befrielse från skyldighet att erlagga avgift för beredande av pension åt efterlevande barn.

2 §.

Berättigade till familjepension efter tjänstemans död äro:
efterlevande make samt
arvsberättigade barn, som icke uppnått 21 års ålder.

Pensionsrätt tillkommer dock ej avliden tjänstemans make, om äktenskapet ingåtts efter det tjänstemannen uppnått den för hans befattning fastställda pensionsåldern, och ej heller adoptivbarn, om adoptionen ägt rum efter det tjänstemannen fyllt 50 år.

3 §.

Från och med den dag, då detta reglemente blir å tjänstemannen tillämpligt, och intill utgången av den månad, under vilken han uppnår trettio tjänstår enligt civila tjänstepensionsreglementet eller dessförinnan inträder i pensions-

åldern, skall honom tillkommande lön (arvode) minskas med *familjepensionsavdrag* i enlighet med bestämmelserna i detta reglemente.

Vid tillämpning av detta stadgande skall emellertid i fråga om anställningstid, som förflutit innan reglementet blivit för tjänstemannen gällande, iakttagas, att såsom tjänstår må räknas allenast

a) tid, för vilken tjänsteman haft att vidkännas familjepensionsavdrag enligt familjepensionsreglementet för arbetare;

b) tid, under vilken kvinnlig tjänsteman innehåft ordinarie befattning;

c) i den mån Kungl. Maj:t därom förordnar, tid, under vilken manlig tjänsteman innehåft ordinarie befattning; samt,

d) likaledes i den mån Kungl. Maj:t därom förordnar, tid, för vilken tjänsteman i andra fall, än under b) och c) sägs, erlagt avgift för beredande av pension åt efterlevande.

4 §.

1. Familjepension till avliden tjänstemans efterlevande utgår från och med dagen näst efter den, då dödsfallet ägt rum, till och med utgången av månaden näst efter den, under vilken pensionstagaren avlider; dock upphör pension till efterlevande make, som ingår nytt äktenskap, med utgången av den månad, under vilken giftermålet äger rum, och pension till barn senast med utgången av den månad, under vilken barnet uppnår 21 års ålder.

Pension till barn, som födes efter faderns död, utgår från och med den månad, under vilken barnet födes.

2. Utbetalning av familjepension sker kvartalsvis enligt de närmare bestämmelser, som meddelas av Kungl. Maj:t.

5 §.

1. Familjepension bestämmes på grundval av ett *familjepensionsunderlag*, vilket erhålles genom att multiplicera det i 10 respektive 14 § angivna, för den avlidne tjänstemannen senast gällande *pensionstalet* med antalet fjärdedels år, som enligt 3 § räknas såsom tjänstår. Därest antalet tjänstår icke uppgår till trettio, utökas detsamma för tjänsteman, vilken vid sin död kvarstod i tjänst eller åtnjöt pension, med det antal år, som från dödsfallet eller pensioneringstillfället må hava återstått till pensionsåldern.

2. I fråga om tjänsteman, vilken omedelbart före det reglementet blivit för honom gällande innehade icke-ordinarie tjänst och som vid sin död kvarstod i tjänst eller åtnjöt pension, skall för bestämmande av familjepension åt hans efterlevande såsom tjänstår räknas jämväl hälften av den tid, under vilken han innan reglementet blev å honom tillämpligt innehåft anställning, som enligt civila tjänstepensionsreglementet må tagas i betraktande vid beräkning av tjänstår för pension. Härvid skall dock undantagas tid, som infallit före det tjänstemannen uppnått en levnadsålder, vilken med trettio år understiger den pensionsålder, som var för honom gällande, då reglementet blev å honom tillämpligt.

Har här avsedd tjänsteman innehåft anställning, som nyss sagts, under minst femton år, skall familjepensionsunderlaget utgöra lägst 460 kronor.

3. Om vid sammanräkning av antalet tjänstår enligt det förestående den uppkomna summan icke slutar på helt antal fjärdedels år, skall överskjutande tid räknas såsom ett fjärdedels år.

4. Utgör det enligt bestämmelserna i 1—3 mom. beräknade familjepensionsunderlaget icke helt krontal, skall detsamma jämkas till närmast högre hela krontal.

5. Familjepensionsunderlaget må icke i något fall överstiga ett maximumbelopp av 120 gånger pensionstalet.

6. Utan hinder av vad ovan stadgats, skall familjepensionsunderlaget för kvinnlig tjänsteman, som omedelbart innan reglementet blivit å henne tillämpligt innehade ordinarie befattning och som vid sin död kvarstod i tjänst eller åtnjöt pension, utgöra lägst 120 gånger pensionstalet för den befattning hon innehade, då reglementet blev å henne tillämpligt.

6 §.

1. Familjepensionens belopp, för år räknat, motsvarar

a) för make ensam: familjepensionsunderlaget;

b) för make jämte barn: familjepensionsunderlaget ökat med femtio procent, om endast ett barn finnes, och därutöver med tjugo procent av familjepensionsunderlaget för varje ytterligare barn utöver ett;

c) för ett barn, då pensionsberättigad make ej finnes: familjepensionsunderlaget;

d) för två eller flera barn, då pensionsberättigad make ej finnes: familjepensionsunderlaget ökat med femtio procent, om barnen äro två, och därutöver med tjugo procent av familjepensionsunderlaget för varje ytterligare barn utöver två.

2. Av familjepension för make jämte barn äger maken åtnjuta så stor del, som motsvarar åttio procent av familjepensionsunderlaget, samt barnet eller barnen återstoden. Barn dela dem tillkommande pensionsbelopp sig emellan lika.

7 §.

Därest tjänsteman vid sin död eller eljest vid sin avgång ur statstjänst innehade två med pensionsrätt enligt detta reglemente förenade befattningar, beräknas familjepension särskilt för vardera befattningen.

8 §.

1. Fråga om rätt till familjepension efter avliden tjänsteman prövas, på därom gjord ansökan, beträffande efterlevande till tjänsteman vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk eller domänverket av vederbörande verks styrelse samt beträffande efterlevande till annan tjänsteman av den myndighet Kungl. Maj:t bestämmer.

Sökande åligger att styrka sådana för myndigheten icke kända omständigheter, som böra tagas i betraktande vid prövningen av pensionsfrågan.

2. Då familjepension beviljas, skola de pensionsberättigade erhålla skriftligt bevis därom.

9 §.

Vid avgång ur tjänst skall tjänsteman erhålla skriftligt bevis om rätt till familjepension för sina efterlevande.

2 KAP.

Ordinarie tjänstemän.

10 §.

1. Beträffande de i detta kapitel avsedda befattningar, vilka tillsätts genom fullmakt eller konstitutorial och som äro hänfödda till viss lönegrad, skola, där ej annat följer av stadgandena i 2 mom. samt i 12 och 13 §§, tillämpas de pensionstal och familjepensionsavdrag, som här nedan för de särskilda lönegraderna angivas:

1. Befattningar vid allmänna civilförvaltningen, med undantag av lots- och fyrstaten, samt vid affärsdrivande verk.

a. Tjänstemän i chefs- eller därmed jämförlig ställning.

L ö n e g r a d	Pensionstal kr.	Familjepensions- underlagets maximibelopp kr.	Familjepensions- avdrag för år kr.
A 1	21:—	2 520:—	516:—
A 2	22: 75	2 730:—	591:—
A 3	24: 50	2 940:—	666:—
A 4	25: 50	3 060:—	693:—

b. Andra tjänstemän.

Löne- grad	Pen- sions- tal kr.	Familjepen- sionsunderlagets maximibelopp kr.	Familje- pensions- avdrag för år kr.	Löne- grad	Pen- sions- tal kr.	Familjepen- sionsunderlagets maximibelopp kr.	Familje- pensions- avdrag för år kr.
(B) 1	5: 25	630:—	75:—	(B) 16	11:—	1 320:—	207:—
› 2	5: 50	660:—	78:—	› 17	11: 50	1 380:—	219:—
› 3	5: 75	690:—	81:—	› 18	12:—	1 440:—	231:—
› 4	6:—	720:—	87:—	› 19	12: 75	1 530:—	249:—
› 5	6: 25	750:—	93:—	› 20	12: 75	1 530:—	249:—
› 6	6: 50	780:—	99:—	› 21	13: 50	1 620:—	270:—
› 7	6: 75	810:—	108:—	› 22	14: 25	1 710:—	291:—
› 8	7:—	840:—	117:—	› 23	15:—	1 800:—	312:—
› 9	7: 50	900:—	126:—	› 24	15: 75	1 890:—	336:—
› 10	8:—	960:—	135:—	› 25	16: 50	1 980:—	360:—
› 11	8: 50	1 020:—	147:—	› 26	17: 25	2 070:—	384:—
› 12	9:—	1 080:—	159:—	› 27	18:—	2 160:—	408:—
› 13	9: 50	1 140:—	171:—	› 28	18: 75½	2 250:—	435:—
› 14	10:—	1 200:—	183:—	› 29	19: 50	2 340:—	462:—
› 15	10: 50	1 260:—	195:—	› 30	20: 25	2 430:—	489:—

Pensionsunderlag enligt civila tjänste- pensionsreglementet kr.	Pensionstal kr.	Familjepensions- underlagets maximibelopp kr.	Familje- pensionsavdrag för år kr.
5 500	17: 25	2 070: —	384: —
6 000	18: —	2 160: —	408: —
7 000	20: 25	2 430: —	489: —
8 000	23: —	2 760: —	603: —
9 000	25: 75	3 090: —	699: —

11 §.

Vid tillämpning av bestämmelserna i 2 och 5 §§ skall i fråga om ordinarie tjänstemän, som tillsätts genom förordnande på viss tid, pensionsåldern anses inträda vid utgången av den månad, under vilken tjänstemannen fyller 65 år.

12 §.

1. Varder ordinarie tjänsteman förflyttad till befattning med lägre pensionstal, skall i familjepensionshänseende fortfarande för honom gälla, vad som finnes stadgat i fråga om den tjänst han vid förflyttningen innehade.

2. Därest pensionstalet för ordinarie befattning sänkes, skall i familjepensionshänseende icke inträda någon förändring för den, som dessförinnan innehafvt befattningen.

13 §.

För ordinarie tjänsteman, som är förordnad att innehava icke-ordinarie befattning med högre pensionstal än det för hans ordinarie tjänst fastställda, skola tillämpas de för icke-ordinarie tjänstemän i 14 § givna bestämmelserna.

3 KAP.

Icke-ordinarie tjänstemän.

14 §.

1. För sådana extra ordinarie befattningar, vid vilka lön utgår enligt av Kungl. Maj:t fastställd löneplan, skola, med de undantag som i 2 och 3 mom. stadgas, tillämpas de pensionstal och familjepensionsavdrag, som här nedan för de särskilda lönegraderna angivas:

a. *Befattningar vid allmänna civilförvaltningen, med undantag av lots- och fyrstaten, samt vid affärsdrivande verk.*

Löne-grad	Pen-sions-tal kr.	Familjepen-sionsunderlagets maximibelopp kr.	Familje-pensions- avdrag för år kr.	Löne-grad	Pen-sions-tal kr.	Familjepen-sionsunderlagets maximibelopp kr.	Familje-pensions- avdrag för år kr.
1 . . .	5:—	600:—	72:—	16 . . .	10:50	1 260:—	195:—
2 . . .	5:25	630:—	75:—	17 . . .	11:—	1 320:—	207:—
3 . . .	5:50	660:—	78:—	18 . . .	11:50	1 380:—	219:—
4 . . .	5:75	690:—	81:—	19 . . .	12:—	1 440:—	231:—
5 . . .	6:—	720:—	87:—	20 . . .	12:—	1 440:—	231:—
6 . . .	6:25	750:—	93:—	21 . . .	12:75	1 530:—	249:—
7 . . .	6:50	780:—	99:—	22 . . .	13:50	1 620:—	270:—
8 . . .	6:75	810:—	108:—	23 . . .	14:25	1 710:—	291:—
9 . . .	7:—	840:—	117:—	24 . . .	15:—	1 800:—	312:—
10 . . .	7:50	900:—	126:—	25 . . .	15:75	1 890:—	336:—
11 . . .	8:—	960:—	135:—	26 . . .	16:50	1 980:—	360:—
12 . . .	8:50	1 020:—	147:—	27 . . .	17:25	2 070:—	384:—
13 . . .	9:—	1 080:—	159:—	28 . . .	18:—	2 160:—	408:—
14 . . .	9:50	1 140:—	171:—	29 . . .	18:75	2 250:—	435:—
15 . . .	10:—	1 200:—	183:—	30 . . .	19:50	2 340:—	462:—

b. *Befattningar vid lots- och fyrstaten.*

Löne-grad	Pen-sions-tal kr.	Familjepen-sionsunderlagets maximibelopp kr.	Familje-pensions- avdrag för år kr.	Löne-grad	Pen-sions-tal kr.	Familjepen-sionsunderlagets maximibelopp kr.	Familje-pensions- avdrag för år kr.
1 . . .	5:25	630:—	75:—	8 . . .	7:50	900:—	126:—
2 . . .	5:75	690:—	81:—	9 . . .	8:—	960:—	135:—
3 . . .	6:—	720:—	87:—	10 . . .	8:50	1 020:—	147:—
4 . . .	6:25	750:—	93:—	11 . . .	12:—	1 440:—	231:—
5 . . .	6:50	780:—	99:—	12 . . .	16:50	1 980:—	360:—
6 . . .	6:75	810:—	108:—	13 . . .	17:25	2 070:—	384:—
7 . . .	7:—	840:—	117:—				

2. För lotspersonal, berättigad till andel i lotspenningar och tillhörande 10:e lönegraden, utgör pensionstalet 9:— och familjepensionsavdraget 159:— kronor. För övrig till andel i lotspenningar berättigad lotspersonal skola tillämpas de pensionstal och familjepensionsavdrag, som gälla för lönegrad närmast högre än den, till vilken vederbörande befattning hör.

3. I fråga om annan icke-ordinarie befattning, än i 1 mom. avses, äger Kungl. Maj:t bestämma den lönegrad, till vilken befattningen är att i familjepensionshänseende hänföra, eller ock fastställa särskilt pensionstal och familjepensionsavdrag för densamma. Vad nu är sagt gäller ock i 1 mom.

nämnd tjänst för det fall, att slutlönen i densamma fastställts till annat belopp än det, som normalt gäller såsom slutlön för extra ordinarie befattningar i den lönegrad tjänsten tillhör.

15 §.

För icke-ordinarie tjänstemän med avkortad tjänstgöringstid skall iakttagas,

a) att familjepensionsavdraget minskas i en mot avkortningen av tjänstgöringstiden svarande omfattning; samt

b) att tid, med vilken utökning av antalet tjänstår jämlikt 5 § må ifrågakomma, reduceras i en omfattning, som svarar mot den avkortning av tjänstgöringstiden, vilken varit i medeltal för tjänstemannen gällande under de fem senast förflutna åren före dödsfallet eller pensioneringstillfället eller under den kortare tid han innehåft med familjepensionsrätt enligt detta reglemente förenad anställning.

4 KAP.

Reglementets tillämplighet m. m.

16 §.

Övergår tjänsteman till befattning eller anställning, å vilken varken civila tjänstepensionsreglementet eller tjänstepensionsreglementet för arbetare är gällande, skall han fortfarande vara underkastad bestämmelserna i detta reglemente, varvid för honom skola tillämpas det pensionstal och familjepensionsavdrag, som gälla för den tjänst han närmast före övergången innehade.

17 §.

Därest justitieråd eller regeringsråd avgått från sin tjänst för utövande av statsrådsämbete eller för tillträddande av annan statstjänst eller för fullgörande av något av Kungl. Maj:t meddelat uppdrag, för vilket ersättning av statsmedel utgår, skall, så länge han innehar sådan befattning eller sådant uppdrag, i familjepensionshänseende så anses, som om han alltjämt kvarstode i justitieråds- respektive regeringsrådsämbetet.

18 §.

Har ordinarie diplomatisk eller konsulär tjänsteman försatts i disponibilitet, skall, så framt han fortfarande är underkastad bestämmelserna i civila tjänstepensionsreglementet, i familjepensionshänseende alltjämt så anses, som om han kvarstode i sin förra tjänst.

19 §.

De närmare föreskrifter, som kunna finnas erforderliga för tillämpningen av reglementet, meddelas av Kungl. Maj:t.

Detta reglemente träder i kraft den 1 juli 1935. Samtidigt upphäves, såvitt angår tjänsteman, å vilken reglementet erhåller tillämpning, vad i andra reglementen eller föreskrifter stadgas angående skyldighet att för beredande av pension åt efterlevande erlägga avgift till någon för sådant ändamål upprättad pensionsinrättning eller pensionsanstalt.

Därjämte upphör kungörelsen den 18 juni 1925 angående pensionering av efterlevande barn till kvinnliga befattningshavare i statens tjänst (nr 279) att gälla med utgången av juni 1935; dock att vad i 2 § 1 mom. i nämnda kungörelse stadgats angående rätt till pension för barn fortfarande skall tillämpas i fråga om barn till sådana kvinnliga befattningshavare, som avlidit eller avgått med pension före den 1 juli 1935.

Förslag

till

Reglemente angående familjepension för efterlevande till arbetare i statens tjänst.

(*Familjepensionsreglementet för arbetare.*)

1 §.

Detta reglemente äger tillämpning å arbetare, för vilka bestämmelserna i tjänstepensionsreglementet för arbetare äro gällande, samt avser beredande av familjepension åt dylika arbetares efterlevande.

Vad här nedan sägs om arbetare gäller även beträffande den, som, efter det reglementet blivit å honom tillämpligt, avgått ur statens tjänst och äger rätt till pension eller uppskjuten livränta enligt tjänstepensionsreglementet för arbetare.

2 §.

Berättigade till familjepension efter arbetares död äro:

änka samt

arvsberättigade barn, som icke uppnått 21 års ålder.

Pensionsrätt tillkommer dock ej änka, om äktenskapet ingåtts efter det arbetaren uppnått pensionsåldern, och ej heller adoptivbarn, om adoptionen ägt rum efter det arbetaren fyllt 50 år.

3 §.

Från och med den dag, då detta reglemente blir å arbetaren tillämpligt, och intill utgången av den månad, under vilken han uppnår trettio tjänstår enligt tjänstepensionsreglementet för arbetare eller dessförinnan inträder i pensionsåldern, skall han å sin avlöning vidkännas *familjepensionsavdrag* till belopp, som anges i 5 §.

Vid tillämpning av detta stadgande skall emellertid i fråga om anställningstid, som förflutit innan reglementet blivit för arbetaren gällande, iakttagas, att såsom tjänstår räknas allenast tid, för vilken arbetare haft att vidkännas familjepensionsavdrag enligt civila familjepensionsreglementet.

På Kungl. Maj:ts prövning beror, om och i vad mån såsom tjänstår må räknas jämväl tid, för vilken arbetare, innan reglementet blivit å honom tillämpligt, erlagt avgift för beredande av pension åt efterlevande.

4 §.

1. Familjepension bestämmes på grundval av ett *familjepensionsunderlag*, vilket erhålles genom att multiplicera det i 5 § angivna, för den avlidne arbetaren senast gällande *pensionstalet* med antalet fjärdedels år, som enligt 3 §

räknas såsom tjänstår. Därest antalet tjänstår icke uppgår till trettio, utökas detsamma för arbetare, vilken vid sin död kvarstod i tjänst eller åtnjöt pension, med det antal år, som från dödsfallet eller pensioneringstillfället må hava återstått till pensionsåldern.

2. I fråga om arbetare, vilken omedelbart före det reglementet blivit för honom gällande innehade anställning i statens tjänst och som vid sin död kvarstod i tjänst eller åtnjöt pension, skall, för bestämmande av familjepension åt hans efterlevande, såsom tjänstår räknas jämväl hälften av den före reglementets ikraftträdande förflutna tid, under vilken han innehaft statsanställning av beskaffenhet och under förutsättningar, som i 1 § tjänstepensionsreglementet för arbetare angives. Härvid skall dock undantagas tid, som infallit före det arbetaren uppnått en levnadsålder av trettio år.

Har här avsedd arbetare innehaft anställning, som nyss sagts, under minst femton år, skall familjepensionsunderlaget utgöra lägst 460 kronor.

3. Därest arbetare, som utan eget förvållande entledigats från sin anställning utan rätt till pension, avlider inom nio månader från anställningens upphörande, skall vid bestämmande av familjepension till hans efterlevande så anses, som om han vid dödsfallet alltjämt kvarstode i statens tjänst.

4. I fråga om arbetare, vilkens senaste anställning varit begränsad till del av år, skall vid utökning av antalet tjänstår enligt 1 mom. medräknas allenast så stor del av varje år, som motsvarar den anställningstid, vilken varit i medeltal för honom gällande under de tre senast förflutna kalenderåren före dödsfallet eller pensioneringstillfället.

5. Om vid sammanräkning av antalet tjänstår enligt det förestående den uppkomna summan icke slutar på helt antal fjärdedels år, skall överskjutande tid räknas såsom ett fjärdedels år.

6. Utgör det enligt bestämmelserna i 1—5 mom. beräknade familjepensionsunderlaget icke helt kronotal, skall detsamma jämkas till närmast högre hela kronotal.

7. Familjepensionsunderlaget må icke i något fall överstiga det maximibelopp av 120 gånger pensionstalet, som angives i 5 §.

5 §.

Familjepensionstabell.

Pensionsgrupp enligt tjänstepensionsreglementet för arbetare	Pensions- tal kr.	Familjepensions- underlagets maximibelopp kr.	Familjepensionsavdrag	
			för månad kr.	för vecka kr.
1. Arbetare i anställning, för vilken ej kräves särskild yrkesutbildning:				
manlig	5: 75	690: —	8: —	1: 85
kvinnlig	5: 75	690: —	1: 75	—: 40
2. Arbetare i anställning, för vilken kräves särskild yrkesutbildning:				
manlig	6: 25	750: —	9: —	2: 10
kvinnlig	6: 25	750: —	2: —	—: 45

6 §.

Därest arbetare, som innehaft anställning, för vilken kräves särskild yrkesutbildning, sedermera erhåller anställning, för vilken dylik yrkesutbildning ej kräves, skall någon förändring i familjepensionshänseende icke inträda för honom.

7 §.

1. Familjepensionens belopp, för år räknat, motsvarar
 - a) för änka ensam: familjepensionsunderlaget;
 - b) för änka jämte barn: familjepensionsunderlaget ökat med femtio procent, om endast ett barn finnes, och därutöver med tjugo procent av familjepensionsunderlaget för varje ytterligare barn utöver ett;
 - c) för ett barn, då pensionsberättigad änka ej finnes: familjepensionsunderlaget;
 - d) för två eller flera barn, då pensionsberättigad änka ej finnes: familjepensionsunderlaget ökat med femtio procent, om barnen äro två, och därutöver med tjugo procent av familjepensionsunderlaget för varje ytterligare barn utöver två.

2. Av familjepension för änka jämte barn äger änkan åtnjuta så stor del, som motsvarar åttio procent av familjepensionsunderlaget, samt barnet eller barnen återstoden. Barn dela dem tillkommande pensionsbelopp sig emellan lika.

8 §.

1. Familjepension till avliden arbetares efterlevande utgår från och med dagen näst efter den, då dödsfallet ägt rum, till och med utgången av månaden näst efter den, under vilken pensionstagaren avlider; dock upphör pension till änka, som ingår nytt äktenskap, med utgången av den månad, under vilken giftermålet äger rum, och pension till barn senast med utgången av den månad, under vilken barnet uppnår 21 års ålder.

Pension till barn, som födes efter faderns död, utgår från och med den månad, under vilken barnet födes.

2. Utbetalning av familjepension sker kvartalsvis enligt de närmare bestämmelser, som meddelas av Kungl. Maj:t.

9 §.

1. Fråga om rätt till familjepension efter avliden arbetare prövas, på där-om gjord ansökan, beträffande efterlevande till arbetare vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk eller domänverket av vederbörande verks styrelse samt beträffande efterlevande till annan arbetare av den myndighet Kungl. Maj:t bestämmer.

Sökande åligger att styrka sådana för myndigheten icke kända omständigheter, som böra tagas i betraktande vid prövningen av pensionsfrågan.

2. Då familjepension beviljas, skola de pensionsberättigade erhålla skriftligt bevis därom.

10 §.

Vid anställnings upphörande skall arbetaren erhålla skriftligt bevis om rätt till familjepension för sina efterlevande.

Utfärdandet av bevis, varom i första stycket förmåles, skall beträffande arbetare, vilken icke haft årsanställning utan varit anställd allenast för viss del av varje år, ske endast på därom gjord framställning.

11 §.

De närmare föreskrifter, som kunna finnas erforderliga för reglementets tillämpning, meddelas av Kungl. Maj:t.

Detta reglemente träder i kraft den 1 juli 1935.

Förslag

till

Kungl. Maj:ts kungörelse om ändrad lydelse av § 1 kungörelsen den 15 juni 1923 (nr 267) med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl.

Kungl. Maj:t har, i överensstämmelse med riksdagens beslut, funnit gott förordna, att § 1 kungörelsen den 15 juni 1923 med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl. skall erhålla följande ändrade lydelse:

§ 1.

Dyrtidstillägg tillkommer sådana änkor och barn samt övriga anhöriga efter befattningshavare i statens tjänst, som äga åtnjuta pension eller därmed jämförligt understöd av statsmedel eller från någon av staten understödd anstalt för pensionering av dylika befattningshavares änkor och barn, från vaktbetjäningens vid Uppsala universitet pensionsinrättning för änkor och barn eller från enskilda järnvägarnas pensionskassa eller med denna jämförlig pensionsinrättning; dock med iakttagande, att dyrtidstillägg icke må utgå å pensioner enligt civila familjepensionsreglementet eller familjepensionsreglementet för arbetare och ej heller till pensionsberättigat barn efter uppnådda 21 år under annan förutsättning än att dylik pensionär styrkes vara obemedlad och av sjukdom eller lyte oförmögen att försörja sig.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1935.

De sakkunnigas hemställan.

Under återopande av vad förut i detta betänkande anförts hemställa 1930 års pensionsakkunniga, att Kungl. Maj:t måtte

dels föreslå riksdagen godkänna

bifogade förslag till familjepensionsreglemente för tjänstemän vid den civila statsförvaltningen och familjepensionsreglemente för arbetare i statens tjänst; samt

bifogat förslag till ändrad lydelse av § 1 kungörelsen den 15 juni 1923 (nr 267) med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl.;

dels vidtaga åtgärd till sådan ändring av förordningarna angående expeditionslösen och angående stämpelavgift, att i reglementsförslagen avsedda bevis om familjepension och om rätt till familjepension bliva fria från lösen och stämpel;

dels föranstalta om utredning angående behovet av och principerna för en fondering av medel för familjepensioneringsändamål;

dels ock till övervägande upptaga frågan om behovet av summariska föreskrifter rörande familjeunderstöd åt efterlevande till sådana till arbetarpersonal hänförliga anställningshavare i statens tjänst, vilka icke åtnjuta pensionsrätt enligt tjänstepensionsreglementet för arbetare (jfr sid. 50).

BILAGOR

BILLAGOR

Försäkringsteknisk utredning angående familjepensionsavdrag vid tillämpning av de sakkunnigas förslag rörande familjepensionering för tjänstemän vid den civila statsförvaltningen och för arbetare i statens tjänst.

Av förste aktuarien fil. dr *Tim Jansson*.

1. Undersökning angående dödligheten för tjänstemän och änkor efter tjänstemän.

Såsom omnämnts i pensions-sakkunnigas betänkande angående tjänstepensionering för tjänstemän, tillhörande den civila statsförvaltningen (statens offentliga utredningar 1932: 19; sid. 179), har tidigare för de sakkunnigas räkning utförts en undersökning angående dödligheten inom vissa tjänstemannagrupper jämförd med befolkningsdödligheten. Denna undersökning vilade på det år 1931 tillgängliga materialet från olika änke- och pupillkassor, vilket emellertid i vissa fall avsåg redan för åtskilliga år sedan förflutna tidsperioder.

I syfte att erhålla en på ett fullständigare och nyare material grundad uppfattning angående dödligheten bland olika tjänstemannagrupper under en och samma epok hava de sakkunniga nu från vederbörande verk eller änke- och pupillkassor införskaffat vissa uppgifter angående civila ordinarie tjänstemäns (exkl. undervisningsväsendet) dödlighetsförhållanden under åren 1921—1932. Uppgifterna avse antal tjänstemän vid de olika årens början ävensom inträden i ordinarie tjänst resp. dödsfall eller utträden av annan orsak under resp. år, med fördelning efter födelseår. Vad beträffar *manliga tjänstemän* hava uppgifter erhållits för ordinarie och pensionerade ordinarie tjänstemän vid statens järnvägar och telegrafverket samt sådana ordinarie och f. d. ordinarie tjänstemän, som äro delägare i civilstatens änke- och pupillkassa eller tullstatens enskilda pensionsinrättning. Beträffande delägarna i civilstatens änke- och pupillkassa hava uppgifter erhållits särskilt för tjänstemän i postverket och särskilt för övriga delägare. Vad beträffar *kvinnliga tjänstemän* hava uppgifter angående ordinarie och pensionerade ordinarie tjänstemän erhållits från vederbörande verk eller pensionsutbetalande verk, dock med undantag för vissa verk, som sysselsätta endast ett mindre antal kvinnliga tjänstemän; de sålunda uteslutna tjänstemännen utgöra ungefär 7 procent av hela antalet. Beträffande de pensionerade kvinnliga tjänstemännen har lärarpersonalen, som eljest ej medtagits i dödlighetsundersökningen, ej kunnat avskiljas utan ingår alltså till denna del i undersökningen. I stort sett kunna uppgifter sägas föreligga för civila ordinarie tjänstemän i allmänhet, med un-

dantag för lärare vid universitet och skolor samt viss äldre personal i lotsverket.

Uppgifterna hava beträffande manliga tjänstemän lämnats särskilt för 1—12:e lönegraderna eller motsvarande grader (betecknas i det följande L) och särskilt för 13:e och högre grader (betecknas i det följande H); de sällsynta fallen av befordran från L till H räknas givetvis som inträde i H och utträde ur L. L-graderna för män omfatta i huvudsak expeditionsvakter och vaktpersonal i övrigt, skötare vid statens sinnessjukhus, kronojägare, brevbärare, reparatörer, stationskarlar, trafikbiträden, kontorister, konduktörer, stationsförmän, banvakter, lokeldare, lokförare, vagn- och stallkarlar, montörer, maskinister o. s. v. jämte de ojämförligt flesta befattningar, som rekryteras från dessa. H-graderna för män rekryteras i stort sett bland personer, vilka avlagt realskol- eller studentexamen eller erhållit därmed jämförlig eller högre utbildning. Befordran från L till H är som nämnts sällsynt, och praktiskt taget kunna avdelningarna L och H betraktas som inom sig slutna.

Vid materialets behandling anses samtliga tjänstemän födda den 1 juli¹ samt inträdda eller utträdde den 1 juli; materialet visar sig vara av sådan beskaffenhet, att härigenom ej begås något större fel vid beräkningen av antal observationsår. Observationstiden räknas, därest utträde sker på grund av dödsfall, intill utträdeskalenderårets slut, men eljest intill utträdesdagen, resp. den 31 december 1932. Division av antalet dödsfall med antalet observationsår leder alltså till dödsrisktal (q_x), ej centrala dödskvoter.

För män i L-graderna omfattar materialet 379 675 observationsår och 3 939 dödsfall, för män i H-graderna 109 258 observationsår och 2 103 dödsfall, för kvinnliga tjänstemän 69 458½ observationsår och 405 dödsfall.

Vad beträffar de *ordinarie manliga tjänstemännen* redovisas i tab. 1 dödsriskerna efter 5-åriga åldersgrupper för de olika kassorna (verken) för samtliga lönegrader sammantagna. Det framgår av de meddelade siffrorna, att förhållandena äro rätt olika inom de fyra undersökta tjänstemannagrupperna. För de fyra grupperna sammantagna ligger dödligheten ungefär intill 55 års ålder under befolkningsdödligheten för att vid högre ålder i allmänhet överstiga denna.

En mera ingående gruppindelning för de manliga tjänstemännen har företagits i tabellerna 2 och 3, där antal observationsår samt dödsrisker redovisas för avdelningarna L och H var för sig. I tabellerna 4 och 5 har jämförelse skett mellan dödligheten i de olika grupperna och befolkningsdödligheten på det sätt, att ett beräknat antal dödsfall enligt befolkningsdödligheten för varje grupp jämförts med det verkliga antalet dödsfall inom samma grupp. Siffrorna angående befolkningsdödligheten för 1921—1925 resp. 1926—1930 hava härvid hämtats ur statistiska centralbyråns dödlighetstabeller för män i hela

¹ Motsvarande antagande har genomgående tillämpats i förevarande utredning, alltså exempelvis även i fråga om familjepensionsvärden. Vid dödlighetsundersökningarna, där åldrarna hänföras till observationskalenderårs början, blir den beräknade åldern för en ettårig födelseårsgrupp ett ojämnt antal halvår, exempelvis 20½ år, 21½ år etc.; vid undersökningen angående familjepensionsvärdena, där åldrarna hänföras till 1/7 1933 för tjänstemän, resp. 1/10 1932 för arbetare, bliva de beräknade åldrarna 20 år, 21 år etc. för tjänstemän, resp. 20½ år, 21½ år etc. för arbetare.

riket 1921—1925, resp. 1926—1930; för åren 1931—1932, där en motsvarande tabell saknas, har även lagts till grund centralbyråns tabell för 1926—1930, vilket förfaringssätt motiveras bland annat därav, att det genomsnittliga befolkningsdödlighetstalet för alla åldersgrupper 1931—1932 väl överensstämmer med motsvarande siffra för åren 1926—1930.

Samtidigt som dödligheten varierar avsevärt från kassa till kassa, finner man, att den däremot befinner sig på en tämligen enhetlig nivå, om man jämför de fyra avdelningarna L inbördes eller de fyra avdelningarna H inbördes. Ännu tydligare framgår detta vid en jämförelse verkställd efter tioåriga åldersgrupper; denna har dock av utrymmesskäl utelämnats. Dödligheten för L-graderna ligger i stort sett på en betydligt lägre nivå än dödligheten för H-graderna. L-gradernas dödlighet ligger för åldrar under 60 år väsentligt under befolkningsdödligheten, medan den från och med 60-årsåldern ungefär överensstämmer med befolkningsdödligheten; i genomsnitt för alla åldrar ligger L-gradernas dödlighet ungefär 12 % under. H-gradernas dödlighet ligger, frånsett åldrar under 45 år, i stort sett över befolkningsdödligheten, i åldersintervallet 60—70 år så högt som med 40 à 50 %; i genomsnitt för alla åldrar ligger H-gradernas dödlighet ungefär 19 % över befolkningsdödligheten. Den olika dödlighetsnivån i de olika kassorna förklaras i stort sett av de olika proportioner högre och lägre tjänstemän, som förekomma i dem. Den påtagligt högre dödligheten i civilstatens änke- och pupillkassa i jämförelse med statens järnvägar får sålunda i stort sett sin förklaring därav, att de lägre graderna fullständigt dominera i sistnämnda verk (90·06 % av antalet observationsår avser L-graderna, 9·94 % H-graderna), medan de lägre och de högre graderna äro tämligen jämställda i representation i civilstatens änke- och pupillkassa (56·23 % av antalet observationsår avser L-graderna, 43·77 % H-graderna). För L-graderna bör alltså dödlighetsfaktorn i och för sig leda till lägre kostnader för familjepension och högre kostnader för egenpension än för de högre graderna.

Såsom framgår av siffrorna för statens järnvägar, är dödligheten bland förtidspensionärerna avsevärt högre än för övriga tjänstemän, ett resultat, som framkommit redan vid tidigare undersökningar av professor Fagerholm och förste sekreterare Malmkvist.

Vad beträffar de *ordinarie kvinnliga tjänstemännen* är materialet ej tillräckligt stort för att en uppdelning av resultaten för olika verk skulle kunna ha något värde. Resultaten för samtliga ordinarie kvinnliga tjänstemän redovisas i tab. 6. Beträffande beräknat antal dödsfall enligt befolkningsdödligheten har tillämpats ett beräkningssätt motsvarande det som ovan omtalats i fråga om manliga tjänstemän. Vid en jämförelse med resultaten för männen (se sista kolumnerna i tab. 6) finner man, att dödsriskerna för kvinnliga tjänstemän i praktiskt taget alla åldersgrupper äro lägre än för manliga tjänstemän. Jämfört med manliga tjänstemän i L-graderna är kvinnornas dödlighet även för de flesta intervaller lägre; jämfört med manliga tjänstemän i H-graderna är dödligheten mycket avsevärt lägre.

Tab. 7 visar dödsrisken vid fyra andra åldersgrupperingar jämförd med

dödsrisken vid den eljest tillämpade åldersgrupperingen. Av jämförelsen framgår, att om manlig tjänstemans dödlighet jämföres med dödligheten för ett, resp. två år äldre kvinna, kvinnornas dödlighet fortfarande i stort sett är lägre än männens; för de åldersintervaller, där kvinnas dödsrisk blir högre vid en dylik åldersförskjutning är differensen mellan kvinnors och mäns dödsrisker relativt obetydlig, medan differensen blir större vid det övervägande antal intervaller, där kvinnas dödsrisk är lägre. Ännu för tre år äldre kvinnor ligger dödligheten övervägande under männens. Först vid fyra års åldersdifferens ligger kvinnornas dödlighet i huvudsak över männens.

Jämfört med befolkningsdödligheten ligger de kvinnliga tjänstemännens dödlighet, bortsett från intervallet 60⁵—64⁵ år, avsevärt under; verkliga antalet dödsfall är för samtliga åldrar i genomsnitt 75 % av det enligt befolkningsdödligheten beräknade.

För undersökning av *änkornas dödlighet* 1921—1932 hava beståndsuppgifter samt uppgifter angående inträden och utträden, de senare fördelade på dödsfall och omgiften, erhållits från statens järnvägars, telegrafverkets och civilstatens änke- och pupillkassor samt från tullstatens enskilda pensionsinrättning. Även här har en uppdelning skett på L och H, d. v. s. på änkor efter tjänstemän i 1—12:e lönegraderna å ena sidan och efter tjänstemän i 13:e och högre lönegrader å andra sidan.

IVad först beträffar änkornas dödlighet inom de fyra olika kassorna framgår av tab. 8, att denna, bortsett från vissa ojämnheter i intervaller med ett litet antal observationsår, visar ungefär samma nivå i envar av kassorna.

Tab. 9 visar, att resultaten för änkor efter tjänstemän i L-graderna å ena sidan och H-graderna å andra sidan ävenledes överensstämma rätt väl med varandra. Av den i samma tabell gjorda jämförelsen med befolkningsdödligheten framgår, att dödligheten bland änkor rätt nära anslutit sig till dödligheten för kvinnor i hela riket.

Jag har varit nödsakad att avstå från en jämförelse med de olika gruppernas dödlighetsförhållanden under tidigare tidsperioder, enär härför erforderligt material ej varit tillgängligt i nämnvärd utsträckning.

2. Undersökning angående omgiftessannolikheter för änkor och änklingar.

De uppgifter, som legat till grund vid ovan omförmälda dödlighetsundersökning för *änkor* hava även kunnat utnyttjas för undersökning av dessas omgiftessannolikheter. Antal observationsår har härvid modifierats på det sätt, att observationstiden ansetts löpa intill utträdet, därest detta sker på grund av dödsfall, men intill kalenderårets slut, därest utträdet sker på grund av omgifte. De funna omgiftessannolikheterna meddelas i tab. 10, varvid telegrafverkets änke- och pupillkassa och tullstatens enskilda pensionsinrättning, vilka ej redovisa mera än 3 resp. 5 omgiften, ej upptagits särskilt utan endast ingå i totalresultatet för samtliga kassor. Till jämförelse meddelas även omgiftessannolikheterna enligt riksförsäkringsanstaltens nya beräkningsgrunder, härledda ur anstaltens erfarenhet åren 1918—1932, ävensom

approximativt beräknade omgiftessannolikheter för änkor inom hela riket 1911—1920, med fördelning även på städer och landsbygd, samt omgiftessannolikheter för änkor inom 11 län¹ åren 1930—1931, på grundval av vissa från statistiska centralbyrån erhållna uppgifter.

De slutsatser, som kunna dragas av dessa siffror äro bland annat, att omgiftesfrekvensen varit högre för änkor efter högre tjänstemän än för änkor efter lägre tjänstemän, att omgiftesfrekvensen inom kassorna i genomsnitt rätt väl överensstämmer med riksförsäkringsanstaltens erfarenhet (jfr även tab. 11) samt att omgiftesfrekvensen för här avsedda änkor för de olika åldersgrupperna utgör ungefär $\frac{1}{3}$ av den för änkor inom hela befolkningen 1911—1920 gällande. Tab. 11 innehåller för kassorna sammantagna en jämförelse mellan beräknat antal omgiften enligt riksförsäkringsanstaltens grunder och verkligt antal omgiften.

Beträffande *änklingar efter kvinnliga tjänstemän* existerar icke något speciellt statistiskt material; skulle ett dylikt material hava insamlats, hade det ändock varit alltför litet för att tillåta några slutsatser angående omgiftessannolikheterna. Det har därför varit nödvändigt att för den här föreliggande uppgiften inskränka sig till en undersökning beträffande omgiftesfrekvenserna för änklingar inom befolkningen i allmänhet, varvid ett material motsvarande det, som ovan angivits i fråga om änkor inom befolkningen, funnits tillgängligt. De härvid framkomna approximativt beräknade omgiftesfrekvenserna meddelas i tab. 12. Om frekvenstalen för de 11 länen 1930—1931 skola få anses representera förhållandena för hela riket, hava omgiftesfrekvenserna ej oväsentligt nedgått sedan decenniet 1911—1920 såväl för änkor som änklingar. Genomgående äro omgiftesfrekvenserna för änklingar rätt avsevärt högre än för med dem jämnåriga änkor. I stort sett är omgiftesfrekvensen för änklingar högre i städerna än på landsbygden, i synnerhet vid högre åldrar, medan ett motsatt förhållande råder beträffande änkorna.

3. Vid de försäkringstekniska beräkningarna gjorda antaganden angående dödlighet och omgiftessannolikheter.

Beträffande valet av *dödlighet för tjänstemän* är detta ett spörsmål, som, när en mera definitiv anordning genomföres i fråga om tjänstemännens avgiftsplikt till tjänstepensioneringen, bör lösas för tjänste- och familjepensionering gemensamt, detta för att tjänstemännens avgifter ej skola belastas med sådana säkerhetsmarginaler i fråga om dödligheten, som kunna undvikas vid kombinerad tjänste- och familjepensionering. Vid beräkning angående tjänstepension för sig och familjepension för sig bör man nämligen, för att om möjligt vara på den säkra sidan, räkna tjänstemans dödlighet, i förra fallet med hänsyn till dödlighetens antagligen även framdeles fortgående sänkning, i senare fallet utan dylik hänsyn; vid en kombinerad beräkning bortfaller åtminstone delvis behovet av de vid separat beräkning i dödlighetsantagandet in-

¹ Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Västmanlands, Örebro, Östergötlands, Jönköpings, Kalmar, Kronobergs, Gotlands och Blekinge län.

gående säkerhetsmarginalerna, enär förlustmöjligheter beträffande tjänstepensioneringen motsvaras av vinstmöjligheter beträffande familjepensioneringen och omvänt. Det må emellertid anmärkas, att de vid en gemensam beräkning framkomna avgifterna för vardera slaget av pension ej få någon självständig betydelse utan endast summan för tjänste- och familjepension. Den särskilda avgiften för exempelvis familjepension ingående i kombinerad försäkring kan mycket väl vara otillräcklig i och för sig och är det faktiskt vid en nu på sina håll tillämpad metod; den härigenom uppkommande förlusten får täckas genom vinst å tjänstepensionsavgiften, som i detta fall är vald på den säkra sidan.

Enär frågan om tjänstepensionsavdragens definitiva utformande nu vilar och de enligt de nya pensionsreglementena tillsvidare fastställda tjänstepensionsavdragen på grund av de i allmänhet sänkta pensionsåldrarna i genomsnitt äro för låga, om tidigare krav på täckning av pensionskostnaderna genom tjänstemännens avgifter något så när skola upprätthållas, har jag här ansett mig böra begränsa mig till att behandla frågan angående familjepensioneringen fullt fristående. På grund av denna ståndpunkt har jag haft att välja dödligheten för tjänstemännen som en dödlighet för dödsfallsförsäkring. Att den allmänna dödlighetsutvecklingen hittills inneburit en fortgående sänkning av dödligheten, bör här icke föranleda någon diskontering av en eventuell framtida sänkning. Däremot synes man, med hänsyn till att staten skall ansvara för familjepensionsförbindelserna, utan införande av någon extra belastning kunna lägga till grund de dödlighetstal, som direkt framgå ur senaste dödlighetserfarenheter beträffande tjänstemännen.

Jag har ansett det lämpligast att välja en enhetlig dödlighetstabell för de manliga, resp. kvinnliga tjänstemännen, oberoende av tjänstegrad. Vid utnyttjande av de ovan under 1 omförmälda undersökningarna angående *manliga tjänstemän* måste man härvid taga hänsyn till att dödligheten för de högre tjänstegraderna på grund av vid dessa förekommande högre pensionsunderlag har högre vikt än dödligheten för de lägre graderna — i runt tal synes man kunna räkna med genomsnittsproportionen 2·5:1 för H-graderna i relation till L-graderna. Före sammanförandet av H- och L-grupperna har därför för förevarande ändamål antal observationsår och antal dödsfall i den förra gruppen multiplicerats med 2·5. Den genom sammanslagningen av grupperna H och L sålunda erhållna dödlighetstabellen har utjämnats med en mekanisk-grafisk metod — en utjämnning med tillämpning av Makeham's formel visade sig på grund av dödlighetskurvans utseende ej möjlig. Den utjämnade dödlighetstabellen betecknas OM (2·5 H + L) och har lagts till grund vid beräkningen angående såväl *manliga tjänstemän* som *manliga arbetare*. I tab. 13 meddelas q_x - och l_x -tal ävensom D_x - och \bar{N}_x -tal efter 4 och 3·5 %, de sistnämnda beräknade enligt formeln $\bar{N}_x = N_x - \frac{1}{2} D_x$.

I tab. 14 verkställes en jämförelse mellan det enligt OM (2·5 H + L) beräknade och det verkliga antalet dödsfall bland de ordinarie manliga tjänstemännen åren 1921—1932.

Det bör observeras, att de icke-ordinarie tjänstemännen samt arbetarna icke

medtagits vid den ovan meddelade dödlighetsundersökningen. En av Malmkvist företagen undersökning beträffande enligt 1917 års reglemente pensionsberättigad icke-ordinarie personal vid statens järnvägar, i huvudsak arbetare, synes snarast tyda därpå, att arbetarnas dödlighet skulle vara högre än de ordinarie tjänstemännens; dock var materialet för undersökningen rätt litet och den till jämförelse valda tjänstemannadödligheten avsåg en tjänstemannagrupp med låg dödlighet. Å andra sidan tyder en av riksförsäkringsanstalten nyligen företagen undersökning angående dödligheten hos arbetare, vilka blivit invalider genom olycksfall i arbete, på en i viss mån lägre dödlighet hos skadade arbetare och därför sannolikt även hos arbetare i tjänst än hos den manliga befolkningen i allmänhet — vid dragandet av slutsatser angående arbetare i tjänst måste man givetvis bortse från större arbetargrupper tillhörande yrken, vilka medföra en särskilt stor risk för olycksfall med dödlig utgång och vilka yrken icke i någon avsevärdare utsträckning torde vara representerade bland de kategorier, som äro avsedda att omfattas av familjepensionsreglementet för arbetare;¹ dödligheten enligt OM (2·5 H + L) ligger däremot i fråga om de för pensioneringens ekonomi viktigaste åldrarna över befolkningsdödligheten. Det synes i varje fall icke för närvarande föreligga någon anledning att antaga, att tabellen OM (2·5 H + L) skall visa sig otillräcklig för manliga tjänstemän och arbetare sammantagna, även om hänsyn tages å ena sidan till tabellens synnerligen låga dödsrisker för de yngre åldrarna, å andra sidan till den belastning av pensioneringens ekonomi, som förorsakas därav, att säsongarbetare under avbrott i anställningen till en viss tid äro fullt försäkrade utan skyldighet att samtidigt erlägga avgifter.

Vad beträffar de *kvinnliga tjänstemännens* dödlighet har jag ej ansett det vid dödlighetsundersökningen föreliggande materialet tillräckligt stort för att motivera konstruktionen av en ny dödlighetstabell. Enär pensionsförsäkringskommitténs dödlighetstabell för kvinnor för åldrar fr. o. m. 45 år giver en god överensstämmelse med den föreliggande dödlighetserfarenheten, jfr tab. 15, har jag lagt denna till grund vid beräkningarna angående de *kvinnliga tjänstemännen* och även de fåtaliga *kvinnliga arbetarna*.

Vad beträffar *dödligheten hos änkor och änklingar* bör denna i princip väljas som en dödlighet för livsfallsförsäkring. Tjänstemannaänkornas dödlighet under perioden 1921—1932 överensstämde, såsom ovan framhållits, tämligen väl med befolkningsdödligheten. Jag har ansett, att den prognos beträffande dödlighetens framtida utveckling för den kvinnliga befolkningen, som kommit till uttryck i tabellen R 32 för kvinnor (statens offentliga utredningar 1932: 4), bör komma till användning i förevarande fall, och jag har alltså lagt till grund sistnämnda tabell i fråga om *änkornas dödlighet*. Det skulle kunna göras den erinran, att man inför säkerhetsmarginaler, som äro onödiga vid en statsgaranterad försäkring, därigenom att man antager en stagnation i dödlighetsutvecklingen beträffande tjänstemännen men en fortgående sänkning beträffande änkor. Emellertid avser änkoras dödlighet i genomsnitt en mera

¹ Dödsrisken på grund av olycksfall i arbete synes åren 1923—1928 i genomsnitt ha utgjort ungefär 0·3 ‰ för statens arbetare.

avlägsen epok än tjänstemännens, varför tillämpningen av en relativt låg dödlighet för änkorna synes fullt motiverad. I övrigt är att märka, att hustrurnas dödlighet ej explicit kommer till synes vid beräkningarna och att hänsyn ej toges till den fortgående sänkningen av denna; denna sänkning kan medföra, att tjänstemännen i högre åldrar framdeles komma att vara gifta i större utsträckning än nu, vilket i sin tur skulle kunna medföra en ökning av kostnaderna för familjepensioneringen. Vad beträffar *änklingarnas dödlighet* har jag analogivis tillämpat dödlighetstabellen R 32 för män.

Vad beträffar *omgiftessannolikheterna för änkor efter tjänstemän* har jag i anslutning till kassornas erfarenhet tillämpat riks-försäkringsanstaltens antagande angående omgiftessannolikheten (för $x < 70 : g_x = 0.03 \cdot 10^{-0.001(x-17)^2}$, för $x \geq 70 : g_x = 0$). Såsom ovan meddelades, var denna omgiftessannolikhet ungefär $\frac{1}{3}$ av den för änkor inom hela befolkningen 1911—1920 gällande. För *änklingar efter kvinnliga tjänstemän* har jag ansett skäl föreligga att räkna med något högre kvotdel än $\frac{1}{3}$; jag har stannat vid det antagandet, att omgiftesfrekvensen för änklingar efter kvinnliga tjänstemän är 40 % av den för änklingar inom hela befolkningen 1911—1920 gällande. De efter nämnda princip uträknade omgiftesfrekvenserna hava före tillämpningen något utjämnats; de återgivas i tab. 16.

Dödligheten för barn har jag antagit vara 0.

4. Undersökning angående familjepensionsvärden.

Här nedan lämnas förklaring över vissa i texten i denna och följande avdelningar ävensom i tabellerna förekommande beteckningar:

1) Beteckningar avseende tjänstemannagrupper:

Sj = tjänstemän (inkl. pensionärer) vid statens järnvägar.

Tv = » » » » telegrafverket.

Pv = » » » » postverket.

Ci övr. = delägare i civilstatens änke- och pupillkassa exkl. tjänstemän vid postverket.

Tu = tjänstemän vid tullverket.

Sk = lärarpersonal vid det statliga undervisningsväsendet (ej universitet och högskolor).

2) Beteckningar avseende familjepensionsvärden:

f_x^a = genomsnittliga kapitalvärdet vid tidpunkten för x-årig statsanställs¹ frånfalle av 1 kronas årlig genast börjande pension till hans efterlevande make.

f_x^b = genomsnittliga kapitalvärdet vid tidpunkten för x-årig statsanställs frånfalle av genast börjande pension till hans barn enligt de sakkunnigas förslag, räknat efter 1 kronas familjepensionsunderlag.

$f_x = f_x^a + f_x^b$ = genomsnittliga kapitalvärdet vid tidpunkten för x-årig statsanställs frånfalle av genast börjande pension till hans efterlevande

¹ Till statsanställd räknas i denna utredning även från tjänsten avgången tjänsteman eller arbetare, som åtnjuter tjänstepension från staten.

make och barn enligt de sakkunnigas förslag, räknat efter 1 kronas familjepensionsunderlag.

Ifrågavarande genomsnittsvärden avse samtliga tjänstemän inom en viss grupp, resp. samtliga arbetare, såväl gifta som ogifta. Alla pensioner antagas utgå kontinuerligt intill dödsfall, uppnådd ålder eller omgifte.

På grundval av f_x -värdena, i förekommande fall utjämnade och eventuellt korrigerade, och på grundval av den valda dödlighetstabellen för de anställda, har uträknats

F_x = nuvärdet av x -årig statsanställds rätt att, när han framdeles avlider, för sina efterlevande erhålla familjepension enligt de sakkunnigas förslag, räknat efter 1 kronas familjepensionsunderlag.

Praktiskt taget alla ordinarie tjänstemän samt extra ordinarie och därmed jämförliga tjänstemän inom nyreglerade verk ävensom arbetare med stadigvarande anställning skola obligatoriskt omfattas av de nya familjepensionsbestämmelserna. De fåtaliga undantag från delaktighet i pensioneringen, vilka förekomma för nämnda grupper, äro dessutom uteslutande beroende på arten av anställningen och tjänstgöringen, men icke på familjeförhållanden. Man är därför vid beräkningarna berättigad att lägga till grund de vid varje ålder gällande genomsnittliga familjeförhållandena.

Såsom i en tidigare försäkringsteknisk utredning, avseende tjänstepensionering av arbetare, omförmäles, hava de sakkunniga erhållit vissa uppgifter beträffande arbetarpersonal i statens tjänst $\frac{1}{10}$ 1932, vilka uppgifter i fråga om arbetare med årsanställning även avsågo familjeförhållanden. För beräkning av de erforderliga genomsnittsvärdena hava nu ytterligare införskaffats uppgiftskort angående familjeförhållandena från ordinarie och pensionerade f. d. ordinarie tjänstemän ävensom extra ordinarie och därmed jämförliga tjänstemän, såväl för reglerade som oreglerade verk inom civilförvaltningen, alltså även för personal vid det statliga undervisningsväsendet; att här liksom i övriga delar av utredningen såväl reglerade som oreglerade befattningar i möjligaste mån medtagits, motiveras bl. a. därmed, att det synes lämpligt att nu utgå från att samtliga civila befattningar inom en ej alltför avlägsen framtid komma att få sina familjepensioner reglerade på enhetligt sätt. Uppgiftskorten, som avse förhållandena $\frac{1}{7}$ 1933, hava erhållits genom förmedling beträffande ordinarie manliga tjänstemän av vederbörande änke- och pupillkassa eller vederbörande verk, beträffande kvinnliga tjänstemän samt icke-ordinarie manliga tjänstemän genom förmedling av vederbörande verk eller vederbörande pensionsutbetalande verk. Vad speciellt beträffar ordinarie manliga tjänstemän ingå alltså kort för delägare i följande änke- och pupillkassor:

- statens järnvägars änke- och pupillkassa,
- telegrafverkets änke- och pupillkassa,
- tullstatens enskilda pensionsinrättning,
- universitetets i Uppsala pensionsinrättning för tjänstemäns änkor och barn,
- vaktbetjäningens vid Uppsala universitet pensionsinrättning,

pensionsinrättningen för änkor och barn efter befattningshavare vid universitetet i Lund,

civilstatens änke- och pupillkassa, samt

lotsverkets enskilda pensionskassa (viss personal har samtidigt delaktighet i civilstatens änke- och pupillkassa).

Utöver dessa delägare äro representerade ordinarie tjänstemän vid statens järnvägar och telegrafverket, vilka ej äro delägare i respektive kassor, ävensom i tjänst varande eller pensionerad lärarpersonal vid det statliga undervisningsväsendet. De i det följande meddelade siffrorna avse uteslutande tjänstemän födda 1913 eller tidigare, resp. arbetare födda 1912 eller tidigare. Kort hava inkommit för 44 675 ordinarie eller pensionerade ordinarie manliga tjänstemän, 4 431 extra ordinarie eller därmed jämförliga manliga tjänstemän, 8 064 ordinarie eller pensionerade ordinarie kvinnliga tjänstemän, 6 055 extra ordinarie eller därmed jämförliga kvinnliga tjänstemän, 11 396 manliga årsarbetare samt 1 105 kvinnliga årsarbetare. Av korten för manliga tjänstemän avse 33 178 ordinarie L-graderna, 11 497 ordinarie H-graderna, 2 721 icke-ordinarie L-graderna och 1 710 icke-ordinarie H-graderna. Vid bearbetningen av materialet har indelningen av manliga tjänstemän på grupperna L och H konsekvent genomförts. En fördelning av de anställda på femåriga åldersgrupper ävensom medelåldern inom de olika femårsgrupperna meddelas för manliga befattningshavare i tab. 17 och för kvinnliga befattningshavare i tab. 25.

Enligt de sakkunnigas förslag äro pensionsberättigade efterlevande:

efter *manlig tjänsteman och manlig arbetare*: änka samt arvsberättigade barn, som icke uppnått 21 års ålder;

efter *kvinnlig tjänsteman*: änking samt arvsberättigade barn, som icke uppnått 21 års ålder;

efter *kvinnlig arbetare*: arvsberättigade barn, som icke uppnått 21 års ålder, däremot ej änking.

Pensionsrätt tillkommer ej avliden befattningshavares make, om äktenskapet ingåtts efter det befattningshavaren uppnått pensionsåldern och ej heller adoptivbarn, om adoptionen ägt rum efter det befattningshavaren fyllt 50 år. Till dessa restriktioner har hänsyn ej tagits vid beräkningarna i annan mån, än att sådana adoptivbarn uteslutits, vilka äro mera än 50 år yngre än adoptanten.

Familjepensionens belopp, för år räknat, utgör

för make ensam: familjepensionsunderlaget;

för pensionsberättigad make jämte ett eller flera (n) barn:

(130 + 20 n) procent av familjepensionsunderlaget;

för ett barn, då pensionsberättigad make ej finnes:

familjepensionsunderlaget;

för två eller flera (n) barn, då pensionsberättigad make ej finnes: (110 + 20 n) procent av familjepensionsunderlaget.

Vad beträffar *manliga* anställda äro de grundläggande faktorer i fråga om familjeförhållanden, vilka påverka pensionskostnaderna för *änka*, de anställdas *giftermålsfrekvenser* samt *åldersskillnaden mellan den anställde och hans hustru*. Dessa faktorer redovisas beträffande det föreliggande materialet i

tab. 18 och 19, där även vissa siffror härledda ur befolkningsstatistiken meddelas till jämförelse.

Beträffande *giftermålsfrekvensen* visar det sig, enligt tab. 18, att H-gradernas tjänstemän äro gifta i avsevärt mindre utsträckning än L-gradernas, utom i de högsta åldrarna; de icke-ordinarie tjänstemännen i sin tur visa mindre giftermålsfrekvenser än de ordinarie. För arbetarna ligga frekvenstalen i stort sett mellan de för L-gradernas ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän gällande. För de manliga statsanställda grupperna i allmänhet äro giftermålsfrekvenserna högre än för den manliga befolkningen i dess helhet, varför deras familjepensionering åtminstone på denna punkt blir relativt dyrare, än som skulle bliva fallet vid en obligatorisk familjepensionering, avseende den manliga befolkningen i dess helhet.

Vad beträffar *åldersskillnaden mellan manlig anställd och hans hustru* utvisa enligt tab. 19 tjänstemannagrupperna med de lägsta giftermålsfrekvenserna i stort sett de högsta åldersdifferenserna mellan man och hustru. För de högre tjänstegraderna motväges alltså de låga giftermålsfrekvensernas förbilligande inverkan på pensionskostnaden, åtminstone delvis, av den fördyrande inverkan, som åstadkommes genom de lägre genomsnittsåldrarna för hustrurna. För arbetare och ordinarie L-graderna ligger differensen i allmänhet under den för hela befolkningen gällande, för H-graderna samt för icke-ordinarie i L-graderna, däremot över desamma.¹

I tab. 20 redovisas för olika grupper ur kortmaterialet uträknade f_x^a -värden, efter 4 % och utan hänsyn till änkas omgifte. Här framkommer alltså resultatet av de båda nyssnämnda änkepensionskostnaden påverkande faktorerna. Vid dödsfall inträffande före 65-årsåldern bliva de ordinarie L-graderna i förhållande till familjepensionsunderlaget i genomsnitt dyrare än de ordinarie H-graderna; efter 65-årsåldern råder motsatt förhållande. För arbetare ligga värdena i allmänhet något under de ordinarie L-gradernas; »gången» är dock även här densamma. Dessa f_x^a -värden äro liksom övriga här redovisade outjämnade f -värden av olika slag beräknade som det medeltal per anställd, vilket framkommer, om alla befattningshavare antagas avlida $\frac{1}{7}$ 1933, resp. $\frac{1}{10}$ 1932.

Den genomsnittliga *pensionskostnaden för barn efter tjänstemän*, avlidna vid olika åldrar, framgår för huvudgrupperna av tab. 21. Vid beräkning av kapitalvärdet av barns rätt till pensionsförhöjning, därest änkan avlider, har tillämpats en av byråchefen E. Stridsberg i en utredning för civilstatens änke- och pupillkassa angiven approximativ metod, vid vilken åldersdifferensen mellan änkan och respektive barn antages vara konstant. På grundval av det föreliggande materialet hava här följande antaganden gjorts angående åldersdifferensen mellan änka och barn, vilka äro valda i betryggande riktning:

- vid beräkning *utan* hänsyn till änkas omgiftessannolikhet: 35 år,
- vid beräkning *med* hänsyn till änkas omgiftessannolikhet: 30 år.

Den kostnadsökning, som förorsakats av införandet av pensionsrätt för adoptivbarn, har medräknats med dubbla det belopp, som framgår ur kortmaterialet.

¹ Det bör vid jämförelsen observeras, att den genomsnittliga åldersdifferensen mellan makar inom befolkningen är beräknad aritmetiskt, medan den genomsnittliga åldersdifferensen för de statsanställda, med hänsyn till de försäkringstekniska beräkningarna, framkommit ur medeltal av olika livräntevärden (efter 4 %, utan hänsyn till omgiften).

För samtliga tjänstemän sammantagna visas i tab. 22, huru hela barnpensionskostnaden fördelar sig på olika moment. Kostnaden faller till allra största delen på de barnpensionsfall, där tjänstemannen vid sitt frånfalle var gift. Utsträckningen av barnpensioneringen till att gälla även adoptivbarn visar sig enligt tabellen vara av ringa betydelse ur kostnadssynpunkt, åtminstone om man, såsom här skett, på denna punkt utgår från hittillsvarande erfarenhet och inlägger 100 % säkerhetsmarginal i förhållande till denna.

I tab. 23 meddelas i fråga om egna arvsberättigade barn under 21 år till gift tjänsteman vissa relationstal och ålderstal. Dessa äro i motsats till de i tab. 21 och 22 meddelade talen, vilka bero av den valda räntefoten och dödlighetstabellen, ett slags invarianter¹ för barnpensioneringen, motsvarande faktorerna giftermålssannolikhet och åldersdifferens mellan makarna vid änkepensioneringen.

De resulterande kapitalvärdena f_x för änke- och barnpension sammanlagt visa enligt tab. 24 för olika grupper inbördes i stort sett samma tendens som f_x^a -värdena. De äro alltså i fråga om ordinarie tjänstemän högst för L-graderna intill 65 års ålder, därefter högst för H-graderna. Beträffande arbetare finnas inga uppgifter angående barn mellan 18 och 21 års ålder. Jag har emellertid på grundval av siffermaterialet angående tjänstemäns barn gjort en hypotetisk beräkning för arbetare, där även barn i sistnämnda åldersintervall i princip medtagas.

Vad beträffar de *kvinnliga anställda* redovisas *giftermålsfrekvenserna* i tab. 25. Dessa ligga för det övervägande antalet åldersintervaller högre för arbeterskor än för kvinnliga tjänstemän. För såväl tjänstemän som arbeterskor äro emellertid frekvenstalen avsevärt lägre än för befolkningen i dess helhet, vilket förhållande är särskilt påfallande i fråga om den äldre kvinnliga tjänstemannagenerationen.

I tab. 26 redovisas de ur kortmaterialet framräknade värdena för f_x för kvinnliga tjänstemän. Beräkning har även skett för ett alternativ utan pensionsrätt för änkring.

Vid beräkning av *barnpensionsvärdena* vid Alt. 1 har tillämpats samma metod som i fråga om manliga anställda, varvid åldersdifferensen mellan make och barn antagits vara 32 år.

Beträffande kvinnliga arbetare föreligga uppgifter endast för ett antal av 1 105, varav 210 gifta, medan motsvarande siffror för kvinnliga tjänstemän voro 8 064 ordinarie, resp. 6 055 icke-ordinarie, varav 1 648 resp. 1 301 gifta. Jag har ansett materialet i fråga om kvinnliga arbetare otillräckligt som utgångspunkt för en beräkning av f_x -värden, i synnerhet som uppgifter endast finnas angående barn under 18 år. Däremot hava till ledning vid bedömande av barnpensionskostnaden uträknats vissa relationstal, vilka jämförda med motsvarande siffror för kvinnliga tjänstemän återgivnas i tab. 27. Det framgår av tabellen, att barnantalet per anställd är avsevärt större för arbetare än för tjänstemän. Detta förhållande, som ej kan härledas ur olikheten i giftermåls-

¹ Aldrarna hava framkommit ur medeltal av olika livräntevärden, resp. annuitetsvärden och visa sig, liksom den på motsvarande sätt beräknade genomsnittliga åldersdifferensen mellan makar, vara praktiskt taget oföränderliga vid en ändring av räntefoten, i varje fall om denna ändring ej överstiger $\frac{1}{2}$ procent.

frekvens, finner sin förklaring i det relativt stora antalet fall, då kvinnlig arbetare, som har barn under 18 år, ej är gift. Av 301 å korten angivna barn under 18 år till arbeterskor äro sålunda endast 124 redovisade av gift arbeterska, medan 177 redovisas av arbeterska, som är ogift, änka eller fränskild. Av 2 197 å korten redovisade barn under 18 år till kvinnliga tjänstemän tillhöra däremot 1 795 gift moder och 402 moder, som är ogift, änka eller fränskild.

Beträffande de korrektioner, som enligt min mening äro erforderliga i fråga om de ur kortmaterialet framräknade f_x -värdena för kvinnor, lämnas en redogörelse i följande avdelning 5.

5. Vid den försäkringstekniska avgiftsberäkningen tillämpade familjepensionsvärden.

I fråga om *manliga tjänstemän* och *manliga arbetare* har jag ansett mig kunna vid avgiftsberäkningen lägga till grund de f_x -tal, som erhållits för samtliga manliga tjänstemän sammantagna, sedan dessa tal endast underkastats en utjämning; jag har här, på grund av de ej alltför stora olikheterna mellan L och H på denna punkt, ansett det tillåtet att tillämpa principen $H + L$ i stället för $2.5 H + L$ (jfr dödlighetsundersökningen). Utjämningen har skett enligt en mekanisk-grafisk metod och har ej behövt medföra annat än relativt obetydliga ändringar i den outjämnade f_x -serien, vilken i och för sig visade ett jämnt förlopp även efter ettårsgrupper. Utjämningen har skett samtidigt för 4 %- och 3.5 %-värdena i och för bevarande av exakt den ursprungliga, ur outjämnade värden beräknade relationen mellan f_x -talen för de bägge räntesatserna. De utjämnade f_x -värdena, avensom på grundval av dessa beräknade F_x -tal, meddelas i tab. 28. Endast värden, beräknade med hänsyn till änkas omgiftessannolikhet äro medtagna.

Jag har icke ansett mig hava anledning att vid beräkningarna förutsätta någon ändring i de genomsnittliga familjeförhållandena för de icke-ordinarie tjänstemännen på grund av deras nyinförda familjepensionsrätt.

De efter 4 % beräknade F_x -värdena för män ligga, såsom av nedanstående jämförelse framgår, genomgående avsevärt under centraliseringssakkunnigas för de åldrar, vid vilka inträde i tjänst eller befordran i allmänhet kan förekomma och vilka åldrar äro de enda, som hava betydelse för avgiftsberäkningen.

Nuvärde efter 4 % av hela familjepensionen svarande mot 1 kronas änkepension (F_x)

Ålder	Förevarande utredning	Centraliserings-sakkunniga
20 år	1'924	2'34
25 »	2'348	2'91
30 »	2'779	3'34
35 »	3'175	3'65
40 »	3'545	3'88
45 »	3'902	4'05
50 »	4'201	4'18
55 »	4'391	4'24
60 »	4'411	4'24
65 »	4'189	4'12
70 »	3'749	3'85
75 »	3'155	3'38
80 »	2'388	2'66.

Att de nya värdena vid nämnda åldrar ligga avsevärt under de äldre oaktat sakkunnigförslaget medför ej oväsentligt höjda barnpensioner och trots det här tillämpade stärkta dödlighetsantagandet för änka, kan bland annat förklaras därigenom, att den här valda dödlighetstabellen för de anställda innebär en väsentligt nedsatt dödsfallskostnad för de yngre åldrarna samt genom att här i olikhet mot tidigare beräkningar tagits hänsyn till änkors omgiften; givetvis hava även andra faktorer, t. ex. i fråga om barnpensionskostnaden nedgången i nativiteten, verkat sänkande.

Beträffande *kvinnliga tjänstemän* förete de föreliggande siffrorna ej den stabilitet, som, så vitt synes framgå av förevarande och äldre material, i stort sett utmärker de grundläggande talen i fråga om manliga anställda. Enär de olika i förevarande material representerade kvinnliga tjänstemannagenerationerna sålunda bland annat förete väsentligt olika förhållanden i fråga om giftermålsfrekvenser, kunna de direkt ur kortmaterialet framkomna f_x -värdena ej användas vid beräkning av F_x -tal; man har ej här rätt att — såsom skett i fråga om de manliga anställda — räkna med att exempelvis de anställda, som nu äro 25 år gamla, vid 60 års ålder komma att i genomsnitt hava samma familjeförhållanden, som nu råda för de anställda, vilka nu äro 60 år. För att verkställa en korrigerig måste man lägga till grund en hypotes angående den framtida utvecklingen beträffande gift kvinnas anställning i statstjänst. Jag har antagit, att status quo kommer att råda i detta avseende och har i anslutning härtill gjort en hypotetisk konstruktion av relationstal utgående från de nuvarande förhållandena beträffande den yngre i relativt större utsträckning gifta kvinnliga tjänstemannagenerationen. Vid en jämförelse efter ettåriga åldersgrupper mellan giftermålsfrekvenserna för de kvinnliga tjänstemännen och giftermålsfrekvenserna för den kvinnliga stadsbefolkningen finner man att kvoten mellan de bägge frekvenstalen uppnår sitt maximum vid 34 års ålder, då kvoten är 0.5365. Jag har vid konstruktionen av korrigerade f_x -tal antagit, att kvinnlig tjänstemans giftermålsfrekvens till och med 34 års ålder överensstämmer med den ur kortmaterialet framkomna, men från och med 35 års ålder utgör 0.5365 gånger frekvenstalet för den kvinnliga stadsbefolkningen, vilket betyder en delvis rätt avsevärd höjning av de ur kortmaterialet framkomna talen. Beträffande den genomsnittliga sammansättningen av gift kvinnlig tjänstemans familj har denna antagits överensstämma med förhållandena $\frac{1}{7}$ 1933. De korrigerade f_x -talen (f_x^1) hava alltså uträknats enligt formeln $f_x^1 = \frac{\gamma_x^1}{\gamma_x^0} \cdot f_x^0$, där f_x^0 är det okorrigerade värdet på f_x samt γ_x^0 och γ_x^1 de okorrigerade resp. korrigerade värdena på giftermålsfrekvensen. De korrigerade värdena på f_x hava sedan, i ett sammanhang för 4 % och 3.5 %, utjämnats mekaniskt-grafiskt. De återgivas i tab. 28 tillsammans med utjämnade, på motsvarande sätt korrigerade f_x -värden, avseende det alternativ, att rätt till änklingspension ej föreligger; den sistnämnda utjämnningen har skett i anslutning till de övriga. På grundval av de utjämnade, korrigerade värdena beräknade F_x -tal, efter 3.5 och 4 %, återfinnas i tab. 28; ingen uträkning har dock på denna punkt skett för alternativet utan rätt till änklingspension.

Beträffande *kvinnliga arbetare* har jag varit hänvisad till att göra vissa rätt ungefärliga beräkningar på grundval av de i avdelning 4 erhållna resultaten för kvinnliga tjänstemän och kvinnliga arbetare samt med tillämpande av ett resonemang, delvis anslutande sig till det i föregående stycke givna. Jag har funnit mig böra förorda den approximativa lösningen, att kvinnlig arbetares familjepensionsvärde F_x (endast barnpension) för de åldrar, som förekomma vid förevarande avgiftsberäkning, sättes lika med 90 % av motsvarande värde för kvinnlig tjänsteman (änklings- och barnpension).

6. Antaganden angående tjänstemans avgång med sjuk- eller invalidpension.

Enligt de sakkunnigas förslag skola pensionsavdragen upphöra att utgå, när tjänsteman uppnår pensionsåldern eller när han dessförinnan uppnår trettio tjänstår eller ock avgår från tjänsten. Därest avgång sker i samband med förtidspensionering, räknas ändock vid familjepensionsunderlagets bestämmande tjänstår intill pensionsåldern. Vid avgiftsberäkningen måste hänsyn alltså tagas till avgiftsbefrielse vid sjuk- eller invalidpensionering.

I förevarande avseende har jag beträffande *manliga tjänstemän* och *manliga arbetare* tillämpat den metoden att först uträkna en grundavgift för familjepension utan hänsyn till avgiftsbefrielse vid förtidspensionering, med tillämpning för aktiva och invalider sammantagna av tabellen OM (2.5 H + L). Till grundavgiften lägges sedan ett avgiftsbefrielsetillägg, vilket framkommer som premien för en temporär sjuk- och invalidränta å den sammanlagda avgiftens belopp; denna premie beräknas med tillämpning för aktiva och invalider sammantagna av tabellen R 32 för män och för aktiva av en av professor Cramér konstruerad aktivitetstabell för män¹ (se CRAMÉR, Tables for Disability Insurance, based on R 32 Mortality, Skand. aktuarietidskrift 1933, s. 201).

För *kvinnliga tjänstemän* och *kvinnliga arbetare* har jag för aktiva räknat med pensionsförsäkringskommitténs aktivitetstabell för kvinnor samt för aktiva och invalider sammantagna med pensionsförsäkringskommitténs dödlighetstabell för kvinnor; i detta fall behöver ingen särskild grundavgift uträknas, enär en och samma dödlighetstabell för de anställda här genomgående tillämpats i de olika fall, där såväl aktiva som invalider skola medtagas.

De valda invaliditetssannolikheterna synas ligga på den säkra sidan, i varje fall om man begränsar sig till tjänstemän och ger vitsord åt hittillsvarande erfarenhet (jfr 1932 års betänkande angående tjänstepension för civila tjänstemän, sid. 175—178). Själva den tillämpade metoden för beräkningen av tillägget innebär i övrigt införandet av en extra säkerhetsbelastning i förhållande till de grundläggande invaliditetsantagandena, enär den implicit tillämpade höga invaliddödligheten genom denna metod vid beräkningarna får verka på en större andel av antalet tjänstemän, än som motsvaras av de faktiska förhållandena. Denna metod innebär ur arbetssynpunkt åtskilliga fördelar, och den därigenom införda extra säkerhetsbelastningen är obetydlig.

Till avgång från tjänsten av annan orsak än den anställdes död eller pensionering har ingen hänsyn tagits vid beräkningarna.

¹ Denna aktivitetstabell har uppbyggts på grundval av tabellen R 32 för män och pensionsförsäkringskommitténs invaliditetsantaganden för män.

7. Försäkringsteknisk avgiftsberäkning till vägledning vid fastställandet av pensionsavdrag.

På grundval av de i avdelningarna 3., 5. och 6. gjorda antagandena, har jag beräknat erforderliga försäkringsavgifter för familjepension vid 100 kronors familjepensionsunderlag. I tabellerna 29 och 30 givas exempel på dylika avgifter. Beträffande manliga tjänstemän och manliga arbetare framgår av tab. 29, att en sänkning av räntefoten från 4 till 3.5 % i regel höjer avgiften med över 10 procent.

Det må framhållas, att jag vid beräkningarna icke tagit hänsyn till att pension enligt de sakkunnigas förslag utgår viss kortare tid efter änkas, änklings eller barns frånfälle. Detta motiveras dels av att dödsrisken för barn antagits vara 0, dels av att effekten i fråga om änke- och änklingspension blir obetydlig och dessutom till större delen motverkas av räntevinst för staten, beroende på att pension icke utbetalas kontinuerligt (jfr sid. 107) utan, förutsätter jag, i allmänhet i början av kalenderkvartals tredje månad.

Enligt mig av de sakkunniga lämnade direktiv, har jag utöver antagandena under 3., 5. och 6. haft att räkna med en räntefot av 4 %, de *pensionsåldrar* för olika tjänster, som fastställts genom civila tjänstepensionsreglementet samt tjänstepensionsreglementet för arbetare den 30 juni 1934, ävensom den *gruppindelning* och *befordringsgång* samt de *genomsnittliga inträdes- och befordringsåldrar* för olika tjänster, som tillämpades vid beräkningarna angående tjänstemän i 1932 års betänkande och angående arbetare i en av mig den 15 april 1933 avlämnad utredning. Grupp 26 (telefonister etc.) å sid. 187 i 1932 års betänkande angående tjänstemännen har dock nu utökats med lokal-, lands- och extra rikstelefonister, varigenom antalet tjänstemän i denna grupp ökas med ej mindre än 3 918.

Vid en genomsnittlig beräkning med motsvarande tillämpning av de å sid. 184 i 1932 års betänkande angående tjänstemännen meddelade principerna, för män för sig och kvinnor för sig, erhåller man, under förutsättning, att tjänstemännen själva skola betala hela pensionskostnaden — eller exaktare uttryckt, att för framdeles anställda tjänstemän avgiftens kapitalvärde skall vara lika med familjepensionens — de i tab. 31 angivna familjepensionsavdragen för *tjänstemän* i olika lönegrader.

I fråga om *arbetare* blir vid tillämpning av samma princip den årliga avgiften

för manlig icke-yrkesarbetare	97'54 kr.
» » yrkesarbetare	112'— »
» kvinnlig icke-yrkesarbetare	21'06 »
» » yrkesarbetare	24'36 ».

Jag anser mig böra understryka, att *genomsnittliga inträdes- och befordringsåldrar* givetvis utgöra beräkningsfaktorer, vilka äro behäftade med en särskilt hög grad av osäkerhet, detta även ehuru de, liksom räntefoten, till en viss grad kunna påverkas av statens egna åtgöranden. Ifrågavarande förhållande medför, att man icke får tillmäta de för statsanställdas familjepensionering på grundval av genomsnittsåldrar kalkylerade försäkringsavgifterna

samma grad av noggrannhet — vid fixerad räntefot och fixerade riskmått — som exempelvis de avgifter, vilka framkomma vid de av civilstatens änke- och pupillkassa eller försäkringsbolag tillämpade systemen, vilka i princip i varje särskilt fall bygga på de *faktiska åldrarna* för de anställda.

Utöver det här valda avgiftsberäkningssystemet finnas givetvis många andra system, som äro möjliga att tillämpa vid en obligatorisk försäkring av förevarande art.

8. Av de sakkunniga fastställda pensionsavdrag.

Tillämpas i stället för de i tab. 31 meddelade särskilda pensionsavgiftsskalorna för manliga och kvinnliga tjänstemän en för dem gemensam avdragsskala, där avdragen äro 87 % av den för de manliga tjänstemännen beräknade genomsnittsavgiften eller motsvarande avgift, blir avgiftssumman, om hela det i tab. 31 angivna antalet tjänstemän medtages, ungefär oförändrad. Därigenom, att de kvinnliga tjänstemännen medtagits i familjepensioneringen gemensamt med männen utan att staten, såsom nu sker, själv tillgodogör sig överskottet å de kvinnliga tjänstemännens avgifter, har alltså avgiftsnivån kunnat sättas 13 % lägre än vid en beräkning avseende uteslutande manliga tjänstemän. Det bör framhållas, att det så beräknade procenttalet för avgiftsnedsättningen för männen, vilket i hög grad är beroende på den rätt variabla relationen mellan antalet manliga och kvinnliga avgiftsbetalare (ordinarie och extra ordinarie), måste anses äga en betydligt lägre grad av stabilitet än de relationstal angående familjeförhållanden, som ligga till grund vid förevarande utredning. Det synes kunna ifrågasättas, att ifrågavarande procenttal och i samband därmed familjepensionsavdragen med viss tids mellanrum underkastas revision. — I den mån de nuvarande ordinarie manliga tjänstemännen komma att kvarstå i sina änke- och pupillkassor, uppstår å familjepensionsavdragen för ett motsvarande antal kvinnliga tjänstemän ett överskott, vilket blir disponibelt för andra ändamål än beredande av nyssnämnda 13 %-reduktion; under förutsättning att övergång för kassornas delägare till pensionering enligt det nya reglementet ej alls eller endast i ringa utsträckning kommer att ske, blir detta överskott betydande under en lång följd av år. Häri ligger, under nyssnämnda förutsättning, en synnerligen avsevärd säkerhetsmarginal för motvägande av osäkerheten i reduktionsprocenten.

De på sätt nyss angivits uträknade gemensamma pensionsavgifterna för tjänstemän återgivas i tab. 32, ävensom en av de sakkunniga fastställd utjämnad pensionsavdragsskala.

För arbetare har gemensam beräkning för män och kvinnor ej tillämpats, utan två olika avdragsskalor hava fastställts, en för manliga och en för kvinnliga arbetare. De sålunda fastställda pensionsavdragen utgöra för helt år räknat

för manlig icke-yrkesarbetare	96— kr.
» » yrkesarbetare	108— »
» kvinnlig icke-yrkesarbetare	21— »
» » yrkesarbetare	24— ».

Beträffande innebörden av en utjämning av avgiftsskalan, äger vad som i samma fråga för tjänstepensioneringens vidkommande sagts i utredningen angående tjänstemännen i 1932 års betänkande (under 7, sid. 190 och följ.) motsvarande tillämpning. Medan pensionsavdraget för en viss lönegrad vid utjämnings verkställande kan väljas inom en viss, för olika grader större eller mindre latitud, är givetvis den allmänna avgiftsnivån representerad av pensionsavdragens summa för samtliga anställda, eller härmed jämförligt mått, fullt bestämd. De fall, där det utjämnade avdraget är väsentligt mindre än det outjämnade, hava ingen nämnvärd ekonomisk betydelse med hänsyn till att avdraget i sådana fall gäller ett relativt fåtal befattningshavare och ett mindre antal år. Överhuvud taget bör det understrykas, att en isolerad jämförelse mellan försäkringstekniskt beräknad avgift och pensionsavdrag för en enda befattning eller lönegrad (annan än rekryteringsgrad) är utan värde; man måste samtidigt jämföra de försäkringstekniskt beräknade avgifterna och pensionsavdragen för de lägre grader från vilka befattningen eller graden rekryteras.

Spörsmålet angående utjämnings av en pensionsavgiftsskala är i övrigt mera att anse som en lönefråga än en försäkringsteknisk fråga. Ur försäkringsteknisk synpunkt föreligger givetvis intet behov av att avdragsskalan fortlöper jämnt efter lönegradsnummer.

Tab. 1.

Civila ordinarie manliga tjänstemän (inkl. pensionärer) 1921—1932. Dödsrisker i ‰ för olika kassor (verk).

Ålder	Statens järnvägar	Telegraf- verket	Civilsta- tens änke- och pupill- kassa	Tullstatens enskilda pensions- inrättning	Samtliga tjänstemän	Dödsrisker för män i hela riket (avseende åldersintervallets mittpunkt 22·5; 27·5 etc.)	
						1921—1925	1926—1930
20·5—24·5 . . .	3 09	2·55	2·78	0·00	2·79	4·94	4·36
25·5—29·5 . . .	2·43	4·76	2·04	0·56	2·35	4·69	4·32
30·5—34·5 . . .	2·95	3·78	2·50	2·39	2·83	4·53	4·41
35·5—39·5 . . .	2·81	2·86	4·58	3·82	3·40	4·92	4·80
40·5—44·5 . . .	4·00	3·39	4·34	4·77	4·13	5·83	6·00
45·5—49·5 . . .	5·77	7·47	7·13	6·68	6·33	7·48	7·99
50·5—54·5 . . .	9·29	8·46	11·29	9·99	9·91	10·36	10·45
55·5—59·5 . . .	14·23	22·25	17·11	14·29	15·50	14·84	15·02
60·5—64·5 . . .	22·74	20·78	31·63	22·90	26·14	22·34	23·12
65·5—69·5 . . .	35·57	51·49	48·55	36·22	40·99	33·68	35·00
70·5—74·5 . . .	56·05	102·19	66·53	54·44	59·93	54·31	55·24
75·5—79·5 . . .	92·14	117·65	104·95	102·17	97·34	87·62	91·06
80·5—84·5 . . .	161·90	307·69	147·59	168·32	158·73	140·21	147·46
85·5—89·5 . . .	180·45	500·00	187·03	167·88	183·46	226·09	228·14
90·5—94·5 . . .	260·87	1 000·00	322·92	516·13	327·27	319·49	314·84
95·5—99·5 . . .	600·00		263·16	200·00	352·94	480·00	480·00
20·5—99·5 . . .	10·76	9·33	15·12	14·94	12·36		

Tab. 2.
 Civila manliga ordinarie tjänstemän (inkl. pensionärer) i 1—12-å lönegraderna (L) 1921—1932.
 Antal observationsår (o) samt dödsrisiker (q ‰).

Ålder	S t a t e n s j ä r n v ä g a r										Telegrafverket	Postverket			Civilstatens enkassa, exkl. postverket			Tullstatens enskilda pensionsrättning	Samtliga tjänstemän i L-graderna			
	i tjänst		förtidspensionerade		ålderspensionerade		total		o			q		o		q			o		q	
	o	q	o	q	o	q	o	q	o	q		o	q	o	q	o	q		o	q	o	q
20:5—24:5	1 833:5	3:27						1 833:5	3:27	248:0	0:00	768:5	3:90	143:0	0:00	142:5	0:00	3 135:5	2:87			
25:5—29:5	17 482:0	2:57	12:5	0:00			17 494:5	2:57	1 044:0	4:79	3 860:5	2:07	1 809:5	1:66	1 743:0	0:57	25 951:5	2:39				
30:5—34:5	37 824:5	2:67	125:5	79:68			37 950:0	2:92	1 752:0	4:57	5 179:0	1:74	6 022:5	1:88	3 351:5	2:09	54 255:0	2:69				
35:5—39:5	45 731:5	2:69	267:0	29:96			45 998:5	2:85	2 380:5	1:68	6 205:5	2:90	8 870:5	6:09	3 352:0	4:73	66 837:0	3:84				
40:5—44:5	41 306:5	3:85	413:0	26:63			41 719:5	4:07	2 633:5	3:80	7 657:0	3:00	8 538:0	4:45	3 628:5	4:41	64 176:5	4:00				
45:5—49:5	36 662:0	5:18	558:6	42:97			37 220:5	5:75	2 146:5	7:45	6 855:5	6:56	6 139:5	4:89	3 712:0	4:58	56 074:0	5:74				
50:5—54:5	25 690:0	7:94	713:0	47:69	0:5		26 403:5	9:05	1 475:5	9:49	4 192:5	9:54	3 973:5	8:31	3 122:5	10:26	39 167:5	9:14				
55:5—59:5	15 301:5	10:98	1 249:0	42:43	118:0		16 668:5	13:44	837:5	17:91	2 254:5	13:75	2 729:5	9:89	2 548:0	12:56	25 038:0	13:14				
60:5—64:5	4 802:0	17:43	1 981:0	30:29	3 607:0		10 390:0	21:46	412:5	16:97	1 658:0	27:14	2 191:5	25:10	1 983:0	23:70	16 635:0	22:66				
65:5—69:5	21:0	0:00	1 775:0	42:82	5 574:5		7 370:5	33:65	184:0	38:04	1 273:0	46:35	1 542:5	37:60	1 481:5	28:35	11 851:5	34:93				
70:5—74:5			1 415:0	64:31	4 464:0		5 879:0	53:41	59:0	50:85	82:20	65:69	913:0	63:53	945:0	50:79	8 618:0	55:35				
75:5—79:5			875:0	108:57	2 794:0		3 669:0	91:31	10:0	400:00	442:0	106:33	540:0	75:93	525:0	104:76	5 186:0	92:94				
80:5—84:5			281:0	177:94	1 037:0		1 318:0	161:61			190:0	178:95	250:5	167:66	263:0	159:70	2 021:5	163:74				
85:5—89:5			111:0	153:15	225:0		336:0	169:64			54:0	240:74	68:0	176:47	124:0	185:48	582:0	180:41				
90:5—94:5			30:0	366:67	47:0		77:0	246:75			10:0	500:00	19:0	157:89	22:0	545:45	128:0	304:69				
95:5—99:5			2:0	1 000:00	5:0		7:0	714:29			6:0	333:33	5:0	200:00	18:0	444:44						
20:5—99:5	226 654:5	4:76	9 808:6	55:26	17 872:0		52:15	254 385:0	10:04	13 183:0	7:05	41 422:0	10:48	43 756:5	10:67	26 978:5	14:49	379 675:0	10:37			

Tab. 3.

Civila manliga ordinarie tjänstemän (inkl. pensionärer) i 18:e och högre lönegrader (H) 1921—1932.
Antal observationsår (o) samt dödsrisiker (q ‰).

Ålder	S t a t e n s j ä r n v ä g a r										Telegrafverket		Postverket		Civilstatens kassa, exkl. postverket		Tullstatens enskilda pensionsrättning		Samtliga tjänstemän i H-graderna	
	i tjänst		förtidspensionerade		ålderspensionerade		total		o	q	o	q	o	q	o	q	o	q	o	q
	o	q	o	q	o	q	o	q	o	q	o	q	o	q	o	q	o	q	o	q
20·5—24·5	109·0	0·00						109·0	0·00	144·0	6·94	150·0	0·00	19·0	0·00	20·5	0·00	442·5	2·26	
25·5—29·5	1 036·5	0·00					1 036·5	0·00	637·5	4·71	1 040·0	0·96	650·0	4·62	53·5	0·00	3 417·5	2·05		
30·5—34·5	2 726·5	3·30	0·00				2 727·0	3·30	895·0	2·23	1 926·0	3·63	3 283·5	4·26	836·0	3·59	9 667·5	3·62		
35·5—39·5	3 860·0	2·33	0·00				3 880·5	2·32	769·5	6·50	2 708·0	4·06	6 671·5	4·35	1 860·0	2·15	15 889·5	3·65		
40·5—44·5	4 294·5	3·03	25·32				4 234·0	3·23	901·5	2·22	3 157·0	5·70	7 603·5	5·00	1 617·5	5·56	17 613·5	4·60		
45·5—49·5	4 142·0	5·07	82·47				4 190·5	5·97	931·5	7·51	2 889·0	8·81	6 451·5	9·15	928·5	15·08	15 341·0	8·47		
50·5—54·5	3 448·0	10·73	84·0	23·81			3 532·0	11·04	769·5	6·50	1 961·5	14·27	5 546·5	13·70	683·0	8·78	12 432·5	12·33		
55·5—59·5	2 513·0	18·70	137·5	29·09	2·0		2 652·5	19·23	555·5	28·80	1 528·5	15·05	5 407·5	22·75	811·0	19·73	10 955·0	20·90		
60·5—64·5	1 479·5	23·66	235·0	59·57	121·5	49·88	1 836·0	29·96	357·5	25·17	1 178·0	31·41	4 961·5	36·08	812·0	20·94	9 145·0	32·48		
65·5—69·5	81·5	36·81	317·5	78·74	1 115·5	85·86	1 514·5	44·90	185·0	64·86	861·0	44·13	3 429·5	55·40	506·5	59·23	6 496·5	52·03		
70·5—74·5			271·0	92·25	986·0	61·87	1 257·0	68·42	78·0	141·03	562·0	83·63	2 001·5	63·45	249·0	68·27	4 147·5	69·44		
75·5—79·5			133·0	82·71	539·0	100·19	672·0	96·73	58·0	68·97	311·0	99·68	1 079·5	120·43	121·0	90·91	2 241·5	107·52		
80·5—84·5			38·0	157·89	219·0	164·38	257·0	163·42	26·0	307·69	113·0	106·19	503·5	165·06	40·0	225·00	939·5	147·96		
85·5—89·5			11·0	272·73	52·0	230·77	63·0	238·10	6·0	500·00	48·0	145·83	231·0	186·15	13·0	0·00	361·0	188·37		
90·5—94·5			2·0	500·00	13·0	307·69	15·0	333·33		1 000·00	11·0	272·73	56·0	357·14	9·0	444·44		358·70		
95·5—99·5					3·0	333·33	3·0	333·33			13·0	230·77					16·0	250·00		
20·5—99·5	23 690·5	7·34	1 338·0	71·75	3 051·0	70·14	28 079·5	17·24	6 815·5	14·09	18 394·0	15·66	47 908·5	23·00	8 560·5	16·35	109 258·0	19·25		

Tab. 4.
Jämförelse mellan dödligheten för civila manliga ordinarie tjänstemän (inkl. pensionärer) i 1—12:e lönegraderna (L) 1921—1932 och befolkningsdödligheten 1921—1930.

Beräknat antal dödsfall enligt befolkningsdödligheten = D, verkligt antal dödsfall = d, verkligt antal dödsfall i procent av beräknat $\pi = 100 \cdot \frac{d}{D}$

Ålder	S t a t e n s j ä r n v ä g a r												Civilstatens änke- och pultkassa exkl. postverket			Tullstatens enskilda pens.-inrättning			Samtliga tjänstemän i L-graderna								
	i tjänst				förtidspensionerade				total				Postverket			Telegrafverket			Tullstatens enskilda pens.-inrättning			Samtliga tjänstemän i L-graderna					
	D	d	π		D	d	π		D	d	π		D	d	π	D	d	π	D	d	π	D	d	π	D	d	π
20·5—24·5	8·96	6	67					8·96	6	67		1·21	0	0	3·66	3	82	0·68	0	0	0·68	0	0	15·19	9	59	
25·5—29·5	80·38	45	56	0·06	0	0		80·44	45	56		4·70	5	106	17·13	8	47	8·17	3	37	7·74	1	13	118·18	62	52	
30·5—34·5	169·65	101	60	0·56	10	1789		170·21	111	65		7·84	8	102	23·15	9	39	27·10	11	41	14·91	7	47	243·21	146	60	
35·5—39·5	223·48	123	55	1·31	8	610		224·79	131	58		11·69	4	34	30·52	18	59	43·51	54	124	16·54	16	97	327·05	223	68	
40·5—44·5	244·75	159	65	2·47	11	445		247·22	170	69		15·65	10	64	45·47	23	51	50·58	38	75	21·56	16	74	380·48	257	68	
45·5—49·5	283·55	190	67	4·37	24	549		287·92	214	74		16·56	16	97	53·00	45	85	47·41	30	63	28·78	17	59	433·67	322	74	
50·5—54·5	266·40	204	77	7·56	34	450	0·01	273·97	239	87		15·32	14	91	43·80	40	92	41·24	33	80	32·58	32	98	406·41	358	88	
55·5—59·5	227·74	168	74	19·27	53	275	2·07	249·08	224	90		12·43	15	121	33·67	31	92	41·03	27	66	38·34	32	83	374·55	329	88	
60·5—64·5	100·11	84	84	45·42	60	132	88·60	234·18	223	95		9·25	7	76	37·71	45	119	49·68	55	111	45·00	47	104	375·77	377	100	
65·5—69·5	0·68	0	0	61·74	76	123	193·27	255·64	248	97		6·28	7	111	44·01	59	134	53·34	58	109	51·02	42	82	410·29	414	101	
70·5—74·5				77·60	91	117	246·38	323·98	314	97		3·16	3	95	44·79	54	121	49·66	58	117	51·72	48	93	473·81	477	101	
75·5—79·5				77·24	95	123	247·46	324·70	335	108		0·80	4	500	39·80	47	120	48·91	41	85	46·34	55	119	459·35	482	105	
80·5—84·5				39·38	50	127	144·40	183·78	213	116					26·60	34	128	35·32	42	119	37·24	42	113	282·84	331	117	
85·5—89·5				24·28	17	70	48·83	73·11	57	78					11·81	13	110	14·55	12	82	27·52	23	84	126·99	105	83	
90·5—94·5				9·11	11	121	14·50	23·61	19	80					3·04	5	164	6·02	3	50	6·59	12	182	39·26	39	99	
90·5—99·5				0·82	2	244	2·12	2·94	5	170								2·85	2	70	2·40	1	42	8·19	8	98	
20·5—99·5	1 605·65	1 080	67	371·19	542	146	987·64	932	94	2 964·48	2 554	86	104·89	93	89	457·16	434	95	519·25	467	90	428·96	391	91	4 474·74	3 989	88

Tab. 5.

Jämförelse mellan dödligheten för civila ordinarie manliga tjänstemän (inkl. pensionärer) i 13:e och högre lönegrader (H) 1921—1932 och befolkningsdödligheten 1921—1930.

Beräknat antal dödsfall enligt befolkningsdödligheten = D, verkligt antal dödsfall = d, verkligt antal dödsfall i procent av beräknat $\pi = 100 \cdot \frac{d}{D}$

Ålder	S t a t e n s j ä r n v ä g a r												Telegraf- verket			Postverket			Civilstatens änke- och pu- pillkassa exkl. postverket			Tullstatens enskilda pens- inrättning			Samtliga tjänstemän i H-graderna				
	i tjänst				förtidspensio- nerade				Ålderspensio- nerade				total			D			d			π							
	D	d	π		D	d	π		D	d	π		D	d	π	D	d	π	D	d	π	D	d	π	D	d	π		
20.5—24.5	0.53	0	0					0.53	0	0	0.70	1.143	0.72	0	0	0.09	0	0	0	0.09	0	0	2.13	1	47				
25.5—29.5	4.76	0	0	4.76	0	0	2.86	3.105	4.70	1	21	2.96	4.70	1	21	3.101	0.24	0	0	0.24	0	0	15.52	7	45				
30.5—34.5	12.28	9	73	12.28	9	73	3.98	2	50	8.64	7	81	14.83	7	81	14.94	3.80	3	79	3.80	3	79	43.53	35	80				
35.5—39.5	18.94	9	48	19.04	9	47	3.77	5	133	13.32	11	83	32.80	29	88	29.88	9.13	4	44	9.13	4	44	78.06	58	74				
40.5—44.5	25.47	13	51	25.71	14	54	5.36	2	37	18.73	18	96	45.13	38	84	38.84	9.55	9	94	9.55	9	94	104.48	81	78				
45.5—49.5	32.14	21	65	32.51	25	77	7.23	7	97	22.00	25	114	49.98	59	118	59.118	7.17	14	195	7.17	14	195	118.89	130	109				
50.5—54.5	35.91	37	103	36.81	39	106	8.04	5	62	20.38	28	137	58.14	76	131	76.131	7.20	6	83	7.20	6	83	130.57	154	118				
55.5—59.5	37.64	47	125	39.81	51	128	8.33	16	192	23.05	23	100	81.95	123	150	123.150	12.32	16	130	12.32	16	130	165.46	229	138				
60.5—64.5	32.96	35	106	41.63	55	132	8.02	9	112	26.72	37	138	112.53	179	159	179.159	18.43	17	92	18.43	17	92	207.33	297	143				
65.5—69.5	2.47	3	121	52.67	68	129	6.34	12	189	29.75	38	128	118.16	190	161	190.161	17.40	30	172	17.40	30	172	224.32	338	151				
70.5—74.5				69.22	86	124	4.13	11	266	30.65	47	153	108.99	127	117	127.117	13.35	17	127	13.35	17	127	226.84	288	127				
75.5—79.5				58.86	65	110	5.18	4	77	27.61	31	113	95.32	130	136	130.136	10.76	11	102	10.76	11	102	197.63	241	122				
80.5—84.5				36.12	42	116	3.64	8	220	16.11	12	74	71.48	68	95	68.95	5.47	9	165	5.47	9	165	132.82	139	105				
85.5—89.5				13.69	15	110	1.30	3	231	10.42	7	67	50.82	43	85	43.85	3.06	—	0	3.06	—	0	79.29	68	86				
90.5—94.5				4.69	5	107	0.32	1	313	3.38	3	89	17.19	20	116	20.116	2.72	4	147	2.72	4	147	28.30	33	117				
95.5—99.5				1.34	1	75							5.89	3	51	3.51							7.23	4	55				
20.5—99.5	203.10	174	86	55.22	96	174	191.35	214.112	449.67	484.108	69.20	89	129	256.08	288	112	866.26	1	102	137	120.69	140	116.1	761.90	2	103	119		

Tab. 6.

Ordinarie kvinnliga tjänstemän (inkl. pensionärer) 1921—1932. Antal observationsår, antal dödsfall, dödsrisker m. m.

Till jämförelse uppförda dödsrisker för ordinarie manliga tjänstemän.

Ålder	Antal observationsår (o)	Verkligt antal dödsfall (d)	Dödsrisk $\frac{\text{‰}}{\text{q}}$ (q)	Beräknat antal dödsfall enligt befolkningsdödligheten (D)	Verkligt antal dödsfall i procent av beräknat (π)	Dödsrisk för ordinarie manliga tjänstemän i $\frac{\text{‰}}{\text{oo}}$		
						L	H	Samtliga
20·5—24·5	1 543·0	3	1·94	6·66	45	2·87	2·26	2·79
25·5—29·5	9 894·5	18	1·82	41·75	43	2·39	2·05	2·35
30·5—34·5	16 069·0	30	1·87	69·99	43	2·69	3·62	2·83
35·5—39·5	13 861·5	34	2·45	65·30	52	3·34	3·65	3·40
40·5—44·5	10 071·0	38	3·77	55·37	69	4·00	4·60	4·13
45·5—49·5	6 406·0	41	6·40	44·88	91	5·74	8·47	6·33
50·5—54·5	4 068·0	35	8·60	38·47	91	9·14	12·33	9·91
55·5—59·5	2 733·0	29	10·61	34·92	83	13·14	20·90	15·50
60·5—64·5	2 059·0	49	23·80	39·34	125	22·66	32·48	26·14
65·5—69·5	1 331·5	35	26·29	41·05	85	34·93	52·03	40·99
70·5—74·5	813·0	39	47·97	40·17	97	55·35	69·44	59·93
75·5—79·5	427·0	33	77·28	35·24	94	92·94	107·52	97·34
80·5—84·5	154·0	18	116·88	20·42	88	163·74	147·95	158·73
85·5—89·5	28·0	3	107·14	5·50	55	180·41	188·37	183·46
20·5—89·5	69 458·5	405	5·83	539·06	75			

Tab. 7.

Ordinarie kvinnliga tjänstemän (inkl. pensionärer) 1921—1932.

Dödsrisker vid olika åldersgrupperingar (qf ‰).

Till jämförelse uppförda dödsrisker för ordinarie manliga tjänstemän (qm ‰).

Ålder	qf	qm	Ålder	qf	Ålder	qf	Ålder	qf	Ålder	qf
20·5—24·5	1·94	2·79	21·5—25·5	1·47	22·5—26·5	1·42	23·5—27·5	1·82	24·5—28·5	1·88
25·5—29·5	1·82	2·35	26·5—30·5	1·80	27·5—31·5	1·81	28·5—32·5	1·64	29·5—33·5	1·80
30·5—34·5	1·87	2·83	31·5—35·5	1·67	32·5—36·5	1·82	33·5—37·5	2·28	34·5—38·5	2·39
35·5—39·5	2·45	3·40	36·5—40·5	3·13	37·5—41·5	3·66	38·5—42·5	3·37	39·5—43·5	3·61
40·5—44·5	3·77	4·13	41·5—45·5	4·51	42·5—46·5	4·46	43·5—47·5	5·42	44·5—48·5	5·67
45·5—49·5	6·40	6·33	46·5—50·5	7·06	47·5—51·5	7·73	48·5—52·5	7·62	49·5—53·5	8·76
50·5—54·5	8·60	9·91	51·5—55·5	7·48	52·5—56·5	8·11	53·5—57·5	9·13	54·5—58·5	9·24
55·5—59·5	10·61	15·50	56·5—60·5	15·92	57·5—61·5	18·45	58·5—62·5	19·38	59·5—63·5	20·03
60·5—64·5	23·80	26·14	61·5—65·5	20·68	62·5—66·5	18·58	63·5—67·5	23·48	64·5—68·5	27·57
65·5—69·5	26·29	40·99	66·5—70·5	34·59	67·5—71·5	41·16	68·5—72·5	42·70	69·5—73·5	46·82
70·5—74·5	47·97	59·93	71·5—75·5	42·08	72·5—76·5	50·96	73·5—77·5	50·27	74·5—78·5	54·77
75·5—79·5	77·28	97·34	76·5—80·5	75·63	77·5—81·5	81·91	78·5—82·5	89·36	79·5—83·5	100·53
80·5—84·5	116·88	158·73	81·5—85·5	155·74	82·5—86·5	139·78	83·5—87·5	176·47	84·5—88·5	173·91
85·5—89·5	107·14	183·46	86·5—90·5	125·00	87·5—91·5	142·86	88·5—92·5	333·33	89·5—93·5	1000·00

Tab. 8.

Änkor efter delägare i änke- och pupillkassor. Dödlighet 1921—1932, med uppdelning på olika kassor.
 Antal observationsår (o), antal dödsfall (d) och dödsrisiker (q ‰).

Ålder	Statens järnvägars änke- och pupillkassa		Telegrafverkets änke- och pupill- kassa		Civilstatens änke- och pupillkassa		Tullstatens enskilda pensionsinrättning		Samtliga fyra kassor				
	o	q	o	q	o	q	o	q	o	q			
	d	q	d	q	d	q	d	q	d	q			
20-5—24-5	53-5	0	0-00	0	0-00	9-0	0	0-00	0-5	0	0-00	0	0-00
25-5—29-5	284-0	1	3-52	27-0	0	0-00	101-0	1	9-90	12-0	0-00	2	4-72
30-5—34-5	854-5	5	5-85	66-5	1	15-04	374-5	0	0-00	67-0	0-00	6	4-40
35-5—39-5	1 580-0	9	5-70	95-0	0	0-00	887-0	5	5-97	147-0	0-00	14	5-27
40-5—44-5	2 278-5	11	4-83	135-5	0	0-00	1 268-5	13	10-25	249-5	1	4-01	3 932-0
45-5—49-5	2 640-0	31	11-74	233-0	3	12-88	1 696-5	11	6-48	367-0	1	2-72	4 936-5
50-5—54-5	2 794-0	18	6-44	250-0	2	8-00	2 239-0	20	8-93	573-5	6	10-46	5 856-5
55-5—59-5	3 016-0	43	14-26	240-5	3	12-47	2 817-0	39	13-84	715-0	10	13-99	6 788-5
60-5—64-5	3 563-0	59	16-56	195-0	3	15-38	3 545-0	57	16-08	909-0	17	18-70	8 212-0
65-5—69-5	4 181-0	126	30-14	177-5	4	22-54	3 916-5	119	30-38	1 067-5	28	26-23	9 342-5
70-5—74-5	4 091-0	211	51-58	151-5	12	79-21	3 730-5	191	51-20	951-5	39	40-99	8 924-5
75-5—79-5	2 889-5	249	86-17	143-0	11	76-92	2 945-0	226	76-74	783-0	69	88-12	6 760-5
80-5—84-5	1 446-5	196	135-50	82-0	15	182-93	1 848-0	241	130-41	541-5	57	105-26	3 918-0
85-5—89-5	461-0	95	206-07	19-5	6	307-69	712-5	137	192-28	259-5	52	200-89	1 452-5
90-5—94-5	97-0	24	247-42				198-0	49	247-47	82-0	19	231-71	377-0
95-5—99-5	15-0	6	400-00				41-0	16	390-24	12-0	4	333-83	68-0
20-5—99-5	30 244-5	1 084		1 816-0	60		26 279-0	1 125		6 737-5	303		65 077-0

Tab. 9.

Änkor efter delägare i statens järnvägars, telegrafverkets och civilstatens änke- och pupillkassor samt tullstatens enskilda pensionsinrättning. Dödlighet 1921—1932 med fördelning på L- och H-graden.

Antal observationsår (o), verkligt antal dödsfall (d), dödsrisk (q ‰), beräknat antal dödsfall enligt befolkningsdödligheten (D), verkligt antal dödsfall i procent av beräknat ($\pi = 100 \cdot \frac{d}{D}$).

Ålder	Änkor efter tjänstemän i L-graderna						Änkor efter tjänstemän i H-graderna						Samtliga änkor							
	o		d		q		D		π		o		d		q		D		π	
20.5—24.5	57.5	0	0.00	0.24	0	5.5	0	0.00	0.02	0	63.0	0	0.00	0.26	0	0.00	0.26	0	0	
25.5—29.5	369.0	2	5.42	1.56	129	55.0	0	0.00	0.23	0	424.0	2	4.72	1.79	2	4.72	1.79	112	112	
30.5—34.5	1 115.0	5	4.48	4.89	102	247.5	1	4.04	1.09	92	1 362.5	6	4.40	5.98	6	4.40	5.98	100	100	
35.5—39.5	2 085.0	10	4.80	9.99	100	574.0	4	6.97	2.75	146	2 659.0	14	5.27	12.74	14	5.27	12.74	110	110	
40.5—44.5	2 962.5	16	5.40	16.52	97	969.5	9	9.28	5.42	166	3 932.0	25	6.36	21.94	25	6.36	21.94	114	114	
45.5—49.5	3 458.5	38	10.99	24.50	155	1 478.0	8	5.41	10.56	76	4 986.5	46	9.32	35.06	46	9.32	35.06	131	131	
50.5—54.5	3 633.0	30	8.26	34.72	86	2 223.5	16	7.20	21.33	75	5 856.5	46	7.85	56.05	46	7.85	56.05	82	82	
55.5—59.5	3 902.5	53	13.68	50.51	105	2 886.0	42	14.55	37.46	112	6 788.5	95	13.99	87.97	95	13.99	87.97	108	108	
60.5—64.5	4 657.0	79	16.96	90.74	87	3 555.0	57	16.03	69.25	82	8 212.0	136	16.56	159.99	136	16.56	159.99	85	85	
65.5—69.5	5 407.0	166	30.70	169.20	98	3 935.5	111	28.20	123.10	90	9 342.5	277	29.65	292.30	277	29.65	292.30	95	95	
70.5—74.5	5 251.0	271	51.61	264.71	102	3 673.5	182	49.54	184.85	98	8 924.5	453	50.76	449.56	453	50.76	449.56	101	101	
75.5—79.5	3 956.0	336	84.93	333.16	101	2 804.5	219	78.09	236.35	93	6 760.5	555	82.09	569.51	555	82.09	569.51	97	97	
80.5—84.5	2 237.0	278	124.27	237.80	93	1 681.0	231	137.42	224.12	103	3 918.0	509	129.91	521.92	509	129.91	521.92	98	98	
85.5—89.5	814.5	177	217.31	165.28	107	638.0	113	177.12	130.32	86	1 452.5	290	199.66	296.10	290	199.66	296.10	98	98	
90.5—94.5	202.0	45	222.77	58.22	77	175.0	47	268.57	50.13	94	377.0	92	244.03	108.35	92	244.03	108.35	85	85	
95.5—99.5	38.0	13	342.11	15.42	84	30.0	13	433.33	12.37	105	68.0	26	382.35	27.79	26	382.35	27.79	94	94	
20.5—99.5	40 145.5	1 519	37.84	1 537.46	99	24 931.5	1 053	42.24	1 109.85	95	65 077.0	2 572	39.52	2 647.31	2 572	39.52	2 647.31	97	97	

Tab. 10.

Änkor efter delägare i statens järnvägars, telegrafverkets och civilstatens änke- och pupillkassor samt tullstatens enskilda pensionsrättning. Omgiften 1921—1932. — Jämförelsesiffror i fråga om befolkningen.

Antal observationsår (o¹), antal omgiften (G), omgiftsfrekvens (g ‰); g = 1 000 · $\frac{G}{o^1}$.

Ålder	Statens järnvägars änke- och pupillkassa		Civilstatens änke- och pupillkassa		S a m t l i g a k a s s o r						Riksförsäkringsansaltens grunder, omgiften sannolikt per år och 1 000 änkor	Antal omgiften för änkor inom hela befolkningen 1911—1920, räknat per år och 1 000 änkor		Antal omgiften för änkor inom län 1930 o. 1931, räknat per år och 1 000 änkor								
	o ¹ G g		o ¹ G g		L		H		L och H			Landsbyggt	Städer	Landsbyggt	Städer	Totalt						
	o ¹	G	g	o ¹	G	g	o ¹	G	g	o ¹							G	g				
20·5—24·5	53·5	0	0·00	9·5	1	105·26	57·5	0	0·00	6·0	1	166·67	63·5	1	15·75	27·96	69·87	61·21	67·04	63·64	88·24	69·44
25·5—29·5	287·0	7	24·39	102·5	4	39·02	373·5	11	29·45	55·5	1	18·02	429·0	12	27·97	23·26	74·56	60·66	69·38	68·59	57·02	65·22
30·5—34·5	859·5	15	17·45	380·5	12	31·54	1 122·0	19	16·93	252·0	10	39·68	1 374·0	29	21·11	17·26	56·49	48·32	53·39	36·72	40·00	37·65
35·5—39·5	1 585·0	19	11·99	839·5	10	11·91	2 090·0	20	9·57	577·0	10	17·33	2 667·0	30	11·25	11·40	36·89	28·52	33·68	29·79	20·76	28·95
40·5—44·5	2 279·5	13	5·70	1 267·5	11	8·68	2 938·5	18	6·07	968·5	7	7·23	3 932·0	25	6·36	6·72	19·26	16·49	18·22	12·25	10·57	11·69
45·4—49·5	2 627·5	6	2·28	1 697·0	12	7·07	3 444·5	10	2·90	1 479·0	10	6·76	4 923·5	20	4·06	3·58	11·83	8·60	10·63	9·00	6·40	8·14
50·5—54·5	2 786·5	3	1·08	2 231·0	4	1·79	3 619·5	3	0·83	2 218·0	5	2·25	5 337·5	8	1·37	1·66	5·25	4·19	4·86	4·59	2·65	3·96
55·5—59·5	2 995·0	1	0·33	2 798·0	1	0·36	3 877·0	2	0·52	2 865·0	0	0·00	6 742·0	2	0·30	0·69	1·94	1·51	1·79	2·26	1·95	2·17
60·5—64·5	3 533·5	0	0·00	3 517·0	1	0·28	4 617·5	0	0·00	3 527·0	1	0·28	8 144·5	1	0·12	0·26	0·84	0·54	0·75	0·45	1·04	0·63
65·5—69·5	4 118·0	0	0·00	3 858·0	2	0·52	5 324·0	0	0·00	3 881·0	2	0·52	9 205·0	2	0·22	0·08	0·32	0·27	0·30	10·08	10·24	10·11
70·5—74·5	3 985·5	0	0·00	3 635·0	0	0·00	5 115·5	0	0·00	3 582·5	0	0·00	8 698·0	0	0·00	0·00	0·11	0·12	0·11			
75·5—79·5	2 765·0	0	0·00	2 832·0	0	0·00	3 788·0	0	0·00	2 695·0	0	0·00	6 483·0	0	0·00	0·00	0·08	0·06	0·04			
80·5—84·5	1 348·5	0	0·00	1 727·5	0	0·00	2 098·0	0	0·00	1 565·5	0	0·00	3 663·5	0	0·00	0·00	0·01	0·00	0·01			
85·5—89·5	413·5	0	0·00	644·0	0	0·00	726·0	0	0·00	581·5	0	0·00	1 307·5	0	0·00	0·00	0·00	0·00	0·00			
90·5—94·5	85·0	0	0·00	173·5	0	0·00	179·5	0	0·00	151·5	0	0·00	331·0	0	0·00	0·00	0·00	0·00	0·00			
95·5—99·5	12·0	0	0·00	33·0	0	0·00	31·5	0	0·00	23·5	0	0·00	55·0	0	0·00	0·00	0·00	0·00	0·00			
20·5—99·5	29 734·5	64		25 745·5	58		39 427·5	83		24 428·5	47		63 856·0	130								

1 Avser 65·5 år och högre.

Tab. 11.

Änkor efter delägare i statens järnvägars, telegrafverkets och civilstatens änke- och pupillkassor samt tullstatens enskilda pensionsinrättning.

Jämförelse mellan beräknat antal omgiften enligt riks försäkringsanstaltens beräkningsgrunder (Γ) och verkligt antal omgiften (G).

Ålder	Änkor efter tjänstemän i L-graderna		Änkor efter tjänstemän i H-graderna		Samtliga änkor (H + L)	
	Γ	G	Γ	G	Γ	G
20·5—24·5	1·57	0	0·16	1	1·73	1
25·5—29·5	8·47	11	1·25	1	9·72	12
30·5—34·5	18·98	19	4·21	10	23·19	29
35·5—39·5	23·52	20	6·48	10	30·00	30
40·5—44·5	19·91	18	6·45	7	26·36	25
45·5—49·5	12·39	10	5·21	10	17·60	20
50·5—54·5	6·14	3	3·69	5	9·83	8
55·5—59·5	2·74	2	2·01	0	4·75	2
60·5—64·5	1·23	0	0·94	1	2·17	1
65·5—69·5	0·49	0	0·34	2	0·83	2
20·5—69·5	95·44	83	30·74	47	126·18	130

Tab. 12.

Antal omgiften för änklingar inom befolkningen, räknat per år och 1 000
änklingar.

Ålder	Änklingar inom hela befolkningen åren 1911—1920			Änklingar inom 11 län åren 1930 och 1931		
	Landsbygd	Städer	Hela riket	Landsbygd	Städer	Totalsiffr
20·5—24·5	76·06	70·59	74·29	31·25	62·50	41·67
25·5—29·5	131·40	130·75	131·20	115·13	102·04	111·94
30·5—34·5	146·09	143·86	145·88	132·56	141·73	134·65
35·5—39·5	126·89	136·98	129·83	115·50	94·86	109·85
40·5—44·5	91·08	103·83	94·47	76·30	87·91	79·30
45·5—49·5	58·94	77·84	63·54	50·86	52·84	51·36
50·5—54·5	36·34	50·38	39·65	28·60	40·20	31·49
55·5—59·5	21·47	32·33	23·98	16·29	31·07	19·71
60·5—64·5	11·65	18·29	13·03	10·51	16·31	11·85
65·5—69·5	5·08	9·70	5·93	1·41 ¹	3·10 ¹	1·73 ¹
70·5—74·5	1·93	4·63	2·33			
75·5—79·5	0·50	1·17	0·60			
80·5—84·5	0·15	0·73	0·22			
85·5—89·5	0·13	0·00	0·12			
90·5—94·5	0·00	0·00	0·00			
95·5—99·5	0·00	0·00	0·00			
20·5—99·5	19·62	36·95	22·90	13·46	20·75	14·97

¹ Avser 65·5 år och högre åldrar.

Tab. 13.
Tabellen O M (2·5 H + L).

Ålder x	q_x ‰/00	l_x	Räntefot 4 %		Räntefot 3·5 %	
			D_x	\bar{N}_x	D_x	\bar{N}_x
20	2·1	100 000	45 639	958 864	50 257	1 150 122
21	2·1	99 790	43 791	914 150	48 455	1 100 766
22	2·2	99 580	42 018	871 245	46 718	1 053 179
23	2·2	99 361	40 313	830 080	45 039	1 007 300
24	2·2	99 142	38 677	790 584	43 420	963 071
25	2·3	98 924	37 108	752 692	41 859	920 432
26	2·3	98 696	35 599	716 338	40 351	879 326
27	2·4	98 469	34 151	681 464	38 896	839 703
28	2·4	98 233	32 758	648 009	37 491	801 510
29	2·5	97 997	31 423	615 918	36 136	764 696
30	2·6	97 752	30 139	585 138	34 827	729 214
31	2·6	97 498	28 904	555 616	33 562	695 020
32	2·7	97 245	27 720	527 304	32 343	662 068
33	2·8	96 982	26 582	500 153	31 164	630 314
34	2·9	96 710	25 488	474 118	30 026	599 719
35	3·1	96 430	24 437	449 156	28 927	570 242
36	3·2	96 131	23 424	425 225	27 862	541 848
37	3·3	95 823	22 451	402 288	26 833	514 500
38	3·4	95 507	21 516	380 304	25 841	488 164
39	3·6	95 182	20 618	359 237	24 882	462 802
40	3·8	94 839	19 754	339 051	23 954	438 384
41	4·0	94 479	18 922	319 713	23 056	414 879
42	4·3	94 101	18 121	301 192	22 187	392 258
43	4·6	93 696	17 350	283 456	21 345	370 492
44	4·9	93 265	16 605	266 478	20 528	349 555
45	5·4	92 808	15 886	250 233	19 736	329 423
46	6·0	92 307	15 195	234 692	18 966	310 072
47	6·6	91 753	14 523	219 834	18 215	291 482
48	7·2	91 147	13 872	205 636	17 483	273 632
49	7·8	90 491	13 243	192 078	16 770	256 506
50	8·5	89 785	12 634	179 140	16 076	240 083
51	9·3	89 022	12 045	166 800	15 401	224 344
52	10·2	88 194	11 474	155 041	14 741	209 274
53	11·2	87 294	10 920	143 844	14 098	194 854
54	12·3	86 316	10 382	133 193	13 468	181 071
55	13·6	85 254	9 860·1	123 072·2	12 853	167 910
56	15·0	84 095	9 352·0	113 466·2	12 249	155 360
57	16·5	82 834	8 857·4	104 361·5	11 658	143 406
58	18·3	81 467	8 376·2	95 744·7	11 077	132 038
59	20·3	79 976	7 906·7	87 603·2	10 507	121 246

Ålder x	q_x ‰	l_x	Räntefot 4 %		Räntefot 3·5 %	
			D_x	\bar{N}_x	D_x	\bar{N}_x
60	22·4	78 352	7 448·2	79 925·8	9 945·6	111 019·9
61	24·8	76 597	7 001·3	72 701·0	9 894·0	101 350·1
62	27·3	74 697	6 565·0	65 917·9	8 851·2	92 227·5
63	30·2	72 658	6 140·2	59 555·3	8 318·4	83 642·7
64	33·1	70 464	5 725·8	53 632·3	7 794·4	75 586·3
65	36·0	68 132	5 323·3	48 107·8	7 281·6	68 048·3
66	39·0	65 679	4 934·3	42 979·0	6 782·1	61 016·4
67	42·2	63 118	4 559·5	38 232·0	6 297·2	54 476·8
68	45·6	60 454	4 199·1	33 852·8	5 827·5	48 414·4
69	49·3	57 697	3 853·5	29 826·4	5 373·6	42 813·9
70	53·3	54 853	3 522·6	26 138·4	4 936·0	37 659·1
71	57·7	51 929	3 206·6	22 773·8	4 514·9	32 933·6
72	62·7	48 933	2 905·4	19 717·8	4 110·5	28 621·0
73	68·6	45 865	2 618·5	16 955·8	3 722·5	24 704·4
74	74·7	42 719	2 345·1	14 474·0	3 349·9	21 168·2
75	81·5	39 528	2 086·4	12 258·3	2 994·9	17 995·8
76	89·0	36 306	1 842·7	10 293·8	2 657·7	15 169·6
77	97·0	33 075	1 614·1	8 565·4	2 339·3	12 671·0
78	106·0	29 867	1 401·5	7 057·6	2 041·0	10 480·9
79	115·0	26 701	1 204·7	5 754·4	1 762·9	8 579·0
80	124·0	23 630	1 025·2	4 639·5	1 507·4	6 943·8
81	135·0	20 700	863·51	3 695·14	1 275·9	5 552·2
82	146·0	17 906	718·23	2 904·28	1 066·3	4 381·0
83	158·0	15 292	589·79	2 250·26	879·86	3 408·01
84	171·0	12 876	477·51	1 716·62	715·80	2 610·18
85	185·0	10 674	380·62	1 287·55	573·32	1 965·62
86	200·0	8 699·3	298·28	943·10	451·45	1 453·24
87	216·0	6 959·4	229·44	684·24	348·95	1 053·04
88	233·0	5 456·2	172·96	483·04	264·33	746·40
89	251·0	4 184·9	127·56	332·78	195·88	516·29
90	270·0	3 134·5	91·869	223·062	141·75	347·48
91	292·0	2 288·2	64·485	144·886	99·982	226·610
92	316·0	1 620·0	43·898	90·694	68·392	142·423
93	343·0	1 108·1	28·872	54·309	45·199	85·628
94	380·0	728·02	18·239	30·754	28·691	48·682
95	430·0	451·37	10·873	16·198	17·187	25·744
96	490·0	257·28	5·9594	7·7817	9·4653	12·4172
97	550·0	131·21	2·9224	3·3408	4·6639	5·3526
98	625·0	59·044	1·2645	1·2474	2·0278	2·0068
99	700·0	22·142	0·4559	0·3872	0·7347	0·6256
100	800·0	6·6426	0·1315	0·0934	0·2130	0·1517
101	900·0	1·3285	0·0253	0·0150	0·0412	0·0246
102	1 000·0	0·1328	0·0024	0·0012	0·0040	0·0020

Tab. 14.

Jämförelse mellan enligt den utjämnade tabellen OM ($2.5 H + L$) beräknat och verkligt antal dödsfall för ordinarie manliga tjänstemän (inkl. pensionärer).

(1) Å l d e r	(2) Beräknat antal dödsfall ($2.5 \times H + L$)	(3) Verkligt antal dödsfall ($2.5 \times H + L$)	(4) Differens (3) - (2)	
			+	-
20.5—24.5	9.42	11.5	2.08	
25.5—29.5	84.19	79.5		4.69
30.5—34.5	218.87	233.5	14.63	
35.5—39.5	361.86	368.0	6.14	
40.5—44.5	484.09	459.5		24.59
45.5—49.5	646.67	647.0	0.33	
50.5—54.5	751.75	743.0		8.75
55.5—59.5	914.39	901.5		12.89
60.5—64.5	1 127.81	1 119.5		8.31
65.5—69.5	1 226.25	1 259.0	32.75	
70.5—74.5	1 238.49	1 197.0		41.49
75.5—79.5	1 073.09	1 084.5	11.41	
80.5—84.5	646.26	678.5	32.24	
85.5—89.5	323.55	275.0		48.55
90.5—94.5	112.73	121.5	8.77	
95.5—99.5	31.26	18.0		13.26
Summa	9 250.68	9 196.5	108.35	162.53

Tab. 15.

Jämförelse mellan enligt pensionsförsäkringskommitténs dödlighetstabell för kvinnor beräknat och verkligt antal dödsfall för ordinarie kvinnliga tjänstemän (inkl. pensionärer).

Å l d e r	Beräknat antal dödsfall	Verkligt antal dödsfall	Verkligt antal i procent av beräknat
20·5—24·5	5·97	3	50
25·5—29·5	36·81	18	49
30·5—34·5	62·08	30	48
35·5—39·5	59·54	34	57
40·5—44·5	51·05	38	74
45·5—49·5	41·28	41	99
50·5—54·5	36·01	35	97
55·5—59·5	33·95	29	85
60·5—64·5	37·82	49	130
65·5—69·5	38·64	35	91
70·5—74·5	38·19	39	102
75·5—79·5	33·66	33	98
80·5—84·5	19·74	18	91
85·5—89·5	5·15	3	58
20·5—89·5	499·89	405	81

Tab. 16.

Hypotetiska omgiftessannolikheter för änklingar efter kvinnliga tjänstemän.

Änklingens ålder x	Omgiftes- sannolikhet g_x ‰	Änklingens ålder x	Omgiftes- sannolikhet g_x ‰
20	16	50	20
21	24	51	18
22	31	52	17
23	37	53	15
24	42	54	14
25	45	55	12
26	48	56	11
27	51	57	10
28	54	58	9
29	56	59	8
30	57	60	8
31	58	61	7
32	58	62	6
33	58	63	5
34	58	64	4
35	57	65	4
36	56	66	3
37	54	67	3
38	51	68	2
39	48	69	2
40	45	70	2
41	42	71	1
42	39	72	1
43	36	73	1
44	34	74	1
45	31	75	0
46	28		
47	26		
48	24		
49	22		

Ta

Civila manliga tjänstemän ^{1/7} 1933 och manliga års-arbetare ^{1/10} 1933

Ålders- intervall ¹	Ordinarie tjänstemän i L-graderna											Icke-ordi- narie tjän- stemän i L-graderna		Sj		
	Sj		Tv		Pv		Ci övr.		Tu		Samtliga ²		n	å	n	å
	n	å	n	å	n	å	n	å	n	å	n	å				
20—24 . .	1	24·00			43	23·58			1	24·00	45	23·60	316	23·15		
25—29 . .	20	27·45	14	28·29	300	27·31	62	27·95	50	28·68	452	27·60	648	27·02		
30—34 . .	361	33·11	163	32·63	569	32·09	239	32·39	374	32·36	1 711	32·46	707	31·87	42	33·00
35—39 . .	3 275	37·45	189	37·18	447	36·82	546	37·06	406	36·86	4 873	37·29	441	36·98	218	37·25
40—44 . .	4 311	41·78	218	41·95	392	42·22	746	42·15	269	41·87	5 950	41·87	259	41·98	324	42·10
45—49 . .	3 392	47·09	291	47·04	593	47·17	862	46·94	286	47·05	5 465	47·07	131	46·76	375	47·00
50—54 . .	3 395	51·91	184	51·84	672	51·91	586	51·81	316	51·93	5 254	51·90	91	51·89	392	52·00
55—59 . .	2 616	56·83	148	56·79	442	56·70	380	56·71	271	56·90	4 001	56·81	75	57·01	330	56·75
60—64 . .	1 449	61·71	81	61·58	183	61·69	234	61·91	193	61·77	2 254	61·74	42	61·48	236	61·80
65—69 . .	797	66·99	35	66·71	112	67·00	155	66·99	168	67·11	1 335	66·98	8	65·62	127	66·75
70—74 . .	488	71·70	17	71·59	94	71·86	128	71·88	107	71·64	876	71·75	3	72·00	70	71·75
75—79 . .	325	76·85	6	76·17	50	76·50	51	76·67	65	77·02	527	76·81			75	76·80
80—84 . .	234	81·58			26	82·04	27	81·67	27	81·44	327	81·61			27	81·60
85—89 . .	64	86·38			5	88·20	8	87·88	5	86·40	87	86·54			10	86·30
90—94 . .	16	91·69			1	90·00	1	90·00	3	91·33	21	91·48				
95—99 . .																
Summa	20 744		1 346		3 929		4 025		2 541		33 178		2 721		2 226	

¹ För arbetare 20·25—24·25; 25·25—29·25 etc.

² Häri även inräknade personal vid universitetet samt viss lotspersonal, som ej är delägare i civilstatet

kl. pensionärer). Antal (n) och medelålder (å) inom olika åldersintervaller.

Ordinarie tjänstemän i H-graderna										Icke-ordinarie tjänstemän i H-graderna		Samtliga ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän		Arbetare			
Tv		Pv		Ci övr.		Tu		Sk		Samtliga ²							
n	å	n	å	n	å	n	å	n	å	n	å	n	å	n	å	n	å
1	24·00					4	23·50			5	23·60	50	23·30	416	23·22	735	22·46
11	26·64	5	27·60	5	28·60	24	26·96	9	27·22	55	27·18	228	27·32	1 383	27·26	1 016	27·35
00	32·39	87	32·33	65	33·02	9	32·56	31	32·39	338	32·58	467	32·07	3 223	32·29	1 393	32·37
25	36·78	147	36·88	355	37·53	65	37·88	129	37·59	1 059	37·32	374	36·81	6 747	37·25	1 788	37·27
66	42·03	179	42·02	660	42·12	168	42·25	424	42·20	1 853	42·16	311	41·81	8 373	41·93	1 635	42·35
74	47·18	251	47·27	760	47·00	169	46·73	449	46·84	2 114	46·99	147	46·82	7 857	47·04	1 384	47·14
91	51·84	274	51·86	622	51·92	100	51·75	294	51·86	1 814	51·93	73	51·90	7 232	51·91	1 106	52·21
73	56·79	164	56·91	420	56·73	47	57·26	231	56·82	1 304	56·85	40	56·78	5 420	56·82	889	57·19
49	62·00	120	61·68	360	62·04	55	62·25	184	61·86	1 039	61·92	15	61·53	3 350	61·79	523	61·99
27	66·48	87	66·87	352	66·84	68	66·96	143	67·03	828	66·87	4	66·00	2 175	66·92	384	67·09
17	71·76	68	71·41	282	71·80	41	72·10	97	71·72	593	71·74	1	71·00	1 473	71·75	284	72·15
2	78·00	28	76·29	116	76·76	10	76·70	56	76·70	295	76·77			822	76·80	165	77·09
3	81·00	26	81·50	51	81·80	5	81·20	24	81·96	141	81·59			468	81·60	70	82·09
1	88·00	3	87·33	25	86·60			13	86·38	52	86·54			139	86·54	21	86·73
		3	90·00	2	92·50			1	94·00	6	91·50			27	91·48	3	90·92
				1	98·00					1	98·00			1	98·00		
40		1 442		4 076		765		2 085		11 497		1 710		49 106		11 396	

ke- och pupillkassa. Dessa äro ej specificerade i kolumnerna till vänster.

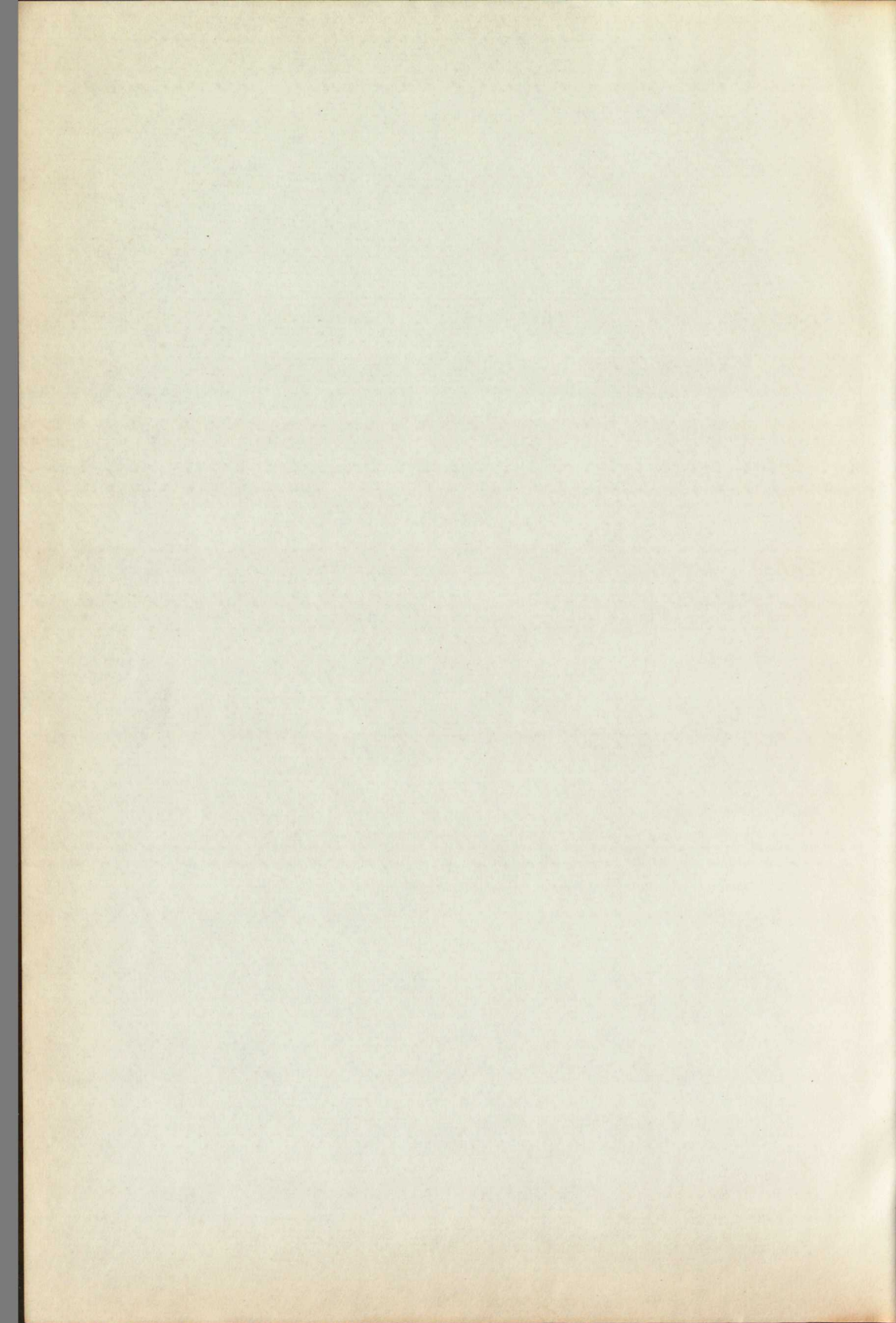
Tab. 18.

Civila manliga tjänstemän $\frac{1}{7}$ 1933 och manliga årsarbetare $\frac{1}{10}$ 1932 (inkl. pensionärer). Antal gifta i procent av hela antalet.

Ålders- inter- vall ¹	Ordinarie tjänstemän i L-graderna						Ordinarie tjänstemän i H-graderna						Icke-or- dinarie tjänste- män i H-gra- derna	Samtliga ordinarie och icke- ordinarie tjänste- män	Arbe- tare	Hela befolkningen 31 dec. 1920			
	Sj	Tv	Pv	Ci övr.	Tu	Samt- liga ²	Sj	Tv	Pv	Ci övr.	Tu	Sk				Samt- liga ²	Lands- bygd	Stä- der	Hela - riket
20—24	0-00	16-28			0-00	15-56	7-59	0-00			25-00		20-00		4-93	4-64	4-85		
25—29	50-00	42-86	41-00	48-39	56-00	44-69	36-27		40-00	29-17	33-33	30-91	34-65		47-93	31-97	32-51		
30—34	80-33	84-05	75-57	73-22	82-35	78-55	70-86	76-19	79-00	74-71	80-00	66-67	76-04	55-67	77-24	59-29	59-18		
35—39	89-71	89-42	85-01	89-74	87-44	89-06	87-07	81-65	80-00	80-95	85-92	75-38	73-64	69-52	89-43	71-84	71-69		
40—44	92-69	89-45	88-01	92-63	90-33	92-15	85-33	86-11	81-82	84-92	85-45	83-93	82-31	74-60	89-66	77-28	77-05		
45—49	92-69	93-47	88-87	93-85	90-21	92-41	89-31	88-27	89-19	82-07	85-00	74-56	82-85	80-27	89-60	79-13	78-45		
50—54	91-99	89-67	90-77	91-81	89-87	91-72	83-52	89-03	85-71	80-66	86-17	75-00	80-61	82-19	89-68	79-73	78-60		
55—59	90-41	91-22	87-10	86-05	90-41	89-95	81-33	86-67	86-30	77-44	86-67	80-85	77-06	82-50	88-19	78-03	77-14		
60—64	87-09	82-72	87-43	81-62	88-08	87-05	69-05	88-56	79-59	75-83	81-39	78-18	73-91	80-65	84-84	79-54	75-05		
65—69	79-17	74-29	77-68	81-94	83-33	80-82	100-00	74-02	77-78	74-71	80-97	73-53	65-03	76-09	79-13	70-60	70-29		
70—74	69-67	70-59	74-47	72-66	73-83	71-92	100-00	72-86	64-71	70-59	72-70	65-85	58-76	69-81	71-15	62-32	63-09		
75—79	56-00	83-33	58-00	58-82	60-00	59-20	58-67	58-67	100-00	71-43	69-33	60-00	69-64	67-12	62-04	51-52	52-27		
80—84	39-32		46-15	33-33	51-85	42-20	55-56	66-67	57-69	52-94	60-00	58-33	56-74	46-58	45-71	40-75	40-33		
85—89	26-56		20-00	37-50	40-00	29-89	10-00	0-00	33-33	32-00	46-15	30-77	46-15	30-77	30-22	29-02	28-93		
90—94	31-25		0-00	0-00	0-00	23-81			0-00	50-00	100-00	33-33	33-33	25-93	19-82	22-45	20-13		
95—99										0-00	0-00	0-00	0-00	0-00	12-26	9-80	12-02		

¹ För arbetare 20-25—24-25; 25-25—29-25 etc.

² Häri ären inräknade personal vid universitetet samt viss lotspersonal, som ej är delägare i civilstatens änke- och pupillkassa. Dessa äro ej specificerade i kolumnerna till vänster.

Tab. 20.

Civila manliga tjänstemän $1/7$ 1933 och manliga årsarbetare $1/10$ 1932 (inkl. pensionärer).
 Outjämnade värden på f_x^0 (utan hänsyn till änkas omgifte). Räntefot 4 %.

Åldersintervall ¹	Ordinarie tjänstemän i L-graderna						Icke-ordinarie tjänstemän i L-graderna						Ordinarie tjänstemän i H-graderna						Icke-ordinarie tjänstemän i H-graderna		Samtliga ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän		
	Sj	Tv	Pv	Ci övr.	Tu	Samtliga ²	Sj	Tv	Pv	Ci övr.	Tu	Samtliga ²	Sj	Tv	Pv	Ci övr.	Tu	Sk	Samtliga ²	Icke-ordinarie tjänstemän i H-graderna	Samtliga ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän	Arbetare	
																							0:00
20—24	0:00	8:60	8:33	9:82	11:43	3:21	1:58	0:00	3:21	8:07	5:28	4:23	0:41	1:65	2:32								
25—29	10:25	16:63	15:04	14:44	16:36	15:57	7:42	3:61	8:28	8:07	5:93	6:30	7:09	7:86	9:79								
30—34	15:84	17:05	16:35	17:05	16:77	16:90	14:11	15:12	14:77	15:96	13:18	12:75	11:11	14:55	15:33								
35—39	17:07	16:36	16:00	16:86	16:45	16:80	16:70	15:52	15:63	16:44	14:86	14:13	13:40	16:49	17:08								
40—44	16:90	16:04	15:17	16:25	15:65	15:81	15:63	15:71	15:08	15:83	15:46	15:16	13:92	16:38	16:20								
45—49	15:80	14:41	14:44	14:80	14:33	14:57	15:66	15:16	14:32	14:94	13:26	14:74	14:04	15:48	15:20								
50—54	14:56	13:49	12:68	12:88	13:09	13:08	13:65	14:41	13:13	14:31	12:33	13:34	13:33	14:37	13:61								
55—59	13:08	11:00	11:27	10:89	11:61	11:36	11:78	12:97	11:77	13:35	12:17	11:95	12:72	12:97	11:81								
60—64	11:34	8:65	8:36	9:66	9:50	9:11	9:22	11:80	10:77	11:62	10:35	10:44	11:25	12:48	10:30								
65—69	8:78	7:43	7:40	6:95	7:54	7:02	12:04	9:21	9:69	10:57	9:62	8:49	9:87	10:46	8:57								
70—74	6:71	5:30	5:30	5:20	5:45	4:98	8:21	7:78	8:49	8:42	7:56	6:87	7:99	7:42	5:90								
75—79	4:68	2:63	2:63	2:63	4:47	3:07	5:88	5:88	7:36	7:02	6:09	7:10	6:75	5:62	4:09								
80—84	2:82	0:73	0:73	2:14	2:81	1:82	4:13	4:13	5:34	4:63	3:33	5:41	4:86	3:61	3:10								
85—89	1:74	0:00	0:00	0:00	0:00	1:56	0:74	0:00	1:58	2:34		4:03	2:36	2:03	2:79								
90—94	2:04						0:00	0:00	0:00	2:23		8:09	2:09	1:67	2:08								
95—99							0:00	0:00	0:00			0:00	0:00	0:00									

¹ För arbetare 20:25—24:25; 25:25—29:25 etc.

² Här i även inräknade personal vid universitetet samt viss lotspersonal, som ej är delägare i civilstatens änke- och pupillkassa. Dessa äro ej specificerade i kolumnerna till vänster.

Tab. 21.

Civila manliga tjänstemän $\frac{1}{7}$ 1933 (ordinarie och icke-ordinarie; inkl. pensionärer).Outjämnade värden på f_x^b (utan hänsyn till änkas omgifte). Räntefot 4 %.

Å l d e r	Tjänstemän i L-graderna		Tjänstemän i H-graderna		Samtliga tjänstemän
	ordinarie	icke- ordinarie	ordinarie	icke- ordinarie	
20—24	0·46	0·29	0·00	0·14	0·29
25—29	1·84	1·66	0·76	0·77	1·54
30—34	4·06	3·70	3·47	2·66	3·72
35—39	5·36	5·74	5·14	3·73	5·26
40—44	5·50	5·87	5·37	4·49	5·45
45—49	4·33	5·77	4·49	3·92	4·39
50—54	3·11	3·51	3·43	3·38	3·20
55—59	1·93	1·54	2·18	2·66	1·99
60—64	1·07	0·99	1·11	0·53	1·07
65—69	0·39	0·61	0·62	0·00	0·47
70—74	0·19	0·00	0·31	0·00	0·24
75—79	0·08		0·11		0·09
80—84	0·04		0·01		0·03
85—89	0·00		0·00		0·00
90—94	0·00		0·00		0·00
95—99			0·00		0·00

Tab. 22.

Civila manliga tjänstemän $\frac{1}{7}$ 1933 (ordinarie och icke-ordinarie; inkl. pensionärer).Fördelning av det outjämnade barnpensionsvärdet f_x^b på olika moment.

Å l d e r	A n d e l a v s e e n d e			Summa f_x^b
	egna arvsberättigade barn		adoptivbarn (= dubbla den ur kortmate- rialet framräk- nade merkost- naden)	
	efter tjänste- man, som vid sitt frånfälle ej är gift	efter tjänste- man, som vid sitt frånfälle är gift		
20—24	0·03	0·26	0·00	0·29
25—29	0·10	1·43	0·01	1·54
30—34	0·17	3·49	0·06	3·72
35—39	0·22	4·91	0·13	5·26
40—44	0·22	5·07	0·16	5·45
45—49	0·22	4·01	0·16	4·39
50—54	0·22	2·85	0·13	3·20
55—59	0·18	1·69	0·12	1·99
60—64	0·11	0·91	0·05	1·07
65—69	0·05	0·40	0·02	0·47
70—74	0·04	0·20	0·00	0·24
75—79	0·02	0·07	0·00	0·09
80—84	0·00	0·03	0·00	0·03
85—89	0·00	0·00	0·00	0·00
90—94	0·00	0·00	0·00	0·00
95—99	0·00	0·00	0·00	0·00

Tab. 23.

Civila manliga tjänstemän $\frac{1}{7}$ 1933 (ordinarie och icke-ordinarie; inkl. pensionärer).
 Relativt antal tjänstemän med olika antal barn samt genomsnittlig ålder för egna arvsberättigade barn under 21 år till gift tjänsteman.

Tjänstemans ålder	Antal gifta tjänstemän med barn, räknat i procent av hela antalet tjänstemän		Antal barn till gifta tjänstemän, med undantag för det yngsta och näst yngsta, räknat i procent av hela antalet tjänstemän	Genomsnittlig ålder för		
	minst ett barn	minst två barn		yngsta barnet	näst yngsta barnet	övriga barn
20—24	3·37	0·48	0·24	1·58	3·00	4·00
25—29	18·73	4·84	0·58	2·12	4·40	5·14
30—34	45·52	17·90	6·64	3·92	6·44	8·99
35—39	67·72	38·58	25·15	7·03	9·52	11·66
40—44	73·78	48·79	44·55	8·73	11·68	13·75
45—49	71·18	47·73	47·50	11·58	13·95	15·75
50—54	61·34	36·84	37·49	13·05	15·17	16·56
55—59	45·54	23·69	21·94	14·61	15·94	17·17
60—64	30·24	12·75	10·12	15·72	16·54	16·97
65—69	14·76	5·70	3·91	16·05	17·10	17·36
70—74	6·31	1·90	2·10	15·36	15·89	16·38
75—79	2·92	1·58	0·73	16·70	18·09	18·70
80—84	1·28	0·21	0·00	15·96	20·75	
85—89	0·00	0·00	0·00			
90—94	0·00	0·00	0·00			
95—99	0·00	0·00	0·00			

Tab. 24.

Civila manliga tjänstemän $\frac{1}{7}$ 1933 och manliga årsarbetare $\frac{1}{10}$ 1932 (inkl. pensionärer).

Outjämnade värden på f_x , beräkningar med och utan hänsyn till änkas omgifte.
Räntefot 4 %.

Ålder ¹	Utan hänsyn till änkas omgifte						Med hänsyn till änkas omgifte					
	Tjänstemän i L-graderna		Tjänstemän i H-graderna		Samtliga tjänste- män	Arbetare (hypote- tiskt värde)	Tjänstemän i L-graderna		Tjänstemän i H-graderna		Samtliga tjänste- män	
	ordi- narie	icke- ordi- narie	ordi- narie	icke- ordi- narie			ordi- narie	icke- ordi- narie	ordi- narie	icke- ordi- narie		
20—24	3·67	1·87	4·23	0·55	1·94	2·76	3·07	1·56	3·20	0·49	1·61	
25—29	10·93	9·08	7·06	7·86	9·40	12·07	9·52	7·86	6·02	6·65	8·13	
30—34	19·63	17·81	18·55	13·77	18·27	19·57	17·79	16·05	16·76	12·38	16·52	
35—39	22·26	22·44	20·77	17·13	21·75	22·23	21·11	21·10	19·57	15·99	20·59	
40—44	22·30	21·50	20·94	18·41	21·83	20·88	21·47	20·73	20·12	17·57	21·00	
45—49	20·14	21·43	19·23	17·96	19·87	19·18	19·70	20·91	18·68	17·45	19·40	
50—54	17·68	17·16	17·30	16·71	17·57	16·18	17·46	16·85	16·98	16·44	17·33	
55—59	15·01	13·32	14·90	15·46	14·96	13·30	14·89	13·20	14·71	15·20	14·83	
60—64	12·43	10·21	12·36	13·01	12·38	11·16	12·37	10·15	12·26	12·81	12·31	
65—69	9·50	12·65	10·49	10·46	9·89	9·11	9·48	12·61	10·42	9·82	9·85	
70—74	7·21	8·21	8·30	11·02	7·66	5·91	7·20	8·21	8·26	11·01	7·63	
75—79	5·06		6·86		5·71	4·09	5·05		6·84		5·70	
80—84	3·11		4·87		3·64	3·10	3·11		4·86		3·63	
85—89	1·82		2·36		2·03	2·79	1·82		2·36		2·03	
90—94	1·56		2·09		1·67	2·08	1·56		2·09		1·67	
95—99			0·00		0·00				0·00		0·00	

¹ För arbetare 20·25—24·25; 25·25—29·25 etc.

Tab. 25.

Kvinnliga tjänstemän ^{1/7} 1933 och kvinnliga årsarbetare ^{1/10} 1932 (inkl. pensionärer).

Antal (n), medelålder inom olika åldersintervaller (å) samt antal gifta i procent av hela antalet (γ).

Ålders- intervall ¹	K v i n n l i g a t j ä n s t e m ä n										Arbeterskor			Antal gifta kvinnor inom befolkningen i procent av hela antalet kvinnor		
	ordinarie					icke-ordinarie					samtliga			Lands- bygd	Städer	Hela riket
	n	å	γ	n	å	γ	n	å	γ	n	γ					
20—24 . . .	28	23·57	14·29	651	22·67	3·84	679	22·71	4·27	253	5·93	19·09	13·43	16·70		
25—29 . . .	432	27·28	17·36	2 022	26·77	16·52	2 454	26·86	16·67	165	27·27	48·81	39·64	51·19		
30—34 . . .	1 139	32·46	26·43	2 149	32·18	29·04	3 288	32·28	28·13	146	32·19	65·04	55·94	56·35		
35—39 . . .	1 882	36·93	28·64	724	36·43	31·08	2 606	36·79	29·32	142	19·72	71·23	62·07	67·89		
40—44 . . .	1 520	42·01	25·26	226	41·86	19·47	1 746	41·99	24·51	131	26·72	73·10	62·74	62·96		
45—49 . . .	1 206	46·32	16·50	120	46·56	17·50	1 326	46·80	16·59	97	12·37	72·81	61·24	76·39		
50—54 . . .	711	51·32	14·21	82	51·59	21·95	793	51·80	15·01	83	10·84	70·37	56·33	65·77		
55—59 . . .	474	56·79	6·33	57	56·96	14·04	531	56·81	7·16	49	28·57	67·04	52·03	62·31		
60—64 . . .	289	61·90	4·15	18	61·78	5·56	307	61·90	4·23	26	19·23	61·05	45·03	56·20		
65—69 . . .	186	66·72	1·08	6	66·88	16·67	192	66·72	1·56	8	0·00	53·14	37·13	48·58		
70—74 . . .	98	72·05	1·02				98	72·05	1·02	3	0·00	42·68	28·64	38·88		
75—79 . . .	63	77·06	0·00				63	77·06	0·00	2	0·00	30·35	19·60	27·59		
80—84 . . .	29	81·45	0·00				29	81·45	0·00			19·63	13·20	18·07		
85—89 . . .	7	87·14	0·00				7	87·14	0·00			10·78	6·87	9·91		
90—94 . . .												5·37	3·57	4·98		
95—99 . . .												2·11	1·59	2·02		
Summa	8 064			6 055			14 119			1 105						

¹ För arbetare 20·25—24·25; 25·25—29·25 etc.

Tab. 26.

Kvinnliga tjänstemän ¹/₇ 1933 (ordinarie och icke-ordinarie; inkl. pensionärer). Outjämnade, okorrigerade värden på f_x . Räntefot 4 %.

Alt. 1. Med pensionsrätt för änkring, beräkning med hänsyn till änkrings omgifte. Alt. 2. Utan pensionsrätt för änkring.

Å l d e r	Alt. 1	Alt. 2
20—24	0·62	0·20
25—29	2·44	0·79
30—34	4·73	1·95
35—39	5·34	2·36
40—44	4·52	1·88
45—49	3·04	1·23
50—54	2·33	0·65
55—59	0·96	0·14
60—64	0·45	0·03
65—69	0·20	0·05
70—74	0·05	0·00
75—79	0·00	0·00
80—84	0·00	0·00
85—89	0·00	0·00

Tab. 27.

Relationstal avseende barn under 18 år. Jämförelse mellan kvinnliga tjänstemän (ordinarie och icke-ordinarie) och kvinnliga arbetare (inkl. pensionärer).

Å l d e r ¹	Antal anställda tjänstemän (arbetare) med barn under 18 år i procent av hela antalet tjänstemän (arbetare)		Antal barn under 18 år i genomsnitt per	
	tjänstemän	arbetare	tjänsteman	arbetare
20—24	0·01	0·09	0·01	0·09
25—29	0·06	0·12	0·07	0·15
30—34	0·14	0·36	0·19	0·49
35—39	0·17	0·31	0·26	0·45
40—44	0·15	0·30	0·23	0·52
45—49	0·12	0·20	0·18	0·33
50—54	0·07	0·14	0·09	0·17
55—59	0·02	0·06	0·02	0·06

¹ För arbetare 20·25—24·25; 25·25—29·25 etc.

Tab. 28.

Utjämnade värden på f_x för män samt korrigerade och utjämnade värden på f_x för kvinnor ävensom F_x -värden. Med hänsyn till omgiften.

x	Manliga tjänstemän				Kvinnliga tjänstemän				
					Med pensionsrätt för änkring				Utan pensionsrätt för änkring
	4 %		3·5 %		4 %		3·5 %		4 %
	f_x	F_x	f_x	F_x	f_x	F_x	f_x	F_x	f_x
20	0·0	1·924	0·0	2·393	0·0	0·458	0·0	0·545	0·0
21	0·4	2·010	0·4	2·481	0·2	0·478	0·2	0·566	0·0
22	1·0	2·088	1·1	2·572	0·5	0·497	0·5	0·587	0·1
23	1·7	2·173	1·8	2·665	0·8	0·517	0·8	0·607	0·2
24	2·8	2·260	3·0	2·759	1·2	0·535	1·3	0·627	0·4
25	4·4	2·348	4·7	2·853	1·7	0·553	1·8	0·645	0·5
26	6·0	2·435	6·4	2·946	2·2	0·570	2·3	0·662	0·7
27	7·6	2·522	8·2	3·040	2·7	0·586	2·8	0·678	0·9
28	9·3	2·609	10·0	3·131	3·1	0·600	3·3	0·693	1·1
29	11·1	2·695	11·9	3·222	3·6	0·614	3·8	0·706	1·4
30	13·1	2·779	14·0	3·310	4·1	0·626	4·3	0·718	1·6
31	14·7	2·860	15·7	3·396	4·5	0·637	4·8	0·729	1·8
32	16·2	2·941	17·3	3·480	4·9	0·648	5·2	0·739	2·0
33	17·6	3·021	18·7	3·561	5·2	0·656	5·5	0·747	2·2
34	18·6	3·098	19·9	3·641	5·5	0·664	5·8	0·753	2·4
35	19·5	3·175	20·8	3·720	5·8	0·670	6·1	0·759	2·5
36	20·2	3·250	21·5	3·795	6·0	0·675	6·3	0·762	2·6
37	20·7	3·323	22·0	3·869	6·2	0·679	6·5	0·765	2·7
38	21·1	3·397	22·4	3·944	6·3	0·683	6·6	0·768	2·8
39	21·2	3·471	22·5	4·017	6·3	0·685	6·6	0·768	2·8
40	21·3	3·545	22·6	4·090	6·3	0·686	6·6	0·768	2·8
41	21·3	3·618	22·6	4·162	6·4	0·687	6·7	0·768	2·7
42	21·1	3·691	22·4	4·233	6·4	0·686	6·7	0·766	2·6
43	20·8	3·763	22·0	4·302	6·3	0·685	6·6	0·762	2·6
44	20·5	3·834	21·7	4·371	6·3	0·683	6·6	0·758	2·5
45	20·2	3·902	21·4	4·437	6·2	0·679	6·5	0·753	2·5
46	19·9	3·972	21·1	4·501	6·2	0·675	6·5	0·746	2·5
47	19·5	4·035	20·7	4·558	6·1	0·669	6·4	0·738	2·4
48	19·1	4·093	20·2	4·611	5·9	0·661	6·2	0·728	2·2
49	18·6	4·149	19·7	4·660	5·7	0·652	6·0	0·717	2·0
50	18·2	4·201	19·2	4·705	5·4	0·643	5·7	0·704	1·8
51	17·8	4·249	18·7	4·747	5·2	0·632	5·4	0·691	1·6
52	17·3	4·292	18·2	4·782	5·0	0·620	5·2	0·677	1·4
53	16·8	4·331	17·7	4·813	4·8	0·607	5·0	0·662	1·2
54	16·3	4·364	17·2	4·836	4·6	0·593	4·8	0·646	1·1
55	15·8	4·391	16·6	4·854	4·4	0·577	4·6	0·627	0·9
56	15·3	4·411	16·1	4·863	4·2	0·560	4·4	0·608	0·7
57	14·8	4·424	15·6	4·865	4·0	0·542	4·1	0·587	0·6
58	14·3	4·429	15·0	4·858	3·8	0·522	4·0	0·565	0·5

x	Manliga tjänstemän				Kvinnliga tjänstemän				
					Med pensionsrätt för änkring				Utan pensionsrätt för änkring
	4 %		3.5 %		4 %		3.5 %		4 %
	<i>f_x</i>	<i>F_x</i>	<i>f_x</i>	<i>F_x</i>	<i>f_x</i>	<i>F_x</i>	<i>f_x</i>	<i>F_x</i>	<i>f_x</i>
59	13.8	4.425	14.5	4.842	3.6	0.501	3.8	0.541	0.4
60	13.3	4.411	14.0	4.815	3.4	0.478	3.5	0.515	0.3
61	12.8	4.387	13.4	4.779	3.2	0.453	3.3	0.488	0.2
62	12.3	4.353	12.9	4.732	3.0	0.427	3.1	0.460	0.1
63	11.8	4.310	12.4	4.674	2.8	0.399	2.9	0.430	0.0
64	11.3	4.255	11.9	4.603	2.5	0.370	2.7	0.398	
65	10.9	4.189	11.4	4.522	2.3	0.340	2.5	0.364	
66	10.4	4.114	10.9	4.431	2.1	0.310	2.2	0.329	
67	9.9	4.032	10.3	4.334	1.8	0.279	1.9	0.295	
68	9.4	3.944	9.8	4.233	1.6	0.249	1.7	0.262	
69	9.0	3.850	9.4	4.124	1.4	0.218	1.4	0.230	
70	8.5	3.749	8.9	4.007	1.2	0.189	1.2	0.200	
71	8.0	3.644	8.4	3.886	1.0	0.161	1.1	0.170	
72	7.6	3.535	7.9	3.760	0.9	0.134	0.9	0.141	
73	7.2	3.418	7.5	3.628	0.7	0.108	0.7	0.114	
74	6.8	3.290	7.1	3.485	0.5	0.085	0.5	0.092	
75	6.4	3.155	6.6	3.336	0.4	0.067	0.4	0.073	
76	6.0	3.011	6.2	3.181	0.3	0.050	0.3	0.057	
77	5.6	2.859	5.8	3.018	0.2	0.037	0.3	0.041	
78	5.2	2.712	5.4	2.847	0.2	0.025	0.2	0.025	
79	4.8	2.551	5.0	2.668	0.1	0.014	0.1	0.014	
80	4.4	2.388	4.5	2.492	0.1	0.005	0.1	0.005	
81	4.0	2.228	4.1	2.325	0.0		0.0		
82	3.6	2.075	3.7	2.164					
83	3.3	1.924	3.4	2.005					
84	3.0	1.774	3.1	1.844					
85	2.7	1.626	2.8	1.683					
86	2.4	1.485	2.5	1.526					
87	2.2	1.343	2.2	1.378					
88	1.9	1.206	2.0	1.230					
89	1.7	1.077	1.7	1.087					
90	1.5	0.950	1.5	0.958					
91	1.3	0.825	1.3	0.832					
92	1.1	0.707	1.1	0.712					
93	0.9	0.604	0.9	0.608					
94	0.8	0.503	0.8	0.506					
95	0.6	0.406	0.6	0.408					
96	0.5	0.318	0.5	0.319					
97	0.4	0.207	0.4	0.208					
98	0.2	0.104	0.2	0.105					
99	0.1	0.034	0.1	0.034					
100	0.0		0.0						

Tab. 29.

Försäkringstekniskt beräknade avgifter för manlig tjänsteman och manlig arbetare, svarande mot 100 kronors familjepensionsunderlag (med hänsyn till änkas omgifte).

Avgifts- betal- ningen börjar vid åldern	A vgiftsbetalningen slutar vid åldern											
	50 år			55 år			60 år			65 år		
	Avgift efter		Procentuell ökning av avgiften vid sänkning av räntefoten till 3,5 %	Avgift efter		Procentuell ökning av avgiften vid sänkning av räntefoten till 3,5 %	Avgift efter		Procentuell ökning av avgiften vid sänkning av räntefoten till 3,5 %	Avgift efter		Procentuell ökning av avgiften vid sänkning av räntefoten till 3,5 %
	4 %	3,5 %		4 %	3,5 %		4 %	3,5 %		4 %	3,5 %	
	kr.	kr.	%	kr.	kr.	%	kr.	kr.	%	kr.	kr.	%
20 år .	11·454	13·448	17·41									
25 » .	15·451	17·866	15·63	14·136	16·227	14·79						
30 » .	20·977	23·976	14·30	18·529	21·010	13·39	17·050	19·203	12·63			
35 » .	29·184	33·107	13·44	24·321	27·347	12·44	21·641	24·149	11·59	20·117	22·316	10·93
40 » .	44·354	50·045	12·83	33·086	36·981	11·77	27·837	30·850	10·82	25·101	27·628	10·07
45 » .	87·889	98·813	12·43	49·595	55·177	11·26	37·464	41·290	10·21	32·069	35·078	9·38
50 » .				95·728	105·989	10·72	54·916	60·172	9·57	42·452	46·118	8·64
55 » .							102·293	111·810	9·30	60·574	65·552	8·22
60 » .										107·428	115·997	7·98

Tab. 30.

Försäkringstekniskt beräknade avgifter för kvinnlig tjänsteman, svarande mot 100 kronors familjepensionsunderlag (med hänsyn till änklings omgifte). Räntefot 4 %.

Avgiftsbetalningen börjar vid åldern	Avgiftsbetalningen slutar vid åldern		
	50 år	55 år	60 år
	kr.	kr.	kr.
20 år	2 779		
25 »	3 698	3 391	
30 »	4 788	4 239	3 909
35 »	6 222	5 201	4 637
40 »	8 648	6 472	5 458
45 »	15 353	8 695	6 584
50 »		14 718	8 463
55 »			13 472

Tab. 31.

Försäkringstekniskt beräknade, outjämnade genomsnittsavgifter för olika lönegrader, beräknade för manliga tjänstemän för sig och kvinnliga tjänstemän för sig.

L ö n e g r a d	Manliga tjänstemän		Kvinnliga tjänstemän	
	Antal	Outjämnad avgift	Antal	Outjämnad avgift
e. o. 1 ¹			3 210	17·56
o. 1			964	18·86
2			622	21·83
3			1 356	24·07
4	1 327	101·22	777	24·83
5	12 042	106·99	14	30·14
6	4 062	114·53	2 152	26·28
7	3 107	126·92	698	27·98
8	4 770	128·60	59	26·63
9	601	151·89		
10	1 472	176·98	289	29·92
11	212	201·02	1 350	34·34
12	2 098	209·10	140	41·47
13	117	174·97		
14	358	192·61		
15	2 034	182·00	30	46·74
16	735	276·54	4	94·27
17	711	212·57	63	53·40
18	271	243·18	5	86·17
19	82	252·20	133	56·27
20	1 094	258·92	14	56·59
21	846	283·00		
22	303	427·12		
23	825	307·19		
24	316	508·87		
25	19	761·59		
26	408	420·64		
27	893	430·64		
28	134	474·28		
29	78	593·79		
30	454	557·47		
A 1 och jämförliga	187	532·78		
A 2	32	666·66		
A 3	31	874·56		
	S:a	39 619	11 880	

¹ E. o. lönegrader fr. o. m. den 2:a äro redovisade under den ordinarie lönegraden med närmast lägre nummer.

Tab. 32.

För manliga och kvinnliga tjänstemän gemensam avgiftsskala.
 Outjämnade och utjämnade avgifter.

Lönegrad	Outjämnad avgift	Utjämnad avgift
e. o. 1 ¹	(73)	72
o. 1	(77)	75
2	(81)	78
3	(84)	81
4	88	87
5	93	93
6	100	99
7	110	108
8	112	117
9	132	126
10	154	135
11	175	147
12	182	159
13	152	171
14	168	183
15	158	195
16	241	207
17	185	219
18	212	231
19	219	249
20	225	249
21	246	270
22	372	291
23	267	312
24	443	336
25	663	360
26	366	384
27	375	408
28	413	435
29	517	462
30	485	489
A 1 och jämförliga	464	516
A 2	580	591
A 3	761	666
Justitieråd m. fl. (familjepensionsunderlag 3 420 kr.)		774

¹ E. o. lönegrader fr. o. m. den 2:a äro redovisade under den ordinarie lönegraden med närmast lägre nummer.

Tablå utvisande antalet gifta kvinnliga befattningshavare vid olika anställnings-

1. Ordinarie kvinn-

Myndighet eller förvaltningsområde	A n t a l			
	Maken anställd i statstjänst			
	Ordinarie tjänsteman	Icke-ordinarie tjänsteman	Arbetare	Summa
Justitiedepartementet	1	—	—	1
Nedre justitierevisionen	—	—	—	—
Svea hovrätt	1	—	—	1
Hovrätten över Skåne och Blekinge	1	—	—	1
Fångvårdsstyrelsen och fångvårdsstaten	4 (1)	—	—	4 (1)
Utrikesdepartementet	—	—	—	—
Arméförvaltningen	3	—	—	3
Marinförvaltningen	2	—	—	2
Flygstyrelsen	—	—	—	—
Sjökartverket	—	2	—	2
Socialdepartementet	1	—	—	1
Socialstyrelsen	2	2	—	4
Riksförsäkringsanstalten	2	3	—	5
Pensionsstyrelsen	4	—	—	4
Statens tvångsarbetsanstalt i Landskrona	—	—	—	—
Medicinalstyrelsen och medicinalstaten	77 (1)	22	2	101 (1)
Överståthållarämbetets kansli	1	—	—	1
K. B. i Södermanlands län	—	—	—	—
» » Östergötlands »	—	—	—	—
» » Jönköpings »	—	—	—	—
» » Kronobergs »	1	—	—	1
» » Kalmar »	1	1	—	2
» » Gotlands »	1	—	—	1
» » Blekinge »	—	—	—	—
» » Malmöhus »	—	1	—	1
» » Göteborgs och Bohus »	—	—	—	—
» » Värmlands »	—	1	—	1
» » Örebro »	—	1	—	1
» » Kopparbergs »	—	—	—	—
» » Gävleborgs »	—	—	—	—
» » Västernorrlands »	—	—	—	—
» » Jämtlands »	2	—	—	2
» » Västerbottens »	1	—	—	1
» » Norrbottens »	—	—	—	—
Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen	1	—	—	1
Byggnadsstyrelsen	—	—	—	—
Transport	106 (2)	33	2	141 (2)

Anm. Siffror inom parentes angiva huru många av de i resp. kolumn redovisade kvinnliga tjänste-

grenar av civilförvaltningen den 1 juli 1933 med fördelning efter makens förhållanden.

liga tjänstemän.

gifta kvinnliga tjänstemän

Maken anställd i kommunal tjänst				Maken anställd i enskild tjänst eller utövare av enskild verksamhet	Maken utan anställning	Summa	Uppgift ang. maken saknas	Totalsumma
Ordinarie tjänstemän	Icke-ordinarie tjänstemän	Arbetare	Summa					
—	—	—	—	2	—	2	—	3
—	—	—	—	2	—	2	—	2
—	—	—	—	4	—	4	—	5
—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	1	1	8	—	8	—	13 (1)
—	1	—	1	1	—	1	1	3
—	1	—	1	2	—	2	—	6
—	—	—	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	1	—	1	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	3	—	3	—	4
—	—	—	—	1	—	1	—	5
1	1	—	2	6	—	6	—	13
—	—	—	—	19	1	20	—	24
—	—	—	—	1	—	1	—	1
3	—	7	10	67	2	69	—	180 (1)
1	—	1	2	1	—	1	—	4
—	—	—	—	2	—	2	—	2
—	—	—	—	—	1	1	—	1
1	—	—	1	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	1
1	—	—	1	—	—	—	—	1
—	—	—	—	1	—	1	—	2
—	—	—	—	—	—	—	1	1
—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	1	—	1	—	1
—	—	—	—	1	1	2	—	2
1	—	—	1	2	—	2	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	1	—	1	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	2	—	2	—	2
8	3	9	20	128	5	133	2	296 (2)

männen, som äro gifta med pensionerade befattningshavare.

Myndighet eller förvaltningsområde	A n t a l			
	Maken anställd i statstjänst			
	Ordinarie tjänsteman	Icke-ordinarie tjänsteman	Arbetare	Summa
Transport	106 (2)	33	2	141 (2)
Finansdepartementet	—	—	—	—
Kammarkollegium	—	1	—	1
Statskontoret	—	1	—	1
Kammarrätten	—	1	—	1
Statistiska centralbyrån	3	—	—	3
Riksräkenskapsverket	1	—	—	1
Tullverket	16 (1)	4	—	20 (1)
Kontrollstyrelsen	1	—	—	1
Ecklesiastikdepartementet	1	—	—	1
Naturhistoriska riksmuseet	—	—	1	1
Domkapitlet i Härnösand	1	—	—	1
Universitetet i Lund	1	—	—	1
Karolinska institutet	—	1	—	1
Tandläkarinstitutet	1	—	—	1
Tekniska högskolan	—	—	—	—
Skolöverstyrelsen	4	—	—	4
Statens skolväsende	32 (1)	10	—	42 (1)
Jordbruksdepartementet	—	1	—	1
Lantbruksstyrelsen	1	1	—	2
Statens centrala frökontrollanstalt	1	—	—	1
Skogshögskolan	—	1	—	1
Lantmäteristyrelsen	3	—	—	3
Statens meteorol.-hydr. anstalt	1	1	—	2
Handelsdepartementet	1	—	—	1
Kommerskollegium	1	—	—	1
Lotsstyrelsen	—	—	—	—
Patent- och registreringsverket	1	—	—	1
Statens pensionsanstalt	—	—	—	—
Postverket	112 (3)	7	1	120 (3)
Telegrafverket	165 (4)	22	5	192 (4)
Statens järnvägar	45 (1)	2	—	47 (1)
Statens vattenfallsverk	3	1	—	4
Domänverket	—	1	—	1
Summa	501 (12)	88	9	598 (12)

Anm. Siffror inom parentes angiva huru många av de i resp. kolumn redovisade kvinnliga tjänste-
Vid undersökta förvaltningsområden uppgick den 1 juli 1933 hela antalet ordinarie kvinnliga

gifta kvinnliga tjänstemän

Maken anställd i kommunal tjänst				Maken anställd i enskild tjänst eller utövare av enskild verksamhet	Maken utan anställning	Summa	Uppgift ang. maken saknas	Totalsumma
Ordinarie tjänstemän	Icke-ordinarie tjänstemän	Arbetare	Summa					
8	3	9	20	128	5	133	2	296 (2)
—	—	1	1	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	3	—	3	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	1	1	4	—	4	—	8
1	—	—	1	4	1	5	—	7
—	3	—	3	11	—	11	—	34 (1)
1	—	—	1	3	—	3	—	5
—	—	—	—	1	—	1	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	1	—	1	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	1	—	1	—	1
1	—	—	1	1	—	1	—	6
9 (1)	—	—	9 (1)	26	1	27	—	78 (2)
—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	1	—	1	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	1	—	1	3	2	5	—	9
—	—	—	—	2	—	2	—	4
—	—	—	—	2	—	2	—	3
—	—	—	—	5	2	7	—	8
—	—	—	—	1	—	1	—	1
—	—	—	—	4	—	4	—	5
—	—	—	—	1	—	1	—	1
6	4	—	10	93 (1)	5	98 (1)	1	229 (4)
41 (2)	5	4	50 (2)	502 (11)	32	534 (11)	3	779 (17)
2	—	—	2	33	3	36	1	86 (1)
1 (1)	—	—	1 (1)	5	—	5	—	10 (1)
—	1	—	1	1	—	1	1	4
70 (4)	17	15	102 (4)	836 (12)	51	887 (12)	8	1.595 (28)

männen, som äro gifta med pensionerade befattningshavare.
tjänstemän till 7 290. Av detta antal utgjorde de gifta 21.9 %.

Myndighet eller förvaltningsområde	A n t a l			
	Maken anställd i statstjänst			
	Ordinarie tjänsteman	Icke-ordinarie tjänsteman	Arbetare	Summa
Justitiedepartementet	—	—	—	—
Svea hovrätt	—	—	—	—
Fängvårdsstyrelsen och fängvårdsstater	—	—	—	—
Utrikesdepartementet	—	—	—	—
Arméförvaltningen	—	2	—	2
Generalstaben	—	1	—	1
Marinförvaltningen	1	2	—	3
Socialdepartementet	—	—	—	—
Socialstyrelsen	1	1	—	2
Riksförsäkringsanstalten	—	6	—	6
Pensionsstyrelsen	2	—	1 (1)	3 (1)
Statens tvångsarbetsanstalt i Landskrona	1 (1)	—	—	1 (1)
Medicinalstyrelsen och medicinalstaten	8 (1)	7	2	17 (1)
K. B. i Stockholms län	1	2	—	3
» » Uppsala »	—	1	—	1
» » Malmöhus »	—	—	—	—
» » Skaraborgs »	—	—	—	—
» » Kopparbergs »	—	—	—	—
» » Västernorrlands »	—	1	—	1
» » Västerbottens »	1	—	—	1
» » Norrbottens »	—	1	—	1
Kommunikationsdepartementet	1 (1)	—	—	1 (1)
Byggnadsstyrelsen	1	1	—	2
Statskontoret	—	—	—	—
Statistiska centralbyrån	—	3	—	3
Bank- och fondinspektionen	—	—	—	—
Tullverket	2	2	—	4
Kontrollstyrelsen	1	—	—	1
Kungl. Biblioteket	—	—	—	—
Universitetet i Lund	1	1	—	2
Tekniska högskolan	1	—	—	1
Skolöverstyrelsen	2	—	—	2
Statens skolväsende	12	4	—	16
Statens centrala frökontrollanstalt	—	—	—	—
Lantmäteristyrelsen	1	2	—	3
Rikets allmänna kartverk	—	—	—	—
Sveriges geologiska undersökning	1	—	—	1
Statens meteorolog.-hydr. anstalt	—	1	—	1
Handelsdepartementet	—	1	—	1
Kommerskollegium	1	1	—	2
Patent- och registreringsverket	1	2	—	3
Statens pensionsanstalt	—	1	—	1
Postverket	9	2	—	11
Telegrafverket	110	24	11	145
Statens järnvägar	9 (2)	—	3	12 (2)
Statens vattenfallsverk	3 (1)	4	—	7 (1)
Domänverket	2	1	—	3
Summa	173 (6)	74	17 (1)	264 (7)

Anm. Siffror inom parentes angiva huru många av de i resp. kolumn redovisade kvinnliga tjänste-
Vid undersökta förvaltningsområden uppgick den 1 juli 1933 hela antalet extra ordinarie och

jämförliga kvinnliga tjänstemän.

gifta kvinnliga tjänstemän

Maken anställd i kommunal tjänst				Maken anställd i enskild tjänst eller utövare av enskild verksamhet	Maken utan anställning	Summa	Uppgift ang. maken saknas	Totalsumma
Ordinarie tjänstemän	Icke-ordinarie tjänstemän	Arbetare	Summa					
—	—	—	—	1	1	2	—	2
—	—	—	—	2	—	2	—	2
—	—	—	—	1	—	1	—	1
—	1	—	1	3	—	3	—	4
—	—	—	—	1	—	1	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	2	—	2	—	5
—	—	—	—	1	—	1	—	1
—	—	—	—	8	—	8	1	11
4	3	—	7	31	5	36	—	49
—	1	1	2	22	1	23	—	28 (1)
—	—	—	—	1	1	2	—	3 (1)
3	1	4	8	16	1	17	3	45 (1)
—	—	—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	1	—	1	—	1
—	—	—	—	1	—	1	—	1
—	—	—	—	1	—	1	—	1
—	—	—	—	1	—	1	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	1	—	1	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	1 (1)
—	—	—	—	2	—	2	1	5
—	—	—	—	1	—	1	—	1
—	2	—	2	3	—	3	—	8
—	—	—	—	1	—	1	—	1
—	—	—	—	6	—	6	1	11
—	—	—	—	2	—	2	—	3
—	—	—	—	—	—	—	1	1
—	—	—	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	1	1	2	—	4
3	1	—	4	11	1	12	—	32
—	—	—	—	—	—	—	1	1
—	—	—	—	2	—	2	—	5
—	1	—	1	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	1
1	—	—	1	4	1	5	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	3	1	4	1	7
—	—	—	—	2	—	2	—	5
—	—	—	—	1	—	1	—	2
4	1	—	5	22	2	24	1	41
43	3	10	56	677	42	719	14	934
—	—	1	1	16	13	29	1	43 (2)
1	1	—	2	2	—	2	—	11 (1)
—	—	—	—	2	—	2	1	6
59	15	16	90	852	70	922	26	1 302 (7)

männen, som äro gifta med pensionerade befattningshavare. därmed jämförliga tjänstemän till 6 064. Av detta antal utgjorde de gifta 21.5 %.

Särskilda yttranden.

Herr *Eriksson*:

Då 1930 års pensionskommittén erhöles i uppdrag att utreda frågan om den statliga familjepensioneringens ordnande, anförde statsrådet och chefen för finansdepartementet, bl. a., att en lösning av frågan kunde tänkas ske genom att de nuvarande pensionsanstalterna bibehölls samt att dessa upptog de icke-ordinarie tjänstemännen vid vederbörande förvaltningsområden såsom delägare, men att en förutsättning för en dylik lösning vore, att åtminstone i huvudsak överensstämmande grunder för pensioneringen kunde anordnas för samtliga anstalter. En lösning enligt denna tankegång skulle innebära, att verksamhetsområdet för de existerande familjepensionskassorna skulle bibehållas, att kassorna skulle öppnas för personalgrupper, som nu äro utestängda från delägarrätt, samt att en omarbetning av reglementena skulle ske i syfte att lika skyldigheter och rättigheter bleve gällande för i löne- och tjänsteställning likvärdiga personalgrupper inom olika förvaltningsområden.

Då jag genom lång tids erfarenhet på grund av arbete inom en av familjepensionskassorna vet, att delägarna högt värdera den form, varunder familjepensioneringen hittills varit ordnad, och den medverkan härutinnan, som tillkommit delägarna, hade jag för min del hoppats, att resultatet av de sakkunnigas arbete skulle bliva ett förslag i anslutning till vad som antydes i nyssberörda del av föredragande departementschefens uttalande. Jag ansåg det även vara naturligt och lämpligt, att vid ett bibehållande av de nuvarande kassorna för familjepensionering, i den mån ske kunde, till kassornas verksamhetsområde hänfördes ej blott icke-ordinarie tjänstemän utan även arbetargrupperna inom förvaltningsområdet. En dylik anordning skulle, syntes det mig, för verksamhetsområdenas del underlätta det med familjepensioneringen följande administrativa besväret, enär i så fall hela den personal inom ett och samma verk, vilken tillförsäkrades rätt till familjepension, skulle komma att lyda under samma bestämmelser.

Sedan det emellertid under utredningsarbetets gång visat sig, att bestämmelserna rörande familjepension kunde göras enklare genom att, i direkt anslutning till innehållet i vid årets riksdag antagna reglementen för tjänstepensioneringen, förslag utarbetades, som innebära en för framtiden fullständig nyordning av familjepensionsväsendet, har jag ansett mig kunna principiellt ansluta mig till de förslag, som de sakkunniga nu framlägga. Jag gör detta så mycket hellre, som denna nyordning innebär åtskilliga fördelar även för den av frågan berörda personalen, samtidigt som de nuvarande kassornas verksamhet

tills vidare lämnas orubbad. Först sedan den nya ordningen kommit till stånd, och man kunnat mera klart bilda sig en uppfattning rörande dess verknin-
gar, behöva sålunda kassornas delägare taga ståndpunkt till spörsmålet, huru-
vida de redan befintliga familjepensionskassornas verksamhet skall fortsätta
eller huru eljest skall förfaras. Jag förutsätter därvid, att statsmakterna vid
framtida förhandlingar med familjepensionskassorna skola visa desamma all
möjlig hänsyn och att icke mot kassornas vilja — delägarna därvid represen-
terade på sätt reglementena för kassorna föreskriva — genomföras ändringar
i kassornas reglementen eller att ändring sker i kassornas funktion i förhål-
lande till staten. Det är ju utan vidare klart, att delägarna i kassorna äga
full rätt att disponera över kassornas tillgångar och sålunda besluta om för-
bättringar i pensionsförmånerna och justering av avgiftssystemet. Kassorna
äro på olika sätt underkastade statens kontroll och skola fördenskull säker-
ligen i sin framtida verksamhet, liksom hittills, sträva efter att så fullgöra sina
uppgifter, att slitningar icke komma att uppstå. Jag betraktar det såsom
uteslutet, att kassorna skola vid fullgörande av sin verksamhet drivas av andra
hänsyn än att på bästa möjliga sätt söka tillvarataga de intressen, för vilka
kassorna inrättats. Av denna min uppfattning följer, att jag finner det ganska
omotiverat och onödigt att, på sätt skett å sid. 36 i betänkandet, göra något
uttalande angående begränsning eller indragning av statens bidrag till kas-
sorna och familjepensioneringen, i händelse efter framtida förhandlingar med
kassorna, enighet ej skulle kunna uppnås om statens övertagande helt eller del-
vis av kassornas förpliktelser och tillgångar.

De sakkunniga hava utgått från att kostnaderna för familjepensioneringen
i allmänhet skola helt bestridas av befattningshavarna. Som stöd för denna
uppfattning anföres, att statsmakterna uttalat sig i dylik riktning. Enligt
min mening hava de sakkunniga alltför bokstavligt tolkat vissa av riksdagen
gjorda uttalanden, i vilka bl. a. anförts, »att hittills gällt såsom en allmän regel,
att tjänstnehavarna själva genom erläggande av pensionsavgifter sörjt
för underhåll åt sina efterlevande. I avseende å familjepensioneringen hade
staten hittills inskränkt sig till medverkan vid bildande av kassor med sådant
syfte, därvid bidrag lämnats antingen till själva pensioneringen eller till för-
valtningskostnaderna för kassorna». Detta uttalande innehåller ju icke något
annat eller mera, än att såsom en allmän regel gällt, att befattningshavarna
genom erläggande av pensionsavgifter till för ändamålet bildade kassor sörjt
för underhåll till sina efterlevande samt att staten medverkat vid bildande av
dylika kassor och därvid lämnat bidrag antingen till själva pensioneringen
eller till förvaltningskostnaderna för kassorna. Såsom de sakkunniga påvisa,
har också staten i icke ringa grad medverkat vid bekostande av själva familje-
pensioneringen, och inom det område av statsförvaltningen, som de sakkunniga
undersökt, har statens andel i kostnaderna belöpt sig till 27.9 % av pensione-
ringskostnadernas totalsumma.

Med dessa fakta för ögonen synes det mig icke möjligt att utan vidare utgå
från den förutsättningen, att frågan om pensionering av efterlevande familje-
medlemmar till avlidna befattningshavare i statens tjänst är en staten ovidkom-

mande sak och att sålunda hela kostnaden för pensioneringen skall bäras av personalen.

De sakkunniga hava icke heller erhållit direktiv att framlägga förslag enligt dessa grunder. Tvärtom göres i föredragande departementschefens yttrande till statsrådsprotokollet vid kommitténs tillsättande följande uttalande: »Även beträffande statens bidrag till de olika familjepensionskassorna är ökad enhetlighet påkallad. Vid undersökningen i denna del torde icke blott sorleken utan även formen för ett understöd från statens sida bära granskas. Det bör sålunda prövas, huruvida statsbidrag lämpligen bör, såsom för närvarande är förhållandet i fråga om några änke- och pupillkassor, utgå i form av rätt för kassan att uppbära avkastningen av viss eller vissa inkomstkällor vid vederbörande verk eller om icke, i den mån statsbidrag finnes bära förekomma, det i stället bör avvägas i förhållande till delägarantalet i kassan.»

Dessutom anser departementschefen det bära undersökas, i vad mån tilläggsförmåner av statsmedel i fortsättningen bära beviljas å utgående pensioner. De sakkunnigas förslag innebär emellertid, att pensionsavdragen skola täcka hela kostnaden för pensioneringen och att sålunda ej skall utgå vare sig statsbidrag till pensioneringskostnaden eller dyrtids- och andra tillägg å pensionerna. Att de sakkunnigas förslag möjliggör utmätande av pensionerna till i stort sett högre belopp än de nu utgående pensionerna inklusive dyrtids- och pensionstillägg utan avsevärd förhöjning av pensionsavgifterna, är beroende huvudsakligen därpå, att manliga och kvinnliga tjänstemän sammanslagits till en riskgrupp. Förslaget innebär sålunda, att staten för den personal, som kommer att innefattas under de nya bestämmelserna, undandraget sig de utgifter, som motsvara nu utgående dyrtids- och pensionstillägg samt de till flertalet familjepensionskassor därutöver utgående statsbidragen till själva pensionskostnaden, och överlåter åt de i statens tjänst anställda kvinnliga tjänstenännen att bära dessa kostnader. Statens andel i pensioneringskostnaderna skulle alltså för framtiden endast bestå däruti, att staten ombesörjer och bekostar all för verksamheten behöflig administration.

Jag anser mig icke bära påyrka någon sänkning av de för tjänstenännen föreslagna pensionsavdragen. Enär de existerande kassorna allttjämt skola bedriva sin verksamhet, synes det mig lämpligast, att familjepensionsavdragen för tjänstemän, lydande under det nya reglementet, icke bli avsevärt ligre än de avgifter, som tjänstemän, för vilka kassornas reglementen äro gällande, hava att erlægga. Men det synes mig kunna ifrågasättas, att staten icke skall använda detta tillfälle, då en nyordning och rationalisering av familjepensionsväsendet sker, till att avveckla de hittills utgående statsbidragen. Staten borde även framdeles kunna bidra med i stort sett samma andel av pensioneringskostnaderna, som den förut burit, vilket tillskott skulle användas till en höjning av de föreslagna pensionsbeloppen. Dessa äro, även i de sakkunnigas förslag, så pass låga, att en höjning med exempelvis ett grundbelopp av 300 eller 200 kronor, lika för varje lönegrad, vore synnerligen behöflig, därest pensionen, särskilt i de lägre lönegraderna, skall kunna fylla sin uppgift. I avsaknad av beräkning huru kostnaderna för ett dylikt grundbelopp ställa sig i

förhållande till statens nuvarande kostnader för familjepensioneringen, frånsett pensions- och dyrtidstillägg, anser jag mig dock icke böra framlägga yrkande rörande storleken av detta grundbelopp. Jag vill tillägga, att en förbättring av pensionsförmånerna, på sätt nyss antytts, säkerligen skulle bidraga till en snabb avveckling av de existerande kassorna och inordnande av delägarna i dessa under de nya formerna. Därest utan nämnvärd förhöjning av pensionsavgifterna kunde erhållas en förbättring av familjepensionens grundbelopp på 200 à 300 kronor, kan det nämligen förväntas, att bland personalen skall uppstå en strävan att få övergå till de nya bestämmelserna, vilket man icke kan förvänta bliva fallet med de sakkunnigas förslag. Därigenom skulle även vinnas den fördelen, att de nya, enhetliga bestämmelserna snarast möjligt kunde komma i tillämpning beträffande hela det civila förvaltningsrådet.

Vad jag anfört beträffande familjepensionens grundbelopp för tjänstemannapersonalen, gäller i stort sett även för arbetarpersonalen. Det synes mig också kunna ifrågasättas, huruvida den uppdelning av de anställda i tjänstemanna- och arbetarpersonal, som av de sakkunniga föreslås, är behöfvig. Säkerligen skulle det vara till fördel för det hela, om ett och samma reglemente kunde bliva gällande. Ur allmänna sociala och demokratiska synpunkter vore detta mest tillfredsställande, och jag föreställer mig, som om det även ur andra synpunkter vore till fördel, om all i statens tjänst fast anställd personal — tjänstemän såväl som arbetare, män såväl som kvinnor — i familjepensionshänseende bildade en och samma riskklass.

Fru *Dernby*:

I det föreliggande betänkandet angående ordnandet av tjänstemännens familjepensionering hava de sakkunniga, med utgående från att pensionsavdragen måste vara lika för manlig och kvinnlig tjänsteman i samma lönegrad, föreslagit att män och kvinnor helt likställas i familjepensionshänseende, d. v. s. samma förpliktelser och samma förmåner. Därmed skulle kvinnornas familjepensionering komma att avse icke allenast efterlevande barn utan även änklings. Härvid skiljer sig den föreslagna familjepensioneringen för tjänstemännen från förslaget beträffande arbetarna, där de sakkunniga icke funnit anledning uttaga större avgifter av kvinnorna, än som erfordras för att täcka kostnaderna för deras barnpensionering, och då ej heller funnit motiverat att här införa änklingspension.

Genom att såsom sakkunniga sålunda föreslagit beräkna avgifterna efter gemensam riskklass för samtliga tjänstemän (manliga som kvinnliga) äro de föreslagna avgifterna i genomsnitt 13 % lägre för de manliga och på motsvarande sätt högre för de kvinnliga, än vad som erfordras för att täcka kostnaderna för resp. manliga och kvinnliga tjänstemäns efterlevande, därest vardera gruppen räknats som särskild riskklass. Detta förhållande torde närmare belysas av följande exempel. I lönegraderna 4 och 20 äro de föreslagna årsavgifterna kr. 87, resp. 249. Om män och kvinnor var för sig skola bekosta sina

resp. familjepensioneringar, beräknas avgifterna i nämnda lönegrader för manliga tjänstemän till kr. 101:22, resp. 258:92 och för kvinnliga tjänstemän till kr. 24:83 resp. 56:59.

Det är sålunda med avsevärda belopp, som de kvinnliga tjänstemännen komma att bidra till de manliga tjänstemännens familjepensionering. Det synes mig emellertid vara riktigt, att det överskott, som uppstår på grund av kvinnornas billigare familjepensionering, på sätt som föreslagits tillgodoföres tjänstemännens familjepensionering i dess helhet och icke utnyttjas för ändamål, som ligga utanför familjepensioneringens syfte. De sakkunniga hava i samband härmed helt tagit avstånd från tanken på att använda nämnda överskott för befrämjande i en eller annan form av kvinnliga gifta tjänstemäns avgång ur statstjänst och därmed beaktat ett från kvinnliga sammanslutningar framfört önskemål.

Förslaget att uttaga lika stora pensionsavgifter av kvinnliga och manliga tjänstemän bygger på likalönsprincipen, vilken förutsätter, att behållen nettolön skall vara densamma, vare sig befattningen innehaves av man eller kvinna. En konsekvent tillämpning av nämnda princip innebär emellertid icke blott likhet i lön utan även i fråga om andra till befattningen hörande förmåner. Så är för närvarande dock icke förhållandet beträffande till manlig och kvinnlig tjänsteman utgående tjänstepension. Lika stora avgifter uttagas av manliga och kvinnliga tjänstemän, medan pensionen till kvinnlig innehavare av en befattning utgår med lägre belopp än till manlig innehavare av samma befattning, vilket sammanhänger med att en kvinnlig tjänsteman icke äger rätt att åtnjuta lön enligt högsta löneklassen inom vederbörande lönegrad. I sitt utlåtande (nr 60) i anledning av Kungl. Maj:ts proposition (nr 222) till 1934 års riksdag angående rätt till tjänstepension för tjänstemän, tillhörande den civila statsförvaltningen, m. m., har bankoutskottet anfört beträffande de kvinnliga befattningshavarnas pensionsbidrag (sid. 21) »att den nuvarande avvägningen av dessa icke kan anses rationell med hänsyn till att kvinnliga tjänstemän hava att erlægga samma familjepensionsavgifter som manliga befattningshavare i samma lönegrad utan att därför erhålla motsvarande förmåner. Någon rubbning i dessa förhållanden torde emellertid icke kunna vidtagas annat än i samband med ett ordnande av familjepensioneringen för kvinnliga tjänstinnehavare, i vilken fråga utredning för närvarande pågår». Frågan om de kvinnliga tjänstemännens egen pensionering synes mig därför böra upptagas till slutlig behandling i samband med familjepensioneringens ordnande.

Att tjänstepensionen till kvinnlig befattningshavare ansetts böra utgå med lägre belopp än till manlig tjänsteman i samma befattning har motiverats dels med de kvinnliga tjänstemännens lägre pensionsålder och längre livslängd, dels med den lägre slutlönen. Enligt det vid 1934 års riksdag antagna civila tjänstepensionsreglementets bestämmelser har numera samma pensionsålder fastställts för män och kvinnor i samma befattning. Vidare utvisa de senaste dödlighetsberäkningarna, att en utjämning beträffande mäns och kvinnors dödlighet kommit till stånd. Med hänsyn härtill synas statens kostnader för de

kvinnliga befattningshavarnas tjänstepensionering numera icke vara större än för de manliga tjänstemännens, i varje fall är skillnaden obetydlig i förhållande till vad de kvinnliga tjänstemännen få erlægga för mycket till familjepensioneringen. Olikheten i pensionshänseende mellan manliga och kvinnliga befattningshavare bör därför bortfalla och tjänstepension utgå med lika stort belopp till manlig och kvinnlig tjänsteman i samma befattning, oberoende av den olika slutlönen.

Då, som ovan nämnts, de kvinnliga tjänstemännens lägre pension har ansetts vara en följd av deras lägre slutlön i vederbörande befattning, vore det önskvärt, att de kvinnliga tjänstemännens rätt till lön enligt högsta löneklassen i resp. lönegrad kunde upptagas till prövning i detta sammanhang. När riksdagen år 1925 beslöt införa denna särbestämmelse för de kvinnliga tjänstemännen, utlovades, att det endast var fråga om en provisorisk åtgärd, i avvaktan på en allmän löneroglering, som snart väntades komma till stånd. Efter de nio år, som därefter förflutit, synes en löneroglering för statstjänstemännen mer avlägsen än någonsin. Under sådana förhållanden kan det icke anses vara med rättvisa och billighet förenligt att längre undanhålla de kvinnliga tjänstemännen den högre slutlönen. Detta så mycket mindre som 1928 års lönekommitté i sitt betänkande med förslag till allmänt avlöningsreglemente föreslagit full likställighet i lönehänseende mellan här ifrågavarande manliga och kvinnliga befattningshavare. Den omständigheten, att de kvinnliga tjänstemännen i mindre utsträckning än männen äro familjeförsörjare, d. v. s. icke hava barn att försörja, synes icke rättvisligen böra inverka på deras löner, då de i så hög grad komma att bidra till de manliga tjänstemännens familjepensionering. Någon åtskillnad i lönehänseende göres ju icke heller mellan ogifta och gifta manliga tjänstemän.

De sakkunniga hava i sitt förslag utgått ifrån att tjänstemännen själva genom sina avgifter helt skola bekosta familjepensioneringen. Visserligen är densamma i främsta rummet en tjänstemännens egen angelägenhet, men det torde dock vara ostridigt, att staten i egenskap av arbetsgivare har ett icke obetydligt intresse av en ordnad och effektiv familjepensionering för sina tjänstemän. Detta framgår även av att staten till den familjepensionering, som för närvarande finnes ordnad, lämnar stora bidrag dels i form av pensionstillägg och dyrtidstillägg å utgående pensioner och dels genom understöd i olika former till de privata kassor, som handhava denna pensionering. De pensionstillägg och dyrtidstillägg, som staten sålunda utbetalar, torde vara föranledda av att staten icke ansett sig utan en motsvarande löneförbättring kunna ålägga tjänstemännen ökade pensionsavgifter för åstadkommande av den förhöjning av de utgående pensionsförmånerna, som staten funnit nödvändig. Staten har då i stället valt att i avvaktan på en allmän löneroglering bidra genom direkta tillskott till pensionerna.

De avgifter, som i form av pensionsavdrag enligt förslaget skola uttagas av tjänstemännen, innebära i regel en förhöjning av de årliga avgifter, som nu erläggas av de ordinarie tjänstemännen till deras familjepensionering; dock

Statens
bidrag.

torde denna förhöjning för vissa kategorier tjänstemän i viss mån uppvägas av att alla retroaktiv- och befordringsavgifter skola bortfalla samt betalningstiden begränsas. Det är emellertid ett betungande belopp, som avkräves en tjänsteman för att åstadkomma en något så när effektiv familjepension åt hans efterlevande. Med hänsyn härtill och till det förefintliga statsintresset synes det mig icke obilligt att begära, att staten, åtminstone till dess att en allmän lönerglering kommer till stånd, alltjämt bidrager till kostnaderna för tjänstemännens familjepensionering. Detta statsbidrag synes mig böra komma tjänstemännen till godo genom en sänkning av pensionsavdragen, medan de föreslagna pensionsunderlagen bliva oförändrade.

Vid beräklandet av statens kostnader för familjepensioneringen bör observeras vad den av de sakkunniga anlitate matematikern, fil. d:r T. Jansson uttalat beträffande möjligheterna för en reduktion av avdragen. D:r Jansson har sålunda framhållit, att, därest beräkningen av tjänstepensions- och familjepensionsavdragen sker samtidigt, d. v. s. tjänstepensioneringen och familjepensioneringen sammanslås till ett gemensamt pensionssystem, behovet av säkerhetsmarginaler i fråga om tjänstemans dödlighet delvis skulle försvinna, enär förändringar i dödligheten verka i motsatt riktning inom de båda pensionssystemen. Då emellertid enligt förslaget avdragen till familjepensioneringen äro beräknade med en viss säkerhetsmarginal, är det följaktligen möjligt, att dessa avdrag äro högre, än vad som i verkligheten erfordras till täckande av statens kostnader för familjepensioneringen.

2 §. I fråga om pensionsrätt för frånskild hustru får jag anföra följande. Såsom de sakkunniga framhållit, finnas i nu gällande reglementen för statens järnvägars och telegrafverkets änke- och pupillkassor bestämmelser, varigenom frånskild hustru, om pensionsberättigad änka ej finnes och vederbörande direktion prövar sådant skäligt, i vissa fall kan tillerkännas samma pensionsrätt som änka. De sakkunniga hava icke ansett sig kunna medtaga en dylik bestämmelse i föreliggande förslag med hänsyn dels till sin principiella inställning till problemet om frånskild makes rätt till pension, dels till att bestämmelsen skulle medföra förhöjning av de föreslagna pensionsavdragen. Det synes mig emellertid icke fullt klart, huruvida en dylik bestämmelse, om den begränsas att avse endast fall, där underhållsbidrag utgår från förutvarande make, skulle behöva medföra någon egentlig förhöjning av avdragen. I varje fall synes mig med hänsyn till det behjärtansvärda, att frånskild make i dylika ömmande fall kan erhålla pensionsrätt efter avliden förutvarande make, angeläget, att föreliggande spörsmål blir föremål för närmare överbäggande.

Det synes mig även kunna ifrågasättas, om icke pensionsrätt borde tillkomma frånskild hustru i vissa fall, där förutvarande make efterlämnat änka. Härvid avser jag dock icke en pensionering, som tillförsäkrar både frånskild make och efterlevande make pension; den skulle givetvis bliva för betungande för tjänstemännen, utan jag syftar till en bestämmelse, som skulle kunna bereda frånskild hustru förmånsrätt före eller ev. lika rätt som änka. Detta spörsmål har förts fram i skrivelser från Fredrika-Bremer-förbundet och Svenska kvinnors

medborgarförbund. De sakkunniga hava i yttrande i anledning av dessa skrivelser (sid. 55 ff.) anført bl. a., att detta är en samhällsfråga av alltför stor räckvidd för att kunna lösas i samband med ett ordnande av den *statliga* familjepensioneringen. Givet är, att problemet om pensionsrätt för frånskild hustru icke kan lösas utan en ingående utredning. De nämnda förbunden hava även i sina skrivelser i första hand anhållit om en undersökning av möjligheterna för en rättvis lösning.

Till belysande av behovet av en utredning får jag framhålla, att till 1934 års riksdag herr Lundqvist i andra kammaren väckt en motion (nr 438) om understöd åt en frånskild hustru till avliden statstjänsteman, som även efterlämnat änka. I det av motionären anförda fallet hade det första äktenskapet varat 20 år och det andra, som medförde rätt till pension åt änkan, endast 1½ år. Motionären har funnit det obilligt, att den första hustrun skulle vara utesluten från rätten till pension, vilken helt tillkommit den andra hustrun, och därför hänvänt sig till riksdagen om understöd som ersättning för pension.

Det synes mig härmed ådagalagt, att gällande bestämmelser beträffande ifrågavarande spörsmål äro i behov av någon modifiering, och jag får därför hemställa, att de i skrivelserna från Fredrika-Bremer-förbundet och Svenska kvinnors medborgarförbund framförda synpunkterna måtte beaktas och en utredning, som dock icke bör hindra familjepensionsfrågans lösande redan vid 1935 års riksdag, komma till stånd med det snaraste.

Enligt detta stadgande må såsom tjänstår räknas allenast »tid, under vilken 3 § 2 st. b). kvinnlig tjänsteman innehaft ordinarie befattning». Denna formulering har jag icke kunnat biträda, då jag ansett, att här bör medtagas en bestämmelse om rätt till tjänstårsberäkning även för tid före ordinarie anställning, för vilken tjänsteman erlagt retroaktivavgifter.

Enligt de för vissa familjepensionskassor gällande bestämmelserna skola retroaktiva avgifter erläggas vid erhållen ordinarie anställning. Dessa retroaktivavgifter motsvara helt de årliga avgifter, som tjänstemännen skulle haft att erlægga, därest de vunnit ordinarie tjänst vid 29 års ålder (resp. 28 å 30 års ålder vid vissa kassor; se tabellen å sid. 12). Ej ovanligt är, att första ordinarie tjänst vunnits först vid 40 års ålder och däröver, vilket medfört mycket kännbara retroaktivavgifter. Det synes mig orimligt, att dessa avgifter ej skulle medföra rätt till tjänstårsberäkning även i den mån de avse tid före ordinarie anställning. Visserligen finnes enligt punkt d) möjlighet för Kungl. Maj:t att förordna om förmånligare tjänstårsberäkning. Men då det här gäller en ganska stor kategori kvinnliga tjänstemän, vilka blivit ordinarie under tiden 1 juli 1925—30 juni 1935, synes det mig vara riktigare och ändamålsenligare, att bestämmelse härom intages under punkt b). Denna kunde lämpligen erhålla följande lydelse:

»tid, under vilken kvinnlig tjänsteman innehaft ordinarie befattning och tid dessförinnan, för vilken hon haft att erlægga retroaktiva avgifter enligt bestämmelserna i kungörelsen den 18 juni 1925 angående pensionering av efterlevande barn till kvinnliga befattningshavare i statens tjänst (nr 279).»

4 § mom. 2. Enligt förslaget skall utbetalning av familjepension ske kvartalsvis. De sakkunniga hava motiverat detta med att kvartalsutbetalning tillämpas vid flertalet pensionskassor samt att, där man övergått till månadsutbetalning såsom i civilstatens änke- och pupillkassa, erfarenheten knappast lär hava ådagalagt, att denna betalningsform medför några egentliga fördelar. Då jag emellertid ej kan tänka mig, att nämnda pensionskassa övergått från kvartalsutbetalning till månadsutbetalning, utan att detta varit ett önskemål åtminstone hos en del av pensionärerna, synes det mig vara skäligt att införa en bestämmelse, som gör det möjligt för pensionär att efter ansökan få utbetalning månadsvis.

Övergångsbestämmelse.

För de kvinnliga tjänstemän, som den 1 juli 1935, då förslaget beräknas träda i kraft, innehava ordinarie tjänst, komma de nya familjepensionsavdragen att medföra icke oväsentliga löneminskningar. Visserligen avser förslaget samtidigt en utökning av förmånerna, i det att även efterlevande änking får rätt till pension, men denna förmån torde icke hava någon större praktisk betydelse. I det stora hela medför därför den föreslagna familjepensioneringen en reell lönesänkning, som i vissa fall uppgår till 50 kronor om året. Det torde härvid böra framhållas, att för de kvinnliga tjänstemän, som erhållit nu innehavd ordinarie befattning före den 1 januari 1927, och som erläggga avgifter enligt bestämmelserna för civilstatens änke- och pupillkassa, familjepensionsavgifterna utgå med lägre belopp, än vad som framgår av tabellen å sid. 40. Från och med nämnda tidpunkt fastställdes nämligen för kassans delägare högre avgifter än dittills, vilka dock icke skulle tillämpas för dem, som voro delägare i kassan före sagda dag, och sålunda ej heller för motsvarande kvinnliga tjänstemän.

Vid införandet av nya avlöningsbestämmelser har praxis hittills varit, att de, som vid de nya bestämmelsernas ikraftträdande redan innehava ordinarie anställning, icke genom dessa bestämmelser införande skola lida minskning i sina löneförmåner. I de fall, att sådan minskning skulle komma till stånd, hava vederbörande erhållit personlig lönefyllnad till motsvarande belopp. Så skedde ock vid införandet av de nu gällande avlöningsbestämmelserna (S. F. S. nr 271/1925, avd. B, p. 3—4). Härvid stadgades bl. a. »att gottgörelse för genom övergången minskad löneinkomst skall utgå i form av personlig lönefyllnad att av befattningshavaren tillgodonjutas i den mån hon icke genom avlöningsförhöjning... erhåller en löneinkomst, som, efter avdrag av tjänstemannen å den nya lönestaten åliggande avgifter för egen pensionering och familjepensionering, uppgår till den, hon enligt den 30 juni 1925 gällande avlöningsbestämmelser skulle i sin då innehavda befattning... hava åtnjutit...». Denna bestämmelse avsåg sålunda att även kompensera för den löneminskning, som uppkom på grund av de införda familjepensionsavgifterna. I full analogi härmed synes mig en liknande bestämmelse vara berättigad vid införandet av den statliga familjepensioneringen. Härför erforderliga medel torde kunna erhållas ur de fonder å mer än 5·4 miljoner kronor, som bildats av de avgifter, som de kvinnliga tjänstemännen jämlikt kungörelsen 279/1925 haft att erlægga för pensionering av efterlevande barn.

Ett annat, kanske i tillämpningen lättare sätt, vore att för här ifrågavarande resp. tjänstemän fastställa pensionsavdraget till samma belopp som den pensionsavgift, de haft att erlägga omedelbart före det nya familjepensionsreglementets ikraftträdande. En dylik anordning synes mig vara fullt berättigad med hänsyn till att de avgifter, dessa tjänstemän redan nu erlägga och under ett flertal år hava erlagt, äro väsentligt högre, än vad som erfordras för att täcka kostnaderna för deras egen familjepensionering, även om änklingspension införes. Härtill kommer, att motsvarande kategori manliga tjänstemän icke ännu skola belasta familjepensioneringen utan tillsvidare kvarstå i resp. enskilda änke- och pupillkassor och där väl fortfarande komma i åtnjutande av statens bidrag i olika former. Om och under vilka villkor de nuvarande ordinarie manliga tjänstemännen skola komma att ingå i den statliga familjepensioneringen, föreligger ännu ej något förslag.

Av det anförda torde emellertid vara uppenbart, att de kvinnliga tjänstemän, som vid familjepensionsreglementets ikraftträdande äro ordinarie, böra på något sätt kompenseras för minskad löneinkomst.

På grund av vad jag ovan framfört får jag hemställa

att familjepensioneringen ordnas efter samma grunder för manliga och kvinnliga tjänstemän i huvudsak efter de sakkunnigas förslag;

att kvinnliga befattningshavares tjänstepension upptages till förnyad prövning och att dessa befattningshavare beredas samma pensionsförmåner som de manliga tjänstemännen inom resp. lönegrad;

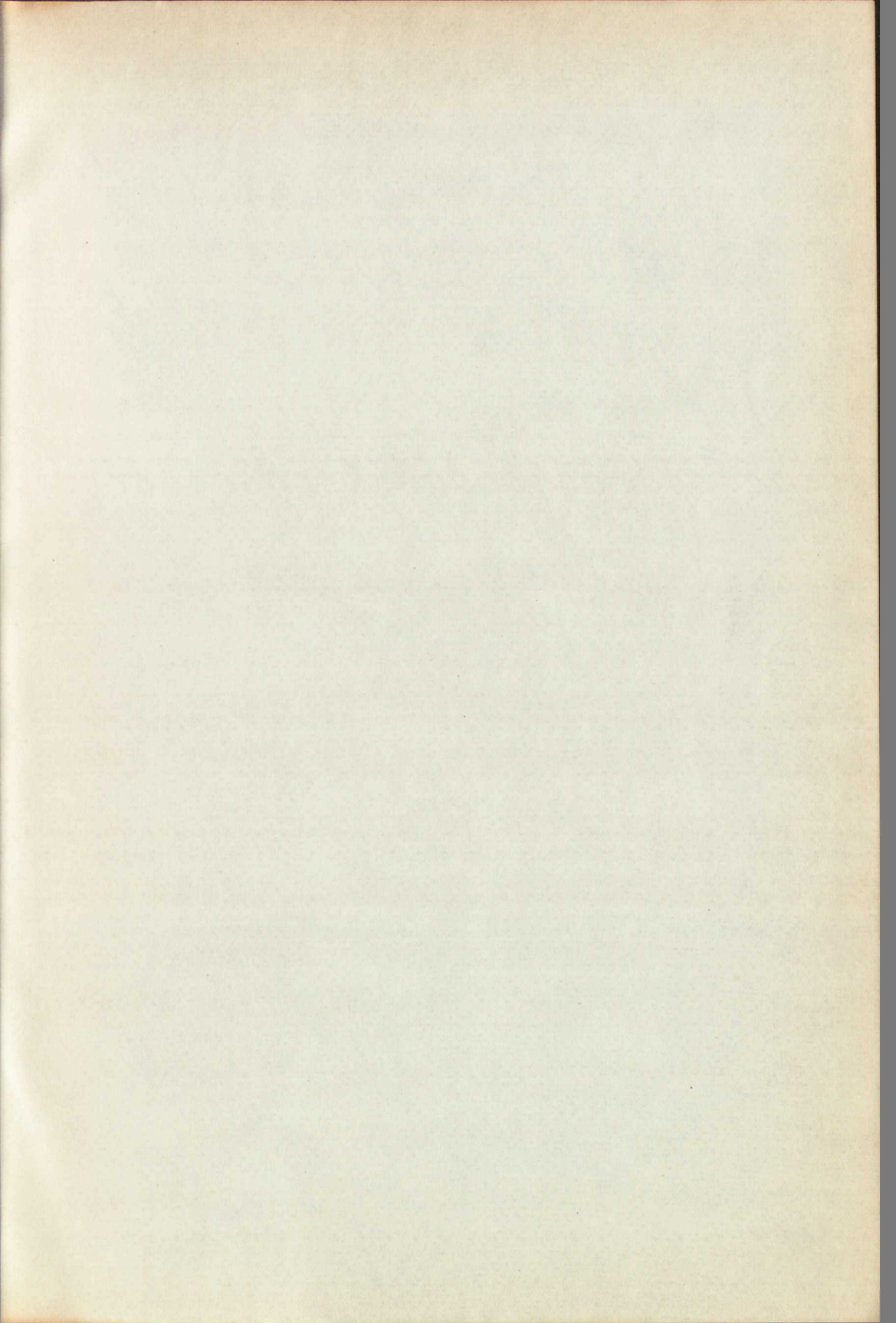
att, intill dess lönereglering för tjänstemännen ägt rum, de föreslagna familjepensionsavdragen minskas genom bidrag från staten;

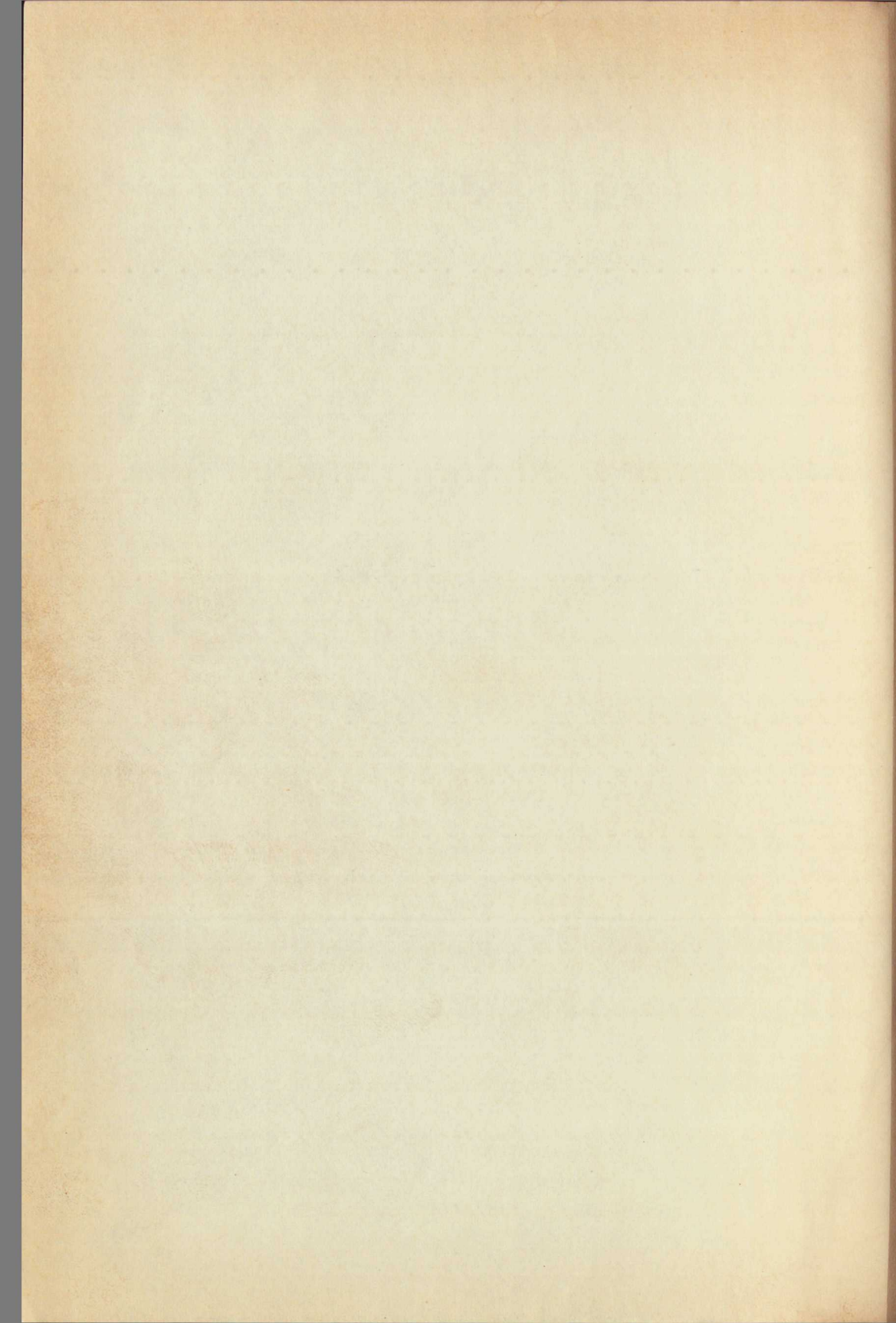
att frågan om pensionsrätt i vissa fall för frånskild make upptages till närmare övervägande, ävensom att en utredning av hithörande spörsmål i hela dess vidd måtte komma till stånd med det snaraste;

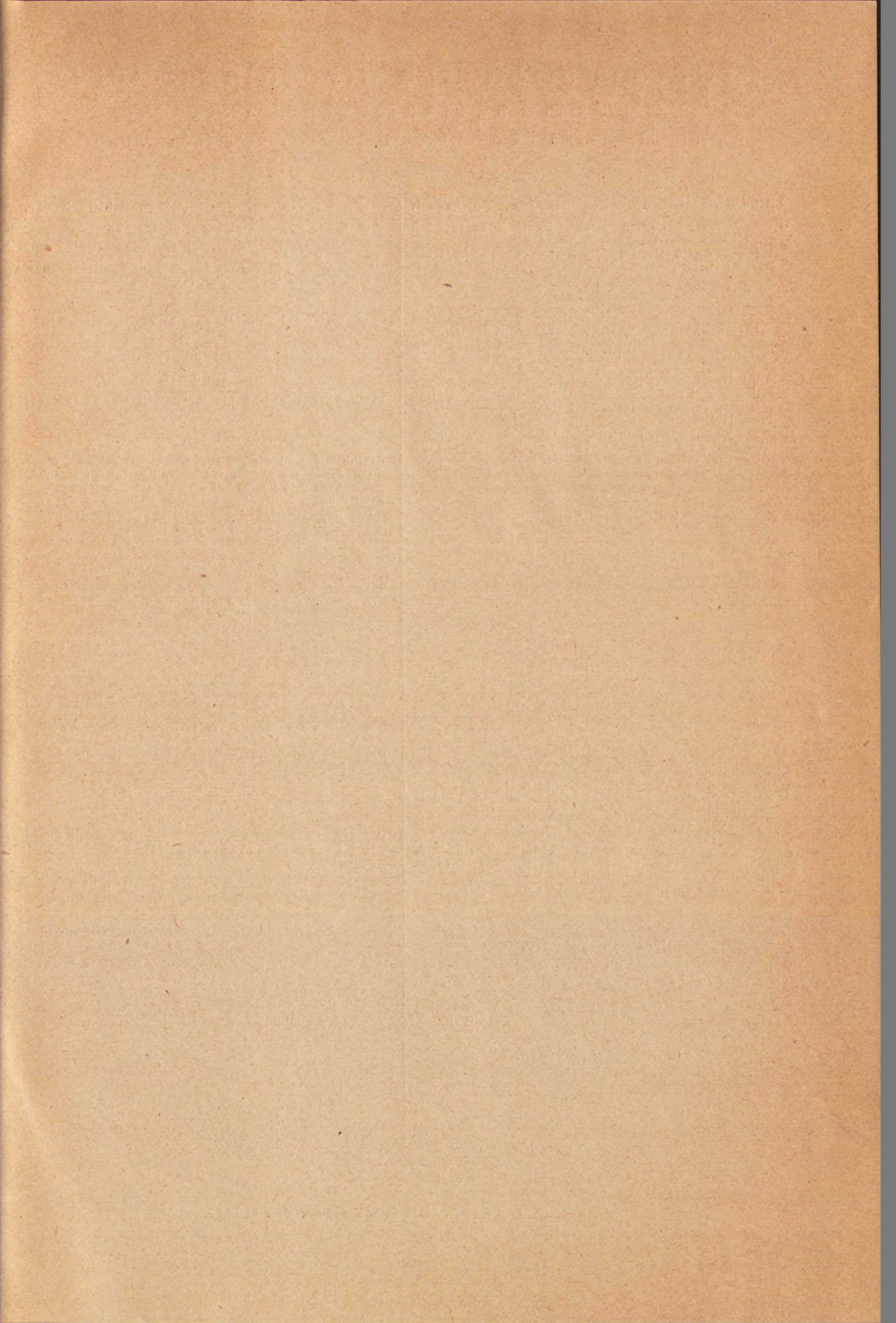
att stadgandet i 3 § andra stycket b) måtte få av mig föreslagen lydelse;

att en bestämmelse måtte införas, som möjliggör för pensionär att kunna få månadsutbetalning;

samt att övergångsbestämmelser måtte utarbetas så att kvinnlig ordinarie tjänsteman, som den 1 juli 1935 kvarstår i innehavd ordinarie befattning, ej lider minskning i sin nettolön (frånsett dyrtidstillägg).

Statens offentliga utredningar 1934

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Utlåtande över utredningen ang. tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. [10]
Betänkande med förslag till lag ang. vissa ekonomiska stridsåtgärder m. m. [16]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Betänkande med förslag till bestämmelser ang. upphandling av lantbruksprodukter m. m. för statens och kommunala inrättningars behov. [15]
Betänkande med förslag till bestämmelser ang. upphandling av inhemskt bränsle för statens stationära anläggningar m. m. [20]
1930 års pensionssakkunniga. Betänkande rörande familjepensionering för tjänstemän vid den civila statsförvaltningen och för arbetare i statens tjänst. [29]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Politi.

Socialpolitik.

Arbetslöshetsutredningens betänkande. 2. Bilagor, band 2. Finanspolitikens ekonomiska verkningar. [1]
Arbetslöshetsutredningens betänkande. 2. Bilagor, band 3. Löneutvecklingen och arbetslösheten. [2]
Utredning ang. åtgärder för bekämpande av ungdomsarbetslösheten. [11]
Arbetslöshetsutredningens betänkande. 2. Bilagor, band 4. Penningpolitik, offentliga arbeten, subventioner och tullar som medel mot arbetslöshet. [12]
Undersökningar ang. det sociala hjälpklientelet. [14]

Hälso- och sjukvård.

Medicinalstyrelsens förslag till nya författningsbestämmelser ang. statsbidrag till avlöning åt distriktsköterskor m. m. [9]
Betänkande angående den slutna kroppssjukvården i riket jämte vissa därmed sammanhängande spörsmål. [22]

Allmänt näringsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binäringar.

Betänkande med utredning och förslag rörande organisationen av försöksverksamheten på växt- och trädgårdsodlingens område. [4]
Utredning med förslag om åtgärder för åstadkommande av billiga egnahemsbyggnader. [6]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Statliga cement- och betongbestämmelser av år 1934. [17]

Handel och sjöfart.

Betänkande med förslag ang. frågan om lämpliga åtgärder till skydd för sjömän vid besök i utländska hamnar. [5]
Betänkande med förslag till sjöarbetstidslag. [8]
Betänkande med förslag angående bemanning av svenska fartyg jämte statistisk utredning angående svenska handelsflottans bemanning år 1931. [28]

Kommunikationsväsen.

Teknisk-ekonomiska utredningar rörande vägväsendet. Del 1. Vägar. [27] Del 3. Avgivna utlåtanden. [28]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Betänkande i fråga om inrättande av ett institut för medellång och långfristig kreditgivning åt företag inom näringslivet. [7]
Stadshypotekssakkunnigas betänkande med förslag till förordningar ang. konungariket Sveriges stadshypotekskassa samt ang. grunderna för stadshypoteksföreningars bildande och verksamhet m. m. [18]
Utredning i fråga om användandet av postsparbankens medel. [26]

Försäkringsväsen.

1928 års pensionsförsäkringskommitté. Betänkande med förslag rörande revision av den allmänna pensionsförsäkringen. [18]
Pensionsförsäkringsreformen. Kortfattad framställning av 1928 års pensionsförsäkringskommittés förslag rörande revision av den allmänna pensionsförsäkringen. [19]

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

1933 års teaterutrednings betänkande. Del 1. De fasta statsunderstödda teatrarna. [3] Del 2. Utredning rörande teaterförhållandena i riket. [21]
Förslag till psalmbok för svenska kyrkan. [24]
Förslag till alternativa koraler. [25]

Försvarsväsen.

Utrikes ärenden. Internationell rätt.